

మాతృక

ప్రగతిశీల మహిళా సంఘం (పీవోడబ్ల్యూ) అధికార మాసపత్రిక

MAHILA GONTUKA MATRUKA

సంపుటి : 5

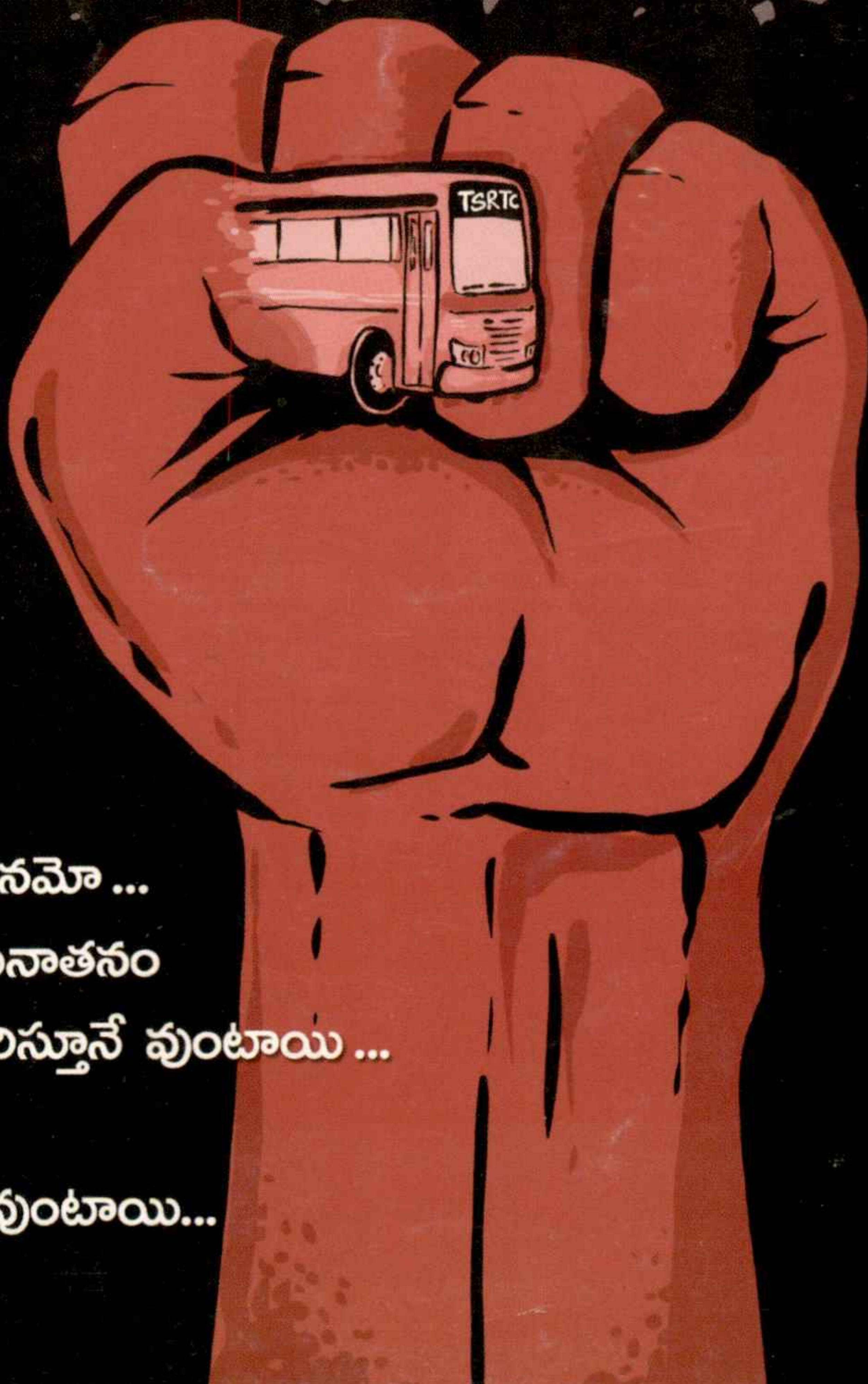
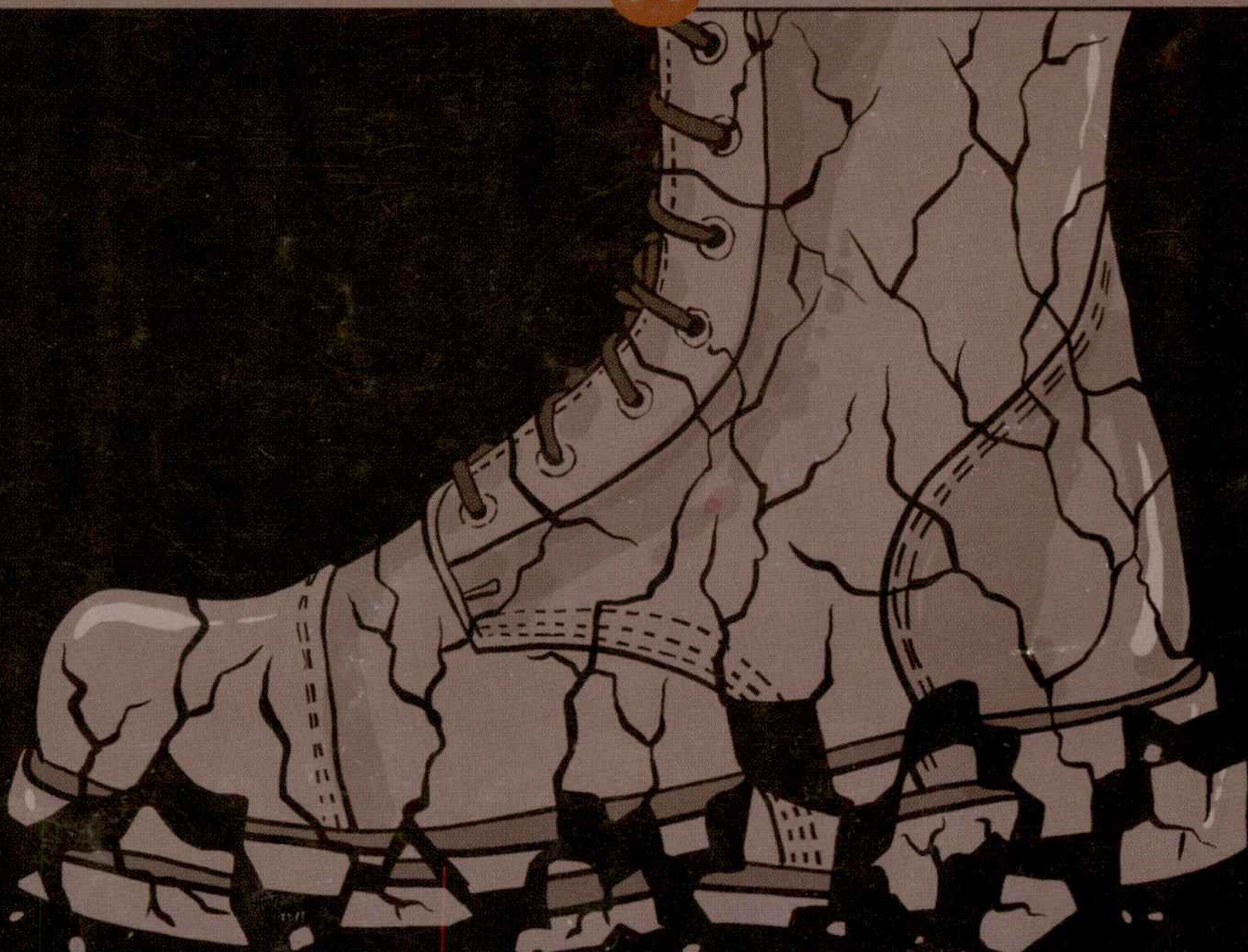
సంచిక : 11

నవంబర్ : 2019

59

పేజీలు : 48

వెల : 15 రూ.లు

అణచివేత ఎంత పురాతనమో ...

తిరుగుబాటు అంత అధునాతనం

అహంకారాలు హఠాంకరిస్తూనే వుంటాయి ...

దిక్కుల కొమ్మల నిండా

హక్కులు విరబూస్తూనే వుంటాయి...

దొర నిద్రలేవలే!

ఇబ్రహీం నిర్గున్

గడీల కింద ఎంత నెత్తురు పారిందో
దొరలకు ఎరకలేంది గాదు
గట్టనే వేల సావుల మీద గట్టిన 'గోరీల'ని గూడా ఎక్కే

ప్రశ్నలతో గాండ్రించిన పులుల్ని
కోడిపిల్లల మెడల్లా తుంచి తిని బలిసిన గడీలు
కొండసిలువ తీరిగ సుట్టుకు పండుకున్నై

కదలక మెదలక బిగదీసుకు పడుకున్న అహం
మరి ఊడల్లెక్క నిగడదన్నిన
వారసత్వపు జాడల కుబుసాలు ఇడుస్తలేవ్

రాజ్యాలు మారినయన్న పేరేగానీ !
రామన్నలు, చంద్రన్నలు, రాజన్నలు వచ్చినా
దొరతనం మారింది లేదు
కాకపోతే పేర్లు మార్చుకుంటున్నై
గెస్ట్ అహుజ్‌లని, ఫామాజ్‌లని బలిపీఠాల తీరిగ

...

పాట మింగి, పాట కై గట్టినోణ్ణి మింగి
ఆటను ఇరిసి, ఆటకు గజ్జెను గట్టినోణ్ణి ఇరిసి
పీటమెక్కనీకి మెట్టిన వెన్నుపూసల సమురుతాగి

సచ్చిన శవాల మీద పరుపేసుకున్న కొండసిలువ
గప్పుడే నిద్రలేస్తదా ! ?
రాత్రి మెడతెగిన లేడిపిల్ల నెత్తురు
పేగు లోపల పచ్చి ఆరక ఉరుకులు బెడుతున్న ఆసన
దొరా...!
నీ కాల్లు మొక్కుత బాంచన్ అంటే నిద్ర లేస్తదా !

...

గప్పుడు పదహారు
బండ్లను కాపుగాసిన బండి యాదగిరి పాటకు
నిజాము కునుకు దీసిండా
ఇయ్యాల నువ్వు పదహారు లచ్చల బండ్లలల్ల
పోతే పో
కానీ! ఎరుపుకు ఎదురు రాకూ
అవి కలిసి కట్టుగా పోబెత్తితే తీరాల్సీ కబళిస్తాయి
కాళ్ళకింద ఎన్నెల పరిశిన కాలమే కదా అని
సయ్యాటలాడకు
గురిచూసి గుండెల్లోకి దిగనీకి కాపుగాసి కూసున్నయ్

...

దొరా నిద్రలేస్తవా!?
శాశ్వతంగా నిద్రబోతవా!?

మహిళా సంఘటిత శక్తి
ఉద్యమించే మహిళల ఊపిరి

మహిళా గొంతుక

మాతృక

MAHILA GONTUKA MATRUKA

59

సంపుటి : 5

సంచిక : 11

పేజీలు : 48

నవంబర్ - 2019

ఎడిటర్
చొప్పర పద్మ

సంపాదకవర్గం

వి. సంద్య

ఎస్. విష్ణు

బి. రమాసుందరి

రాజకీయ, ఆర్థిక,
సామాజిక, సాంస్కృతిక
సమానత్వం కోసం
పోరాడుదాం

ధరణి ఎంటర్ ప్రైజెస్
డిటిపి & డిజైనింగ్
హైదరాబాద్ - 500 044.
సెల్ : 9491875063

ముద్రణ : నవ్య ప్రింటర్స్,
హిమాయత్ నగర్, హైదరాబాద్ - 29

రచనలు, చందాలు
పంపవలసిన చిరునామా

మహిళా గొంతుక

మాతృక

ఇం.నెం. 35-3-6931 (4)
కామ్రేడ్ మాదాల నారాయణస్వామి
భవన్, సంజయగాంధీ కాలనీ,
శర్మ కాలేజీ దగ్గర,
ఒంగోలు - 523 001
సెల్ : 9676206230
ఫోన్ : 08592 - 238350
e-mail : matruka2015@gmail.com

విషయ సూచిక

మాతృకమాట	: సమ్మెకు జేజేలు!	4
ఫోకస్	: ఆర్టీసీ సమ్మె	వి. సంద్య 6
కతలు వెతలు	: దొరగారి బంగారు బస్సు	బమ్మిడి జగదీశ్వరరావు 12
కారాగారంలో కశ్మీర్	: అలుపెరగని పోరాట చరిత్ర	రమాసుందరి 17
కథ	: ప్రయాణం	మూలం : తెంసులా ఓ అనువాదం : ఎలనాగ 22
ఇంకెంత దూరం	: టాయ్లెట్ ప్లీజ్ ...	తులసి 25
నిజం	: రాఖి గార్హి వినిపిస్తున్న భారతదేశ చరిత్ర	హరితాదేవి 27
సమకాలీనం	: నల్లమల్లలో యురేనియం తవ్వకాలు	వి. సంద్య 30
తెర	: నీలం రంగు	శివలక్ష్మి 35
ఖండన	: వినోదినిపై దాడి	పీవోడబ్ల్యూ 38
పుస్తక పరిచయం	: హజ్జెండ్ స్ట్రీచ్	ఎస్ జె కల్యాణి 39
నిజ నిర్దారణ	: తుమ్మలపల్లిలో యురేనియం వెలికితీత	బి. పద్మ 41
మేడిపండు	: స్మార్ట్ ఫోన్ ...	తులసి 45
గుండె చప్పుడు	: దొర నిద్రలేవలే!	ఇబ్రహిం నిర్గుణ్ 2
	: సమ్మెకు జై..!	ప్రసాదమూర్తి 47
ఉద్యమగమనం		
	తెలంగాణ రాష్ట్రం :	34
	ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రం :	40
ముఖచిత్రం	: శశాంక	
కథల బొమ్మలు	: అన్వర్	
ముఖచిత్ర వ్యాఖ్యానం	: ప్రసాదమూర్తి	1
ముఖచిత్ర డిజైన్	: ధరణి	

సమ్మెకు జేజేలు!

ఉద్యమాల ఊయలలో పెరిగే కార్మికవర్గానికి పోరాటాలు కొత్తకాదు. నిత్య నిర్బంధాల కొలిమిలో రాటుదేలిన కార్మికవర్గం అదిరింపులకు, బెదిరింపులకు అసలే లొంగదని తెలంగాణా ఆర్.టి.సి. ఉద్యమం నిలువెత్తు నిదర్శనంగా మన కళ్లెదుట సాక్షాత్కరించింది. కార్మికవర్గం మొత్తం ఎగిసిన కెరటమై, భిక్కార స్వరమై, జిగిసిన పిడికిలై తెలంగాణా సమాజానికి స్ఫూర్తిదాయకంగా నిలబడింది. తమ హక్కులకోసం, ఆర్.టి.సి. పరిరక్షణకోసం బరిగీసి నిలబడింది. తెలంగాణా సమాజంలో ఈ ఉద్యమం అన్ని రాజకీయ పార్టీలనూ, ప్రజాసంఘాలను ఏక తాటి మీదకు తెచ్చి కె.సి.ఆర్.ని ఒంటరిగా నిలబెట్టింది. సమ్మె ప్రారంభమైన అక్టోబరు 5 నుండి సకల జనభేరి వరకు కార్మికులు ఎన్ని కష్టాలు అనుభవించారు. ఎంత కన్నీరు దిగమింగారు. దసరా, దీపావళి రెండు పండుగలు జేతాలు లేకుండానే తమ జీవితాల మీదుగా వెళ్లిపోయాయి. జేతాలులేక, అర్ధాకలితో, పస్తులతో సహజీవనం చేస్తూ పంటి జగువుతో ఉద్యమానికి ఊపిరిలూడుతున్నారు. 15మంది సహ ఉద్యోగులు ప్రాణాలు కోల్పోయినా మనోదైర్యాన్ని కూడగట్టుకొని పోరాటానికి ప్రాణం పోస్తున్నారు.

కె.సి.ఆర్. పచ్చి ప్యూడల్ నియంతలాగా వ్యవహరిస్తున్నాడు. ఆర్.టి.సి. ఉద్యమాన్ని ఉక్కుపాదంతో అణచాలని పోలీసులను ఉసికొల్పుతున్నాడు. ప్రభుత్వాధినేతగా కాకుండా సామాన్య వీధిరౌడీ లాగా దిగజారి మాట్లాడుతున్నాడు. ఆర్.టి.సి. కార్మికులు తమ ప్రభుత్వంలో భాగమని గుర్తించకుండా, కనీస మర్యాద పాటించకుండా మాట్లాడుతున్నాడు. నోరు తెరిస్తే అబద్ధాలూ, వెటకారాలు తప్ప నిజాలు మాట్లాడం ఎప్పుడో మానేశాడు. ప్రభుత్వంలో ఆయన దొరతనాన్నీ, దురుసుతనాన్ని ప్రదర్శిస్తున్నాడు. తన ఇంట్లో పని మనుషులను తొలగించినంత తేలిగ్గా 50వేల మంది కార్మికులను తొలగించినట్టు అహంకారపూరిత ప్రకటనలు చేస్తున్నాడు. హుజూర్ నగర్ ఉప ఎన్నిక విజయగర్వంతో కొవ్వెక్కిన మాటలు మాట్లాడుతున్నాడు. 'ఆర్.టి.సి.సమ్మె ఆర్టీసి ముగింపుతోనే ముడిపడి వుందని' బాధ్యతారహితంగా మాట్లాడుతున్నాడు. అధికార మదంతో కార్మికులను అవమానపరుస్తున్నాడు. కార్మికపోరాటాలను అవహేళన చేస్తున్నాడు. 'ఆర్.టి.సి.ది ముగిసిన చరిత్ర' అని, 'దీన్నెవడూ బాగుచేయలేడంటూ' నోటికొచ్చినట్టు పేలుతున్నాడు. తమకు బతుకు దెరువునిచ్చిన కాళ్లను తామే నరుక్కుంటున్నారంటూ నేరాన్ని కార్మికులపైకి నెడుతున్నాడు. కోర్టులకు తప్పుడు సమాచారం యిస్తున్నాడు. కోర్టు తీర్పులను భిక్కరిస్తున్నాడు. కార్మికుల జీవితాలను చీకట్లోకి నెడుతూ, చందమామ కావాలని కోరుతున్నట్టు కొండంత అబద్ధాన్ని స్వయానా న్యాయస్థానం ముందు చెప్పి మొట్టికాయలు తిన్నాడు. అయినా సిగ్గు, ఎగ్గు లేకుండా అదరగొండితనాన్ని ప్రదర్శిస్తున్నాడు. తానే రాజు, తానే మంత్రి అన్న చందంగా వ్యవహరిస్తున్నాడు.

ఆర్.టి.సి. కార్మికులు దేనికోసం పోరాడుతున్నారు? ఆర్టీసిని ప్రైవేటు పరం చేయకుండా పరిరక్షించు కోవాలని, ఆర్టీసిని ప్రభుత్వంలో విలీనం చేయాలని, ఆర్టీసికి ప్రభుత్వం బకాయి పడిన రాయితీలు చెల్లించాలని, 32 నెలలుగా పెండింగ్ లో వున్న వేతన సవరణను పూర్తి చేయాలని కోరుతున్నారు. అన్ని కార్మిక సంఘాలు జె.ఎ.సి.గా ఏర్పడి ఏడాది కాలంగా విజ్ఞప్తులు చేస్తున్నారు. నెల ముందుగా సమ్మె నోటీసు యిచ్చారు. జె.ఎ.సి.తో కనీసం చర్చలు జరపకుండా కార్మికులపై కె.సి.ఆర్. దాడికి పూనుకుంటున్నాడు. ప్రైవేటు బస్సులు లాభాల్లో నడుస్తుంటే ఆర్టీసి బస్సులు నష్టాల్లో ఎందుకు నడుస్తున్నాయంటూ తాము చెప్పాల్సిన జవాబులు చెప్పకుండా కార్మికులపై ప్రశ్నల వర్షం కురిపిస్తున్నాడు.

ఆర్టీసి నష్టాలకు కారకులెవరు? కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు కాదా? కె.సి.ఆర్. ప్రభుత్వం ఒక పథకం ప్రకారమే ఆర్టీసిని నష్టాల్లోకి నెట్టింది వాస్తవం కాదా? లాభాలు వచ్చే రూట్లను పైవేటు బస్సులకు కట్టబెట్టి, నష్టాలు వచ్చే రూట్లను ఆర్టీసికి అంటగడుతుంది ఈ ప్రభుత్వం కాదా? రాష్ట్ర ప్రభుత్వం చెల్లించాల్సిన బకాయిల్ని వేటిని ఇంత వరకు ఆర్టీసికి ఎందుకు చెల్లించలేదు? బడ్జెట్లో కేటాయించిన 1360 కోట్లలో 620కోట్లే చెల్లిస్తే మిగిలినవి ఎవరు చెల్లిస్తారు? నెలకు 38కోట్లు చొప్పున కార్మికులు జమ చేసుకున్న 528కోట్ల సి.సి.ఎస్. డబ్బులను కూడా ఎందుకు తిరిగి జమచేయలేదు? కార్మికుల నుండి నెలనెలా కట్చేసుకున్న పిఎఫ్ సొమ్ము 826 కోట్ల రూపాయల్ని ఆర్టీసి యాజమాన్యమే ఎందుకు వాడుకున్నది? అధికారంలోకి రావడానికి ప్రకటించిన రాయితీల బకాయి 2802 కోట్లలో ఒక్క రూపాయి కూడా ప్రభుత్వం ఎందుకు చెల్లించలేదు? ఆర్టీసి పీకల్లోతు అప్పల్లో కూరుకుపోవడానికి ప్రభుత్వం కారణమైతే ఆ నేరాన్ని కార్మికులపై నెట్టి ప్రజలను ఎంత కాలం మభ్య పుచ్చుతారు?

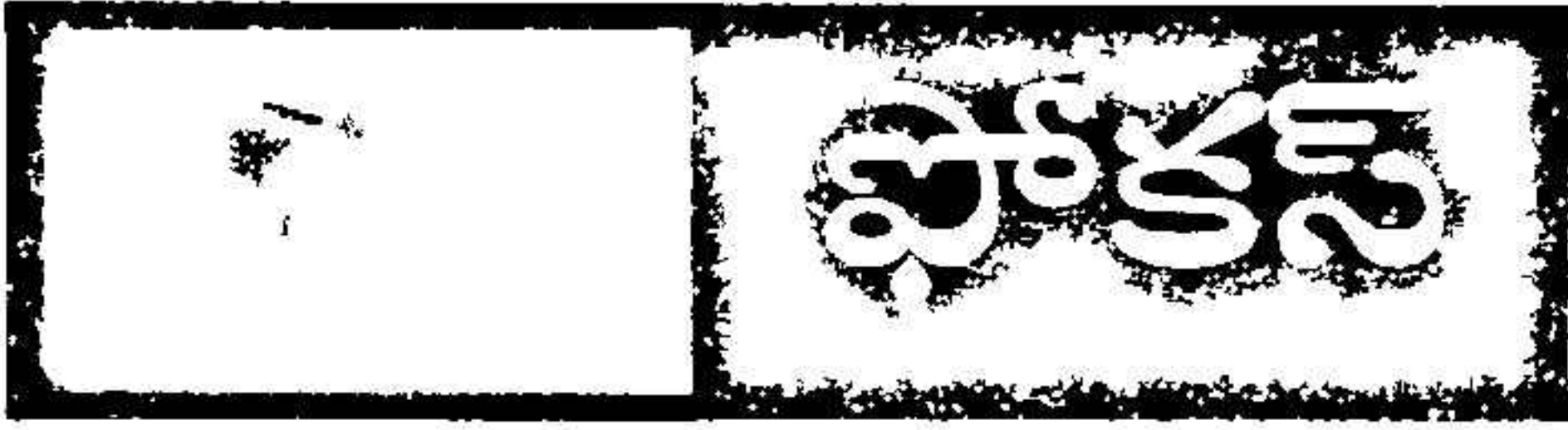
ఆర్టీసి తెల్లఎనుగు కానే కాదు. పాడియావులాగా నిత్యం ఆదాయం వస్తూనే వుంటుంది. ఆదాయం కంటే ఖర్చులు ఎక్కువైనపుడు ఏ సంస్థ అయినా నష్టాలు పాలవుతుంది. ప్రజల సంక్షేమం దృష్ట్యా ఆ నష్టాలను ప్రభుత్వమే భరించాలి. ఆర్టీసి నుండి ప్రభుత్వానికి డీజిల్ పన్ను రూపంలో 350 కోట్లు రూపాయలు వస్తుంది. మోటారు వాహనాల టాక్స్ రూపంలో 290 కోట్లు ఆదాయం వస్తుంది. విడి పరికరాలు కొనుగోలుపై 150 కోట్లు రూపాయల పన్ను వస్తుంది. మొత్తంగా 2014 నుండి నేటి వరకు ఆర్టీసి రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి 1234కోట్లు, కేంద్ర ప్రభుత్వానికి 1375కోట్లు పన్ను చెల్లించింది. ఇదంతా ఆర్టీసి నుండి వచ్చిన ఆదాయం కాదా? నష్టాల్లో వున్న సంస్థను నిలబెట్టడానికి ప్రభుత్వం ఎలాంటి సహాయం చేయలేదు. కర్నాటక, కేరళ, తమిళనాడు తదితర రాష్ట్రాలు యిస్తున్నట్టు పన్ను రాయితీలు కూడా యివ్వడంలేదు. పైగా వచ్చిన ఆదాయమంతా కార్మికుల జీతభత్యాలకే చాలడంలేదని ప్రజలను రెచ్చగొట్టే వైఖరి, కార్మికులపైకి పురికొల్పే ఎత్తుగడలను కె.సి.ఆర్ అనుసరిస్తున్నాడు. నిజానికి ఆర్టీసి మొత్తం వ్యయంలో జీతభత్యాలకు పెట్టేది 2015 లెక్కల ప్రకారం 54శాతం మాత్రమే. 2019 లెక్కల ప్రకారం జీతభత్యాలకు పెడుతున్నది 55 శాతం. అంటే 1శాతం పెరిగింది. పైగా 2015లో 57వేల మంది కార్మికులుండగా నేడు రిటైర్ అయిపోగా మిగిలింది 50వేల మంది కార్మికులే అని ప్రభుత్వ నివేదికే తెలియజేస్తుంది.

ఆర్టీసి కార్మికులపై, చేసే సమ్మెపై కె.సి.ఆర్ ఎందుకు కత్తి కట్టాడు? సమ్మె పరిష్కారానికి కార్మిక సంఘాలతో ఎందుకు చర్చలకు సిద్ధపడటంలేదు? ఎందుకు మొండిగా, మూర్ఖంగా, మంకు పట్టుదలతో వ్యవహరిస్తున్నాడు? కారణం ఒకటే! ఆర్టీసిని పూర్తిస్థాయిలో పైవేటికరించి లక్షలకోట్లు విలువచేసే దాని ఆస్థులను కొంతమంది పైవేటు వ్యక్తులకూ, తన అనుచరులకు ధారదత్తం చేయడానికేననేది స్పష్టం. ఇప్పటికే విలువైన స్థలాలున్న హైదరాబాద్, నిజామాబాద్, వరంగల్, కరీంనగర్లలో ఎకరాలకొద్ది స్థలాలను 33 సంవత్సరాల లీజుకిచ్చాడు. 49 ఆర్టీసి పెట్రోలు బంకులను మెగా కంపెనీ సంస్థలకు కట్టబెట్టాడు. ఆర్టీసికి రాష్ట్రవ్యాపితంగా 12వేల ఎకరాల విలువైన భూములు వున్నాయి. కంచే చేను మేసిన చందంగా వీటిని కారుచౌకగా కొట్టేయడానికి కె.సి.ఆర్.కుట్రపన్నాడు. దానిలో భాగంగా 50:30:20 ఫార్ములాను ముందుకు తెచ్చి 50శాతం ఆర్టీసి బస్సులను, 30శాతం అద్దె బస్సులను, 20శాతం పూర్తిగా పైవేటు బస్సులను నడిపించాలనే లక్ష్యాన్ని అమలు చేయాలని పట్టుదలగా వున్నాడు. ఆర్టీసి కార్మికులు ఈ కుట్రను భగ్నం చేస్తున్నారు. అందుకే కార్మికులపై కన్నెర్ర చేస్తున్నాడు.

లక్ష్యం దూరంగా ఉన్నా సాధించి తీరాలనే పట్టుదల, కసితో తమ హక్కులకోసం, సంస్థను పరిరక్షించుకోవాలని కార్మికవర్గం తెగించి పోరాడుతున్నది. ఈ ఉద్యమంలో మహిళా ఉద్యోగులు చాలా ముఖ్యమైన పాత్ర పోషిస్తున్నారు. తోపులాటలు, అరెస్టులు తదితర వివిధ రకాల పోరాటాల్లో ముందు భాగాన నిలబడుతున్నారు. బలమైన ఉద్యమం ఉన్నపుడు నేతలు తోకముడవడం తప్పదు. ఎవరు మాత్రం నిలిచారు ప్రజాశక్తిని అడ్డుకొని? ఎవరు మాత్రం గెలిచారు ప్రజలపై కత్తిగట్టి? చావు బ్రతుకుల ఈ పోరాటంలో ఆర్టీసి కార్మికవర్గం అంతిమ విజయం సాధించాలని ఆకాంక్షిస్తూ, సమ్మెకూ పూర్తి మద్దతు తెలియచేస్తూ మాతృక జేజేలు పలుకుతున్నది. •

ఆర్టీసీ ఉద్యోగుల పోరాటమే కాదు, ప్రజా రవాణా వ్యవస్థ పరిరక్షణ పోరాటం

తెలంగాణలో ఆర్టీసీ కార్మికుల సమైక్య ఉద్యమంగా నడుస్తోంది. తమ సమస్యల మీద చేస్తున్న పోరాటం అని కాకుండా, తెలంగాణ ఆత్మ గౌరవ పోరాటంగా కార్మికులు సమైక్య చేస్తున్నారు. మామూలుగా తమ సమస్యల కోసం, జీతాల పెంపు కోసం కార్మికులు చేసే సమ్మెలో మిశ్రమ స్పందన ఉండేది. ప్రభుత్వానికి అనుకూలంగా మాట్లాడే సంఘాలు కనిపించేవి. కొన్ని సంఘాలు సైలెంట్ గా ఉండేవి. రోజులు గడిచే కొద్దీ సమ్మె బలహీన పడే పరిస్థితి ఉండేది. కానీ ఇప్పుడు జరుగుతున్న ఆర్టీసీ సమ్మె తెలంగాణ ఉద్యమ కాలంలో చేసిన సకల జనుల సమ్మెను తలపిస్తోంది. తమ సంస్థను ప్రైవేట్ పరం చేయకుండా యుద్ధం చేస్తున్నారు ఆర్టీసీ కార్మికులు. మరో తెలంగాణ పోరాటంలా చేస్తున్నారు. కార్మిక సంఘాల నేతలు ఆర్టీసీ జేఏసీగా ఏర్పడి ఐక్యతతో పోరాడుతున్నారు. ఏదైతే అద్దెంది ఇక ముందుకే అని నినదిస్తూ, ఉద్యమ స్ఫూర్తితో ముందుకెళ్తున్నారు.

డిమాండ్లకు సానుకూల నిర్ణయం రాకపోవడంతోనే సమ్మె

అక్టోబర్ 5వ తేదీ నుంచి సమ్మెకు దిగుతున్నట్లు తెలంగాణ ఆర్టీసీ కార్మిక సంఘాల ఐకాస నేతలు ప్రకటించారు. వేతన సవరణ, కొత్త బస్సుల కొనుగోళ్లు, పీఆర్సీ అమలు, ఆర్టీసీని ప్రభుత్వంలో విలీనం చేయడం వంటి కీలక డిమాండ్లతో జేఏసీ నేతలు త్రిసభ్య కమిటీ సభ్యులతో చర్చించారు. తమ డిమాండ్లకు సానుకూల నిర్ణయం రాకవడంతో సమ్మెను చేపడుతున్నట్లు ఐకాస నేతలు వెల్లడించారు. విలీనం విధి విధానాలపై కమిటీ వేయాలని కోరామన్నారు. ఎస్సాలాంటి చట్టాలకు భయపడమని స్పష్టం చేశారు. త్రిసభ్య కమిటీతో చర్చలు విఫలం కావడంతో సమ్మెకు దిగుతున్నట్లు వెల్లడించారు. ప్రభుత్వమే కార్మికులను సమ్మెలోకి నెట్టిందని విమర్శించారు. కార్మికుల సమస్యలు పరిష్కరించేలా ప్రభుత్వ చర్యలు లేవన్నారు. ఆర్టీసీ సమ్మె రోజురోజుకీ ఉధృతంగా మారుతున్నప్పటికీ. ప్రభుత్వం నుంచి స్పందన కరువైంది. సమ్మె విరమించే ప్రసక్తే లేదని, యథాతథంగా కొనసాగుతుందని టీఎస్ ఆర్టీసీ జేఏసీ కన్వీనర్ అశ్వత్థామరెడ్డి స్పష్టం చేశారు. ప్రభుత్వం పిలిస్తే చర్చలకు తాము సిద్ధంగా ఉన్నామని తెలిపారు. ప్రభుత్వంగానీ, యాజమాన్యంగానీ చర్చలకు పిలిస్తే వెళ్తామని చెప్పారు. అక్టోబర్ 18వ తేదీకి కేసు వాయిదా పడింది. ఆ లోపు పూర్తిస్థాయిలో చర్చించుకోవాలని ఇరు పక్షాలకు కోర్టు సూచించింది. ప్రభుత్వం తరపు లాయర్లను ప్రభుత్వంతో మాట్లాడాలని యూనియన్ తరపు లాయర్లను కార్మిక సంఘాల నేతలతో మాట్లాడాలని 18న కోర్టుకు ముందుకు రావాలని సూచించింది. కార్మికుల సమస్యల పరిష్కారానికి చర్యలు తీసుకోవాలని కోర్టు ప్రభుత్వానికి తెలిపింది. ప్రభుత్వం ఎలాంటి చర్చలకు పిలవకుండా కార్మికులు సమ్మె విరమించాలంటే అది జరిగే పని కాదన్నారు నేతలు. ప్రభుత్వం చర్చలకు పిలవకుండా మైండ్ గేమ్ ఆడుతుందని విమర్శించారు.

పుట్టెడు సమస్యలు - న్యాయమైన డిమాండ్లు

తెలంగాణలో ఆర్టీసీ కండక్టర్ బేసిక్ పే 12610. డి.ఎ, హెచ్.ఆర్.ఎ మరియు ఇతర అలెవెన్సులు మొత్తం కలిపి జీతం ఇరవైవేలు దాటదు. డ్రైవర్ బేసిక్ పే 13500కు డి.ఎ, హెచ్.ఆర్.ఎ మరియు ఇతర అలెవెన్సులు కలుపుకుంటే కండక్టర్ కంటే ఇంకొక వెయ్యి, రెండువేలు ఎక్కువ వస్తుంది. రిటైర్మెంట్ అయ్యాక వచ్చే పెన్షన్. 5000 రూ. లకు మించదు.

ఉద్యోగంలో చేరి పది సంవత్సరాలు అయినా కూడా ఒక్క ఇంక్రిమెంట్ రాని కార్మికులు సగం మంది ఉంటారు. పైగా వుద్యోగ బాధ్యతలలో ఎప్పుడూ రిస్కే తరుచుగా సస్పెండ్ అవుతారు. దానితో పని వత్తిడి విపరీతంగా ఉంటుంది. 2017లో చేయవలసిన వేతన సవరణ ఇప్పటి వరకు చేయలేదు. ఒక రాష్ట్ర ప్రభుత్వ క్లర్కుకు ముప్పైవేలు వస్తుంది. సర్వీసులో దాదాపు అరవై వేలు దాటుతుంది. కానీ సగటున ఒక ఆర్టీసీ కార్మికుడు 58 సంవత్సరాల సర్వీస్ నిండి రిటైర్మెంట్ నాటికి పొందే బేసిక్ 38000/- నుండి 42000/- మధ్య ఉంటుంది.

వి. సంధ్య

టి.ఎస్.ఆర్టీసీలో పదివేల బస్సులు ఉంటే అందులో ఏటా 10% అంటే వెయ్యి బస్సులు కాలం చెల్లుతున్నాయి. కాని 2014 నుండి ఇప్పటి వరకు టీఎస్ఆర్టీసీలో కేవలం 900 బస్సులు మాత్రమే కొనుగోలు చేశారు. 2014 నుంచి ఇప్పటి వరకు ఆర్.టి.సి ఇస్తున్న విద్యార్థి బస్సు పాసులు, వికలాంగుల బస్సు పాసులు, జర్నలిస్టుల బస్సు పాసులు ఇతర రాయితీల కింద మొత్తం 2800 కోట్ల రూపాయలు రావాల్సిందిగా క్లెయిమ్ చేస్తే, ఈ అయిదేళ్ల కాలంలో ఇచ్చింది 710 కోట్లు మాత్రమే ఇచ్చారు. డీజిల్ పై వ్యాట్ ద్వారా కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు రెండూ కలిసి ఏడాదికి 600 కోట్ల రూపాయలు, రోడ్ ట్యాక్స్ ద్వారా ఏడాదికి 200 కోట్ల రూపాయలు మరియు విడి భాగాల మీద విధించే వ్యాట్ ద్వారా ఏడాదికి 100 కోట్ల రూపాయలు ఆర్టీసీ నుంచి వసూలు చేస్తున్నారు. 2014 డీజిల్ ధర 48 రూపాయలున్నప్పుడు ఉన్న టిక్కెట్ ధర, ఈరోజు 76 రూపాయలు ఉన్నప్పుడు కూడా అంతే ఉంది. పెరిగిన డీజిల్ ధరలను ఏటా 500 కోట్ల రూపాయల భారాన్ని ఆర్టీసీయే భరించి అప్పుల పాలవుతుంది. డబుల్ డూబికి డబుల్ వేతనం ఇవ్వాలని చట్టం చెప్తున్నా కనీసం సింగిల్ వేతనం కూడా ఇవ్వకుండా డ్రైవర్ కు 525/-, కండక్టర్ కు 460/- ఇచ్చి శ్రమ దోపిడి చేస్తున్నారు. ఆర్టీసీలో పిఎఫ్ చెల్లింపులు చెయ్యక ఆరు నెలలు దాటింది. సి.సి.ఎస్. బుజాలు చెల్లించక ఎనిమిది నెలలు అయ్యింది. ప్రస్తుతం సెప్టెంబర్ నెల జీతం కూడా చెల్లించలేదు. ఆర్టీసీని ప్రభుత్వంలో కలపాలనే డిమాండ్ ఉద్యోగ భద్రత కోసమే వచ్చింది. సమ్మె చేస్తే డిస్మిస్ చేస్తానన్నాడు కేసీఆర్. తెలంగాణ కొరకు చేస్తే తప్పుకాదు. జీతాలకోసం, జీవితాలకోసం చేస్తే తప్పనడం అన్యాయం. సకల జనుల సమ్మె కాలానికి ఇస్తానన్న బకాయిలు ఇప్పటి వరకు రాలేదు.

ఆర్టీసీ కార్మికులకు ఎస్సా చట్టాలు కొత్తకాదు, డిస్మిస్ బెదిరింపులు కొత్తకాదు. తెలంగాణ వచ్చిన తర్వాత ఆర్టీసీ తిరోగమనంలో పడిందన్నారు. ఆర్టీసీలో కొత్త నియామకాలు లేవన్నారు. 1400 కోట్ల కార్మికుల పీఎఫ్ సొమ్మును, 800 కోట్ల కార్మికుల సిసిఎస్ సొమ్మును యాజమాన్యం వాడుకుందని ఆరోపించారు. తప్పని పరిస్థితుల్లోనే తాము సమ్మె నోటీసు ఇచ్చినట్లు చెప్పారు. సమ్మెకు కార్మిక సంఘాలదే బాధ్యత అని ముఖ్యమంత్రి పదేపదే చెబుతున్నారు. ఆర్టీసీని ప్రభుత్వంలో విలీనం చేయమంటున్నాం. నిజానికి ప్రభుత్వంలో విలీనం అయితే మా పలుకుబడి తగ్గిపోతుంది. ఇండస్ట్రియల్ డిస్ప్లూట్ చట్టం కార్మికులకు వర్తించదు. మా యూనియన్ల బలం తగ్గినా ఇలా చేయమని అడుగుతున్నామంటే పరిస్థితి అర్థం చేసుకోవాలి అని వారికున్న ప్రజాస్వామ్య హక్కు గురించి అర్థం చేసుకుని పెద్ద ఎత్తున ప్రజానీకం మద్దతునివ్వాలని కోరారు.

నష్టాలకు అసలు కారణాలేంటి ?

2014లో ఆర్టీసీలో 57 వేల మంది కార్మికులు ఉండేవారు. ఇక్కడ ఉత్పత్తిని మొత్తం బస్సులు తిరిగిన కిలోమీటర్ల దూరంతో కొలుస్తారు. 57 వేల మంది కార్మికులు 2014లో 125 కోట్ల కిలోమీటర్ల దూరం బస్సులు నడిపారు. ఇప్పుడు 6వేల మంది రిటైరయ్యారు. కొత్తగా ఒక్కరినీ తీసుకోలేదు. అలాంటప్పుడు ఆ మేరకు ఉత్పత్తి తగ్గాలి కదా. కానీ పెరిగింది. ప్రస్తుతం 50 వేల మంది కార్మికులు ఉండగా 132 కోట్ల కి.మీ. దూరం బస్సులు తిప్పారు. అంటే కార్మికులు మరింత కష్టపడుతున్నారు. అయినా నష్టాలు వస్తున్నాయంటే కారణం ప్రభుత్వ వైఫల్యమే తప్ప కార్మికులు కాదు. దూర ప్రాంత డ్యూటీలు చేసినప్పుడు ఇచ్చే విశ్రాంతి తగ్గించారు. కొన్ని దూర ప్రాంత ట్రిప్పులు వేస్తే డ్రైవర్, కండక్టర్లకు ఇన్ని రోజుల ఆఫ్ (ఆన్ డ్యూటీ) అని ఉంటుంది. ఉదాహరణకు హైదరాబాద్ నుంచి బెంగళూరు బస్సు వెళ్తుంది. అక్కడకు వెళ్లి మళ్ళీ తిరిగి రావాలి. ఆ ట్రిప్పు 8 గంటల్లో ముగియదు కాబట్టి, ఆ ట్రిప్పు నిరంతరంగా చేసినందుకు తరువాత మరో డ్యూటీ లేదా రెండు డ్యూటీలు ఆన్ డ్యూటీ కింద ఇస్తారు. కానీ ఇప్పుడా నిడివి బాగా తగ్గించారు. నాలుగు డ్యూటీలు ఇచ్చేచోట మూడు, మూడు ఇచ్చే చోట రెండు, రెండు ఇచ్చే చోట ఒకటి ఇస్తున్నారు. దీంతో కార్మికులపై భారం, ఒత్తిడి పడింది. అయినా వారు కష్టపడుతున్నారు. స్పెషల్ ఆఫ్ డ్యూటీ కింద 14 గంటలు నిరంతరం పనిచేస్తే సెలవు ఇచ్చేవారు. దాని బదులు ఓటి ఇస్తున్నారు. మహిళా కండక్టర్లకు ఎక్కడా 8 గంటల్లో డ్యూటీ ముగియడం లేదు. కండక్టర్లుగా పనిచేస్తున్న తల్లులు పిల్లలకు పాలివ్వకుండా 8 గంటలు కంటే ఎక్కువ సేపు ఉండాల్సిన పరిస్థితి ఉంది. మండు వేసవిలో 48 డిగ్రీల ఉష్ణోగ్రతలోనూ కండక్టర్లు డబుల్ డ్యూటీలు చేశారు. వడదెబ్బకు ప్రాణాలు పోగొట్టుకున్నారు. ఇదంతా సంస్థ కోసమే కదా? ఇంత కష్టపడుతున్నా, మూసివేతలు కొనసాగుతూనే ఉన్నాయి. వరంగల్ టైర్ల బటన్ షెడ్ మూసేశారు. ప్రైవేటు వారికి టెండర్లు ఇచ్చారు. ప్రింటింగ్ ప్రెస్ మూసేశారు. కళా భవన్ ఔట్ సోర్సింగ్కు ఇచ్చారు. సెక్యూరిటీ ఔట్ సోర్సింగ్కు ఇచ్చారు. డిపో ఆడిట్ ఔట్ సోర్సింగ్కు ఇచ్చారు. తెలంగాణ తెచ్చుకున్నది ఇదంతా ఔట్ సోర్స్ చేయడానికేనా? ఇప్పుడు ఏకంగా బస్సులే ఔట్ సోర్సింగ్ అంటున్నారు. అసలు నష్టాలకు కారణం కార్మికులు ఎలా అవుతారు? వారే నష్టాలకు కారణం అయితే ఇన్ని అవార్డులు ఎందుకు వస్తాయి? పనిచేయకుండానే ఆర్టీసీకి తక్కువ ప్రమాదాల విషయంలో, ఇంధన పొదుపు విషయంలో అవార్డులు వస్తాయా? కష్టపడి పనిచేస్తున్నారు కాబట్టి అవార్డులు వస్తున్నాయి. నిపుణులు కమిటీ వేసి అయినా నిజాలు నిగ్గు తేల్చాలి. నష్టాలకూ, లాభాలకూ ప్రభుత్వ విధానాలు కారణం. ప్రభుత్వం ఆర్టీసీకి రీయెంబర్సుమెంటు ఇవ్వాలి. ఇవ్వడం లేదు. బడ్జెట్లో ప్రకటిస్తున్న ఇవ్వాలి అంటే కాకుండా సగం ఇస్తున్నారు. ఇప్పటి వరకూ ప్రభుత్వం నుంచి ఆర్టీసీకి 2100 కోట్లు రావాలి. ఆ విషయం మాట్లాడరు. సిటీలో వచ్చే నష్టాలకు జీహెచ్ఎంసీ నుంచి పరిహారం ఇస్తారు అని కేసీఆర్ అసెంబ్లీలో చెప్పారు. ఆయన కుమారుడు కేటీఆర్ వచ్చిన తరువాత జీహెచ్ఎంసీ స్టాండింగ్ కొన్సిల్ తీర్మానం చేసి మేం ఇచ్చేదిలేదని తేల్చేశారు. అసెంబ్లీలో ముఖ్యమంత్రి చేసిన ప్రకటనకు విలువ ఎక్కువా? జీహెచ్ఎంసీ స్టాండింగ్ కమిటీ తీర్మానం విలువ ఎక్కువా?

ప్రైవేటు వాహనదారులు కాంట్రాక్ట్ క్యారేజెస్ పర్మిట్ ఉన్న తమ వాహనాలను స్టేజి క్యారేజీలుగా తిప్పుతూ ప్రజాధనాన్ని దోచుకోవడం ప్రభుత్వానికి తెలియదా? ప్రైవేటు వాహనాలు ఈ విధంగా ప్రయాణికులను అక్రమంగా రవాణా చేయటం వల్ల ఆర్టీసీకి సాలీనా వెయ్యి కోట్ల రూపాయలు నష్టం కలుగుతోంది. అటు ట్రాన్స్ పోర్టు డిపార్ట్మెంట్ కాని,

ఇటు పోలీస్ డిపార్ట్మెంట్ని వారిపై ఎటువంటి చర్యలు తీసుకోక పోవడంతో అక్రమ రవాణా ఇబ్బడి ముబ్బడిగా పెరిగిపోయి ప్రజా రవాణా వ్యవస్థ అయిన ఆర్టీసీ ఉనికికే ప్రమాదం తెచ్చి పెడుతోంది. నిజంగా ప్రభుత్వానికి చిత్తశుద్ధి ఉంటే ఈ అక్రమ రవాణాను ఎందుకు అరికట్టదు? ఆర్టీసీకి ఉన్న 3 వేల కోట్ల రూపాయల నష్టాలలో ప్రభుత్వం ఇవ్వవలసిన 2వేల కోట్ల రూపాయలు, ప్రైవేటు అక్రమ రవాణాను ఆపటం వల్ల వెయ్యికోట్ల రూపాయలు ఆర్టీసీకి వస్తే సంస్థ నష్టాల్లో ఎందుకు వుంటుంది? అలాగే ప్రభుత్వం ఆర్టీసీకి అన్ని రకాలు ట్యాక్సులు మినహాయిస్తే సాలీనా వెయ్యి కోట్ల రూపాయల లాభాల్లో ఉంటుంది.

కేసీఆర్ మాట నిలబెట్టుకోలేదు

ప్రభుత్వాలు ఆర్టీసీకి మేలు చేయడం లేదు. ఏటా వెయ్యి కోట్లు ప్రభుత్వానికి. వారే పన్నులు చెల్లిస్తున్నారు. తెలంగాణ వచ్చాక ఐదారు వేల కోట్ల రూపాయలు పన్నులుగా కట్టారు. తెలంగాణ వచ్చాక కేసీఆర్ ప్రమాణం చేయకముందు కార్మికులు వెళ్లి కలసి వినతిపత్రం ఇచ్చారు. అందులో అనేక విషయాలు చెప్పారు. ఆయన ఎన్నో హామీలు ఇచ్చారు. కానీ వేటినీ అమలు చేయలేదు. ఆర్టీసీ మీద రూ. 190 కోట్ల భారం తగ్గిస్తాం. డబ్బు రైటాఫ్ చేయిస్తాం. మిగులు బడ్జెట్ రాష్ట్రం కదా అన్నారు. కానీ మాట నిలబెట్టుకోలేదు. ఆర్టీసీ బస్సులు రోజుకు 36 లక్షల కి.మీ. తిరుగుతాయి. అంటే 7 లక్షల లీటర్ల డీజిల్ అవసరం. ఏడాదికి సుమారు 25 కోట్ల లీటర్లు డీజిల్ కావాలి. అంటే డీజిల్ ఒక్క రూపాయి ధర పెరిగినా, ఆర్టీసీపై ఏడాదికి రూ. 25 కోట్లు అదనపు భారం పడుతుంది. ఈ ఐదేళ్లలో డీజిల్ ధర ఎంత పెరిగింది? ఆ భారం ఎవరు భరించాలి. టికెట్ రేట్లు పెంచాలి. అందుకు అంగీకరించరు. ప్రజలపై భారం పడకూడదు అనుకున్నప్పుడు, దానికి తగ్గట్టు ప్రభుత్వం భరించాలి కదా? తమిళనాడు, కేరళల్లో డీజిల్ భారం ఆర్టీసీలపై పడకుండా సబ్సిడీ ఇస్తున్నారు. ఇక్కడా ఇవ్వాలి. ఈ ప్రభుత్వం ఆర్టీసీపై నిపుణుల కమిటీ ఒకటి వేసింది. 16 నెలలైనా ఆ కమిటీ రిపోర్టు తీసుకునేవారే లేరు. అద్దె బస్సులకు రీటెండరింగ్, డీజిల్ ఇన్సెంటివ్ విధానం ద్వారా సంస్థకు నష్టం వస్తోంది. ఎలక్ట్రిక్ బస్సుల విషయంలో కేంద్ర విధానాల వల్ల నష్టం వస్తుంది. ఆ బస్సుల నష్టాలు పూడ్చడానికా ఆర్టీసీ ఉన్నది? సిబ్బంది తగ్గినా అంతర్గత సామర్థ్యం పెంచుకుంటున్నారు. ఈ ఐదేళ్లలో రిటైర్ అయిన 6వేల మంది స్థానంలో కొత్త వారిని నియమించలేదు. ఆ మేరకు జీతం మిగులే కదా? పెరిగిన డీజిల్ భారం భరించి ఉంటే ఇప్పుడు ఆర్టీసీకి ఇంత నష్టం ఉండేదా? సీఎం ఆర్టీసీకి ఏదీ ఇవ్వడానికి సిద్ధంగా లేరు. 2015 నాటికి ఉన్న నష్టాలు క్రమంగా తగ్గించుకున్నారు. డీజిల్ డబ్బు అయినా ఇస్తే చాలా ఆర్టీసీ నష్టాలు తగ్గుతాయి. ఇక ఉద్యోగ భద్రత కావాలి అంటున్నారు. చాలా చిన్న తప్పులకు ఆర్టీసీలో ఉద్యోగాలు పోతాయి. ఆ పరిస్థితి ఆంధ్రలో ఇటీవల మారింది. ప్రతి చిన్న తప్పును కారణంగా చూపించి ఉద్యోగం తీసేయకుండా, కొన్ని మార్గదర్శకాలు ఉంటాయి. వాటి ప్రకారం చర్యలు తీసుకోవాలంటున్నారు.

ఉద్యోగులు దాచుకున్న సొమ్ము కాజేశారు

ఆర్టీసీ సిబ్బంది క్రెడిట్ కోపరేటివ్ సొసైటీ ఆసియాలోనే పెద్దది. ఆర్టీసీ సిబ్బంది చిన్న మొత్తాల్లో జీతంలోంచి నగదు తీసి ఆ సొసైటీలో డిపాజిట్ చేసేవారు. అవసరాలు ఉన్నప్పుడు అందులో నుంచి లోన్ తీసుకునేవారు. గతంలో లోన్ కావాలని దరఖాస్తు చేస్తే వెంటనే ఫలానా రోజు డబ్బు వస్తుందని చెప్పి చెక్కులు ఇచ్చేసేవాళ్లు. కానీ యాజమాన్యం ఇప్పుడు ఆ సొసైటీ డబ్బు సుమారు 550 కోట్లు వాడుకుంది. దీంతో ఇప్పుడు అవసరాలకు డబ్బు అందడం లేదు. దీనివల్ల ప్రయోజనం లేదని చెప్పి

కార్మికులు సొసైటీ నుంచి బయటకు వచ్చేస్తున్నారు. జీతం సమయానికి రాక, బాకీలు కట్టలేక సిబిల్ స్కోరుపోతోంది. సొసైటీ సరిగా లేక బయట అప్పులకు వెళ్లాల్సి వస్తోంది. వడ్డీల బారిన పడుతున్నారు. అంతేకాదు సొసైటీ సొమ్ము యాజమాన్యం వాడుకోవడం వల్ల ప్రతీ షేర్ హోల్డర్ దాదాపు 10 వేల వరకూ నష్టపోయారు. 1400 కోట్ల కార్మికుల పీఎఫ్ సొమ్మును యాజమాన్యం వాడుకుంది. అక్కరుకు వస్తాయని, ఆదుకుంటాయని అవసరానికి దాచుకున్న సొమ్ము యాజమాన్యం స్వాహా చేయడం వలన కార్మికులు అప్పులపాలై కుంగిపోతున్నారు. తీర్చే దారిలేక ఆత్మహత్యల వైపు దృష్టి సారిస్తున్నారు.

కార్గో సర్వీసులు ప్రారంభించాలని యూనియన్లు కోరాయి. మౌలిక వసతులు ఉన్నాయి. ప్రతి మండల కేంద్రంలోనూ ఆర్టీసీకి కాస్త స్థలం లేదా చిన్నదో పెద్దదో గదులు ఉన్నాయి. పాత బస్సులను అధికారులు తక్కువ ధరకు అమ్మేస్తున్నారు. దానికి కొద్ది రేకులు కొడితే గూడ్సు బండిగా ఉపయోగపడుతుంది. పెట్రోలు పంపులు మేఘా సంస్థకు ఇచ్చారు. బయో డీజిల్ స్కాం గురించి వార్తలు వచ్చినా విచారణ జరగలేదు. ప్రైవేటు ఆపరేటర్లు బయో డీజిల్ వల్ల బస్సు పాడువుతుందని ఆపేశారు. మరి ఆర్టీసీ బస్సులు చెడిపోవా? ఈ విషయంలో వందల కోట్ల స్కాం జరిగింది. చాలా మంది రిటైరైన కార్మికులకు సెటిల్మెంట్లు కూడా చేయలేదు. 2018 ఏప్రిల్ నుంచి ఇప్పటి వరకూ సెటిల్మెంట్ కాని కార్మికులు ఉన్నారు. గట్టిగా అడిగితే డబ్బు లేదంటున్నారు. సకల జనుల సమ్మె తరువాత తెలంగాణ ప్రభుత్వం వచ్చేలోపు రిటైర్ అయిన వారికి కనీసం సకల జనుల సమ్మె కాలం జీతాలు కూడా అందలేదు. ఆంధ్రలో వారికి కొత్త జీతాలు వచ్చాయి. తెలంగాణ ప్రభుత్వం ప్రతి విషయంలో పక్క రాష్ట్రంతో పోల్చుకుంటోంది. అభివృద్ధిలో పోల్చుకుంటోంది. అక్కడి కార్మికుల జీతాల విషయంలో మాత్రం పోలిక లేక పోగా ఎంతో తేడా ఉంది

87 ఏళ్ల ఘనమైన ఆర్టీసీ చరిత్ర

చారిత్రక కథనం ప్రకారం, ఆరవ నిజాం భార్య జోహా బేగం టర్కీ రాకుమారి. ఈమెకు పెళ్లిలో తల్లి తండ్రులు బంగారం, వజ్రాలుతో పాటు మహర్ రూపంలో 9 కోట్ల రూపాయలు ఇచ్చారు. ఇస్లాం మతం ఆచారం జాకాత్ ప్రకారం ఆమె ధనం తొమ్మిది కోట్ల రూపాయలు డబ్బులు దాన ధర్మం చేయవచ్చు. అయితే, ఆమె పేదలకు ఉపయోగించే విధంగా ఉండాలి అని నిశ్చయించుకొన్నారు. అంతలో ఒక రోజు రాకుమారిగారు నగరంలో పల్లకిలో వెళ్తూ, చాలా మంది నాంపల్లి రైల్వే స్టేషన్లో రైలు దిగి నెత్తిన సామానులు పెట్టుకుని పెద్దలు, పిల్లలు, ముసలి ముతక, వికలాంగులు రోడ్డు వెంట వెళ్లడం చూశారట. వారిని ఆపి ఎక్కడికి నుండి వస్తున్నారు అని అడిగింది. వారు కొందరు నాందేడ్ మరి కొందరు ఔరంగాబాదు మరి కొందరు వరంగల్, భద్రాచలం అని చెప్పారు. ఇంకా కొందరు చాలా దూరంనుండి నడిచే వస్తున్నాము అని ఏడ్చారట. అప్పుడు రాకుమారి ప్రజలు ఇంతగా కష్టాలు పడటం బాగలేదు అని తీవ్రంగా ఆలోచన చేసి నిజాం అలిఖాన్ గారి అనుమతిని, సహకారాన్ని తీసుకుని తన స్వంత డబ్బులు ఖర్చు చేసి బస్సు డిపోలు ఏర్పాటు చేయించింది. 27 బస్సులు కొని 166 మంది సిబ్బందితో రవాణా వ్యవస్థను ఏర్పాటు చేశారు, హైదరాబాద్, నాందేడ్, వరంగల్, ఫర్కనీ, గుల్బర్గా, రాయచూరు. వనపర్తిలో బస్సు డిపోల నుండి రైలు స్టేషన్కు బస్సులు వెళ్లాలి జనం తీసుకుని రావడానికి ఆ బస్సులు ఏర్పాటు చేసి దానికి NSR-RTD (Nizam state Road and Rail Transport Department) అని ఏర్పాటు చేశారు. అప్పుడు భారతదేశం అనే దేశం లేదు. బ్రిటిష్ ఇండియాలో ఎక్కడ కూడా ప్రభుత్వంలో ప్రజా రవాణా లేదు. కానీ కేవలం నిజాం రాష్ట్రంలోనే ఉంది. తర్వాత దీనికి %చీ=ణ% అని మార్చి రైల్వే నుండి వేరు చేసి నిజాం

ప్రభుత్వంలో కలపారు. జోహా బేగం గౌరవార్థం బస్ నంబర్లో “%” అనే అక్షరం ఉంటుంది. నిజాం స్థాపించిన అనేక సంస్థలు నిమ్న, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం, ఉస్మానియా ఆసుపత్రి, నీలోఫర్ ఆసుపత్రి, %వీ చీజీ% కాన్సర్ ఆసుపత్రి, అసెంబ్లీ ... ఇలా అన్ని సంస్థలు, ప్రభుత్వ అధీనం లో ఉంటే ... ఆర్టీసీని మాత్రం %శీ% ప్రైవేటువరం చేయాలనుకోవటం ఎంత వరకు సమంజసం? ఉమ్మడి ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రంలో 1958లో %ఛజ% గా కార్పొరేషన్ అయింది. నిజాం సర్కారు ఏర్పాటు చేసిన ప్రజా రవాణా 27 బస్సులతో ప్రారంభమై ఇవాళ దాదాపు 9 వేల బస్సులతో తెలంగాణలో పల్లె పల్లె కు వెళ్లి అందుబాటు ఛార్జిలతో ప్రజలకు ఉపయోగ పడే ప్రజా రవాణా వ్యవస్థను కాపాడుకోవాల్సిన బాధ్యత మన అందరిపై ఉంది.

సమ్మెలో కీలకపాత్ర పోషిస్తున్న మహిళా కార్మికులు

ఆర్టీసీలో పని చేస్తున్న దాదాపు 5,100 మంది మహిళా కార్మికులు సమ్మెలో కీలకపాత్ర పోషిస్తున్నారు. అందులో దాదాపు 4,900 మంది బస్సు కండక్టర్లుగా పని చేస్తున్నారు. 26వ రోజుకు చేరుకున్న సమ్మెతో ఏర్పడిన ఉద్యోగంతో, నలుగురి నిజాయితీపరుల బలిదానాలతో, పదిమంది హఠాన్మరణాలతో రగిలిపోతున్నారు మహిళా కార్మికులు. “1996లో తొలిసారి మహిళా కండక్టర్లను తీసుకున్నారు. ఆర్టీసీ నష్టాల్లో ఉందని చెప్పి ప్రైవేటీకరణ చేసేందుకు పన్నాగం చేస్తున్నారు ముఖ్యమంత్రి. దీన్ని వ్యతిరేకిస్తూ మేం సమ్మె చేస్తుంటే ఉద్యోగాలే లేవు అనడం న్యాయమా? మా హక్కుల కోసం మేం పోరాడుతుంటే యూనియన్లే ఉండాలి అవసరం లేదు అంటున్నారు. మరి యూనియన్ లేకుండా ఆనాడు తెలంగాణ ఉద్యమం సాధ్యపడేదా?” అని ఆవేదన వ్యక్తం చేస్తున్నారు. “మాకు జీతాలు చాలా వచ్చేస్తున్నాయి అని చెబుతున్నారు. మరి అంత జీతాలు వస్తున్నా మాలాంటి వారు ఎంతో మంది అదనపు షిఫ్టులు చేయాల్సిన అవసరం ఏంటి? అసలు సిటీలో వానపడినా, ట్రాఫిక్ లో ఇరుక్కుని గంటలు గంటలు షిఫ్ట్ అయిపోయాక కూడా పని చేస్తున్నాం. మా షిఫ్ట్ అయిపోయింది అని డ్యూటీ మధ్యలో నుంచి వెళ్లిపోం కదా. ప్రజల్ని వారి వారి గమ్య స్థానానికి జాగ్రత్తగా చేర్చి వెళ్తున్నాం కదా, ఎనిమిది గంటల షిఫ్ట్ చేయాల్సి ఉంటుంది కానీ ఆర్థిక ఇబ్బందుల కారణంగా ఎక్కువ గంటలు పని చేయటానికి కూడా సిద్ధపడుతున్నాం” అంటున్నారు.

“ఆర్టీసీ బస్సులు ఉన్నాయి కాబట్టే ఎంతో మంది ఆడపిల్లలను తల్లిదండ్రులు చదువులకు పంపే పరిస్థితి ఉంది. ఎంతో మంది ఆడవారు బస్సుల్లో సురక్షితంగా ఉద్యోగాలకు వెళ్లగలుగుతున్నారు. ప్రైవేటీకరణ చేస్తే మరో నిర్భయ లాంటి సంఘటన జరగదన్న గ్యారంటీ ఏంటి?” అన్నారు. పండగ సమయంలో సమ్మె చేయడం వల్ల ప్రజలను ఇబ్బంది పెడుతున్నారన్న వాదనపై మహిళా కండక్టర్లు మాట్లాడుతూ... ప్రజలను ఇబ్బంది పెట్టడం తమ ఉద్దేశం కాదు అంటున్నారు. బతుకమ్మ అంటూ ఇంత పెద్దఎత్తున ప్రభుత్వం సంబరాలు జరిపింది ఆడపడుచులకు. మరి మేం ఈ రాష్ట్ర ఆడపడుచులం కాదా?” అని ప్రశ్నిస్తున్నారు. ఆర్టీసీ యూనియన్ల ప్రతిపాదనల్లో మహిళా ఉద్యోగులుగా వారు ప్రతిపాదించింది మెటర్నిటీ లీవ్ తో పాటు రెండు సంవత్సరాల చైల్డ్ కేర్ లీవ్ అమలు చేయాలి. అలాగే రాత్రి 9 గంటల తరువాత మహిళా కండక్టర్లకు షిఫ్ట్ వేయవద్దని కోరుకుంటున్నట్లు చెబుతున్నారు. తెలంగాణ ఉద్యమ సమయములో తెలంగాణ వస్తే మన బ్రతుకులు బాగుపడతాయని ఎన్నో ఆశలు చూపించి సకలజనుల సమ్మె లో మొట్టమొదట మమ్మల్ని పాల్గొనేనటల్లు చేసి అందరి కృషి వల్ల తెలంగాణ వచ్చినతరువాత మమ్మల్ని పూర్తిగా మరిచి పోయారని మండిపడుతున్నారు.

‘మేం ప్రజలను కోరేది ఒక్కటే. మీ పిల్లలకు ఉద్యోగాల కోసం మా ఆందోళన. ప్రజా రవాణాను రక్షించడం కోసం మా ఆందోళన. సమ్మె కాలంలోనే ఇంత దోపిడీ చేస్తున్నారు. మొత్తం ప్రైవేటు అయితే ఎంత దోపిడీకి గురవుతారు? ఇప్పుడు ఓపిక పడితే మిగిలిన 360 రోజులూ లాభపడతారు. తెలంగాణ తెచ్చుకున్న లక్ష్యం చేరుకోవడంలో వైఫల్యం చెందాం. బంగారు తెలంగాణ కాదు. బతుకు తెలంగాణ కావాలి. తెలంగాణ పునర్నిర్మాణ ఉద్యమానికి ఆర్టీసీ ఉద్యమం నాంది కావాలి.’ అన్నారు.

వేల కోట్ల ఆస్తులు ఉన్నాయి ఆర్టీసీకి. 13 వేల ఎకరాల స్థలాలు ఉన్నాయి. వీటిపై వాళ్ల కన్ను పడింది. యూనియన్లలో చేరకుండా ఉంటే ఉద్యోగం ఇస్తారట. మరి టీఆర్ఎస్ అనుబంధ సంఘం కూడా మూసేస్తారా? మాకేం భయం లేదు. కావాలంటే కేసులు పెట్టుకోండి. రైడింగులు చేసుకోండి. కేసీఆర్ తన జీతం పెంచుకోవచ్చా? దేశంలో ఏ సీఎంకూ లేనంత జీతం ఆయనకెందుకు? ఆయనకన్నీ కావాలి. మేం అడిగితే తప్పా? వాస్తవానికి ప్రభుత్వం మనసులో ప్రైవేటీకరణ ఉంది. దానికోసమే ఇంత కుట్రపూరితంగా, దుర్మార్గంగా వ్యవహరిస్తోంది అంటున్నారు. ఆర్టీసీ సంస్థ వెనుక మహిళల పాత్ర చాలా కీలకంగా ఉందని, తమ డిమాండ్ల సాధన కోసం, ఆర్టీసీ పరిరక్షణ కోసం భవిష్యత్తు కార్యచరణతో అన్ని రకాల పోరాటాలకి సిద్ధం అంటున్నారు. మహిళా కార్మికులు. మహిళా సూపర్వైజర్లు, సమ్మెలో పాల్గొంటున్నారని అది తమకు ఎంతో ధైర్యం ఇచ్చిందని హర్షాన్ని వ్యక్తంచేశారు.

సమ్మె ఉధృతం - బలిదానాలు

ఆర్టీసీ కార్మికులు చేపట్టిన సమ్మె కొనసాగుతుండగా, ఖమ్మంలో ఆత్మహత్యాయత్నం చేసిన డ్రైవర్ శ్రీనివాసరెడ్డి హైదరాబాద్ ఆసుపత్రిలో కన్నుమూశారు. కార్మికులు ఈ ఆవేదనలో ఉన్న సమయంలోనే ఆదివారం రాత్రి హైదరాబాద్లో కండక్టర్ సురేందర్ గౌడ్ తన ఇంట్లో ఉరివేసుకుని ఆత్మహత్య చేసుకున్నారు. ఖమ్మంలో ఆర్టీసీ మహిళా కండక్టర్ నీరజ (31) తన ఇంట్లో ఉరివేసుకుని ఆత్మహత్య చేసుకుంది. సత్తుపల్లి డిపోలో కండక్టర్ గా పనిచేస్తున్న నీరజ. సమ్మె విషయంలో ప్రభుత్వం అనుసరిస్తోన్న వైఖరితో తీవ్ర మనోవేదనకు గురై ఆత్మహత్య చేసుకున్నట్లు కుటుంబ సభ్యులు పేర్కొన్నారు. తెలంగాణ ఆర్టీసీ సమ్మెలో ఆవేదనాభరిత ఘట్టాలివి. వాతావరణం గంభీరంగా మారిన పరిస్థితుల్లో నర్సంపేటలో ఒక డ్రైవర్ ఒంటిపై పెట్రోల్ పోసుకుని ఆత్మహత్యకు యత్నించారు. తోటి కార్మికులు, పోలీసులు ఆయనను నిలువరించారు. మరోవైపు తాత్కాలిక నియామకాల కోసం ఆర్టీసీ తాజాగా నోటిఫికేషన్ జారీ చేసింది. ఆర్టీసీ కార్మికులు రాష్ట్రవ్యాప్తంగా సమ్మెను ఉధృతం చేశారు. వంటావార్పు కార్యక్రమాలు, అర్ధనగ్న ప్రదర్శనలు, ధర్నాలు, మానవహారాలు నిర్వహించారు. శ్రీనివాసరెడ్డి మరణంతో ఖమ్మం రీజియన్లో ఒక్క బస్సు తిరగలేదు. సమ్మె చేస్తున్న కార్మికులకు వేతనాలు ఇచ్చే వరకు తాము కూడా జీతాలు తీసుకోవద్దని నల్గొండ, వరంగల్, నిజామాబాద్, మహబూబ్ నగర్ లోని ఆర్టీసీ అధికారులు, భద్రత సిబ్బంది నిర్ణయం తీసుకున్నారు. సమ్మెకు పలు రెవెన్యూ సంఘాలూ మద్దతు ప్రకటించాయి.

తాత్కాలికంగా కండక్టర్ పై అత్యాచార యత్నం

కార్మికులు ఆర్టీసీ సమ్మె నేపథ్యంలో తాత్కాలికంగా కండక్టర్ విధులు నిర్వహిస్తున్న ఓ యువతిపై తాత్కాలిక డ్రైవర్ బస్సులోనే అఘాయిత్యానికి ప్రయత్నించిన వైనమిది. ప్రణాళిక ప్రకారం బస్సులో ఎవరినీ ఎక్కించుకోకుండా.. అటవీ ప్రాంతంలో బస్సును నిలిపేసి అత్యాచార యత్నం చేశాడు. మంచెలపై జిల్లా జైహార్ పోలీస్ స్టేషన్ పరిధిలో జరిగిన

ఈ ఘటన అక్టోబర్ 18న వెలుగులోకి వచ్చింది. సరైన అనుభవంలేని తాత్కాలిక డ్రైవర్ తీరుతో ప్రయాణికులు ఇప్పటికే వణికిపోతుండగా, తాజా ఘటనతో ఆర్టీసీ ప్రతిష్ట మరింత దిగజారిపోయే పరిస్థితి వచ్చింది. మంచెలపై జిల్లా జైహార్ నుంచి మంచెలపై బస్సును తాత్కాలిక డ్రైవర్ శ్రీనివాస్ నడుపుతుండగా, చదువుకొంటూ తాత్కాలికంగా పని చేయడానికి వచ్చిన ఓ యువతి కండక్టర్ విధులు నిర్వహిస్తోంది. ప్లాన్ ప్రకారం బస్సులో ఎవరినీ ఎక్కించుకోకుండా ముందుకు తీసుకెళ్లిన డ్రైవర్ శ్రీనివాస్ అటవీ ప్రాంతంలో బస్సును ఆపి, కండక్టర్ పై అఘాయిత్యానికి ప్రయత్నించాడు. అయితే ఆ యువతి పెద్దగా అరవడం, అక్కడికి సమీపంలో ఉన్న వాళ్లు బస్సు వద్దకు వచ్చే ప్రయత్నం చేయడంతో శ్రీనివాస్ బస్సును ముందుకు తీసుకెళ్లాడు. బాధితురాలు డయల్ 100 ద్వారా పోలీసులకు సమాచారం ఇవ్వడంతో స్పందించిన జైహార్ పోలీసులు బస్సును నిలిపేసి డ్రైవర్ శ్రీనివాస్ ను అదుపులోకి తీసుకున్నారు. నిందితుడిపై అత్యాచార యత్నం, అసభ్యంగా ప్రవర్తించినట్లు కేసు నమోదు చేశారు. ఆర్టీసీలో ఇలాంటి ఘటనలు గతంలో ఎప్పుడూ జరగలేదు.

ఆర్టీసీ సమ్మెకు ముగింపు ఆర్టీసీ ముగింపే - కేసీఆర్

ఆర్టీసీ సమ్మెకు ముగింపు ఆర్టీసీ ముగింపే అని వ్యాఖ్యానించిన కేసీఆర్, త్వరలోనే కేబినెట్ సమావేశం ఏర్పాటు చేసి అద్దె బస్సులపై కీలక నిర్ణయం తీసుకోబోతున్నట్లు ప్రకటించారు. మొత్తానికి ఆర్టీసీ సమ్మె విషయంలో సీఎం కేసీఆర్ తాను చెప్పిందే చేయడానికి సిద్ధమవుతున్నాడు. కార్మికుల సమ్మెను విఫలం చేసేందుకు అన్ని ప్రయత్నాలు చేస్తున్న సీఎం కేసీఆర్. టెంపరరీ కండక్టర్లు, డ్రైవర్లను నియమించుకుంటానే... ఆర్టీసీలో అద్దె బస్సులను పెంచేందుకు మరిన్ని నోటిఫికేషన్లు ఇవ్వాలని ఆదేశించినట్లు తెలుస్తోంది. అంతే కాకుండా ప్రైవేట్ రూట్లపై యుద్ధప్రాతిపదికన సర్వే నిర్వహించి రూట్లు, విధి విధానాలను ఖరారు చేయాలని కేసీఆర్ రవాణా మంత్రి, అధికారులను ఆదేశించినట్లు తెలుస్తోంది. తెలంగాణ ఆర్టీసీ కార్మికులు చేస్తున్న సమ్మెపై అవాకులు చెవాకులు పేలుతున్నాడు సీఎం కేసీఆర్. తిన్నది అరక్క చేస్తున్న సమ్మె అంటూ దురహంకారం ప్రదర్శించాడు. ఆర్టీసీపై 5000 కోట్లు అప్పులు ఉన్నాయని., నెలకు 1200 కోట్లు నష్టం వస్తుందని, ఆర్టీసీ అభివృద్ధి కోసం గంట పనిచేయమంటే చేయరంటూ ఆగ్రహం వ్యక్తం చేశారు. ప్రతి ఒక్కరికీ రూ.50వేలు జీతం వస్తుందన్నారు. నెలకు రూ.5వేలు జీతం కూడా అందని వారు అనేకమంది ఉన్నారని పచ్చి అబద్ధాలాడాడు. పండుగ సమయంలో ఆర్టీసీ బస్సులను తిప్పాల్సింది పోయి ఇష్టం వచ్చినట్లు వ్యవహరిస్తూ సమ్మెకు వెళ్లారని కేసీఆర్ మండిపడ్డారు. రెండు నెలల ముందే సమ్మె నోటీసులు ఇచ్చామంటూ యూనియన్ నేతలు లంగ ప్రచారం చేస్తున్నారంటూ ఎద్దేవా చేశాడు. సమ్మెకు వెళ్లవద్దని అధికారుల కమిటీ సూచించినప్పటికీ యూనియన్ నాయకులు పట్టించుకోలేదన్నారు. పండుగ సందర్భంగా అదనపు ఆదాయానికి యూనియన్ నాయకులు గండికొట్టారని మండిపడ్డారు కేసీఆర్. గతంలో రోజుకు 10 కోట్లు వచ్చేదని ఇప్పుడు ప్రస్తుతం కోటి రూపాయలు నష్టం వస్తుందన్నారు. ఆర్టీసీ మనుగడ, బాధ్యత రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకే వదిలేస్తూ కేంద్రం ఇటీవలే చట్టం చేసిందని చెప్పుకొచ్చారు. సెప్టెంబర్ నుంచి ఈ చట్టం అన్ని రాష్ట్రాలకు వర్తిస్తుందన్నారు. ప్రభుత్వం నిర్ణయంపైనే ఆర్టీసీ మనుగడ ఉంటుందని నోరు పారేసుకున్నాడు కేసీఆర్.

పలుమార్లు మొట్టికాయలేసిన హైకోర్టు

సమ్మె విరమించాలని ఆర్టీసీ కార్మిక సంఘాలకు తాము చెప్పలేమని తెలంగాణ హైకోర్టు స్పష్టం చేసింది. సమ్మె వ్యవహారంపై దాఖలైన పిటిషన్ పై విచారణ జరిపిన హైకోర్టు, ఆర్టీసీ యాజమాన్యం వాదనలపై

అసంతృప్తి వ్యక్తం చేసింది. జీహెచ్ఎంసీ నుంచి ఆర్టీసీకి రావాల్సిన 335 కోట్ల బకాయిల గురించి అధికారులను కోర్టు ఆరా తీసింది. ప్రభుత్వం ఇచ్చిన ఆర్థిక వివరాలపై అసంతృప్తి వ్యక్తం చేసింది. తదుపరి విచారణకు ఆర్టీసీ ఇంచార్జి ఎండీతో పాటు, ఆర్థిక శాఖ ఉన్నతాధికారులు సమగ్ర సమాచారంతో హాజరు కావాలని ఆదేశించింది. సమ్మె చట్టవ్యతిరేకం అని రూలింగ్ ఇచ్చి, సిబ్బందిని సస్పెండ్ చేయాలని ఓ పిటిషన్ చేసిన వాదనతో హైకోర్టు ఏకీభవించలేదు. 2015లో కూడా ఇలాంటి డిమాండ్స్ పెట్టారు. ప్రస్తుతం తెలంగాణ ఆర్టీసీ 4000 కోట్ల నష్టాల్లో ఉంది. బ్యాంక్లకు బకాయి పడ్డ 340 కోట్లు పెండింగ్లో ఉన్నాయి. మామూలు రోజుల్లో రోజుకు 10 కోట్లు, పండుగ రోజుల్లో 13 కోట్లు ఆదాయం రావాలి. సమ్మె కాలంలో 175 కోట్ల నష్టం వాటిల్లింది. ఉమ్మడి రాష్ట్రంలోనే ఆర్టీసీకి 1099 కోట్లు రావాల్సి ఉందన్నారు. 2014 నుంచి రావాల్సిన 1500 కోట్లు బకాయిలు ఎందుకు చెల్లించలేదని న్యాయవాదులు ప్రశ్నించారు. అలాగే ఆర్టీసీ చెల్లింపులపై అఫీడవిట్ వేయాలని కోరుతున్నట్లు తెలిపారు. ఆర్టీసీకి చెల్లించాల్సిన బకాయిలపై ప్రభుత్వం హైకోర్టులో వాడీవేడి వాదనలు జరిగాయి.

ఈ సందర్భంగా ప్రభుత్వంపై హైకోర్టు ధర్మాసనం తీవ్ర ఆగ్రహం వ్యక్తం చేసింది. సుదీర్ఘ వాదనలు జరిగిన నేపథ్యంలో ప్రభుత్వానికి మరోసారి మొట్టికాయలు తప్పలేదు. ప్రభుత్వంతో చర్చలు జరిపే విషయంలో ఆర్టీసీ కార్మిక సంఘాలు మొండిగా వ్యవహరిస్తున్నాయని చెప్పుకొచ్చారు. కార్మికులు ప్రధానంగా అడుగుతున్న 21 డిమాండ్లలో రెండు మాత్రమే సంస్థ భరించే విధంగా ఉన్నాయని.. మిగతా 16 డిమాండ్లు చూసినట్లయితే సంస్థపై ఆర్థిక భారం పడనుందని వివరించారు. ఆ మేరకు చర్చల వివరాలతో కూడిన అడిషనల్ కౌంటర్ దాఖలు చేశారు. అడ్వకేట్ జనరల్ ఎక్కడ అంటూ ఆగ్రహం వ్యక్తం చేసింది. సమ్మె నేపథ్యంలో బస్సులు సరిగా నడవక ఓ చిన్నారి చనిపోతే బాధ్యత ఎవరిదంటూ నిలదీసింది. ఆర్టీసీ కార్మికుల సమ్మె ప్రభావంతో ప్రజలు ఇబ్బందులు పడుతున్న తీరును ఈ సందర్భంగా గుర్తు చేసిన న్యాయస్థానం మరోసారి సర్కార్పై ఆగ్రహం వ్యక్తం చేసింది. ఆ క్రమంలో తదుపరి విచారణను అక్టోబర్ 28కి వాయిదా వేసింది. అయితే గడువు ఇవ్వాలని అదనపు అడ్వకేట్ జనరల్ కోరడంతో తోసిపుచ్చింది న్యాయస్థానం.

పిటిషనర్ల తరపున న్యాయవాది ప్రకాశ్ రెడ్డి వాదనలు వినిపించారు. ఆర్టీసీ సమ్మె కారణంగా 175 కోట్ల నష్టమంటూ, ఆర్టీసీ సమ్మె చట్ట విరుద్ధమని మరోసారి వాదించారు అదనపు అడ్వకేట్ జనరల్. ఇదివరకే ఆర్టీసీ కార్మికులకు జీతాలు పెంచినట్లు న్యాయస్థానం దృష్టికి తీసుకొచ్చారు. ఆర్టీసీ దగ్గర ప్రస్తుతం 10 కోట్ల రూపాయల నగదు మాత్రమే ఉందని చెప్పుకొచ్చారు. ఈ క్రమంలో హైకోర్టు ఆయనకు కొన్ని ప్రశ్నలు సంధించింది. ఒకవేళ సమ్మె విరుద్ధమైతే కార్మికులపై ఆర్టీసీ అధికారులు ఎలాంటి చర్యలు తీసుకున్నారో వెల్లడించాలని కోరింది. దాంతో ఏఏజీ ఏదో సమాధానం చెప్పే ప్రయత్నం చేశారు. దాంతో సంతృప్తి చెందని హైకోర్టు, కార్మికుల సమస్యలపై ఆర్టీసీ సంస్థదే తప్పన్నట్లుగా వ్యాఖ్యానించింది. తెలంగాణలో ప్రజా రవాణా సంస్థదే కీ రోల్ అంటూ ప్రస్తావించింది హైకోర్టు. తెలంగాణలో చూసినట్లయితే రైళ్ల కంటే బస్సులపైనే జనాలు ఎక్కువగా ఆధారపడతారనే విషయం గుర్తు చేసింది. ఆదిలాబాద్ లాంటి జిల్లాల్లో, అటవీ ప్రాంతాల్లో చిన్నారులకు ఆరోగ్య సమస్యలు తలెత్తితే హైదరాబాద్ వంటి నగరాలకు వెళ్లాల్సి ఉంటుందని, ఆ క్రమంలో ఆర్టీసీ బస్సులపైనే ప్రధానంగా ఆధారపడతారని పేర్కొంది. ఈ క్రమంలో బస్సులు సరిగా లేక ఎవరైనా మరణిస్తే ప్రభుత్వం బాధ్యత తీసుకుంటుందా అని ప్రశ్నించింది. డెంగ్యూ జ్వరాలు ప్రబలుతున్న తరుణంలో 46 కోట్ల

రూపాయలు లేవనే సాకుతో ఆర్టీసీ సమ్మెను నిర్లక్ష్యం చేస్తే ఎవరైనా చనిపోతే పరిస్థితి ఏంటని నిలదీసింది. బస్సుల మరమ్మతుల విషయంలో కూడా ఆర్టీసీ యాజమాన్యం నిర్లక్ష్యంగా వ్యవహరించిందని... టూల్స్, స్పేర్ పార్ట్స్కు సంబంధించి బడ్జెట్ ఎందుకు కేటాయించలేదని ప్రశ్నించింది హైకోర్టు. ఆర్టీసీ కార్మికుల సమస్యలపై ప్రభుత్వం సానుకూలంగా వ్యవహరించేలా ప్రవర్తించాలని సూచించింది. కార్మికుల డిమాండ్లు సాధ్యం కావని ఆర్టీసీ ముందస్తుగానే ఓ నిర్ణయానికి వచ్చిందన్నట్లుగా ప్రస్తుత పరిస్థితి చూస్తే అర్థమవుతోందని వ్యాఖ్యానించింది. ప్రభుత్వంలో ఆర్టీసీ విలీనం అనే డిమాండ్పై కార్మికులు పట్టుబట్టకుండా మిగతా డిమాండ్లపై చర్చలు జరపొచ్చు కదా అనే విషయాన్ని మరోసారి స్పష్టం చేసింది.

తిరిగి విచారణను శుక్రవారం నవంబర్ 1 నాటికి వాయిదా వేసింది. ఆర్టీసీ ఎండీ విచారణకు ఒక్కసారైనా హాజరయ్యారా? అంటూ ప్రశ్నించింది. 75 శాతం బస్సులు తిరుగుతున్నాయని ఆర్టీసీ యాజమాన్యం తెలిపినా ఇప్పటికీ మూడో వంతు బస్సులు కూడా తిరగడం లేదని హైకోర్టు మండిపడింది. ఆర్థిక శాఖ కేవలం బడ్జెట్ కేటాయింపులకు మాత్రమే పరిమితమైందని పెదవి విరిచింది. ఇప్పటికే 15 మంది ఆర్టీసీ కార్మికులు మృతి చెందారని, సమ్మె వల్ల ప్రజలు మాత్రమే కాక 50 వేల కార్మికుల కుటుంబాలు ఇబ్బంది పడుతున్న విషయాన్ని గుర్తుంచుకోవాలని కార్మికులకు సూచించింది. ప్రభుత్వ బకాయిలపై ఆర్టీసీ ఎండీకి హైకోర్టు స్పష్టమైన ఆదేశాలు జారీ చేసింది. జీహెచ్ఎంసీ నుంచి ఆర్టీసీకి రావాల్సిన బకాయిలు 335 కోట్లు చెల్లించారా లేదా అని హైకోర్టు ప్రశ్నించింది. దానికి ప్రభుత్వం నుంచి సరైన సమాధానం రాకపోవడంతో పూర్తి వివరాలతో శుక్రవారం నవంబర్ 1కి రావాలని ఆదేశించింది. ఆర్టీసీ యూనియన్ల సభకు గ్రీన్ సిగ్నల్ ఇచ్చిన న్యాయస్థానం సర్ూన్ నగర్ స్టేడియంలో సభ జరుపుకునేందుకు అనుమతించింది.

ఆర్టీసీ విషయంలో ప్రభుత్వం ఎందుకు మొండికెస్తోంది ?

తెలంగాణ ప్రభుత్వం కోర్టును కూడా లెక్కచేయక పోవడం నిరంకుశమైన పోకడ, దాని వల్లే సమ్మె జటిలమై ఇన్నిసమస్యలు వస్తున్నాయి. ప్రభుత్వం తలుచుకుంటే ఆర్టీసీ సమ్మె ఒక్క రోజులో పరిష్కారం అవుతుంది. ఆర్టీసీ సమ్మెకు సమాజం నుంచి సంపూర్ణ సహకారం ఉందని కూడా గుర్తించడానికి సిద్ధంగా లేని ప్రభుత్వం ఇప్పటికైనా దిగి రావాలి. సోయి తెచ్చుకుని బాధ్యతగా స్పందించాలి. హైకోర్టుకు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అసమగ్ర లెక్కలు సమర్పించిన సందర్భంగా ప్రభుత్వ నైజం బయటపడింది. ఆరేళ్లు గడిచినా ఆర్టీసీ విభజన కాలేదంటే అది రాష్ట్ర ప్రభుత్వ అసమర్థతే అవుతుంది. ఆర్టీసీకి ఇవ్వాల్సింది ఏమీ లేదని కోర్టులో చెప్పుకోవడం సిగ్గుచేటు.

ఆర్టీసీకి ప్రభుత్వం నుంచి రావాల్సింది ఎగ్గొట్టడానికి, 'క్విడ్ ప్రోకో' కింద వేల కోట్లు గడించడానికే కేసీఆర్ ఆర్టీసీని ప్రైవేటీకరించాలనుకుంటున్నాడు. అందుకే నష్టాల్లో ఉందని తప్పుడు ప్రచారానికి పూనుకున్నాడు. మొత్తానికి ఆర్టీసీని వదిలించుకోడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు. దీనికోసం తన బినామీ వ్యాపారవర్గంతో పథక రచన ఎన్నికల ముందునుండే మొదలుపెట్టి అధికారంలోకి వచ్చాక పావులు కదుపుతున్నాడు. అందుకే, మొండిగా వ్యవహరిస్తూ రాష్ట్ర వ్యాప్తంగా ఆందోళనలో పాల్గొన్న ఆర్టీసీ కార్మికులను, మద్దతుగా పాల్గొన్న వివిధ పార్టీల, ప్రజాసంఘాల కార్యకర్తలను అక్రమంగా అరెస్టు చేయించాడు. ఇదంతా ఆయన ప్యూడల్ దురహంకారానికి, ప్రజాస్వామ్యం ముసుగులోని బూర్జువా నియంతృత్వానికి నిదర్శనం.

ఆర్టీసీ సమ్మె సాకుతో సీఎం కేసీఆర్ మరో కీలక నిర్ణయం తీసుకున్నారు. 3 నుంచి 4 వేల రూట్లలో ప్రైవేటు వాహనాలకు పర్మిట్లు ఇవ్వాలని నిర్ణయం తీసుకున్నట్లు తెలుస్తోంది. రెండు, మూడు రోజుల్లోనే దీనిపై కేబినెట్ భేటీ నిర్వహించి దీనికి ఆమోదముద్ర వేసే కుట్రలు కూడా కనిపిస్తున్నాయి. కేంద్రం తీసుకొచ్చిన మోటార్ వెహికల్-2019 ప్రకారం ప్రైవేటు వాహనాలకు పర్మిట్లు జారీ చేసే అధికారం రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు లభించింది. దీని ప్రకారం రాష్ట్రంలోని మూడు నుంచి నాలుగువేల రూట్లలో ప్రైవేటు వాహనాలకు పర్మిట్లు ఇస్తే తాము లాభపడతామని ప్రభుత్వం ఆశిస్తోంది. ప్రజలకు అసౌకర్యం కలగకుండా ఉండేందుకు, మెరుగైన రవాణా సౌకర్యం కల్పించేందుకు దోహదపడతుందని బుకాయితోంది. మరోవైపు పర్మిట్లు వస్తే నడపడానికి ప్రైవేటు యజమానులను సైతం సిద్ధం చేస్తోంది.

గ్రామీణ ప్రాంత ప్రజల రవాణా సౌకర్యం కోసం తిరుగుతున్న పల్లెవెలుగు బస్సులపై వస్తున్న నష్టాలను ప్రభుత్వమే భరించాలి. దాంతో పాటు సిటీ బస్సులపై వస్తున్న నష్టాలను జీహెచ్ఎంసి నుండి వసూలు చేసి ఇస్తామని ప్రభుత్వం జీవో జారీ చేసింది, కానీ డబ్బులు మాత్రం రాలేదు. ఆర్టీసీకి 60 వేల కోట్ల రూపాయల ఆస్తులు ఉన్నాయి. 3 వేల కోట్ల రూపాయల నష్టం ఆర్టీసీకి పెద్ద కష్టమేం కాదు.

ఈ నష్టాలు కూడా ప్రభుత్వం పెట్టినవే తప్ప, ఆర్టీసీలో ఉట్టిన నష్టాలు కావు. 2011లో జరిగిన సకల జనుల సమ్మె కాలంలో ఆర్టీసీ ఉద్యోగులు తెలంగాణ రాష్ట్ర సాధన కోసం డిపోలకు తాళాలు వేసి అంకితభావంతో ఉద్యమాన్ని ముందుండి నడిపిన సంగతి ఈ ప్రభుత్వం చాలా తేలిగ్గా మర్చిపోయినట్లుంది. ఉద్యమ సమయంలో ఆర్టీసీని ఆదుకుంటామని, అక్రమ రవాణాను అరికడతామని బాసలు చేసిన రాజకీయ నాయకులు నేడు ఆర్టీసీని బలిపీఠంపై ఎక్కించడం అత్యంత శోచనీయం.

ప్రజా రవాణా వ్యవస్థ అయిన ఆర్టీసీ లేకపోతే ప్రతి తల్లితండ్రులు వారి పిల్లలకు నెలకు సుమారు వెయ్యి రూపాయల చొప్పున ఖర్చు పెట్టాల్సిన అవసరం ఉంటుంది. ప్రైవేటు బస్సులు ఏవీ కూడా విద్యార్థులతో పాటు ఇతరులను ఉచిత ప్రయాణానికి అనుమతించకపోగా ఎలాంటి రాయితీలు ఉండవు అని ప్రజలు అర్థం చేసుకోవాలి. ఆర్టీసీ ఉండడం వల్ల నిరుద్యోగులకు ఉద్యోగావకాశాలు కల్పించటంతో పాటు సామాజిక రిజర్వేషన్లు కూడా అమలు జరుగుతాయని ప్రజలు గుర్తించాలి. ప్రజలకు మెరుగైన రవాణా సౌకర్యం కలిగించటానికి కాలం చెల్లిన బస్సులు తీసివేసి కొత్తబస్సులు కొనుగోలు చేయాలనీ, కొత్తబస్సుల కొనుగోలుకు సంబంధించిన నిధులు కూడా ప్రభుత్వమే సామాజిక బాధ్యతగా గుర్తించి భరించాలనీ జెఎసి డిమాండ్ చేస్తోంది. ప్రపంచంలో ఏ ప్రభుత్వ రంగ రవాణా సంస్థలు కూడా ప్రభుత్వ సహకారం లేకుండా లాభాలలో ఉండవు. అందుకే ప్రజా రవాణా వ్యవస్థ అన్ని దేశాలలో ప్రభుత్వ ఆధీనంలోనే ఉన్నది. విద్య, వైద్యం లాంటి శాఖలు లాభాలు గడిస్తున్నాయా? ఆర్టీసీ కూడా లాభపేక్షతో పనిచేస్తున్న సంస్థ కాదు. కేవలం సేవాభావంతో నడుస్తున్న సంస్థను ప్రభుత్వం లాభనష్టాల బేరీజు వేసి చూడటం సమజసం కాదు.

ఆర్టీసీని ప్రభుత్వంలో విలీనం చేయాలి అనేది జెఎసి ప్రధాన డిమాండ్. కానీ ప్రభుత్వ వర్గాలు విలీనం సాధ్యం కాదు అని సన్నాయి నొక్కులు నొక్కుతున్నాయి. పక్క రాష్ట్రంలోని ఎపిఎస్ఆర్టీసీని ప్రభుత్వంలో విలీనం చేసుకుంటున్నట్లుగా అక్కడి ముఖ్యమంత్రి స్వయంగా ప్రకటించారు. అక్కడ సాధ్యమయింది. ఇక్కడ ఎందుకు కాదు? అన్ని రంగాలలో విలీనం జరుగుతున్నప్పుడు తెలంగాణ ఆర్టీసీని కూడా ప్రభుత్వంలో విలీనం

చేయాలని ఆర్టీసీ కార్మికవర్గం కోరుకుంటోంది. సమస్యల పరిష్కారం కోసం ప్రభుత్వానికి, యాజమాన్యానికి ఎన్నిసార్లు వినతులిచ్చినా, ఉద్యమ కార్యక్రమాలు చేపట్టినా ఎటువంటి స్పందనా లేకపోవడంతో గత్యంతరం లేని పరిస్థితుల్లో సమ్మె నోటీస్ ఇవ్వాలని వచ్చింది. ఇది ప్రజలకు ఇబ్బంది కలిగిస్తుందని తెలిసినా సంస్థను కాపాడుకోవడం కోసం వేరే మార్గం లేదు. కాబట్టి రోజువారీ ప్రయాణాలలో రాబోతున్న ఇబ్బందులకు ఆర్టీసీ కార్మికులను నిందించకుండా ఆర్టీసీ పది కాలాల పాటు ఉండేందుకు అన్ని వర్గాల ప్రజలు సహకరించాలి. 50 వేల కార్మికుల కుటుంబాలకు మద్దతుగా నాలుగు కోట్ల తెలంగాణ సమాజం మద్దతుగా నిలిచిందని చాటాలి. ఏ స్వేచ్ఛ కోసం తెలంగాణ ప్రజలు పోరాడారో.. మళ్లీ అదే స్వేచ్ఛ కోసం పోరాటం చేయాలి.

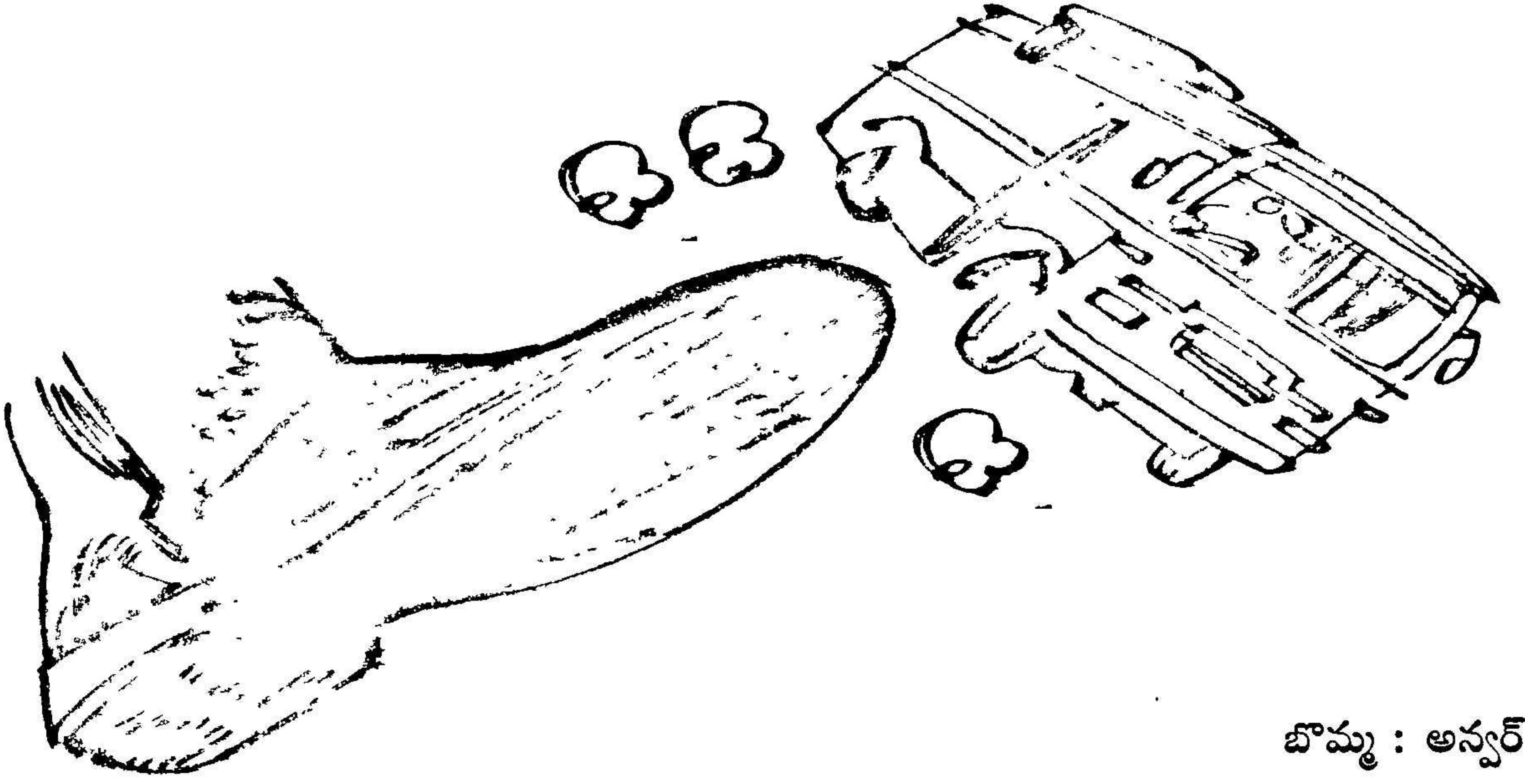
తెలంగాణ ఆర్టీసీ కార్మికుల ఉద్యమాన్ని బలపరుద్దాం

సకల జనుల సమరభేరికి కోర్టు అనుమతిచ్చి 24 గంటలు గడువక ముందే వందల కిలోమీటర్ల నుంచి వేలాది మంది కార్మికులు సరూర్ నగర్ గ్రౌండ్ లో కదం తొక్కారు. ఇదే తెలంగాణ ప్రజల స్ఫూర్తి అని ఆంక్షల మధ్య జరిగిన సభ చాటింది. ఆర్టీసీ కార్మికుల డిమాండ్ల సాధన కోసం ఇన్ని రోజులుగా సమ్మె జరుగుతున్న తీరు దేశ చరిత్రలో రికార్డు సృష్టించనుంది. రోజురోజుకీ ఉధృతంగా మారుతోంది. ఆర్టీసీ కార్మికుల సమ్మె 26 రోజులు పూర్తి చేసుకున్న నిరవధిక సమ్మెను చూస్తుంటే, ఆర్టీసీ కార్మికులు ఇంత పట్టుదలతో, ఉద్యోగం పోయినా సరే అని ఉద్యమం చేయడానికి ప్రధాన కారణం ప్రభుత్వమే. 50 వేల కుటుంబాలను రోడ్డు మీద పడేయడం ఆర్టీసీ ఉద్యోగుల గుండెలను రగిల్చింది. ఆర్టీసీ కార్మికుల ఆత్మ గౌరవాన్ని దెబ్బకొట్టేలా ప్రభుత్వ చర్యలు ఉన్నాయి. 'తెలంగాణ రాష్ట్రం కోసం పోరాడింది ఇందు కోసమేనా ఉద్యోగాలు తీసేస్తే ఎలా ఊరుకుంటాం' అని రోడ్డు మీదకొచ్చి ఉద్యమం చేస్తున్నారు కార్మికులు. కచ్చితంగా ఈ ఆత్మ గౌరవ పోరాటంలో తెలంగాణ ప్రజలదే అంతిమ విజయం అవుతుంది అనడంలో సందేహం లేదు. ప్రభుత్వం ఇక ముందు తీసుకునే చర్యల మీదే ప్రభుత్వ మనుగడ ఆధారపడి ఉంటుంది. ఆర్టీసీ కార్మికుల ఉద్యమం మాత్రం ఆగే పరిస్థితి కనిపించట్లేదు.

కేసీఆర్ నియంతృత్వ వ్యతిరేక ప్రజాస్వామిక పోరాటం తెలంగాణ ఆర్టీసీ ఉద్యమం. కార్మికులు కేవలం తమ జీతభత్యాల కోసమే కాదు ప్రజా సంస్థగా ఆర్టీసీ పరిరక్షణకు ఉద్యమిస్తున్నారు. వాళ్లవి అత్యంత న్యాయమైన డిమాండ్లు. ఉద్యోగులుగా కనీస సంక్షేమం కోరుకుంటున్నారు. దీన్ని కేసీఆర్ భరించలేకపోతున్నాడు. అడిగితే, ప్రశ్నిస్తే వినే సంస్కృతి బూర్జువా ప్రభుత్వాలకు బొత్తిగా ఉండదు. అందునా కేసీఆర్ పద్ధతి ఎలా ఉంటుందో తెలంగాణ రాష్ట్రం ఏర్పడ్డప్పటి నుంచి చూస్తున్నాం. అందుకే ఉద్యమం చేస్తున్న కార్మికులతో చర్చించదల్చుకోవడం లేదు. సమస్యలు పరిష్కరించడం అనే కనీస ప్రజాస్వామ్య పాలనా పద్ధతిని ఆయన పాటించదల్చుకోలేదు. సమ్మె చేయడమే చట్ట వ్యతిరేకమని బరితెగించి మాట్లాడుతున్నారు. ఇది కేసీఆర్ ప్రభుత్వ రాజకీయార్థిక విధానం. ఆర్టీసీ కార్మికులు దీన్ని సమరశీలంగా ఎదిరించి పోరాడుతున్నారు. సంస్థను ప్రైవేటీకరించాలనే కుట్రను ప్రశ్నిస్తున్నారు. కాబట్టి ఇది ప్రజల పోరాటం. ప్రజా అవసరాలు తీర్చే పోరాటం. ఈ పోరాటానికి ప్రజలు, ప్రజాస్వామికవాదులు, మేధావులు, బుద్ధి జీవులు పూర్తిగా సంఘీభావం ప్రకటించాలి. ప్రజా రవాణా సంస్థ అయిన ఆర్టీసీని బతికించు కోవలసిన అవసరం ప్రతి ఒక్కరిపై ఉన్నది. అందుకు వారి పోరాటానికి సంపూర్ణ మద్దతు ప్రకటించి వారికి అన్నివిధాలుగా అండగా నిలబడదాం.

బొమ్మ : అన్వర్

బస్సు ఆగిపోయింది!

ప్రయాణికులైన ప్రజలు బస్సును యెంత ముందుకు తోడ్చామన్నా కదలేదు?!

ఎక్కలేనంత యెత్తుగా స్పీడ్ బ్రేకర్!

స్పీడ్ బ్రేకర్ను తవ్వి పక్కకు గుంజుదామంటే వల్లకాలే! ఏసినప్పుడు యేపమొక్కే- తీసినప్పుడే రావెట్టయింది! ఆ స్పీడ్ బ్రేకర్ మళ్ళీ వెళ్లి మొద్దులా ప్రగతి రథ చక్రాలకు అడ్డం పడింది!

అది స్పీడ్ బ్రేకర్ కాదన్నారు కొందరు!

ఔను, ముఖ్యమంత్రి అన్నారు అందరూ!

‘చర్చల్లేవ్... చర్చల్లేవ్’ ఆ స్పీడ్ బ్రేకరుకు మరో మాటల్లేవ్!

‘దొరా... మీరు రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రిగున్నారు’ అని అంతా కలిసి ముద్దుగ చెప్పి యాది జేసిను!

‘వుంటే?, లెవ్... చర్చల్లేవ్’ అని ప్రగతి రథ చక్రాలను తిరగకుంటా కదలకుంటా పట్టుకున్నాడు సారు!

‘సారూ... సమ్మె చేస్తున్న కార్మికులు చర్చలకు సిద్ధమంటున్నారు’ అని అంతా కలిసి చెప్పిందే మల్ల చెప్పి యెద పోసుకున్నారు!

‘ఎట్టి పరిస్థితుల్లో చర్చలు జరిపే ప్రసక్తే లేదు!’ అని మల్ల మల్ల దొరలెక్కనే అన్నాడు దొర!

‘కార్మికులు...’ అని నోరిప్పి చెప్పబోయినా-

‘విధుల్లో చేరని వారిని వుద్యోగాల్లోకి తీసుకోం’ దొర తాబీదులిచ్చినట్టుగనే కన్నెర్ర జెయ్యకుంటా శాంతంగా కాళ్ళాపుకుంటా అన్నాడు!

‘అదికాదు దొరా...’ మొర పెట్టుకోక మునుపే-

‘వాళ్ళ వుద్యోగాలు వాళ్ళే పోగొట్టుకున్నారు...’ నిమ్మకు నీరెత్తినట్టుగుండి తెల్చేసిండు దొర! ‘నలభై యెనిమిది వేల ఆరువందల అరవైమంది సెల్ఫ్ డిస్మిస్ అయ్యింద్రు’ అని లెక్కలు కూల్గా చెప్పిండు!

‘దొరా... నలభైరోజుల ముంగటనే గది కూడా నోటీసులిచ్చినంకనే గదా కార్మికులు సమ్మెకు దిగింద్రు’ అంతా నచ్చజెప్పబోయినా-

‘కార్మికులా?’ పరాసికాలు ఆడినట్టు నవ్విండు! నవ్వి, ‘ఆలేదున్నారు?’ అన్నాడు దొర!

‘కార్మికుల కాలికి ముల్లు గుచ్చితే పంటితో తియ్యాలని చెప్తివి గదనే?’ యెవరో గతాన్ని గుర్తు చేసే ప్రయత్నం చేసిను!

వినలే!

‘కార్మికులు లేనప్పుడు యింక మీ కార్మిక మంత్రిత్వశాఖ యేల? రద్దు చేయండి!’ యెవలో అరిచినా!

‘మా మల్లారెడ్డి మీద పడిందా మీ కన్ను?’ అని దొర గొణిగిండు! ‘ఆర్టీసికి యేడాదికి నూటాయాభై కోట్లు నష్టం...’ అని మల్ల అన్నడు దొర!

‘మీరు చర్చలు జరపకపోతే ఆలోటు యింకా పెరుగుతది’ అని అంతా అన్నారు!

‘చర్చల్లేవ్... చర్చల్లేవ్’ అలవాటుగా మల్ల మల్ల గదే మాట! మల్ల మల్ల గదే పాట!

‘దొరా... మీరు రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రిగున్నారు’ అని అంతా కలిసి ముద్దుగ చెప్పి యాది జేసిను!

సియ్యమ్మ సారు చెవికెక్కించుకోలే!

కొత్త డ్రైవర్లూ కండక్టర్లూ కోసం నోటిఫికేషన్ జారీ చేస్తున్నామన్నడు! అధికారులు ఆఫీసులలో మీద చర్చలు తీసుకోవాలన్నడు! బస్సులు నిలిపేదానికి లేనే లేదని ఆగమయిండు! అడ్డం నిలబడ్డడు! అవసరమైతే పక్క రాష్ట్రాలనుండి డ్రైవర్లనూ కండక్టర్లనూ తెప్పిస్తామన్నడు! ప్రవేటు సర్వీసులను వాడుకుంటామన్నడు! ప్రవేటుకు యిస్తామన్నట్టే ఆ మాటల్లో ధ్వని యినబడబట్టే!

‘ఎవరికి యిస్తారు? రామేశ్వరానికా? మెగా కృష్ణారెడ్డికా?’ అని వాట్సాపులల్ల విలేకర్లు గుసగుసలాడిను! నెట్టిజన్లు నవ్వుకున్నారు!

‘వంద ఎలక్ట్రికల్ బస్సులు కొత్తగ రాష్ట్రం నడుపుతరని, ఫెమా అన్నా ఆటి పేర్లల్ల గోల్డ్ స్టోన్ అన్నా వొలెట్టా అన్నా యే పేరు పెట్టినా అన్నీ మెగా సంస్థవేనని బీబీసి తెలుగు న్యూస్ గూడ సెప్పిను’ అని చెప్పబోతే ‘బుద్ధి జ్ఞానం లేనోళ్లు... పచ్చి సన్నాసులు... బేవకూఫ్ గాళ్లు... వెధవలు... అర్థం పర్థం లేని మాటలు చెప్తారు... లంగ ప్రచారాలు చేస్తారు...’ అని సారే అనబట్టే! నోళ్లు మూతలు బడవట్టే!

అందరు గమ్మున వుండగ ‘ఆర్టీసి కత ముగిసిపోయినట్టే, ప్రపంచం దాన్నెవరూ కాపాడలేరు’ తపించిందేదో జపించినట్టే చెప్పి తెల్పేసిండు సియ్యమ్మ దొర!

‘సియ్యమ్మ అయ్యండి మీరే గట్లంటే యెట్ల సారూ? మీ టైంల మూతబడితే అది మీకు కీర్తా? అపకీర్తా?’ అని అడగలేదు?! నోట్లో నాలుక కొండనాల్క లెక్క గొంతులోకి జారి పొయ్యింది! అసలకే సారు అగ్గిలేకుండా గుగ్గిలమయ్యిండు!

‘మీరు ఎడ్యుకేటర్స్... ఆలోచించాలే... మీకు జెర్నలిస్టుగ బాధ్యత లేదా? ఆర్టీసికి లక్ష కోట్ల ఆస్తులు యెక్కనివి? ఆ... యేమన్నారు... అరవై వేల కోట్ల ఆస్తులా? అర్థం పర్థం లేని మాటలు మాటాడకుండా బాధ్యతగ వుండాలే...’ అని సాపు జేసి విలేకర్లూ పౌరులూ యెట్ల వుండాలోనీ పాఠాలు బోధించిండు! ‘ఆస్తులు యేడున్నాయో ప్రభుత్వానికి తెల్వదా?’ అన్నడు! ఆగక మల్ల ఆ ఆస్తుల్ని చూపించమని యెదురు అడిగిండు!

దొర మాట్లాడిన తీరుకి అక్కడంతా గడీ లెక్కన వాతావరణమయిపోయే! అంతా గమ్మున సప్పుడు సెయ్యకుంట నోటికి తాళమేసినట్టు వుండిపోయినా!

కూటికీ పూటకీ లేనోళ్లంతా కొత్త కొలువులకి క్యూ కట్టి యెగబడిను!

‘మన్ను కొలువులు... యువత వినియోగించు కోవాలే’ చేతిల బెల్లంముక్క వట్టుకు చూపించిండు దొర!

‘గడచిన అయిదేళ్లల్ల ఆరువేలమంది సిబ్బంది తగ్గిను! అప్పుడు యిబ్బంది లేదా సారూ? యాభైయ్యేడు వేల మందికి యాభై వొక్క వేలమంది మిగిలిను గదా సారూ... అప్పుడు మాకు పనిభారం అయినా గాని కొలువులు తియ్యకపోతివి, యిప్పుడు కొలువులని ఆశ జూపెడుతుంటివి... మాలో మాకు కాలుకీ సెయ్యకీ కొట్లాటలు పెడితే కొట్టుకు సచ్చేదా సారూ...’ ముసలిది కాలొక్కబోయింది!

‘ఎక్కువ పనిగంటలు కష్టపడాలే, రైతులెక్క నాలెక్క’ చొక్కా మాయకుంటా యిస్త్రీ నలక్కుంటా అన్నడు దొర!

‘అదేం మాట దొర? నీలెక్క వాదులు! పామ్ హౌస్ పొలంల యవసాయమే, గుడిసె పక్క పొలంల యవసాయమే, నువ్వు నేనూ యిద్దరం మనుషులమే, ఆలెక్క యిడుసు! రైతులకియ్యాల పనుంటది! రేపుండది! సెయ్యబుద్ధయితే పని సేస్తడు! లేదంటే కడుపుల కాళ్లు పెట్టుకొని తొంగుంటడు! అయినా దినముల యిరవైనాలుగంటలు! పేరుకి యెనిమిది గంటలు డ్యూటీ! ఈ ట్రాఫిక్కులల్ల పెట్టిన ట్రిప్పులు పూర్తిజేసి యింటికి డిపోకి అచ్చి పోవుడే యెట్ల లేదన్నా యింక రెండుగంటలు! నిద్దర యెనిమిది గంటలు కలిపి పద్దెనిమిది గంటలు! మిగిలిన ఆరు గంటల్ల కాలకృత్యాలు తీర్చుకోవాలే... దినాము యింటికి అవసరమైన పనులు సరుకులు రోగమొస్తే రొస్తస్తే దవాఖానా పన్నోస్తే సస్తే సమర్తాడితే పురుడంటే పున్నెమంటే ఆ ఆరు గంటల్ల సవ్వాలే... పండగంటి పూటయినా తప్పది... పొలానికి పోనంటే కుదుర్తది యేమోగాని డూటీకి పోనంటే కుదర్లి!’

‘చర్చల్లేవ్... చర్చల్లేవ్’ అలవాటుగా మల్ల మల్ల గదే మాట! మల్ల మల్ల గదే పాట!

‘దొరా... మీరు రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రిగున్నారు’ అని అంతా కలిసి ముద్దుగ చెప్పి యాది జేసిను!

సియ్యమ్మ సారు చెవికెక్కించుకోలే!

కొత్త డ్రైవర్లు అచ్చిండు! చదువు లేదని అంటే ‘బస్సు నడపనీకి చదువు యెందుకు? పోనీ చదువుకున్నావు కదా?, నువ్వు నడుపుతవా?’ వుల్టా జేసి అడిగిండు దొర! ‘డ్రైవింగ్ లైసెన్సుల్లేవు’ అంటే ‘నేర్చుకుంటారు తియ్... అమ్మ కడుపుల పడ్డ కాన్నుండి పుట్టిన కాన్నుండి మనకి లైసెన్సులు వున్నయా యిచ్చిందా?’ అని ఫల్టా జేసి నోళ్లు ముయ్యించిండు!

కొత్త కండక్టర్లు అచ్చిండు! తోలు గల్లాపెట్టె మెళ్లో యేసుకొనేదానికి డిగ్రీ పట్టాలు అక్కర్లేదు పది వున్నా లేకపోయినా వున్నది చాలన్నడు! కొత్తగా రిక్రూట్ చేసుకున్న వాళ్లకి పూర్తి భద్రత రక్షణ కల్పిస్తామన్నడు! ఈగ కాదు, దోమ కూడా వాలకుంట!

అయితే వొక్క కండిషన్ పెట్టిండు... ఎవలూ ‘యూనియన్ల గిట్ల గిప్పుడే కాదు, భవిష్యత్తుల జేర’మని ముందస్తు రాయించి

తీసుకుంటుమని- అన్నట్టుగానే చేసిండు! 'దిక్కుమాలిన యూనియన్లు' అన్నడు! ప్రెస్ మీట్లనే! ముంగట్టే!

'తెలంగాణ కోసం సకల జనుల సమ్మె యిరవయ్యేడు రోజులు జేసినప్పుడో దొరా?' కేసులు పెడితే పెట్టినీ అని కొందరు తెగించి అడిగిను!

'ఉపా కింద రాష్ట్రంల యీ మద్దిన ముప్పై అయిదు మందిని కేసులు పెట్టి లోపలకి తోసినా నోరు యిప్పుతూనే వున్నారు' అని గొణిగిండు దొర!

'మాకు యాభై వేలు జీతమని, జీతాలు పెంచడం కోసమే సమ్మె చేస్తున్నామని మీరు మాట్లాడుతున్నారు! కాని మేం మా సంస్థని కాపాడుకోవడం కోసం సమ్మెకు దిగాం' అని గుమికూడిన వాళ్లలో కొందరు వర్కర్స్ పే స్లిప్స్ చూపించిను!

చూడలే!

'చర్చల్లేవ్... చర్చల్లేవ్' అలవాటుగా మల్ల మల్ల గదే మాట! మల్ల మల్ల గదే పాట!

'దొరా... మీరు రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రిగున్నారు' అని అంతా కలిసి ముద్దుగ చెప్పి యాది జేసిను!

సియ్యమ్మ సారు చెవికెక్కించుకోలే!

'అండ్రోల్ల కాడ చెల్లినట్టు నాతాన చెల్లది' గుర్రుగ చూసిండు దొర!

బస్సుల స్థానంలో స్కూలు బస్సులు నడపమన్నడు! డిపోలల్ల బస్సులు తియ్యనీకీ ధైర్యం చాలలేదేమో తెలవది?! స్కూళ్లకీ కాలేజీలకీ దసరా సెలవులు పొడిగించిండు! శీతాకాలం వానల్ల యాసవి సెలవులు యిచ్చిండు!

'పిల్లల సంగతి సరే, పెద్దల సంగతి ఏంది? అయినా బస్సులు తిరక్కుంటా ఆఫీసులకి వస్తా పోతా వుండడమే డూటీ అయితాంది! నరక యాతన అయితాంది! అసలు డూటీ అటక యెక్కికూసుంది... మరి సర్కారు కొలువులకి సెలవులు యిప్పిస్తే మంచిగుంటది!' అన్నడు యిరిగేషను డిపార్టుమెంట్ల పనిచేసే పోరడు!

'నీ సీటు కిందకి నీళ్లు రాకమానవు... అన్ని సీట్ల కిందకీ నీల్లత్తయి... దొర వొదుల్తా...' జోస్యం చెప్పిండు తలపండిన పెద్దాయన!

ఆ మాటకు నవ్వినే గాని అందరి గుండెల్ల రాయి పడింది!

దొర కన్ను తిప్పలే!

'నేనూ రవాణా శాఖా మంత్రి వొక్క సంతకం జేస్తే వాకే రోజుల యేడు వేల బస్సులు రోడ్డెక్కుతయి' అని దొరన్నట్టుగానే మూడు నాలుగు వేల రూట్లలో ప్రవేటు బస్సులు తిరగానీకీ దారిడిసిండు! వెయ్యి రూట్లకయితే పాతిక వేల దరఖాస్తులు అచ్చినట్టు పేపర్లల్ల రాసిను! 'నష్టాల రూట్లల్ల కూడా తిప్పాలే' అన్నారు కొందరు! సర్కారే తిప్పదు, ఆర్టీసి కాదు, ప్రైవేట్లోడి యెంట్రుక ప్రభుత్వం కూడా

పీకలేదు' అన్నారు మరికొందరు!

ఆ కథ తేల్తే!

కొత్త కండక్టర్లు పదికి యాభై... యాభైకి వంద వసూలు చేస్తున్నారు! గది కూడా బిక్కట్లు యివ్వకుంట! బస్సు పాసులు చెల్లలే! పైసలు ఆళ్ల జేబుల్ల వేసుకుంట! అడిగితే- రోజుకి వెయ్యి రూపాయలు యిస్తామని చెప్పి తీసుకచ్చి అయిదొందలే యిస్తున్నారని వాపోయిను! అక్కడితో బస్సులు ఆగితే బాగుణ్ణు! ఆగలే?!

కొత్త డ్రైవర్లు యిన్నాళ్లు క్వారీలలో లారీలు నడిపిన అనుభవంతో రోడ్లకూ ఫుట్ పాత్లకూ తేడా లేకుండా బస్సులు నడిపిను! మునిపటిలా బస్టాపుల్లో ఆపకుండా పోవుడు లేదు, ప్రయాణీకుల మీదా ప్రజల మీదా ఆపిండు! కార్లు గుద్దిన్చిండు! ట్రాఫిక్కు యెక్కికక్కడ నిలిపేసిండు! ఒకడు కండక్టరు కాళ్ల మీదనే యేకంగా యెక్కిన్చిండు! డాక్టర్లకీ బొక్కల డాక్టర్లకీ మస్తు గిరాకీ పెంచిండు!

దూకుడు ఆపలే!

కల్లు తాగి బండి నడిపినోడు వొకడు! తిరిగి వుల్టా మాట్లాడిండు! 'తాగి రాష్ట్రాన్ని నడిపితే తప్పులేదు, బస్సు నడిపితే తప్పుయితదా మల్ల' అని తగువుకు దిగిండు! తాగుబోతు కొత్త డ్రైవర్ని ప్రయాణీకులు చితకబాదిండు! 'డూటీ దిగి తాగొచ్చును గదరా' అంటే 'ధైర్యంగా బస్సు నడపడం కోసం తాగిన గాని అత్తినే తాగి నడిపిన్నా?' చిమ్మిన రక్తాన్ని తుడుచుకున్నడు!

జనం పరేశాన్ అవుతున్నారని దొరకి మొర చెయ్యబోతే 'వొకరిద్దర్ని చంపక వైద్యుడు కాదు' అని అనుకున్నదేమో తెల్వది, వూ ఆనలే ఆ ఆనలే! 'రోజుకి యెంతో మంది పుడుతరు చస్తరు' అని కూడా అనుకున్నదేమో తెల్వది, వూ ఆనలే ఆ ఆనలే! దొర జర కేర్ జేస్తలేడని జనం చెవులు కొరుక్కున్నారు!

నిన్నటిదంక పక్క పక్కన తిరిగెటోళ్లు నిదానించి చెప్పిను!

'ఆర్టీసి ప్రజా రవాణా కాదా?' అని అడిగిను!

'చర్చల్లేవ్... చర్చల్లేవ్' అలవాటుగా మల్ల మల్ల గదే మాట! మల్ల మల్ల గదే పాట!

'దొరా... మీరు రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రిగున్నారు' అని అంతా కలిసి ముద్దుగ చెప్పి యాది జేసిను!

సియ్యమ్మ సారు చెవికెక్కించుకోలే!

'సారూ... ప్రవేటు వాణిజ్య సంస్థ జియ్యమ్మారు విమానాశ్రయానికి వొక్కశాతం పన్ను పెట్టినవ్... సర్కారు సేతికింద అది కూడా సామాన్యులకోసం నడిపే బస్సుల మీద యిరవయ్యేడు శాతం పన్నులు వసూలు జేస్తున్నవ్... మెట్రో రైలుకు కూడా సబ్సిడీ యిస్తున్నవ్... డీజల్ మీద కేంద్రమూ రాష్ట్రమూ రైళ్లకు విమానాలకూ అయిదు శాతమే వ్యాటు వేసి ఆర్టీసి మీద ముప్పై శాతం కాటు వేస్తున్నవ్... అలా యేడాదికి ఆరొందల కోట్లు పీక్కుంటున్నవ్... టోల్ ప్లాజల మినహాయింపు కూడా యివ్వకుండా యేడాదికి అరవై కోట్లు లాక్కుంటున్నవ్... వాహనాల పన్ను కింద యేడాదికి

రెండొందల యాభై కోట్లు తీసుకుంటున్నవ్... విడిభాగాలు టైర్ల కొనుగోలు కింద యేడాదికి వంద కోట్లు వేసుకుంటున్నవ్... మొత్తానికి మొత్తం యేడాదికి వెయ్యి కోట్లు ముక్కుపిండి వడ్డించేస్తున్నవ్... అలాంటప్పుడు ఆర్టీసి నష్టాల్లో వుండదా? నువ్వు లాభాల్లో వుండదా? పని చేసిన నెల రోజులకి జీతాలు అడిగితే లేవని మల్ల యెకసేక్కం జేస్తున్నవ్... జెయ్యి... నిన్నూ నీ సర్కారునీ మా వల్లే పోషించి వుల్టా మమ్మల్ని పోషించినట్టు మాట్లాడుతున్నవ్...

దొర మాట్లాడే!

‘సర్కారుల మంత్రులైనోళ్లు ఆల్ల చుట్టాళ్లు పక్కాళ్లు పెర్మిట్లు యిచ్చి పెంచుకుంటున్న బస్సుల్ని మేమే అద్దెలు కట్టి మేపుతున్నం! ఏపుగా పెరగనీకి తినవెడుతున్నం!’

‘లాభాల రూట్లల్ల ప్రవేటు బస్సులని మీరే తిప్పుడు కాదు, వాట్ని ఆపి సరుకు రవాణాకి పెర్మిషన్ యిస్తే లాభాలు యెందుకు రావు? కళ్లెం మీ చేతుల్లల్ల పెట్టుకొని గుర్రం పరిగెత్తడం లేదని అంటే యెలా సారూ?’

చెవిటివాడి ముందు శంఖం వూదబట్టే!

‘చర్చల్లేవ్... చర్చల్లేవ్’ అలవాటుగా మల్ల మల్ల గదే మాట! మల్ల మల్ల గదే పాట!

‘దొరా... మీరు రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రిగున్నారు’ అని అంతా కలిసి ముద్దుగ చెప్పి యాది జేసిను!

సియ్యమ్మ సారు చెవికెక్కించుకోలే!

‘దొరా... కార్మికులు కాల్పుకు సచ్చిపోతున్నారు...’

‘సారూ.... గుండెపోట్లతో జీవులిడుస్తున్నారు...’

‘తెలంగాణ ఆడపడుచులు పురిపోసుకుంటున్నారు...’

‘ఏమయితదో తెల్వక టీవీలల్ల మీ మాటలు యిని గుండె ఆగి సస్తున్నారు...’

‘ఇప్పటికి పంతొమ్మిది మంది బలవన్మరణాలకు పాలబడ్డరు....’

‘చర్చల్లేవ్... చర్చల్లేవ్’ అలవాటుగా మల్ల మల్ల గదే మాట! మల్ల మల్ల గదే పాట!

‘దొరా... మీరు రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రిగున్నారు’ అని అంతా కలిసి ముద్దుగ చెప్పి యాది జేసిను!

సియ్యమ్మ సారు చెవికెక్కించుకోలే!

‘ఉద్యోగుల్లారా యెవరూ యింట్లో వుండకండి... నలుగురితో నడుపుండి... తెగువ దైర్ఘ్యం అస్తది... యింట్లో వుంటే గాదు, నడుపురి...’

మరొకపక్క రోడ్ల మీద పండు ముసలివాళ్లు చేతులు జోడించి అర్థిస్తున్నారు! ‘అయ్యా బంగారు తెలంగాణ తెస్తవంటే యేందో అనుకున్న... యిదా అయ్యా... మేము మీ అమ్మా నాయిన లెక్క కామా అయ్యా?’ అని కళ్ల నీళ్లతో చేతులు జోడించిను!

పసిపిల్లలు యెనకటి మాదిరి కంచాలూ గిలాసులూ పట్టుకొని రోడ్డు మీద వంటా వార్పు జేసిన కాడ తిన్నారు! పన్నారు!

తెల్లారింది!

నెలరోజుల కాన్నుంచి ఆగమాగమైన జన జీవితాన్ని చూసి పెద్ద కోర్టు నోరిప్పింది! విప్పుతూనే వుంది! సర్కారుని నిర్ణయం తీసుకోమని కోరుతూనే వుంది! అధికార్లని మీ చర్యలేమిటని పోరుతూనే వుంది! బస్సు ఆగుతే బతుకు ఆగుతుందని గుర్తించింది! అందుకనే యెన్ని బస్సులు తిరుగుతున్నాయని అడిగింది! తేదీ ఖరారు చేసింది! టైం గడువు కూడా పెట్టింది! అడ్వకేటు జనరల్ అని కూడా చూడకుండా హాజరవ్వమని సంబందితుల్ని కోరింది!

‘ఏం చేస్తది? కోర్టు కొడతదా? వురేస్తదా?’ అని సియ్యమ్మ సారు మాటలు విని విని అడ్వకేటు జనరల్ కు కూడా అగ్గవగ కనిపించి తనని తాను మరచి కోర్టుకున్న అధికారాలను ప్రాస్తావిన్చింది! ‘ప్రజలు అవస్థలు పడుతుంటే కల్పించుకొనే అధికారం టూ ట్వెంటీ సిక్స్ కింద ధర్మాసనానికి వుంది’ అంది కోర్టు! ఈ విషయమై అనేకమార్లు దేశ అత్యున్నత న్యాయస్థానమే చెప్పిందన్న విషయం గుర్తుచేసింది! ఇది ప్రజల సమస్యని, ప్రభుత్వానికి ప్రజలు పిల్లలతో సమానమని, ప్రజల కష్టాలని ప్రభుత్వం పట్టించుకోవాలని అర్థం చేసుకోవాలని కోరింది! భార్యాభర్తలు కొట్లాడుకుంటే పిల్లలు యేమైపోతారు? - అని కూడా నిలదీసింది! ఏజెన్సీ ప్రాంతాల్లో దాదాపు నెలరోజులుగా బస్సులు లేక సతమతమవుతుంటే కనీస ప్రయత్నంగా ఏపీ చత్తీస్ గడ్ ప్రభుత్వాల సాయం కోరలేదు’ అంది!

‘ఆర్టీసికి యండిని యెందుకు నియమించలేదు?’

‘అసలు యెన్ని బస్సులు తిరుగుతున్నాయి?’

‘సమ్మె పరిష్కారానికి ప్రభుత్వం అనుసరిస్తున్న తీరు అసంతృప్తిని కలిగిస్తున్నది!’

కోర్టు మాటలు కొనగోటిని కూడా తాకలేదు!

‘చర్చల్లేవ్... చర్చల్లేవ్’ అలవాటుగా మల్ల మల్ల గదే మాట! మల్ల మల్ల గదే పాట!

‘దొరా... మీరు రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రిగున్నారు’ అని అంతా కలిసి ముద్దుగ చెప్పి యాది జేసిను!

సియ్యమ్మ సారు చెవికెక్కించుకోలే!

‘నాలుగు వేల కోట్లు ఆర్టీసికి బకాయి వున్నారా? లేదా? జీహెచ్ఎంసీ పద్నాలుగు వందల తొంభైరెండు కోట్లు, బస్సుపాసుల రియంబర్సుమెంటు పదమూడు వందల డబ్బై అయిదు కోట్లు, యింకా వుమ్మడి ఆర్టీసీలో వొకవెయ్యి తొంభై తొమ్మిది కోట్లు వాటా నిష్పత్తి ప్రకారం చెల్లించడానికి యీ అయిదేళ్ల చాలలేదా?’ కోర్టు మొట్టికాయలు వేసినా కర్లింగు మెట్ల జుట్టులో అవి కనిపించక కవరయిపోయాయి!

‘పోనీ బడ్జెట్లో యెంత కేటాయించారు? ఆ మిగిలిన యివ్వవలసిన బడ్జెట్ అయినా యివ్వండి! ఆ నలభైయ్యేడు కోట్లు యిస్తే చాలా డిమాండ్లు నెరవేరుతాయి!’ అడిగింది కోర్టు!

‘నలభైయ్యేడు కోట్లు తక్షణమే యిచ్చే పరిస్థితిలో ప్రభుత్వం లేదు’ అన్నారు అధ్యక్షేటు జనరల్!

‘పైసలేమన్నా చెట్లకు కాస్తున్నాయా? అదేమన్నా తెలంగాణ జాగృతా యిరవై కోట్లు విరాళం యివ్వనీకి? అదేమన్నా బ్రాహ్మణ కుల సంక్షేమ సంఘమా వందకోట్లు యివ్వనీకి? అదేమైనా యాదాద్రి గుట్టనా యీ విడతకి మూడొందల కోట్లు యివ్వనీకి?’ యింకా దొర చెప్పేటోడే-

‘ఆర్డర్... ఆర్డర్...’ అనడంతో అప్పటికి ఆగిండు!

‘మన దొర యెవరి మాట వింటాడో వాళ్లతో చెప్పించడయ్యా వొకమాట’ లంచ్ బ్రేకులో అన్నాడు బెంచి గుమస్తా, యీ గొడవంతా యెందుకన్నట్టు!

‘చినజియ్యరు స్వామితో చెప్పిస్తే సరి’ అక్కడ చేరిన అందరిదీ వొకే మాట! వేరే దారి వేరెవరికీ కనపడ్డేదు!

‘జియ్యరు స్వామిని కలిశాము సారూ... ఆ సారూ- నే నేవన్నయ్యా మధ్యలో- ఆ దేవుడికి చెప్పుకోండి- అన్నారండీ’ అన్నాడొక భక్త కార్మిక యూనియన్ లీడర్!

‘ఆయన చెపితే ఆయన గురుస్థానం గుడ్డు గుడిసి పోద్ది... యేదైనా దొర మాట విన్నంత వరకే...’ దొర వెనకాల నిన్నటిదాకా తిరిగిన అనుభవంతో చెప్పాడు మరో యూనియన్ లీడర్!

‘ఆర్డర్... ఆర్డర్...’ సుత్తి మొత్తుకుంది!

కొద్ది సేపే నిశ్శబ్దం!

‘అయితే మన ఆర్టీసీయే కాదు, గవర్నమెంటు కూడా లాసులో వుంది, మరి మూసేస్తారా?’ అడిగిన మాటకు ‘షట్వ... పిచ్చివాడిలా మాట్లాడొద్దు’ అన్నారు అధికారులు! పోలీసులు ఉపా అందుకోబోతే, ‘అయ్యా అతగాడు మన జడ్జిగారు అన్నమాటే అన్నాడు’ అని మరో అధికారి చెప్పడంతో కాలరు వదిలి పోలీసు పెద్దలు చేతులు దులుపుకున్నారు!

దొరగారు గోళ్లు గిల్లుకుంటున్నారు!

‘చర్చల్లేవ్... చర్చల్లేవ్’ అలవాటుగా మల్ల మల్ల గదే మాట! మల్ల మల్ల గదే పాట!

‘దొరా... మీరు రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రిగున్నారు’ అని అంతా కలిసి ముద్దుగ చెప్పి యాది జేసిను!

సియ్యమ్మ సారు చెవికెక్కించుకోలే!

‘అయ్యా... వొక్కమాట! ప్రభుత్వం ప్రజలకి సేవలు అందిస్తదా? ప్రజలతో వ్యాపారం చేస్తదా?’ అడిగిండు మందిలో వొకడు!

‘ఏం చెయ్యాలోనీ మాకు మీరు నేర్పుతరా? మాకు తెల్వదా? మీ దగ్గరే నేర్చుకోవల్సా?’ దొర గుర్రుమన్నడు!

‘మీరు కారు మీద గెలిసినా వూరి వూరికీ రోడ్డు... రోడ్డు వున్నకాడికల్లా బస్సు అంటిరి గదా సారూ’ మాట చెప్పక మునుపే-

‘ఎలక్షన్ల యెయి మాట్లాడుతం...’ తడుముకోలేదు దొర!

‘అది సరే సారూ... మీరు వుద్యమాలు సెయ్యకుంట అధికారంలోకి అచ్చినా? మేం వుద్యమాలు సెయ్యకుంట సమస్యలు పరిష్కారమవుతదా?’ మందిలో మరొకడు అడిగిండు!

‘మాది వుద్యమ పార్టీ’ గర్వంగా అన్నడు దొర!

‘అది సరే, ప్రాథమిక అవసరాలు కోర్టు చెప్పినట్టు తలిదండ్రుల స్థానంలో వున్న ప్రభుత్వం తీర్చాలే! విద్య ప్రభుత్వంల వున్నది! ప్రవేటుల లాభాలతోటి వున్నది! వైద్యం ప్రభుత్వంల వున్నది! ప్రవేటుల లాభాలతోటి వున్నది! అలాగే రవాణా ప్రభుత్వంల వున్నది! ప్రవేటుల లాభాలతోటి వున్నది! అన్నీ పభుత్వంలో వుంటాయి! కాకపోతే నష్టాలతోటి వుంటాయి! నష్టాలతో ప్రజల్ని కష్టాలతో నడుపుతున్నదని ఆర్టీసి మాదిరి ప్రభుత్వాన్ని ప్రవేటు పరం చేస్తారా?’ పిచ్చోడని అనిపించుకున్నవాడు మళ్లీ వచ్చిండు!

‘మేం ప్రవేటే... టియ్యారెస్ గుంపు’ పార్టీ భక్తుడొకడు గులాబీ కండువా భుజాన వెయ్యబోయి నేలమీదకి గిరువాటు వేసిండు!

‘ఏ గుంపు అధికారంలోకి వచ్చినా అది ప్రభుత్వం అవుతది! ప్రభుత్వంల విలీనం అవుతది! అసాంటిది రాష్ట్రానికి రాష్ట్రం... ఆ రాష్ట్రంలో వున్న సర్కారు... అది నడిపే అన్ని సంస్థలు నష్టాల పాలైనప్పుడు మీ కత ముగిసింది అందామా? బాగు చేసుకుందామా?’ దొర గడ్డమెత్తి అడిగిండో నల్లని మీసాల పోరడు!

‘అన్ని సంస్థలూ నష్టాలు యెందుకు అవుతాయి?’ అయ్యా.. యస్- అన్నట్టు సిద్ధమైపోయేరు అధికారులు!

‘ఎందుకా?, ప్రభుత్వానికి సేవా దృష్టి పోయింది గనుక! వ్యాపార దృష్టి వచ్చింది గనుక! ఒకప్పుడు సేవా దృష్టితో వున్న సంస్థలు యిప్పుడు తమ మనుగడ పేరుతో- ప్రభుత్వానికి భారం కాకూడదు అన్న వంకతో- ప్రవేటు వాడికి వ్యాపారం చేసుకోమని కుల్లగా దారాదత్తం చేయడంతో- అవి వాటి స్వభావాన్ని పూర్తిగా మార్చుకున్నాయి! చాలక, రాజకీయ నిరుద్యోగుల్ని దువ్వడానికి నీరసించిన సంస్థల నెత్తిమీద సింహాసనాలు వేసి దోచుకు తింటూ వుంటే, అప్పుడు కూడా నష్టం కష్టం ఆ యా సంస్థల నెత్తిన రుద్ది యిదిగో యిలా కుక్కని పిచ్చి కుక్కని చేసి ఆపై...’ మీసాల పోరడు మాట్లాడేవాడే-

‘చర్చల్లేవ్... చర్చల్లేవ్’ అలవాటుగా మల్ల మల్ల గదే మాట! మల్ల మల్ల గదే పాట!

‘దొరా... మీరు రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రిగున్నారు’ అని అంతా కలిసి ముద్దుగ చెప్పి యాది జేసిను!

సియ్యమ్మ సారు చెవికెక్కించుకోలే!

‘రాజుకన్నా మొండివాడు బలవంతుడు! మరి రాజే మొండివాడయితే?’ అన్నారెవరో!

‘అతగాడే మన దొర’ అన్నారందరూ!

బస్సే కాదు, కథ కూడా ముందుకు కదలేదు! ●

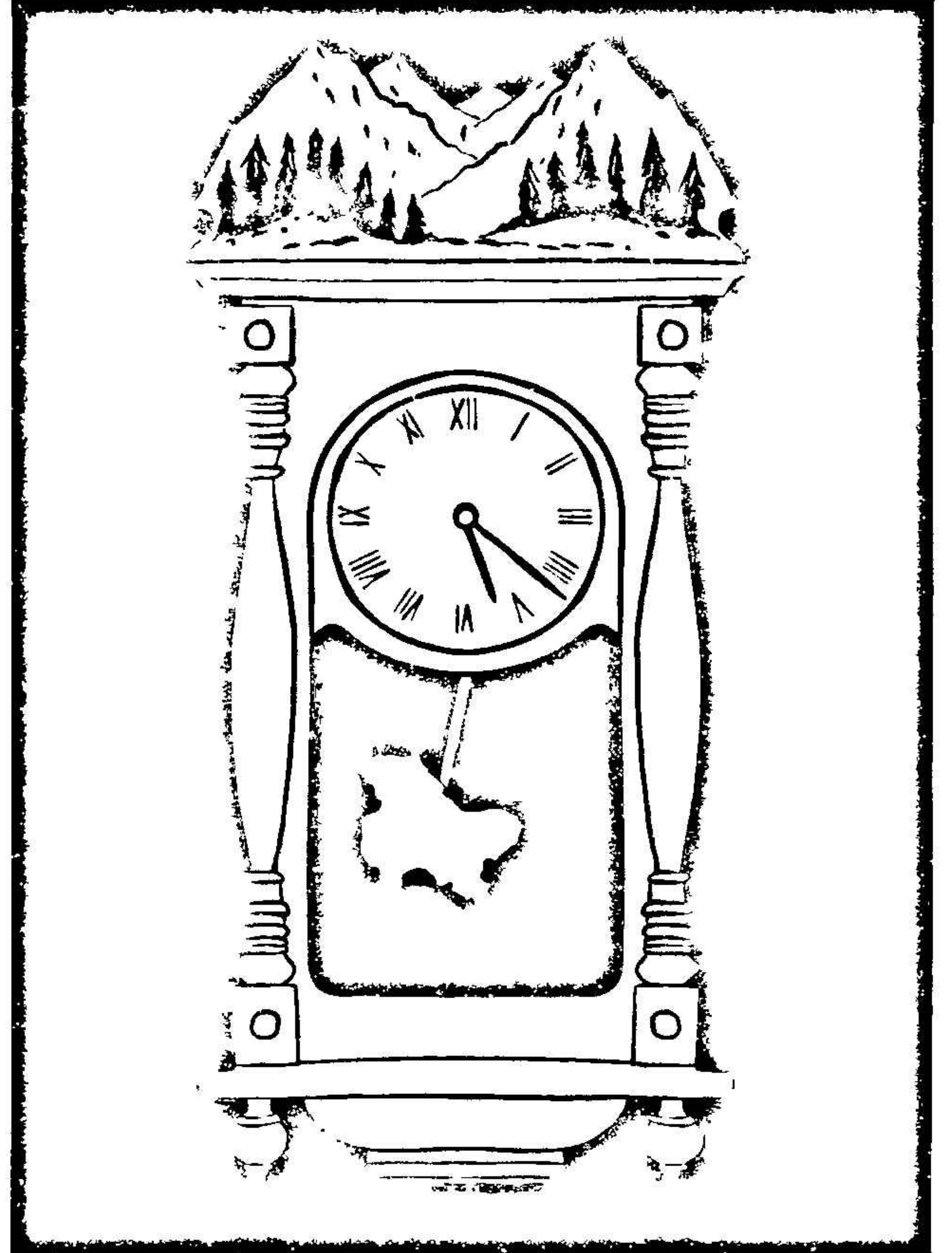
(గత సంచిక తరువాయి భాగం)

కశ్మీరు హిందూ మతరాజ్యంగా అవతరణ

1857 సంవత్సరంలో గులాబ్ సింగ్ చనిపోయాడు. అంతకు ముందు సంవత్సరమే (1856) అతని కొడుకు రణ్ బీర్ సింగ్ సింహాసనం ఎక్కాడు. అతని ఆధ్వర్యంలో డోగ్ర రాజ్యం పూర్తి స్థాయి 'హిందూ రాజ్యంగా' అవతారం ఎత్తింది. నిజానికి రణ్ బీర్ సింగ్ తన వంశపారంపర్యమైన అధికారాన్ని నిలుపుకోవటానికే హిందూ మతాన్ని వాడుకొన్నాడు. గులాబ్ సింగ్ కాలం నుండే కశ్మీర్ ను పూర్తి స్థాయి హిందూ మతరాజ్యంగా మార్చాలనే ప్రయత్నం ప్రారంభం అయ్యింది.

గులాబ్ సింగ్ బ్రిటిష్ వారి నుండి కొనుక్కొన్న కశ్మీర్ అతని కొడుకు పగ్గాలలోకి వెళ్లాలనే నియమం నిజానికి లేదు. ఒక్క దేశాన్ని యుద్ధంలో జయించి చేసే ఆక్రమణ వేరు. గులాబ్ సింగ్ కశ్మీర్ ను కొనుక్కొని ఆక్రమించాడు. కాబట్టి వంశపారంపర్యంగా ఆయన కొడుకుకు రాజ్యాధికారం రాదు. హిందూ రాజులకు ఉన్న వంశపారంపర్యత సౌలభ్యంగా వాడుకోవటానికి ఈ రాజులు హిందూమతాన్ని కవచంగా చేసుకొన్నారు. డోగ్రాలు నిజానికి పర్వత ప్రాంత తెగలకు చెందిన వారు. వారు పూజించే దేవుళ్లు కొండ దేవుళ్లు. దక్షిణ భారత భూభాగంలో స్థానిక దేవతలు వంటి దేవుళ్లను వీరి పూర్వీకులు కొలిచేవాళ్లు. ఆ కొండ ప్రాంతంలో హిందూ మతం పూర్తి స్థాయి రూపం ఎత్తలేదు. డోగ్రాల సామాజిక, రాజకీయ ప్రతిష్టను నిలుపుకోవటానికి హిందూ మత అవసరం వారికి ఉండింది. అదే సమయంలో అక్కడ మెజారిటీ పాలితులుగా ఉన్న ముస్లిములను దూరం పెట్టటానికి కూడా ఈ హిందూ మత కవచం వారికి ఉపయోగపడింది. తమ ఉనికిని నిలబెట్టుకోవటానికి ఈ కొత్త డ్రోగ్రా రాజులకు పండితులను దగ్గరకు తీయాల్సిన అవసరం కూడా వచ్చింది.

హిందూమతంలో రాజులను దైవాంశ సంభూతులుగా భావిస్తారు. దేవుడికీ, మామూలు మనిషికీ మధ్య వీళ్లు సంధానకర్తలుగా అనుకొంటారు. ధర్మాన్ని సంరక్షించటానికే దేవుడి ప్రతిరూపాలుగా రాజులు పుడతారు అన్నంత వరకూ నమ్మిస్తారు. అందుకే రాజుల పట్ల ప్రజలకు ఉండే భయం, గౌరవం మత నమ్మకంతో ముడిపడి ఉంటాయి. కానీ పాలితులుగా ముస్లిములు ఉన్నప్పుడు రాజుల పట్ల వారికి ఆ దైవ భావన ఉండదు. ముస్లిములు మహా అయితే తమ ముస్లిం రాజులను దేవుడి నీడగా భావిస్తారు. ఈ వైరుధ్యం వల్ల కూడా హిందూ రాజులు ఎప్పుడూ తమ ముస్లిం ప్రజల విషయంలో అభద్రతా భావంతో, అయిష్టంగా

ఉండేవారు. మతం పేరుతో వారిని అణచి ఉండే అవకాశం వారికి లేదు.

కశ్మీర్ బ్రాహ్మలు - పాలక వర్గంలో భాగం

అదే సమయంలో హిందూ రాజులు తమ మత ఆచరణ కోసం హిందువులలోని బ్రాహ్మణ వర్గం మీద ఆధాపడ్డారు. తమను దేవాంశ సంభూతుడుగా ప్రచారం చేసుకోవటానికి పూజారుల అవసరం వారికి ఉంటుంది. అలా కశ్మీర్ పండితులు తమతో అధికారాన్ని పంచుకోవటంలో వారికి అభ్యంతరం కనబడలేదు.

ఒకప్పుడు జమ్మూలో కశ్మీర్ బ్రాహ్మల పట్ల ఉండే భక్తి ప్రవృత్తులు, వారు కశ్మీర్ లో అనుభవించిన పూర్తి స్థాయి స్వయం ప్రతిపత్తి గురించి గణేశ్ దాస్ బడెప్రో అనే ఆయన రాశాడు. అక్కడ బ్రాహ్మణ పల్లెలను పతోలి అని అంటారు. ఆ పతోలీలలో ఏ తిరుగుబాటుదారుడికైనా ఆశ్రయం ఇవ్వవచ్చు. ప్రభుత్వానికి కూడా ఆ పల్లెలోకి ప్రవేశించే ధైర్యం వుండదు. ఫరా అనే ఇంకో రకమైన ఆచారం కశ్మీర్ బ్రాహ్మణుల్లో ఉండేది. ఎవరైనా ఈ బ్రాహ్మణుల

కాశ్మీర్ చరిత్ర

కోర్కెలకు ఒప్పుకోక పోయినా, వారిని గౌరవించకపోయినా వారి ఇళ్ల ముందు వీళ్లు నిరాహారదీక్ష మొదలు పెడతారు. ఒకవేళ వాళ్లు లొంగి రాకపోతే వారి నిరసన తీవ్ర రూపం దాల్చి అక్కడికక్కడే తమని తాము కాల్చుకొంటారు. కత్తులతో పొట్టలోకి పొడుచుకొని పేగులు బయటకు లాగి రక్తస్రావంతో ఆత్మహత్య చేసుకొంటారు. ఈ తీవ్రమైన బ్లాక్ మెయిలుకు రాజులు కూడా అతీతం కాదు. తర్వాతి కాలంలో ఇది చాలా తగ్గినప్పటికీ బ్రాహ్మణ పట్ల భక్తి తగ్గలేదు. వారి ఆచారాల కొనసాగింపు అలాగే జరిగిపోయింది.

డోగ్రా రాజులు అనేక దేవాలయాలకు దానధర్మాలు ఉదారంగా చేసేవారు. కశ్మీరంతా దేవాలయ నిర్మాణాలు చేశారు. విగ్రహాలు చెక్కించారు. పూజారులను పోషించారు. కశ్మీర్లోనే కాకుండా పంజాబ్ ప్రాంతంలో కూడా వారి ప్రతిష్టను పెంచుకోవటానికి దేవాలయాలకు ధర్మకర్తలుగా వ్యవహరించారు. కశ్మీర్ బయట దానధర్మాలకు కూడా కశ్మీర్ ధర్మావత్ నుండే డబ్బు సరఫరా అయ్యేది. అంటే మెజారిటీ ముస్లిములను పీడించి వసూలు చేసిన పన్నులతో హిందూ దేవాలయాలు నడిపారు. రణ్ బీర్ సింగ్ అయితే ఈ హిందూ మత కార్యక్రమంలో మునుపెన్నడూ లేని విధంగా పనిచేశాడు. అతని రాష్ట్రంలోని ప్రతి దేవాలయాన్ని తన ఆధీనంలోకి తీసుకొని వచ్చాడు.

దేవాలయాల పునరుద్ధరణతో శ్రీరామ నవమి, దసరా పండుగలను పెద్ద ఎత్తున జరపేవాళ్లు. డోగ్రాలు రాకపూర్వం ఈ పండుగలు ఎప్పుడూ కశ్మీర్లో జరిగేవి కావు. రాముడి ఆరాధన వ్యవస్థ కశ్మీరీ ప్రజల నమ్మకాల మీద పడింది. దాని కోసం డోగ్రాలు కశ్మీరీ పండితుల సహాయం తీసుకొన్నారు. ధర్మవత్ నిధి నుండి వారికి జీతాలు చెల్లించారు. రణ్ బీర్ సింగ్ కాలంలో మొదలయ్యి ప్రతాప్ సింగ్ కాలంలో ముగిసిన ఖీర్ భవాని దేవాలయంలో దేవత 'రామరాజ్యాన్ని' ప్రసాదిస్తుందని వర్ణించేవారు.

హిందూ రాజులుగా మారటానికి డోగ్రాలు రాజపుత్రులుగా తమకు తాము ప్రాతినిధ్యం వహించారు. డోగ్రా రాజులు కశ్మీరీ ముస్లిములను దూరం చేయటానికి గల కారణాలను అర్థం చేసుకోవటానికి ఈ కొత్త మతపర నిర్వచనాన్ని అర్థం చేసుకోవాలి. రాజ్యానికి వచ్చిన ఈ 'హిందూ' స్వభావం కశ్మీరీ బ్రాహ్మణులను దానికి దగ్గర చేసింది. ముస్లిములను దూరం చేసింది.

మత స్వేచ్ఛ కోసం విక్టోరియా మహారాణి విధాన ప్రకటన

1857 నాటి బ్రిటీష్ పరిస్థితి కూడా దీనికి దోహదపడింది. ఆ సంవత్సరంలో జరిగిన ప్రథమ స్వాతంత్ర్య సంగ్రామం వారిని కలవరపెట్టింది. తమకు అనుకూలంగా ఉన్న రాజులను ఒక తాటి మీదకు తెచ్చుకొని, తమ సార్వభౌమత్వాన్ని కొనసాగించాల్సిన అవసరం బ్రిటీష్కు ఆనాటికి ఉండింది. 1858 నుండి ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ బ్రిటీష్ రాజ్గా అవతారం ఎత్తింది. భారత సమాజంలోకి ఎంత వరకు కలగచేసుకోవాలి, ఎంత వరకు కలగచేసుకోగూడదు అనే విధానాలకు మూలాలను బ్రిటీష్ వెతుక్కుంటూ ఉండింది. మతాన్ని ఒక పెట్టుబడి మార్గంగా బ్రిటీష్ వాడుకోడం కూడా అప్పుడే మొదలైయ్యింది. ఈ అధికార

రాజకీయాల మధ్య ముస్లిం మెజారిటీ గొంతుకలు మూగ బోయాయి.

1858 నవంబర్ 1న విక్టోరియా మహారాణి ఒక ప్రకటన చేసింది. తమ పాలితులైన భారత భూభాగ ప్రజలకు మత స్వేచ్ఛ ఉండాలని ఆ ప్రకటన సారాంశం. వారి వారి మతాలను ఆచరించుకోవటానికి వారికి రక్షణ ఇస్తున్నామని చెప్పారు. కానీ వారు చెప్పిన ఆ భారత భూభాగంలో కొన్ని ప్రాంతాలు లేవు. అవి రాజులు ఏలుతున్న ప్రాంతాలు. వాటిలో కశ్మీర్ కూడా ఉన్నది. రాజుల ప్రతిష్ట, గౌరవాలను కాపాడతామనే హామీ కూడా బ్రిటీష్ అంతకు ముందే చేసి ఉన్నది. కాబట్టి మత స్వేచ్ఛ విషయానికి వచ్చేసరికి కశ్మీర్ పరిస్థితి వేరుగా ఉంది. రాజులు పాలిస్తున్న భారత భూభాగంలో దాని రాజకీయ సామాజిక పాలనా పని తీరుకు మతం కీలక పాత్ర వహిస్తుంది. కాబట్టి కశ్మీరీ ముస్లిముల మత హక్కుల గురించి బ్రిటీష్ ఉదాసీనంగానే వ్యవహరించింది.

బ్రిటీష్ పాలనలో బ్రిగేడ్గా ఉన్న హెచ్ఎం లారెన్స్ అప్పట్లో ఒక వాదన చేశాడు 'కశ్మీర్ ఏ మనిషి అయినా జీవించాలనుకొనే స్వర్గం లాంటిది. కశ్మీర్ను మనం (బ్రిటీష్) ఎందుకు తీసుకోలేదు, డోగ్రాలకు ఎందుకు ఇచ్చాము అని నేను మొదట్లో మధన పడ్డాను. ఇప్పుడు కూడా కశ్మీరీ ప్రజలు మమ్మల్ని ఏలికలుగా ఉండాలని కోరుకుంటున్నారు. కానీ ఆ ప్రజలు ముసల్మానులుగా, బ్రాహ్మణులుగా విడిపోయి ఉన్నారు. అలా ఉండటం వలన వారు ప్రతిఘటనా స్వభావాన్ని అందిపుచ్చుకొంటారు. అయిదులో నాలుగు వంతుల మంది ఇక్కడ ముసల్మానులు. వారు ఆవులను చంపుతారు. హిందువులు ఆవులను పూజిస్తారు. వారిద్దరి మధ్య మా రాజ్యం ఎంత మాత్రం స్వర్గంలాగా ఉండదు' అని రాసుకొన్నాడు. ఆ విధంగా బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యం ముస్లిముల మత స్వేచ్ఛను కాపాడే బాధ్యత నుండి తప్పుకొన్నదని అర్థం అవుతుంది.

ఎక్కడైతే ప్రజల చర్యలు, వారి పనులు, ఉద్దేశ్యాలు -వారి వారి మత అస్తిత్వంతో నిర్ణయించబడతాయో అక్కడ ఆ ప్రజలు ఎక్కువ బాధ పడతారు. ముస్లిములు కశ్మీర్లో చేసిన ప్రతి రాజకీయ తిరుగుబాటుకు అసలు కారణాలు వెతకకుండా వాటికి మత ప్రేరణ అంటగట్టారు. ఉదాహరణకు గులాబ్ సింగ్ కశ్మీర్ను కొనుక్కొన్న అమృత్ సర్ ఒప్పందంలో హాజరా అనే ప్రాంతం కూడా ఉంది. అయితే అక్కడి సామంతులు దాన్ని వ్యతిరేకించారు. దానికి కారణం వారు కొత్త రాజులకు లొంగి ఉండటానికి అసౌకర్యంగా భావించటమే. కానీ అప్పటి ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ, హాజరా సామంతులు ముస్లిములు అయిన కారణంగా, ఈ వ్యతిరేకతకు వారి మతమే కారణమని భావించి ప్రకటించింది.

ఒక వైపు బ్రిటీష్ ప్రత్యక్షంగా ఏలుతున్న ప్రాంతం ఆధునికంగా మారటం ప్రారంభం అయ్యింది. అదే సమయంలో రాజుల పాలనలో ఉన్న సాంప్రదాయక భారత భూభాగ ప్రాంతాలు రాజుల అరాచకత్వంతో నలిగి పోయాయి. బ్రిటీష్ తన పాలనలో ప్రవేశపెట్టిన సంస్కరణలు కశ్మీర్ కు అందలేదు. భారత రాజులు మతం విషయంగా బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యంతో పూర్తి భాగస్వాములుగా

లేరు. బ్రిటీష్ తన సామ్రాజ్యాధికారాన్ని నిలబెట్టుకొనే మహత్తర కర్తవ్యంతో, భారత రాజులను ఈ విషయంగా క్షమించి భరించింది.

ఉదాహరణకు క్రిష్టియన్ మిషనరీలు శ్రీనగర్లో మెడికల్ కాంప్ పెట్టాలనుకొన్నప్పుడు, మహారాజు రణ్ బీర్ సింగ్ ఆ వుద్దేశ్యాన్ని అనుమానించాడు. క్రిష్టియన్లు ప్రజలను వారి మతంలోకి మార్చటానికి పాచికగా ఈ మెడికల్ కాంప్ ను వాడుకొంటారనేది అతని సందేహం. ప్రజలను మిషనరీల ఆసుపత్రిలోకి పోనివ్వలేదు. అప్పటి కలకత్తా బిషప్, బ్రిటీష్ కు ఈ విషయంగా ఫిర్యాదు చేయాల్సి వచ్చింది. యూరోపియన్లతో సంబంధం ఉన్న ప్రతి ఒక్కరినీ అనుమానిస్తున్నారనీ, కాపలా కాస్తున్నారనీ అతను అభియోగించాడు. 1858లో బ్రిటీష్ మహారాణి విక్టోరియా చేసిన విధాన ప్రకటనకు, రణ్ బీర్ సింగ్ ప్రవర్తన ప్రతికూలంగా ఉన్నదనీ, అత్యవసరంగా బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం ఈ విషయంలో జోక్యం చేసుకోవాలని కోరాడు. దాని సమాధానం ఇస్తూ బ్రిటీష్ వైస్రాయ్ 'జరిగిన దానికి మేము చింతిస్తున్నాము. అయితే మా విధాన ప్రకటన బ్రిటీష్ ఇండియాలో మాత్రమే వర్తిస్తుంది. కశ్మీర్ లాంటి ఉప దేశాలకు అది వర్తించదు. పరోక్ష వత్తిడితో మాత్రమే మేము ఏమైనా చేయగలము' అని చెప్పాడు.

మతాతీత పని తీరు, కనీసం మతాన్ని పట్టించుకోక పోవటం బ్రిటీష్ ప్రత్యక్ష పాలిత ప్రాంతాలలోనే కొంత సాధ్యం అయ్యింది. రాజుల పాలంలో కశ్మీర్ మెల్లిగా 'సాంప్రదాయక భారతం'గా మిగిలి పోయింది. ఈ సాంప్రదాయ భారతం తరువాత కాలంలో 'హిందూ భారతంగా' కూడా మారిపోయింది.

పాలకుల మత నమ్మకాలకు భిన్నంగా ఉన్న ప్రజల మత నమ్మకాలను రక్షించటానికి చేయగలిగింది ఏమీ లేదని వలస ప్రభుత్వం తరపున వైస్రాయ్ చెప్పేశాడు. ఎప్పుడైనా శృతి మించినపుడు వేలు చూపించి బెదిరించటం తప్ప ఏమీ చేయలేమని పరోక్షంగా చెప్పాడు. అయితే 1846 ప్రాంతంలో హెచ్ఎం లారెన్స్ గులాబ్ సింగ్ కు ఒక విజ్ఞప్తి చేశాడు. వివిధ మతాలను ఆచరిస్తున్న ప్రజలను సమానంగా చూడాలనీ; హిందువులు, సిక్కులు, సున్నిలు, షియాలు- వారి వారి మతాలను అభివృద్ధి చేసుకోవటానికి సహకరించాలనీ ఆ విజ్ఞప్తి సారాంశం. దానికి సమాధానంగా గులాబ్ సింగ్ 'అన్ని వర్గాలను సమానంగా చూస్తామనీ, అయితే ముసల్మానుల్లో కొన్ని మతపరమైన పక్షపాతాలు ఉంటాయనీ, వాటిని హిందువులు అంగీకరించరనీ చెప్పాడు. రాజులు పాలిస్తున్న భారతం మత ప్రాంతంగా మారినపుడు ఈ వైఖరి ఊహించనది కాదు.

1877లో మహారాణి విక్టోరియా ఢిల్లీలో నిర్వహించిన ఒక గొప్ప సామ్రాజ్యవాద సభకు భారత రాజులకు ఆహ్వానం అందింది. అక్కడకు ఈ రాజులు ప్రజల ప్రతినిధులుగా కాకుండా, ప్రత్యేక హోదాలో హాజరు అయ్యారు. ఆ సమావేశంలో బ్రిటీష్ రాణి తన ప్రజలను ఉద్దేశిస్తూ మాట్లాడింది. ఆ ప్రజలలో కశ్మీరీ ప్రజలు లేరు. కశ్మీరీ రాజు రణ్ బీర్ సింగ్ మాత్రమే ఉన్నాడు. ఈ సభకు హాజరై రణ్ బీర్ సింగ్ జమ్మూ కశ్మీర్ రాజుగా మూడు విధాల తన చట్టబద్ధతను నిలుపుకొన్నాడు.

“ 1880లలో బ్రిటీష్ దొరలు కూడా ఈ జాతీయవాద దాడికి గురి అయ్యారు. బ్రిటీష్ కు ప్రాదేశిక మూలమైన వ్యవసాయ ఆదాయం పడిపోయి వారి కులీన వర్గం చప్పబడిపోయింది. ఇంకో పక్క పట్టణ ఆదాయం పెరిగింది. మధ్యతరగతి వర్గం పెరిగిపోయింది. గ్రామీణ, పట్టణ దిగువ తరగతి వర్గం పెరిగి పోయి వారి రాజకీయ హక్కుల కోసం పోరాటాలకు వుద్యమించారు. వంద సంవత్సరాల వారి దొరతనం కుప్పకూలిపోతుందన్న భయంతో కొత్త స్థితిని స్వీకరించటానికి బ్రిటీష్ సిద్ధపడింది. జాతీయవాదల ఊపుకి ఆధునిక పాలకులుగా అవతారం ఎత్తటానికి ఈ సామ్రాజ్యాలకు అసౌకర్యంగా ఉండింది. అయినా రాజకీయ హక్కులు గుర్తించిన ప్రజలకు బాధ్యులుగా ఉండక వారికి తప్పలేదు. ”

ఒకటి, తెగ రాజుగా కొండల్లో అతని ఉనికి పురాతనంగా మారిపోయి అదృశ్యం అయిపోయింది. రెండు, డోగ్రా అనే పదం మాయమై దాని స్థానంలో రాజపుత్రుడు అనే కులం స్థిరపడింది. భారతదేశం అంతా రాజపుత్ర రాజుల, రాణుల మధ్య జరిగిన రొమాన్సు; దాన్ని 'పాడు' చేసిన ముస్లిముల దండయాత్రలు గురించిన కథలు ప్రచారంలో అప్పటికే ఉండటంతో ఈ రాజపుత్ర అనే పదం పైన విపరీతమైన వ్యామోహం ఉంది. మూడు, డోగ్రాలు తమకు తాముగా ఆపాదించుకొన్న హిందూ స్వభావం వారిని స్థానిక పాలకులుగా, ముస్లిములను ఎదిరించి వచ్చిన వారుగా నిలబెట్టింది. ఈ మూడు పనులకు బ్రిటీష్ నుండి ఈ సభలో ఆమోదం దొరికింది.

వీటిలో ఏవీ నిజాలు కావు. అప్పుడప్పుడే గడిచిన చరిత్రను కూడా ప్రజల స్మృతి నుండి తుడిచివేసి, డోగ్రాల చట్టబద్ధతను స్థిరపరచటానికి జరిపిన ప్రయత్నాలు ఇవి. బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం తమకు విధేయులుగా ఉన్నందుకు పరిహారంగా జమ్మూ కశ్మీర్ ను శాశ్వతంగా పాలించటానికి అవకాశం ఇవ్వటమే కాకుండా, దానికి చట్టబద్ధత కల్పించటానికి రహదారి పటం కూడా వేసి ఇచ్చింది. డోగ్రా రాజులను హిందువులుగా చూపటం అందులో ముఖ్యమైనది. విక్టోరియా మహారాణి చేసిన 1858 విధాన ప్రకటన కానీ, 1877లో నిర్వహించిన సభకానీ భారత రాజులకు మతపరమైన అస్తిత్వాన్ని ఇచ్చాయి. ఆ అస్తిత్వం ద్వారా వాళ్లు యధేచ్ఛగా పరిపాలించటానికి కావాల్సిన చట్టబద్ధమైన హక్కులు పొందారు.

పూర్తి హిందూ రాజుగా అవతరించిన రణ్ బీర్ సింగ్

గులాబ్ సింగ్ కశ్మీర్ పగ్గాలు పట్టేనాటికి అతను ఇంకా బ్రిటీష్ వారి దయాదాక్షిణ్యాల మీద ఆధారపడి ఉన్నాడు. కొత్త ప్రాంతాన్ని కొనుక్కొని వచ్చి అక్కడ పాలించటానికి అతను బెరుకుగానే ఉన్నాడు. కశ్మీర్ ను ఆక్రమించే సమయానికి సిక్కు రాజుల ద్వారా గవర్నర్లుగా నియమించబడిన తండ్రి కొడుకులు షేక్ గులాం మొయిద్దీన్, ఇమామ్ ఉద్దీన్లు చేసిన ప్రతిఘటన అతనికి ఇంకా గుర్తు ఉంది. అందుకే ముస్లిముల మత విషయాలలో జోక్యం చేసుకొనే విషయంలో వెనుక ముందు ఆడేవాడు. అన్ని మతాలకు వారి మతాలను ఆచరించుకొనే స్వేచ్ఛ ఇవ్వాలనే విక్టోరియా మహారాణి విధాన ప్రకటన కూడా అతని మీద పని చేసింది. గోవధకు శిక్షగా మరణ శిక్షలు, యావజ్జీవ శిక్షలు తీసివేసి చిన్న శిక్షలు చేశాడు. దసరా, దీపావళి లాంటి పండగలప్పుడు తప్ప మిగతా సమయాలలో

ముస్లిములు మాంసం అమ్ముకోవటానికి అనుమతులు ఇచ్చాడు. అంతకు ముందు సిక్కుల పాలనలో కశ్మీర్‌లో గోవధను నిషేధించటమే కాకుండా, అజా (ముస్లిములను ప్రార్థనకు బిగ్గరగా పిలవడం)ను నిషేధించారు. ఈ నిషేధం వెనుక పాలకులైన సిక్కుల మత ఆచరణకు ఎక్కువ ప్రాముఖ్యం ఇవ్వటం, వారి ప్రార్థనలకు అజా ఆటకం అని భావించటం కారణాలు. అదే పద్ధతిని హిందూ రాజుగా చలామణి అవుతున్న గులాబ్ సింగ్ ఉపయోగించు కొన్నాడు. రోజుకు ఐదు సార్లు చెప్పే అజ ఒక బహిరంగ కార్యక్రమం కాబట్టి దానికి అనుమతి ఇచ్చి, బ్రిటీష్ మాటకు గౌరవం ఇచ్చినట్లు నటించారు. వ్యక్తిగత ఆహారానికి సంబంధించిన గోవధను మాత్రం రహస్యంగా నిషేధించారు.

అయినా గులాబ్ సింగ్ పూర్తి స్థాయిలో ముస్లిముల మతాచరణకు సహకరించలేదు. పడిపోతున్న దర్గాల పునర్నిర్మాణ విషయంలో దానాలు చేయటానికి ఇష్టపడలేదు. శ్రీనగర్‌లోని జామా మశీదు అప్పటికి శిథిలావస్థలో ఉంది. ఆ మసీదుకు నవ్ షెరా నది నుండి కాలువల తవ్వి నీరు సరఫరా చేసేవారు. వడ్లు పండించటానికి కావాలనే వంకతో మసీదుకు ఆ నీటి సరఫరాను ఆపేశారు. ప్రసిద్ధ అయిష్ దర్గాకు సరఫరా చేసే నూనెకూ, అక్కడికి వచ్చే పేద ముస్లిముల కోసం వండే బియ్యానికి ఇవ్వవలసిన నగదు పరిహారాన్ని ఆపివేశాడు. హజ్రత్ బాల్, మక్దూం షాహిబ్, బాబా పామ్ ఋషి దర్గాలకు భూ మంజూరు అయ్యింది. ధర్మావత్ నిధి నుండి అక్కడి ఉద్యోగులకు జీతాలు అందేవి. ఉచిత వంటశాలలు నడిచేవి. డోగ్రా పాలనలో ఇవన్నీ రద్దు అయ్యాయి.

గోవధకు డోగ్రా రాజులు ఇచ్చిన శిక్షలు ముక్కు చెవులు కోయటం దగ్గర నుండి వారి ఇళ్లను తగలబెట్టటం వరకూ ఉంటుంది. ఈ విషయంలో రణ్‌బీర్ సింగ్ మరీ క్రూరుడు. ఒక ఆవును కొట్టినందుకు ఒక స్త్రీని గొంతు కోశాడని చెప్పుకొంటారు. ఆ ఆవు ఆమె ఆరవేసుకొన్న బట్టలను పాడుచేసింది. ఆవుల చుట్టూ మానవ హింస అప్పటి నుండే వుండేది. రణ్‌బీర్ సింగ్ ఒక జైలును సందర్శించినపుడు, ఒక లావుపాటి మనిషి ఆవును కొట్టిన నేరంతో జైల్లో ఉండటం చూశాడు. అతని చేత ఎక్కువ ఉప్పు తినిపించి డీహైడ్రేషన్‌తో చనిపోయేటట్లు చేయమని ఆదేశించాడు. అతనింకా రాజు కాక పూర్వమే హిందువులనూ, సిక్కులనూ ముస్లింల వద్ద మాంసం కొనవద్దని ప్రచారం చేశాడు. సిక్కు వ్యాపారస్తుల వద్ద కొనమని చెప్పేవాడు. తన తండ్రి బ్రిటీష్ వాళ్లను మంచి చేసుకోవటానికి ముస్లిముల పట్ల చేసిన చిన్న చిన్న బుజ్జగింపులను కూడా ఒప్పుకొనే వాడు కాదు. ఆయన సింహాసనం ఎక్కే నాటికి పరిస్థితులు కూడా అలాగే మారాయి.

హిందూ రాజ్యంలో ముస్లిములు

రణ్‌బీర్ సింగ్ అనంతరం అతని కొడుకు ప్రతాప్ సింగ్ కశ్మీర్ పగ్గాలు చేపట్టాడు. (1885-1925) ఆనాటికి పరిస్థితులు మారాయి. ప్రపంచవ్యాప్తంగా వచ్చిన జాతీయ పోరాటాలు సామ్రాజ్యవాద దేశాల మీద వత్తిడి పెంచాయి. వారు ప్రజలకు ప్రతినిధులుగా మారాల్సి వచ్చింది. యూరప్‌లో వచ్చిన ఈ

అధికారిక జాతీయవాదం, రాజుల పాత్ర వంశపారంపర్యంగా పాలించటం ఒక్కటే కాకుండా అంతకు మించి ఉండాలని గుర్తించింది. ఆసియా దేశాలైన జపాన్, థాయ్‌లాండులలో కూడా వలస ప్రభుత్వాల మీద ప్రతిఘటన ప్రారంభం అయ్యింది. అందుకే ఆ మహా సామ్రాజ్యాలు తమ దేశాల్లో దూసుకొని వస్తున్న జాతీయవాదాన్ని గుర్తించి, తాము అడుగుకు పడిపోకుండా అధికారిక జాతీయవాదాన్ని చేపట్టాయి. కశ్మీర్‌లో అలాంటి జాతీయవాద ఉద్యమాలు వచ్చే అవకాశం లేదు. వస్తాయేమో అని భయపడే స్థాయి కూడా రాజులకు లేదు. కాబట్టే బ్రిటీష్ కలగచేసుకొని సంస్కరణలకు పట్టుపట్టాల్సి వచ్చింది.

1880లలో బ్రిటీష్ దొరలు కూడా ఈ జాతీయవాద దాడికి గురి అయ్యారు. బ్రిటీష్‌కు ప్రాదేశిక మూలమైన వ్యవసాయ ఆదాయం పడిపోయి వారి కులీన వర్గం చప్పుబడిపోయింది. ఇంకో పక్క పట్టణ ఆదాయం పెరిగింది. మధ్యతరగతి వర్గం పెరిగిపోయింది. గ్రామీణ, పట్టణ దిగువ తరగతి వర్గం పెరిగి పోయి వారి రాజకీయ హక్కుల కోసం పోరాటాలకు వుద్యమించారు. వంద సంవత్సరాల వారి దొరతనం కుప్పకూలిపోతుందన్న భయంతో కొత్త స్థితిని స్వీకరించటానికి బ్రిటీష్ సిద్ధపడింది. జాతీయవాదల ఊపుకి ఆధునిక పాలకులుగా అవతారం ఎత్తటానికి ఈ సామ్రాజ్యాలకు అసౌకర్యంగా ఉండింది. అయినా రాజకీయ హక్కులు గుర్తించిన ప్రజలకు బాధ్యులుగా ఉండక వారికి తప్పలేదు.

పెద్ద పెద్ద సార్వభౌములు, నగర దొరవర్గం నుండే ప్రజలు ఈ ప్రమాణాలు ప్రజలు కోరుకొంటుంటే ఇక భారత పాలకుల సంగతి చెప్పేదేముంది? ఇక్కడ బ్రిటీష్ మీద ఇంకో బాధ్యత కూడా ఉంది. తాము సిఫార్సు చేసి రాజులుగా నియమించిన వారి చేత కూడా ఈ సంస్కరణలను అమలు చేయించాలి. భారత దేశంలో కూడా అప్పుడే జాతీయవాద ఉద్యమం ప్రారంభం అయ్యింది. తమ సొంత దేశంలో ప్రజలకనుగుణమైన సంస్కరణలు చేసి, రాజులు పరిపాలనా ప్రాంతాల్లో జరపకపోతే నిందపడాల్సి వస్తుంది.

కశ్మీర్ రాజు హిందూరాజుగా మాత్రమే కాకుండా అక్కడి ముస్లిం ప్రజల గురించి పట్టించుకోవాలనీ, సంస్కరణలు అమలు చేయాలనే వత్తిడి బ్రిటీష్ వైపు నుండి వచ్చింది. ప్రతాప్ సింగ్ కశ్మీర్ రాజ్య వారసుడిగా తన చట్టబద్ధత కోసం తన తాత, తండ్రి అవలంబించిన పద్ధతులు కాకుండా వేరే పద్ధతులు అవలంబించాల్సిన పరిస్థితి వచ్చింది. తాత డబ్బుతో కొనుక్కొని చట్టబద్ధత సంపాదించుకొంటే, తండ్రి హిందూ రాజుగా మారి అదే చట్టబద్ధతను నిలుపుకొన్నాడు. ప్రతాప్ సింగ్ కాలానికి ఇవి రెండు పని చేయలేదు. బ్రిటీష్ వారికి అనుకూలంగా ఉండటమే ఆయనకు ఉన్న మార్గం.

ప్రతాప్ సింగ్ బ్రిటీష్ వాళ్ల అవసరానికి తగినట్లుగా లేదు. శరీర నిర్మాణరీత్యా బలహీనంగా, అనారోగ్యంగా ఉండేవాడు. రాజకీయ జిమ్నాస్టిక్స్ చేయగలిగిన వాడు కాదు. 1885లో ఆయన సింహాసనం ఎక్కేటపుడు అంతర్గత సంస్కరణలు చేయాలని బ్రిటీష్ వాళ్లు షరతు పెట్టారు. అది చేయలేక పోవటం వలన అతనికి

1889లో పరిపాలనా అధికారాలు తీసి వేశారు. 1905లో మళ్ళీ అతనికి పూర్తి స్థాయిలో అధికారాలు వచ్చాయి. వలస ప్రభుత్వం అతన్ని అవమానకరంగా చూసేది.

ఈ దశ నుండి పాలకులకు బాధ్యతలు వచ్చాయి. ప్రజలకు హక్కులు కొన్ని వచ్చాయి. రాజులు హిందువులు అవటం వలన, హిందూ రాజులుగా గుర్తింపును వారు కోరుకోవటం వలన; ప్రజలను కూడా వారు మత దృష్టితోనే చూసేవారు. ఈ దృష్టి, మెజారిటీ ముస్లిం ప్రజలను వారి వనరులను అనుభవించటంలో అడ్డుపడింది. హక్కులు వచ్చాయని గుర్తించాక గమనించిన ప్రత్యేక పరిస్థితి వారి హక్కుల కోసం పోరాడటం వరకూ తీసుకొని వెళ్లింది.

కశ్మీర్ మీద యూరోపియన్ల కన్ను

అమృత్ సర్ ఒప్పందం ప్రత్యేకమైనది. ఈ ఒప్పందం ప్రకారం డోగ్రా రాజులకు స్వయం ప్రతిపత్తి ఉంది. బ్రిటీష్ వ్యక్తులు అక్కడ ఉండనవసరం లేదు. కానీ, ఇప్పుడావసరం వచ్చింది. కృశించి పోతున్న కశ్మీరీలను దృష్టిలో పెట్టుకొని కశ్మీర్ ను బ్రిటీష్ రాజ్యంలో కలిపి వేయాలనే ప్రతిపాదనలు కూడా వచ్చాయి. కానీ దానికి బదులుగా 19వ శతాబ్దపు చివరి భాగంలో ఒక నివాస పరిశీలకుడిని కశ్మీర్ లో నియమించాలని బ్రిటీష్ భావించింది.

కశ్మీర్ రాష్ట్రం ఏర్పడి, డోగ్రాలకు అది అప్పగించిన తరువాత బ్రిటీష్ వ్యాపారులు కొందరు కశ్మీర్ లో వ్యాపారం చేయాలని ఉబలాటపడ్డారు. ఈ వ్యాపార వర్గం వలస ప్రభుత్వం మీద తక్కువ వత్తిడి పెట్టలేదు. కశ్మీర్ లో భూములు కొనుక్కోవాలనేది వారి కోరిక. ఆ ఆటలు రణ్ బీర్ సింగ్ కాలంలో సాగలేదు. ఆయన వారసుడు ప్రతాప్ సింగ్ కాలంలో వారు అనుకొన్నట్లు జరిగింది. 1886లో బ్రిటీష్ కి రాసిన ఉత్తరంలో ప్రతాప్ సింగ్, బ్రిటీషర్ల వ్యాపారానికి కావాల్సిందంతా చేశాననీ, వారికి సదుపాయమైన అద్దె ఇళ్లు కూడా ఏర్పాటు చేశానని రాశాడు. అయితే బ్రిటీష్ వ్యాపారులను అక్కడ భూములు కొనుక్కోనిస్తే మాత్రం, పెద్ద సంఖ్యలో అక్కడ వారి జనాభా పెరుగుతుందనీ, బ్రిటీష్ కాలనీలు వస్తాయనీ, ఈ కాలనీలు కశ్మీర్ న్యాయ వ్యవస్థకు అతీతంగా ఉంటాయనీ, దానివలన శాంతియుత పరిపాలనకు అవరోధం ఏర్పడుతుందనీ ఆయన వాదించాడు. ఇది కశ్మీర్ రాజులకు గతంలో ఇచ్చిన హక్కులకు వ్యతిరేకమని కూడా చెప్పాడు. దానికి అప్పటి వైస్రాయ్ తీవ్రంగా స్పందిస్తూ బ్రిటీష్ పౌరులకు ప్రపంచవ్యాప్తంగా బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యంలో ఎక్కడైనా ఉండే హక్కు ఉందని చెప్పాడు.

అయితే మధ్య మార్గంగా బ్రిటీష్ ప్రజలను అక్కడ వ్యాపారం చేసుకోవటానికి అనుమతిస్తూనే స్థిరాస్తులు కొనకూడదనే నియమం పెట్టారు. ఈ సందర్భంగా బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యంలో రాజులకు ఉన్న వంశపారంపర్య హక్కులకు గ్యారెంటీ లేదనీ, ప్రజాప్రయోజనాలను ముందుకు తీసుకొని వస్తేనే అవే కశ్మీర్ మహారాజులను రక్షిస్తాయనీ తేలింది. ఈ మొత్తం వ్యవహారం ఈ నాటి పరిస్థితిని గుర్తుకు తెస్తుంది. ఆనాటి బ్రిటీష్ ఈనాటి బీజేపీ ప్రభుత్వం. ఆ నాటి ప్రతాప్ సింగ్ రాజు నేటి ముఖ్య మెహబూబా. నాడు కశ్మీరీ భూములను

బ్రిటీష్ దొరలకు కట్టపెట్టాలనే బ్రిటీష్ ప్రయత్నం, ఇప్పుడు అవే భూములను కార్పొరేట్లకు అమ్మేసే ప్రయత్నం ఒకే స్వరూపంతో ఉన్నాయి. ఈ రెండు కాలాల్లో, రెండు సందర్భాలలో కశ్మీరీ ప్రజలు నిమిత్తమాత్రులు, బాధితులుగానే మిగిలిపోయారు. తెల్లదొరలు పోయి, నల్ల దొరలు వచ్చారనే వాడుకకు ఇంతకంటే రుజువు ఏముంటుంది?

1887-89 ప్రాంతంలో కశ్మీర్లో వచ్చిన పెద్ద కరువు కూడా కశ్మీర్ లో జోక్యం చేసుకోగూడన్న గత ఒప్పందాన్ని పునరాలోచించుకొనేటట్లు చేసింది. 1878లో జరిగిన ఆఫ్ఘన్ యుద్ధం కూడా వాయువ్యాన్ని కట్టడిలో పెట్టాల్సిన అవసరాన్ని పెంచింది. రణ్ బీర్ సింగ్ పరిపాలనలోనే బ్రిటీష్ కలగచేసుకోవాలని ప్రయత్నించింది. దాన్ని అతడు అడ్డుకొన్నాడు. అతని మరణం బ్రిటీష్ కు సరైన సమయంలో కశ్మీర్ లో కలగచేసుకొనే అవకాశాన్ని ఇచ్చింది. అతని చివరి శ్వాస వార్త వచ్చి రాగానే బ్రిటీష్ దుబాసీ ప్రతాప్ సింగ్ కు ఒక ఉత్తరం తీసుకొని వచ్చాడు. ఆ ఉత్తరంలో అతన్ని కశ్మీర్ కు రాజుగా చేస్తూ, బ్రిటీష్ ప్రతినిధి అక్కడ నివాసముంటాడనే షరతు పెట్టారు. ప్రతాప్ సింగ్ కు వేరే గత్యంతరం లేకపోయింది. నిజానికి రణ్ బీర్ సింగ్ కు తన రెండో కొడుకు అమర్ సింగ్ తన వారసుడిగా ఉండాలనే కోరిక ఉంది. అయితే బ్రిటీష్ బలహీనుడైన ప్రతాప్ సింగ్ కు పట్టం కట్టి తన ప్రయోజనాలు నెరవేర్చుకోవాలనుకొన్నది.

బ్రిటీష్ కశ్మీర్ లో అమలు చేయాలనుకొన్న సంస్కరణలు: తక్కువ స్థాయిలో ఆదాయాన్ని డబ్బు రూపంలో వసూలు చేయాలనీ, ఆదాయ ఉద్దేశపూర్వక వ్యవసాయాన్ని రద్దు చేయాలనీ, ప్రభుత్వ గుత్తాధిపత్యాన్ని ఆపివేయాలనీ, పన్నుల వ్యవస్థను వ్యాపారులకు అనుగుణంగా పునర్వ్యవస్థీకరించాలనీ, వేతన జీవులను అధికార వ్యవస్థలో ప్రవేశ పెట్టాలనీ, సైన్యాన్ని పునర్వ్యవస్థీకరించాలనీ, ఆర్థిక నియంత్రణ వ్యవస్థను ప్రవేశ పెట్టాలనీ, న్యాయ వ్యవస్థ అధికార యంత్రాగాన్ని అభివృద్ధి చేయాలనీ, మంచి రోడ్ల నిర్మాణం జరగాలనీ, ఇతర ప్రాంతాల నుండి వలసలకు ఆటంకాలను తొలగించాలని. వీటిలో చాలా వరకు బ్రిటీష్ ప్రయోజనాల కొరకు ఉద్దేశించినవే. ఈ సంస్కరణలను అమలు జరిపే సదావకాశాన్ని బ్రిటీష్ ప్రతాప్ సింగ్ కే ఇచ్చింది. ● (ఇంకా ఉంది)

రచనలు, చందాలు పంపవలసిన ఎకౌంట్ వివరాలు :

మహిళా గొంతుక

మాతృక

గూగుల్-పే, ఫోన్-పే నెంబర్ : 9440568912

ఇండియన్ బ్యాంక్, ఒంగోలు సంతపేట బ్రాంచి

ఎకౌంట్ నెం. 6666173304

IFSC Code IDIB000O002

IFSC Code ఐ.డి.ఐ.బి.జీరో.జీరో.జీరో.ఓ.జీరో.జీరో.టు

ప్రయాణం

మూలం: తెంసులా ఓ

అనువాదం: ఎలనాగ

పందిపిల్ల చేసిన కీచుశబ్దం ఆ అమ్మాయి నిద్రపోతున్న గదిలోకి ప్రవేశించడంతో ఆమెకు మెలకువైంది. ఇంకా చీకటిగా వున్నా, ఆ రోజు తను బోర్డింగ్ స్కూల్కు వెళ్లాల్సివుంది కనుక, అప్పటికే ఆమె మెలకువలోకి వచ్చింది. దాదాపు రెండు నెలల శీతాకాలపు సెలవులు చాలా త్వరగా గడిచినట్టనిపించింది. మళ్ళీ స్థలం మార్పును, వాతావరణ మార్పును ఎదుర్కోవాల్సిన సంగతి జ్ఞాపకానికి వచ్చి, ఆమె కొంచెం కలవరానికి గురైంది. క్రితంసారి అస్సాంలోని స్కూలునుండి నాగా కొండలలోని తన గ్రామానికి చేసిన ప్రయాణపు ప్రతి వివరం ఆమె మనసులో ప్రియమైన జ్ఞాపకంగా మిగిలిపోయింది. స్కూలు నుండి బయలుదేరి కొండదిగువన ఉన్న మరియు అనే పట్టణానికి ప్రయాణించాక ఆమె, కనికరం చూపిన ఒక దుకాణదారుని అటకమీది చిన్నగది లాంటిదానిలో ఆ రాత్రిని గడిపింది. మరునాడు ఉదయం ఆడవాళ్ళ బృందం రెండు పూటలకోసం అన్నం, కూర వండటం చూసింది. ప్రయాణానికి ముందొకసారి, సగం దూరం చేరాక మధ్యాహ్నం మరొకసారి - ఈ రెండు పూటలకోసం ఆ వంటలు. అన్నం కోసం బృందంలోని ప్రతి స్త్రీ తాను తెచ్చిన బియ్యం ఇచ్చింది. ప్రయాణంలో తినేందుకు సరిపోయినన్ని దినుసులు తేవటం ఆ ప్రాంతపు గ్రామీణుల ఆచారం. బృందమంతటికీ అన్నం వండటానికి సరిపోయేటంత పెద్దకుండను తెచ్చింది ఒకామె. ప్రతిపూట అన్నం వండేటప్పుడు, ఒక్కొక్కరు తాము తెచ్చుకున్న బియ్యంలోంచి ఒక్కో కప్పెడు బియ్యం అందులో పోశారు.

రాత్రి చాలా చలిగా వుండి విశ్రాంతి కరువైంది కనుక, ఆ అమ్మాయికి బాగా ఆకలేసి ఆవురావురంటూ తిన్నది. తన అన్న కూడా సరుకులు తెచ్చాడా లేక బృందంలో వచ్చిన తమ దాయాదితో పంపే ఏర్పాటు చేశాడా అనే ఆలోచన వచ్చింది ఆమెకు. భోజనం తయారు చేయడం కోసం అవసరమైన వంటచెరకును ఆ కొండదిగువన ఉన్న ప్రదేశంలోనే సేకరించారు వాళ్లు. ఉదయపు ఆహారం తిన్న తర్వాత బృందం ఒక వరుసగా బయలుదేరి, వడివడిగా ప్రయాణించింది. ప్రతివ్యక్తి బుట్టలో ఉప్పు, ఎందుచేపలు, సబ్బు, వెంట్రుకలకు పెట్టుకునే నూనె, దీపాలు వెలిగించేందుకు అవసరమయ్యే కిరసనాయిలు - ఇవన్నీ ఉన్నాయి. వీటన్నిటినీ కమలా పండ్లు, అల్లం, యామ్ గడ్డలు, జిగటగా వుండే ప్రత్యేకమైన బియ్యం అమ్మగా వచ్చిన డబ్బుతో కొన్నారు వాళ్లు. అట్లాంటి ప్రయాణాలు చలికాలంలోనే సాధ్యమవుతాయి. ఎందుకంటే, దారిలో వున్న కొండవాగుల్లో, నదుల్లో నీటిమట్టం అప్పుడే తక్కువగా ఉంటుంది. కొన్నిచోట్ల మోకాలి లోతుకన్న మించదు. అప్పుడు వాళ్లు వేగంగా ప్రవహించే ఆ నదుల్లో కొట్టుకుపోకుండా వుండేందుకు, ఒకరిచేతిని ఒకరు పట్టుకుని గుంపులుగా ప్రవాహాలను దాటుతారు.

తాను స్కూలునుండి స్వగ్రామానికి ప్రయాణం చేసినప్పుడు

బొమ్మ : అన్వర్

రక్షణగా వుండేందుకు తన అన్న అట్లాంటి ఒక బృందంలో చేరి వచ్చాడు. సూర్యాస్తమయానికి ముందే ఇల్లు చేరాలనే ఉద్దేశంతో వాళ్లు ఉదయం తొందరగా బయల్దేరారు. వెనుక నడుస్తూ తన అన్న, “వేగంగా నడువు. సాయంత్రమప్పుడు ఈ అడవుల్లో పులులు తిరుగుతాయి” అంటూ వేగిరపెట్టడం ఆమె జ్ఞాపకం చేసుకుంది. ఆ సంగతి భయపెట్టేదిగా వున్నా, తాను మిగతావాళ్లలా వేగంగా నడవలేకపోయింది. సగం దూరానికి కొండగురైన డిసోయ్ నదివొడ్డును చేరుకుని, వాళ్లు తనకోసం తన అన్నకోసం అసహనంగా వేచిచూస్తున్నారు. కొందరైతే అన్నం పొట్లాలను, కూరల పొట్లాలను తెరిచి, అందరూ రాగానే తినడానికి రెడీగా వున్నారు. బృందంలోని కొందరు ఆడవాళ్లు ఆ అమ్మాయి దగ్గరికి వచ్చి, ఆమె విస్తరిలో మాంసం ముక్కలు పడేశారు. ఫలితంగా తన విస్తరిలో పెద్ద పరిమాణంలో జమైన అన్నాన్నీ, మాంసంముక్కల్నీ ఆమె తినలేకపోయింది. మిగిలినదాన్ని తాను పారేయబోతుంటే తన అన్న కోప్పడుతూ, “పారేయకు. మొత్తం ఒక పొట్లంలో కట్టి నీ సంచీలో పడేయ్” అన్నాడు. భోజనాలు చేశాక వాళ్లు నదిలోకి దిగి నడిచారు. పెద్దవాళ్ల మోకాలిలోతు వరకు ఉన్న నీళ్లమట్టం ఆ అమ్మాయి నడుము దాకా వచ్చింది! తన అన్న, మరొకతను చెరోవైపు చంకల్లోంచి చేతులను దూర్చి పైకి లేపి, సురక్షితంగా తనను నదివొడ్డు మీదికి చేర్చారు.

నదిని దాటగానే తోవలోని చదును ఏటవాలుగా మారటం మొదలైంది. రానురాను ఆ ఏటవాలుతనం ఇంకా పెరుగుతూ, ఒకచోట దాదాపు నిలువుగా మారింది. ఇక నడవటం ఆ పిల్ల వల్ల కాలేదు. ఆమె ఒక రాతిమెట్టు మీద కూర్చుని ఏడవటం ప్రారంభించింది. తక్కినవాళ్లు అప్పటికే చాలా దూరం పోయారు కనుక, వాళ్లు ఈ సంగతిని గమనించలేదు. కాని, ఆమె అన్న కొంచెం సేపు ఆమె పక్కన కూర్చుని ఓదార్చి, పడమర దిక్కున అస్తమిస్తున్న సూర్యుణ్ణి చూపిస్తూ, అడవిలో సంభవించే ప్రమాదాలను మళ్ళీ ఒకసారి వివరించాడు. చెల్లెలి వస్తువులున్న ఇనుప ట్రంకుపెట్టెను మోస్తున్న అతడు ఆమెను మోసుకుపోయే పరిస్థితిలో లేడు. ఒక్కొక్క మెట్టును ఎక్కడానికి తను ఎంతో కష్టపడవలసి వచ్చిన విషయాన్నీ, ఇల్లు చేరేసరికి దాదాపు సూర్యాస్తమయ వేళ అయిన సంగతినీ జ్ఞాపకం చేసుకుంది ఆమె. మరునాడు ఉదయం లేచేసరికి ఆమె పాదాలు బాగా ఉబ్బిపోయాయి. వారం రోజులదాకా సరిగ్గా నడవలేకపోయింది!

ఇప్పుడు అదే ప్రయాణాన్ని మళ్ళీ చేయాలి. అదే నదిని దాటి, మరికొంత దూరం రైలులో గాని బస్సులో గాని ప్రయాణించి, బోర్డింగ్ స్కూలును చేరుకోవాలి. ఎన్నో భయాలు, సందేహాలు

పట్టుకున్నాయి ఆమెను. పందిపిల్ల రేపిన కలకలం వల్ల చిన్నమ్మకు కూడా మెలకువైంది. నేలమీది చిరుగుల దుప్పట్ల మీద ఒకరిపై వొకరు పడిపోయి గుంపుగా పడుకున్న పిల్లలను లేపేందుకు వాళ్లను అదలించింది ఆమె. ఆ అమ్మాయి మొదట లేచి తన ఇనుపపెట్టె దగ్గరికి పోయి, తనకు చాలా ఇష్టమైన డ్రెస్ అందులో వుందో లేదో చెక్ చేసుకుంది. తన దాయాది చెల్లెలు శీతాకాలం పొడవునా ఆ డ్రెస్ మీద కన్నేసింది. తక్కువ సమయంలోనే చిన్నమ్మ సాదాసీదా ఆహారాన్ని వండింది. దాన్ని తినేసి, ప్రయాణం మొదలుపెట్టేందుకు ఆమె తన అన్నతో కలిసి ఇంటిబయటికి నడిచింది. ఇంకా చీకటిగానే వున్నా, పెందరాళే బయలుదేరడం వాళ్లకు చాలా అవసరం. ఎందుకంటే, తన స్కూలు వున్న ఊరికి పోయే బస్సును గాని, రైలును గాని వాళ్లు టైముకు అందుకోవాలి మరి.

కొండమీద ఎత్తు పెరుగుతూ పోయే దారిమీద నడవటం ఎంత కష్టమైందో ఇరుకుగా, దాదాపు నిలువుగా ఉన్న మెట్లను దిగడం కూడా అంతే కష్టమైంది ఆమెకు. కానీ, అంత ప్రమాదకరం అనిపించలేదు. స్కూల్లోని ఒక సీనియర్ అమ్మాయి తనకు ఇచ్చిన బూట్లను తొడుక్కుని నడుస్తున్నదామె. ఆ సీనియర్ అమ్మాయి ఆ బూట్లతో విసిగిపోయింది కనుకనే వాటిని ఇచ్చింది. తన అమ్మా నాన్నా చనిపోయింతర్వాత చదువును కొనసాగించేందుకు మిషనరీ స్కూలుకు పంపబడినప్పటి నుండి, తను తొడుక్కున్న కొంచెం మంచి బూట్లు అవే. బూట్లు తొడుక్కుని స్కూలుకు రావటాన్ని అనుమతించరు కనుక, ఊరు విడిచి వెళ్లేటప్పుడు పోకుగా వుండాలని గట్టిగా నిర్ణయించుకుంది ఆమె. కానీ, తన కాళ్లకంటే పెద్ద సైజులో వున్న ఆ బూట్లను తొడుక్కుని నడవటం ఎంత కష్టమో తెలుసుకోవడానికి ఎక్కువ సమయం పట్టలేదు. కాబట్టి వాటిని విడిచేసి, లేసులతో రెండింటినీ కలిపి కట్టి, మెడలో దండలాగా వేసుకుంది. అవి వేలాడుతూ, ఒకదానికి ఒకటి కొట్టుకుంటూ తన అవస్థను మరింత ఎక్కువ చేశాయి. ఆమె అవస్థను గమనించి, ఒక సహప్రయాణికురాలు ఆ బూట్లను తన బుట్టలోవేసుకుని నడవసాగింది. టీనులాకు చాలా ఉపశమనం దొరికింది. కొన్ని యుగాలలాగా అనిపించిన సమయం గడిచి వాళ్లు మైదానప్రాంతాన్ని చేరుకున్నాక, ఇబ్బంది కొంచెం భరించగలిగేదిగా తోచింది. సూర్యుడు పైకి రావడంతో కిరణాలు దట్టమైన ఆకుల మధ్యలోంచి కింద పడి, చాలా అందమైన దృశ్యం చోటు చేసుకుంది. ఇతర పక్షులను పిలుస్తూ ఒక చెట్టుకొమ్మ మీంచి మరొక చెట్టుకొమ్మ మీదికి ఎగిరే రకరకాల పిట్టల వివిధ ధ్వనులను విన్నది ఆమె. కానీ, అక్కడ ఆగి ఆ దృశ్యాలను చూసేందుకు గానీ, శ్రావ్యమైన శబ్దాలను వినేందుకు గానీ వాళ్లకు సమయం లేదు. వాళ్లు ఎక్కడా ఆగకుండా నియమిత వేగంతో నడవాలి. ముఖ్యంగా టీనులా, ఆమె అన్న అయిన తెంజెంబా. ఎందుకంటే, నాలుగింటికల్లా వాళ్లు మరియుని పట్టణం చేరుకోవాలి. ఆ బృందం ఒక పెద్ద నీటిగుంటలోని నీళ్లపైన వున్న ఒక దుంగమీద నడుస్తూ ఆవలికి చేరుకుంది. తర్వాత విచిత్రమైన ఆకారంలో వున్న ఒక గుంతా, దాని పక్కన అప్పుడే వేసిన ఒక పేడకుప్పా కనపడ్డాయి. మధ్యాహ్నపు సూర్యకిరణాలు ఆ కుప్పమీద నేరుగా పడుతున్నాయి. టీనులా అన్న ఒక ముసలామెతో “పెద్దమ్మా, ఈ చుట్టుపక్కల్లో ఏనుగులున్నట్టున్నాయి. ఆ చెట్లను చూడు. వాటి బెరడు మొత్తాన్ని

ఏనుగులు తినేశాయి. మనం త్వరగా ఇక్కణ్ణుంచి వెళ్లిపోవాలి. మరికొన్ని ఏనుగులు వచ్చేదాకా ఆగకూడదు” అన్నాడు. “ఫరవాలేదు నాయనా, అవి ఇప్పటికే ఇక్కణ్ణుంచి వెళ్లిపోయాయి. నీ ఎడమ వేపు చూడు. చిన్నచిన్న చెట్లు విరిగి ఉన్నాయి. ఏనుగులు ఆ దిక్కులో పోయాయి” అన్నదామె. ఆ ముసలామెకు ఆ విషయం ఎలా తెలుసా అని ఆశ్చర్యపోయింది టీనులా. ఎందుకంటే, అడవిలోని ప్రతి ప్రదేశం ఒకేలాగా కనిపిస్తున్నది తనకు.

క్రితంసారి ప్రయాణంలో లాగే వాళ్లు పగటి భోజనాలను నదివొడ్డుమీదే తిన్నారు. కానీ, నదిలో ఇప్పుడు నీళ్లు తక్కువగా ఉన్నాయి. ఈసారి కూడా టీనులాను ఆమె అన్నా, మరొకతనూ కలిసి మునుపటిలాగానే నదిని దాటించారు. వాళ్లు మైదానప్రాంతాన్ని చేరుకోగానే, పైనుండి నేరుగా పడుతున్న సూర్యకిరణాలు ఆ అమ్మాయి చర్మాన్ని చురుక్కుమనిపించాయి. దాంతో చిటచిట, దాహం మొదలయ్యాయి. కానీ, తనముందు వేగంగా నడుస్తున్న ఇతరులను అందుకోవాలి ఆమె. ఏదైనా క్రూరజంతువు అడవిలోంచి మీదికి దూకి తనను తినేస్తుందేమోననే భయం కలిగి, ముందరివాళ్లను అందుకునేందుకు ఆమె మధ్యమధ్య పరుగెత్తింది.

టీనులా తన అన్నతో కలిసి రైలుస్టేషనులోని ప్లాట్‌ఫామ్ మీదికి చేరుకునేసరికి దాదాపు సూర్యుడస్తమించే సమయమైంది. టీకెట్లు కొనేంత టైము కూడా లేకపోవటంతో నేరుగా రైల్వేకి దూకేశారు వాళ్లు. వెంటనే రైలు కదిలింది. దాదాపు ప్రతి స్టేషన్లో ఆగే సబర్బన్ రైలు అది. కొన్ని స్టేషన్లలో కేవలం ఒక్క ప్రయాణికుడే ఎక్కాడు అందులోకి. ఒకటిరెండు సార్లెమో ఎక్కే ప్రయాణికులెవరూ లేకున్నా ఆ రైలు ఆగింది. అంతసేపూ టీనులా, ఆమె అన్నా పడిపోకుండా కిటికీ ఊచల్ని పట్టుకుని నిల్చున్నారు. కొద్దిసేపైంతర్వాత టీనులాను ఎవరో బుజం మీద తట్టారు. ఆమె వెనుకకు చూసింది. ఒకాయన తన వెనకాల సీటుమీద వున్న చిన్న స్థలాన్ని చూపించాడు. ఆమె కూర్చునే ప్రయత్నం చేసింది. అయితే ఆ స్థలం ఎంత చిన్నగా వుందంటే, ఆ చెక్కసీటు మీద ఆమె వంకరగా కూర్చోవాల్సివచ్చింది. అంచుమీదైనా ఆ మాత్రం స్థలం దొరికినందుకు మనసులోనే కృతజ్ఞతలు తెలుపుకుంది. తర్వాత, సీటు వెనుకభాగానికి ఆనుకుని నిద్రలోకి జారుకుంది.

ఒక స్టేషన్లో రైలు కొంచెం ఎక్కువసేపు ఆగినప్పుడు, తెంజెంబా త్వరగా ప్లాట్‌ఫామ్ మీదికి పరుగెత్తి, రెండు సింగాదాలూ రెండు సింగిల్ చాయ్ లూ పట్టుకొచ్చాడు. ఆ టీలు ఎప్పుడో చాలాసేపటి క్రితం చేసినవి. టీస్టాల్ భాషలో సింగిల్ అంటే మామూలుకప్పులో వచ్చే టీలో సగాన్ని చిన్న మట్టిగురిగెలో పోసి నిండా వున్నట్టు కనిపింపజేసేదన్న మాట! సింగాదాలు చల్లగా వున్నాయి. టీ కూడా అసలే వేడిగా లేకపోవటంతో దానిరుచి టీ లాగానే అనిపించలేదు. అయినా తినడానికి ఏదో కొంత దొరికినందుకు టీనులా మనసులోనే కృతజ్ఞతలు తెలుపుకుంది. కుదుపులు తోపులాటలతో కూడిన దీర్ఘప్రయాణం తర్వాత, ఆఖరుకు ఫార్మాటింగ్ అనే చివరి స్టేషన్లో రైలు ఆగింది. బోర్డింగ్ స్కూలుకు అంతకన్న దగ్గరి స్టేషన్ లేదు. స్కూలును చేరుకోవాలంటే వాళ్లు ఇంకా కొంతదూరం పోవాలి. కానీ, అప్పటికే దాదాపు మధ్యరాత్రి అయింది. స్టేషన్లో మనుషులే లేరు.

స్టేషన్ మాస్టర్ చిన్నదైన తన ఆఫీసుగదికి తాళం వేస్తున్నాడు. ఒకచేతితో లాంతరును పైకెత్తి పట్టుకుని, అంతా సవ్యంగా ఉందా అని అటూయిటూ చూశాడు. స్కూలును చేరుకునేందుకు చలికాలపు ఆ మధ్యరాత్రిలో దాదాపు మూడు నాలుగు కిలోమీటర్ల దూరం నడవటమెట్లా అని తెంజెంబాకు చాలా ఆందోళన కలిగింది. ఏం చెయ్యాలా అని ఆలోచిస్తూ కొంచెంసేపు అక్కడే నిలబడ్డాడు. అంతలోనే ఆ చీకట్లోంచి ఒక మనిషి వచ్చి, 'మీరెంతదాకా పోవాలి' అని అడిగాడు. తెంజెంబా తన చెల్లెలి స్కూలుపేరు చెప్పగానే ఆయన, 'నేను ఆ స్కూలు పక్కనుంచే మరికొంత దూరం పోతాను. నిన్ను నీ చెల్లెలిని స్కూలుగేటు ముందే దింపుతాను' అన్నాడు. అది దేవుడి వరంలా అనిపించి, తెంజెంబా తన చెల్లెలిచేయిని పట్టుకుని ఆ మనిషి వెనక కారుదాకా నడిచాడు. ఆ రాత్రి తనూ తన అన్నా మరికొందరు ప్రయాణికుల నడుమ ఇరుక్కుని కూర్చుని ప్రయాణం చేసిన ఆ కారుపేరు అంబాసిడర్ అనే విషయం టీనులాకు కొన్ని తర్వాత సంవత్సరాల తెలిసింది.

స్కూలు దగ్గర తెంజెంబా ముందుగా రేకు ట్రంకుపెట్టెను గేటుపైనుండి లోపలికి విసిరేసి, టీనులాను గేటుమీదికి ఎక్కించి అవతలికి పంపి, ఆఖరున తను కూడా గేటుపైనుండి దూకాడు. తర్వాత, అతడు సూపరింటెండెంటు వుండే ఇంటివైపు నడిచాడు. చాలాసేపు తలుపుమీద కొట్టింతర్వాత సూపరింటెండెంటే వచ్చి, తలుపు తెరిచింది. అంత రాత్రివేళ తనను నిద్రలోంచి లేపినందుకు మొదట ఆమె చిరాకు పడినా, చలికి వణుకుతున్న ఆ యిద్దరిని చూడగానే మౌనంగా లోపలికి పోయి, ఒక టార్చితో తిరిగివచ్చింది. 'తెంజెంబా, ఇక నువ్వు వెళ్ళొచ్చు' అన్నదామె. అతడు తన చెల్లెలు వైపు చూసి కేవలం తల ఊపి, ఒక్క మాటైనా మాట్లాడకుండా గేటువరకు నడిచి చీకట్లో కలిసిపోయాడు.

టీనులాను స్కూల్లోని 'పేషెంట్ల గది'కి తీసుకుపోయింది సూపరింటెండెంట్. ఆలస్యంగా వచ్చిన విద్యార్థుల వసతి కోసం ఆ గదిని తాత్కాలికంగా కేటాయించారు. టీనులాకు విడిగా పరుపు దొరకకపోవటంతో, ఆమె స్నేహితురాలైన విన్నీ పరుపుమీద పడుకోమని చెప్పింది సూపరింటెండెంట్. టీనులా తన కాళ్లను సాధ్యమైనంత బాగా కడుక్కుని, వెచ్చగా ఉన్న విన్నీ దుప్పట్లోకి దూరింది. విన్నీ సణుగుతూ టీనులాకు కొంచెం చోటిచ్చింది. చలిలో చాలా దూరం ప్రయాణించి వచ్చింది కనుక టీనులాకు ఆ పరుపు వెచ్చగా అనిపించడమే కాక, దాని మెత్తదనం హాయినిచ్చింది. క్రితంరాత్రి వూళ్లని యింట్లో చిరిగిన దుప్పటికోసం తన అక్కచెల్లెళ్లతో ఎలా కొట్లాడాల్సివచ్చిందో, తెల్లవారుజామున పందిపిల్ల అరుపుతో తనకు ఎట్లా మెలకువ వచ్చిందో గుర్తు చేసుకుంది ఆమె. తను ఆ పరిస్థితినుండి ఈ పరిస్థితికి ఎంత త్వరగా మారిందో తల్చుకుని కిసుక్కుమని చిన్నగా నవ్వింది టీనులా. దాంతో విన్నీ చిరాకు పడి, 'నోర్యూసుకో' అన్నది గట్టిగా. మేట్రన్కు అది వినపడటంతో ఇద్దర్నీ కోప్పడి, చప్పుడు చెయ్యకుండా నిద్ర పొమ్మని చెప్పింది. కొంతసేపటి వరకు ఇద్దరూ నిశ్శబ్దంగానే వున్నారు. మెత్తని దుప్పటిలో పక్కన ఒక వెచ్చని శరీరం ఇచ్చే హాయితో టీనులా నిద్రలోకి జారిపోబోతుంటే విన్నీ, 'నీ బాయ్ ఫ్రెండ్ హ్యూబర్ట్కు కొత్త గర్ల్ ఫ్రెండ్ దొరికింది, తెలుసా?' అన్నది అకస్మాత్తుగా. ఆమె ఆ మాటలను ఎంత

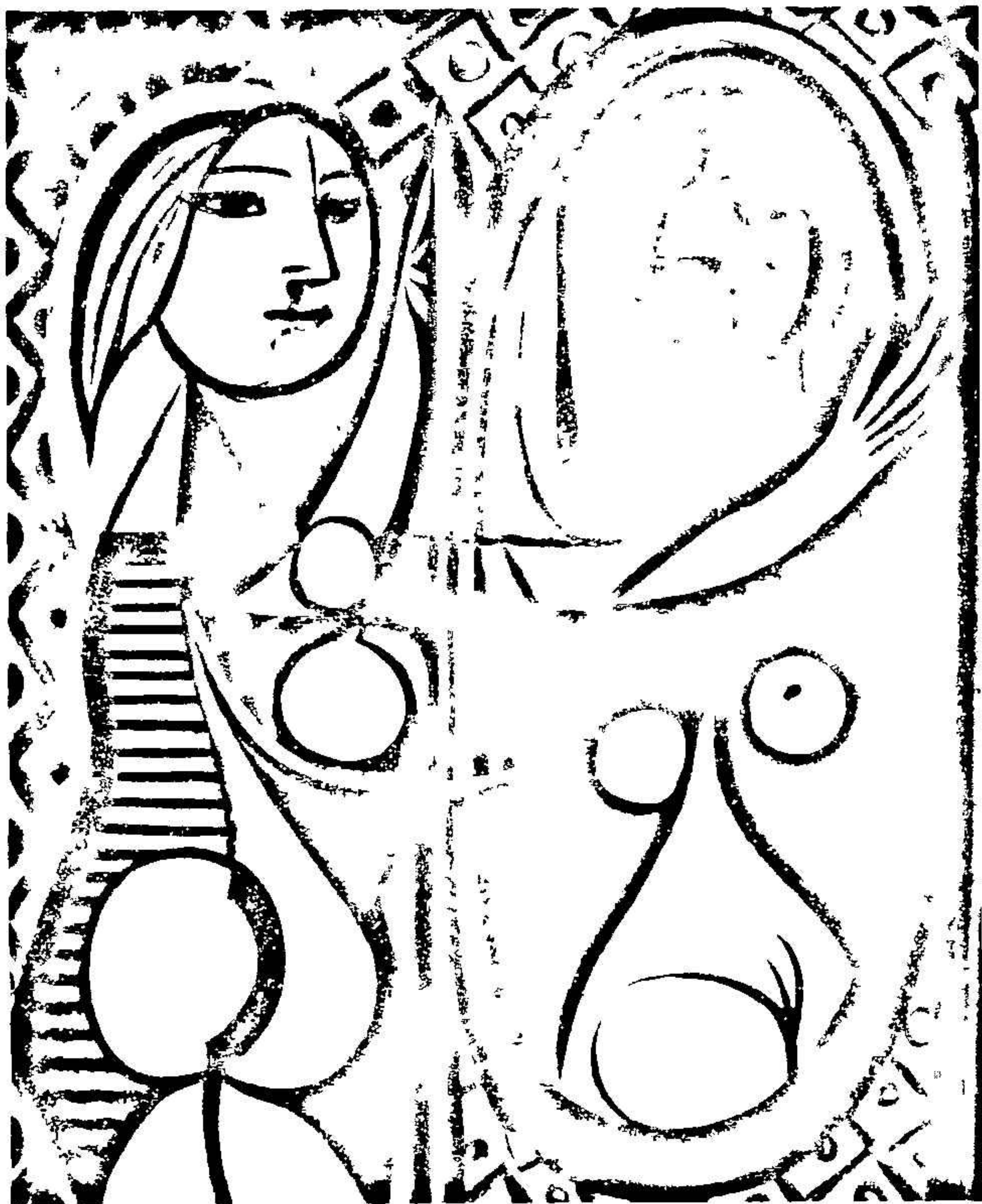
ఎకాయెకిగా, ఎంత అసందర్భంగా అన్నదంటే, టీనులా వాటిని విని చాలా నివ్వెరపోయింది. ఆమె వయస్సు కేవలం పదమూడు సంవత్సరాలే. హ్యూబర్ట్ను తన బాయ్ ఫ్రెండ్ అనడం కొంత ఇష్టపూర్వకమైన ఊహగానే తోచింది ఆమెకు. చర్చి దగ్గర వాళ్ల చూపులు కొన్నిసార్లు కలిశాయి, అంతే. కాని, తాను కలుపుగోలుతనమున్న అమ్మాయి కనుక, హ్యూబర్ట్ పేరును ప్రస్తావించి అతడు చూడటానికి బాగుంటాడని టీనులా ఒకటిరెండు సార్లు అన్నది. అట్లా అనుకోవటంవల్ల ఏమీ జరగదని అంతరాంతరాల్లో ఆమెకు తెలుసు. కాని, అతడు కూడా తనను గమనించాలని రహస్యంగా తన మనసులో కోరుకున్నది. విన్నీ మాట్లాడిన విధానమే కాకుండా, అందులోని ఆకస్మికత టీనులా హృదయాన్ని బాగా గాయపరిచింది. దాన్ని కప్పిపుచ్చుకునేందుకు ఆమె మళ్లీమళ్లీ నవ్వుసాగింది. దాంతో ఆమెకు కళ్లలోంచి నీళ్లు కారి, గొంతులోంచి చిన్నగా వెక్కిళ్లు వచ్చాయి. విన్నీ కదలక మెదలక పక్కన నిశ్శబ్దంగా పడుకునివుంది. టీనులా ఆగకుండా భారంగా ఊపిరి తీస్తోంది. తాను నవ్వుతోందా లేక ఏడుస్తోందా అనే విషయాన్ని వెంటనే నిర్ధారించుకోలేక పోయిందామె. కానీ, దాన్ని అంతగా ఖాతరు చెయ్యలేదు.

కానీ, ఆనాటి రాత్రి నువ్వు నవ్వావా లేక ఏడ్చావా అని టీనులాను ఎవరైనా అడిగితే, ఆమె కచ్చితంగా ఏమీ చెప్పలేదు. అయితే, ఆ రాత్రి మార్పు తాలూకు సంధిని నిర్వచించే ఒక గొప్పసందర్భం కనుక, అది ఆమెమనసులో నిలిచిపోయింది. తన వూరినుండి స్కూలుకు ఆనాడు చేసిన ప్రయాణం ఆమెను ఎంతో గాయపరిచింది. కానీ, విన్నీ అన్యాయదేశంగా చూపిన వ్యతిరేకత, జీవితంలోని ఆటంకాలు భౌతికమైనవే కానక్కర్లేదనే విషయాన్ని ఆమెకు తెలియజేసింది. తాను ఇష్టపడిన అబ్బాయి కొత్త గర్ల్ ఫ్రెండ్ను వెతుక్కున్నాడని తెలిసినప్పుడు తాను నిరాశ చెందిందా లేక ఇసుమంత అసూయ పడిందా అన్నది ఆమెకు జ్ఞాపకం లేదు. తన మనసును గాయపరచాలని ఉద్దేశపూర్వకంగా విన్నీ మాట్లాడిన మాటల తీరును ఆమె ఈరోజు గుర్తు చేసుకుంటుంది. విన్నీని ఆమె ఎప్పుడూ మంచి స్నేహితురాలిగానే భావించింది. సెలవుల తర్వాత ఆమెను కలవాలని ఎప్పుడూ ఉత్సాహపడింది. కానీ, అప్పుడు తనను ఒక విచిత్రమైన భావోద్వేగం చుట్టుముట్టిందనీ, తనపక్కన వెచ్చగా ఉండిన విన్నీ శరీరాన్ని వేరొకరితో విశ్లేషించాలనీ అనుకుంది ఆమె. ఆనాడు ఆ పడకమీంచి లేచి మరో చోటికి వెళ్లాలని అనుకుంది కానీ, అప్పటికి ఆలస్యమైంది. ఎందుకంటే, సూపరింటెండెంటు తనగదిలోకి వెళ్లిపోయింది. అదికాక, మరోచోట పడుకునేందుకు ఏ కారణాన్ని చూపగలదు తాను? కాబట్టి, విన్నీకి వ్యతిరేకదిశలో ఉండేట్టుగా తిరిగి పడుకుంది. కానీ, ఆమె శరీరం చాలాసేపటి దాకా వణుకుతూనే వుంది.

హ్యూబర్ట్ అనే అబ్బాయికి ఎదురుగా పోయి ఎప్పుడూ కలవకపోయినా, అతనిప్పుడెక్కడున్నాడు, ఎలా ఉన్నాడు అనే ఆలోచన ఆమె మనసులో లీలగా కదులుతుంది. కానీ, పదమూడేళ్ల వయసుగల తనను వేరే రకమైన ప్రయాణం చేసేలా ప్రవర్తించిన విన్నీ అనే పేరుగల ఆ అమ్మాయిని, మరచిపోలేని ఆ చలికాలపు రాత్రిని ఆమె చాలాసార్లు గుర్తు చేసుకుంటుంది. ●

ప్రభుత్వ బడుల్లో టాయ్‌లెట్స్ వాడకంలో ఉన్నాయా?

పాఠశాలల్లో మరుగుదొడ్లు లేకపోవడం కొన్ని తరాల నుంచి ఆడపిల్లల్ని గ్రామీణ ఆడపిల్లల్ని చదువుకు దూరం చేస్తోంది. పొరుగు ఊరికి హైస్కూల్ చదువుకోసం వెళ్లే బాలికలు మరుగుదొడ్లు లేక పీరియడ్స్ సమయంలో బడి మానేస్తుంటారు. ఈ క్రమంలో శాశ్వతంగా బడికి మాన్పించే తల్లిదండ్రులు ఎందరో. గతంలో పాఠశాలల వెనుక చెట్లుండేవి ఆ చెట్లు బాలికల మరుగు అవసరం తీర్చేవి. ఇప్పుడు అది కూడా లేదు. ఇప్పుడు చాలా స్కూల్స్‌లో టాయ్‌లెట్స్ ఉంటాయి కానీ వాటి నిర్వహణ అస్సలు ఉండదు. దీంతో బాలికలెవరూ వాటిని ఉపయోగించుకోరు. ఒక్కో బడుల్లో టీచర్ల జీతాల కోసం లక్షల రూపాయలు వెచ్చించే ప్రభుత్వం నెలకు మూడునాలుగు వేలు ఖర్చు పెట్టి మరుగుదొడ్ల నిర్వహణకు మనుషుల్ని నియమించదు. అసంఘటిత కార్మికులు పనిచేసే ఏ పని ప్రదేశంలోనూ మరుగుదొడ్లు ఉండవు, సిటీల్లో తెల్లవారు జామున అడ్డాపైకి వచ్చే మహిళా కార్మికులు సాయంత్రం తిరిగి తమ ఇళ్లకు వెళ్లేదాకా వీలైనన్ని తక్కువ నీళ్లు తాగుతూ తమ మూత్రాన్ని బుగ్గబట్టుకొని ఉంటారు.

మరుగేదని ప్రశ్నించాల్సిన సమయం ఇది..!

పాలసీ మేకర్లు పురుషులు కాబట్టి మన చట్టాలు, ప్రభుత్వ విధానాల తయారీలో మహిళల సమస్యను అర్థం చేసుకోలేకపోతున్నారు. మహిళలు మంత్రులుగా, స్థానిక సంస్థల్లో ప్రజాప్రతినిధులుగా ఉన్నా వారి వెనుక పెత్తనం అంతా భర్తలదే కాబట్టి మెజారిటీ మహిళా ప్రజాప్రతినిధులు పేరుకే పరిమితం అవుతున్నారు. అందుకే మరుగుదొడ్ల కల్పనతో ఈ అత్యంత ప్రాథమిక అవసరం తీర్చాలన్న స్పృహ విధానకర్తలకు ఇప్పటికీ కలగడం లేదు. అందుకే ఇప్పుడు మరుగుదొడ్డి కూడా పోరాడి సాధించుకోవాల్సిన హక్కుల్లో భాగమైపోయింది.

ఇటీవలి కాలంలో తెలుగు సామాజిక మాధ్యమాల్లో మరుగుదొడ్ల సమస్య విస్తృతంగా చర్చకు వచ్చింది. ఉపాధ్యాయురాలు, దళిత సామాజికవేత్త అయిన కవిత పులి.. మరుగుదొడ్డి లేకపోవడం వల్ల తన రెండు కిడ్నీలనూ కోల్పోవాల్సి వచ్చిందంటూ ఓ కార్యక్రమంలో ఆవేదన వ్యక్తం చేయడంతో ఈ అంశంపై వరుసగా చాలా మంది మహిళలు తమ అనుభవాలను ఫేస్ బుక్ వేదికపై పంచుకున్నారు. కవితా పులి దళితురాలు ఆమె ఉపాధ్యాయురాలిగా పనిచేసిన పెద్దపల్లి నియోజకవర్గంలోని దావన్నపల్లెలో అంతా ఆధిపత్యకులాల వారే ఉంటారు. కవిత ఆ పాఠశాల ప్రధానోపాధ్యాయురాలు. అయినా కూడా ఆ గ్రామస్తులు ఆమెను ఓ అంతరాని కులానికి చెందిన మహిళగానే ట్రీట్ చేశారు. ఆమె పనిచేసే స్కూల్లో మరుగుదొడ్డి లేకపోవడం, ఊరిలోని ఎవరూ ఆమెను తమ ఇంట్లోని

సరిగ్గా రెండేళ్ల క్రితం 'లిటిల్ ఫింగర్' అనే ఓ షార్ట్ ఫిలిం సామాజిక మాధ్యమాల్లో వైరల్ అయ్యింది. ఓ యువతి బస్టాపులో ఇబ్బందికరంగా నిలబడి అటూ ఇటూ వెదుకుతూ ఉంటుంది. ఆమె వెతుకుతున్నది ఎక్కడా కంటపడదు. కాసేపటికి మరో వీధికి వెళ్లి చాలా చోట్ల అడిగి చూస్తుంది. తనకు ఎదురుపడ్డ కొందరిని వాకబు చేస్తుంది. ఎవరూ ఆమెకు సహాయం చెయ్యలేకపోతారు. భరించలేని బాధ కడుపును మెలిపెట్టేస్తోంటే బాలిక చాలా ఇబ్బంది పడుతూ ఉన్నప్పుడు ఓ టీచర్, కొంత మంది పిల్లలు పక్కపక్కనే నిలబడి ఆ యువతికి కాస్త మరుగును కల్పిస్తారు. ఆమె తన టాయ్‌లెట్ అవసరం తీర్చుకుంటుంది. కె.ఎల్. ప్రసాద్ అనే రచయిత ఈ లిటిల్ ఫింగర్ షార్ట్ ఫిలిం తీశారు. సిటీలో మహిళలకు మరుగుదొడ్ల సమస్య ఎంత తీవ్రంగా ఉంటుందో చాలా సహజంగా చూపించిన షార్ట్ ఫిలిం ఇది. ఆ లఘుచిత్రం వచ్చి రెండేళ్లవుతున్నా ఇప్పటికీ నగరాలు పట్టణాల్లో మహిళలు అవసరమైనప్పుడు టాయ్‌లెట్‌కు వెళ్లే పరిస్థితులేవు. ఈ ఒక్క కారణంతోనే చాలా మంది మహిళలు ఇంటి నుంచి బయటకు వెళ్లే నీళ్లు తాగడం మానేస్తున్నారు. మహిళలు ఎక్కువగా కిడ్నీ వ్యాధుల బారిన పడటానికి మరుగుదొడ్లు లేకపోవడం కూడా ప్రధాన కారణమౌతోంది. బలవంతంగా మూత్రాన్ని ఆపుకోవడం వల్ల యూరినరీ ట్రాక్ ఇన్‌ఫెక్షన్లు, మూత్రాశయం దెబ్బతినడం వంటి తీవ్ర సమస్యలు ఎదుర్కొంటున్నారు. పీరియడ్స్ సమయంలో మహిళలకు టాయ్‌లెట్ సౌకర్యం కల్పించలేకపోవడం కచ్చితంగా ఆత్మగౌరవ సమస్య.

మరుగుదొడ్డిని వాడుకోనివ్వని కారణంగా కవితకు మరుగు అవసరం తీర్చుకోవడం అనేది ప్రాణాపాయ సమస్య అయిపోయింది. బడిలో ఉన్నప్పుడు నీళ్లుతాగడం దాదాపు మానేయడం వల్ల ఆమె కిడ్నీలు పాడయ్యాయి. ఆ తర్వాత తనకు తన తల్లి కిడ్నీ దానం చెయ్యడంతో బతికి బయటపడినట్లు కవిత ఆవేదనగా తన ఫేస్ బుక్ వాల్ పై రాశారు.

ప్రముఖ యాక్టివిస్ట్, ప్రొఫెసర్ సూరేపల్లి సుజాత గత అసెంబ్లీ ఎన్నికల్లో తెలంగాణలోని చెన్నూరు నియోజకవర్గం నుంచి ఎన్నికల్లో పోటీ చేశారు. ఆ నియోజకవర్గంలోని స్కూల్లోగానీ, పబ్లిక్ ప్లేసుల్లోగానీ మరుగుదొడ్డే లేని కారణంగా టాయిలెట్ కు వెళ్లాల్సి వచ్చినప్పుడు చాలా ఇబ్బంది పడ్డానంటూ తన అనుభవాలను ఫేస్ బుక్ లో రాశారు. హమారా హైదరాబాద్, చార్ సౌ సాల్ పురానా.. హైటెక్ సిటీలో టాయిలెట్స్ ఉండవేంటంటూ సూరేపల్లి సుజాత సమాధానం దొరకని ఓ ప్రశ్న వేశారు.

టీచర్లు, ఆడపిల్లలు ఉండే బడుల్లోనే కాదు.. ఏ ప్రభుత్వ కార్యాలయంలోనూ మరుగుదొడ్ల నిర్వహణ సక్రమంగా లేదని ప్రముఖ స్త్రీవాది, భూమిక పత్రిక సంపాదకురాలు కొండవీటి సత్యవతి తన అనుభవాలను రాశారు. ఏ జిల్లాను నడపాల్సిన కలెక్టర్ కార్యాలయంలోనే మరుగుదొడ్లు ఘోరంగా ఉంటాయనీ.. నిజమో కాదో సోషల్ ఆడిట్ చేయించండి అంటూ కొండవీటి సత్యవతి సవాలు విసిరారు.

ఓల్డ్ సిటీలో టాయ్ లెట్స్ పరిస్థితి ఎలా ఉంటుందో సీనియర్ జర్నలిస్ట్ సుజాత చేబ్రోలు ఇలా రాశారు. 'మార్చి 8న ఓ ప్రత్యేక ఇంటర్వ్యూ కోసం ఓల్డ్ సిటీలోని వెళ్లాల్సివచ్చింది. ఎటు చూసినా జనమే కనిపించే ఓల్డ్ సిటీ ఎంత వెదికినా ఆమెకు టాయ్ హోలెట్ కనిపించలేదు. చివరికి రోడ్డుపక్కన ఉన్న ఓ ముస్లిం కుటుంబం తలుపుకొట్టి తన అవసరం తీర్చుకున్నానని చెప్పుకొచ్చారు. అపార్ట్ మెంట్ లోకి ఎవరైనా బయటి మహిళలు వచ్చి టాయ్ లెట్ కి వెళ్తామంటే వాచ్ మెన్ లోపలికైనా రానిస్తాడా?? అనేది మహిళల అవసరం ఎంతటి ప్రమాదంలో పడిపోతోందో చెప్తూ సుజాత చేబ్రోలు వేసిన ప్రశ్న.

బస్సులు, రైళ్లు... టాయ్ లెట్లు:

రైళ్లలో డబ్బున్నవాళ్లు సుఖంగా ప్రయాణించే ఏసీ బోగీల్లో తప్ప, ఇతర బోగీల్లో టాయ్ లెట్ లోకి వెళ్లడం అంటే నేరుగా కాసేపు నరకంలోకి వెళ్లి ఇన్ ఫెక్ట్లను వెంట తెచ్చుకోవడమే. అందుకే చాలా మంది మహిళలు ఎంత దూరమైనా మూత్రాన్ని ఆపుకుంటూ ప్రయాణిస్తారు. బస్సుల్లో మరీ ఘోరం. వాటిలో ప్రైవేటు బస్సుల్లో ఇంకా ఘోరం. డ్రైవర్ ని దీనంగా బ్రతిమాలుకుంటేగానీ బస్సు మధ్యలో ఆగదు. ఆగినా ఆ రోడ్డుపై ఏ మరుగూ ఉండదు. మగవాళ్లు బస్సు చుట్టూనే తమ పని కానిస్తోంటే.. మహిళలు మాత్రం ఎవరూ లేని చోటు వెదుక్కొని మూత్రవిసర్జన చేస్తుంటారు. ఇప్పటికీ మూత్ర విసర్జన మహిళలకు రహస్య కార్యంలాగే అయిపోయిందని ప్రైవేటు బస్సులు ఎక్కిన ప్రతి ఒక్కరికీ అనుభవంలో వుంటుంది.

సమస్యకు పుణె పరిష్కారం అద్భుతం:

పుణెలో పాత బస్సుల్ని ఉమెన్ ఫ్రెండ్లీ టాయ్ లెట్లుగా మార్చారు. అవి కూడా కంపు కొట్టే టాయ్ లెట్లు కాదు వాటి నిర్వహణ ప్రత్యేక మహిళా సిబ్బందిని నియమించి టాయ్ లెట్లు పరిశుభ్రంగా ఉండేలా చూస్తున్నారు. అందులో వెస్టన్, ఇండియన్ టాయ్ లెట్లతో పాటు పిల్లల డైపర్లు మార్చుకునే ఏర్పాటు, హ్యాండ్ వాష్ లిక్విడ్, అద్దం, సోప్ వగైరా అవసరాలన్నీ సమకూర్చారు. వీటికి టీ ఫర్ టాయ్ లెట్ (మరాఠీలో టీ అంటే ఆమె) సిటీలో రద్దీగా ఉండే 13 చోట్ల వాటిని ఏర్పాటు చేశారు. ప్రస్తుతం ఒక్క టాయ్ లెట్ ను సగటున 150 మంది మహిళలు వినియోగించుకుంటున్నారు. నిర్వహణ కోసం ఐదు రూపాయల రుసుము వసూలు చేస్తున్నా మహిళలు ఆనందంగా చెల్లిస్తున్నారని ఈ ఆలోచనకు మూలకర్తలైన ఉల్క సదాల్కర్, రాజీవ్ ఖేర్ చెప్పే మాట. వీళ్లిద్దరూ 13 ఏళ్లుగా పబ్లిక్ ప్లేసుల్లో టాయ్ లెట్ల వినియోగంపై పని చేస్తున్నారు. ప్రభుత్వం ఆధ్వర్యంలో వినియోగంలో లేని బస్సులు ఓ మూలన పడి ఉంటాయి. ఎకరాల కొద్దీ స్థలం కూడా వాటిని నిలిపి ఉంచేందుకు వృథా అవుతుంది. పాత బస్సులు అలా దుర్వినియోగం కాకుండా మహిళలకు ఎంతో అవసరమైన టాయ్ లెట్లుగా మార్చగలిగితే ఈ సమస్యకు శాస్తవ పరిష్కారం దొరుకుతుంది. ఈ పనిని ఏ ఎన్ ఓవో సంస్థలకో, కార్పొరేట్ సోషల్ రెస్పాన్సిబిలిటీ కిందనో అప్పగిస్తే మంచి నిర్వహణ ఆశించవచ్చు. పాఠశాలలు, కళాశాలల్లోనూ... కొత్తగా టాయ్ లెట్లు నిర్మించే వీల్లేని ప్రాంతాల్లోనూ ఈ టాయ్ లెట్లను వినియోగించుకుంటే దేశవ్యాప్తంగా కోట్లాది మంది మహిళలను మూత్ర సంబంధ వ్యాధుల నుంచి బయటపడేసినట్లవుతుంది. ఈ చిన్న పనికి చొరవ చూపే వారు ఎవరున్నారు...??

జీవించే హక్కులో భాగంగానైనా బాలికలు, యువతులు, మహిళలున్న ప్రతి చోట మూత్రశాలలు ఏర్పాటు చెయ్యాలి. లేదంటే వాళ్లంతా సామూహిక ప్రదర్శనగా రోడ్లపైకి వచ్చి మూత్ర విసర్జన చెయ్యడం ద్వారా తమ సమస్యను చాటి చెప్పే రోజు ఒకటి వస్తుంది... అప్పుడుగానీ మహిళల అవసరాన్ని గుర్తించరేమో చూడాలి...!!

మాతృక చందా వివరాలు

సంవత్సరం చందా	: రూ. 150/-
రెండు సంవత్సరాల చందా	: రూ. 300/-
నాలుగు సంవత్సరాల చందా	: రూ. 500/-

మాతృక నిధికి విరివిగా విరాళాలు ఇచ్చి
పత్రికను ప్రోత్సహించండి.

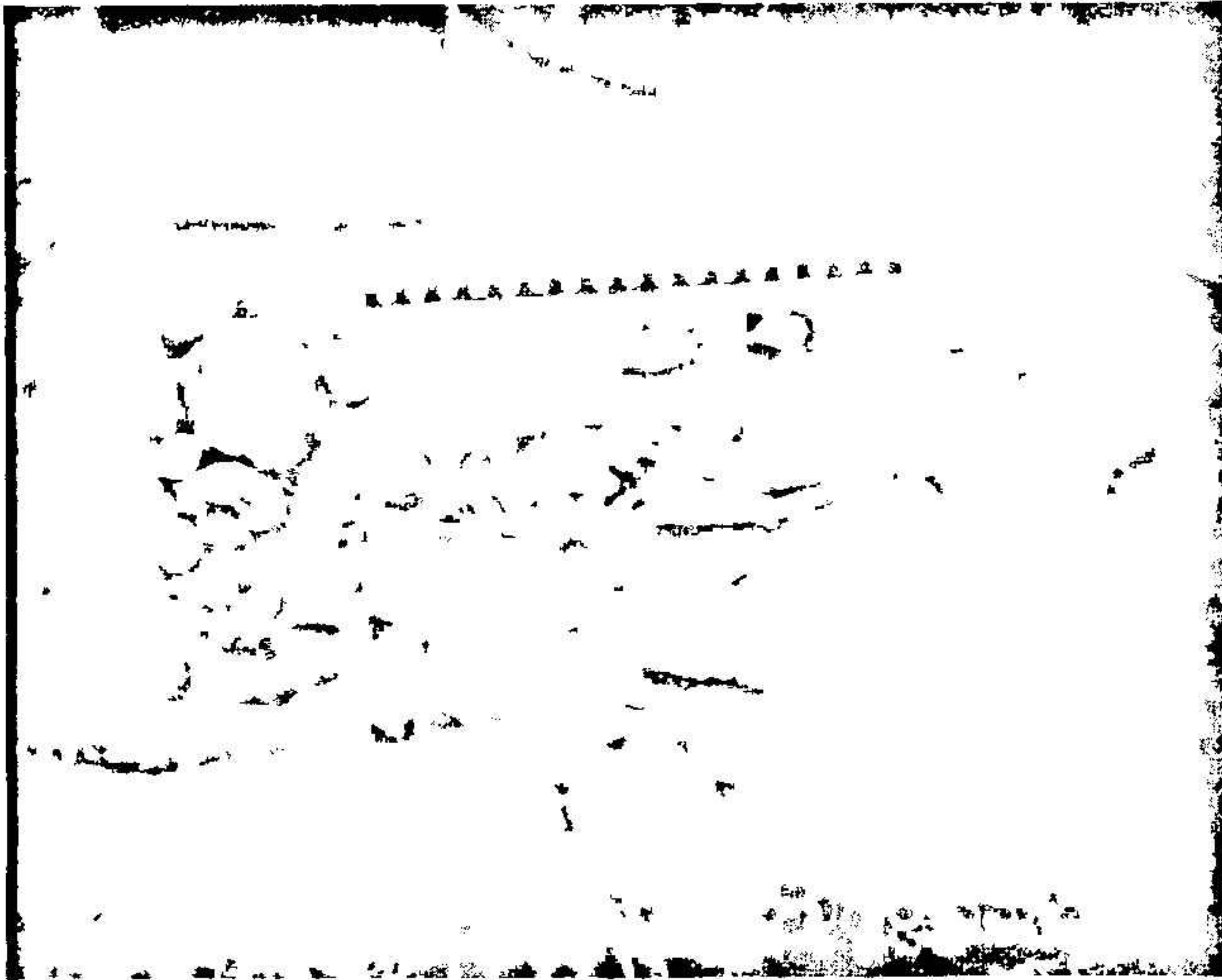

రాఖిగార్హి వినిపిస్తున్న భారతదేశ చరిత్ర

హరితాదేవి

నిర్మించారు. ఎద్దు, గొర్రె, పాము అప్పటి ప్రజలకు తెలిసినట్టుగా చిత్రాలు వున్నాయి. సింధు ప్రజల లిపి ఇప్పటివరకు ఒక మిస్టరీగానే వుంది. ఆర్యుల దండ యాత్రలతో ఈ నాగరికత నాశనమైంది అని ఇటీవలి వరకు భావించారు. ఆర్యుల ఆక్రమణల వల్ల కొంత ఘర్షణ జరిగినా, నాగరికత నాశనం జరగలేదని, కరువు తలెత్తటంతో నాగరికత నాశనమైంది అని కొన్ని రుజువులతో చరిత్రకారులు నిరూపించారు. ఇదంతా కాదు సింధు నాగరికత అంటే హిందూ నాగరికతే, భారతదేశ చరిత్ర అంటే హిందూ చరిత్రే అని బలంగా రుద్దే ప్రయత్నం బీజేపీ చేసింది.

రైట్ వింగ్ వాదన

1. శివుడు లేదా రుద్రుడు ఇప్పటికీ హిందూ దేవుడుగా వుండటం (నిర్మూలించటం, లేదా కలిపేసుకోవటమే ఇప్పటిదాకా హిందూ మతం చేసిన పని, అందులో భాగంగానే శివుడిని కూడా హిందూ దేవుడిని చేశారు. సింధు ప్రజల స్త్రీ మూర్తుల విగ్రహాలలో వున్న బొట్టుని హిందూ మత చిహ్నంగా మార్చారు.)
2. అన్నిటి కంటే ముఖ్యంగా ఇప్పటిదాకా సింధూ ప్రజలు ద్రవిడులే అని నిరూపించే సరైన పురాతన డిఎన్ఎ దొరకక పోవటం.(డిఎన్ఎ దెబ్బతినకుండా అస్తిపం జరాను భద్రపరిచే టెక్నిక్ తెలియకపోవటం)

ఇలాంటి చిన్నా చితకా కారణాలతో ఈ దేశ మూలవాసులు హిందువులనీ, ప్రత్యేకించి ఉత్తర భారత దేశస్తులనీ (అందరూ కాదు); బ్రిటిష్ చరిత్రకారులు రాజకీయ కారణాలతో చరిత్రను వక్రీకరించి ముస్లింలతో పాటు హిందువులు కూడా బయటినుంచి వచ్చారని చెప్పి చరిత్రని వక్రీకరించారనే భావనని బలంగా చొప్పించసాగారు. అయితే అలాంటి ప్రయత్నానికి ఇటీవల బలమైన దెబ్బ తగిలింది.

హర్యానాలోని రాఖిగార్హి

2015లో పూనేలోని దక్కన్ కాలేజీ డీన్, ప్రఖ్యాతి చెందిన ఆర్కియాలజిస్ట్, వసంత్ షిండే టీంకి హర్యానా దగ్గర వున్న రాఖిగర్హి దగ్గర జరిపిన తవ్వకాలలో 4500 సంవత్సరాలకు చెందిన స్కెలిటన్ దొరికింది. 4500 సంవత్సరాలు అంటే హరప్పా నాగరికత మొదలవటానికి ముందు. హరప్పా కంటే పెద్ద వూరు కనుక్కున్నారు రాఖిగర్హి దగ్గర. సింధు నాగరికతది వేదిక్ కాలమే, ద్రవిడులది కాదు, భారతదేశ చరిత్ర అంటే ఆర్యులదే అని

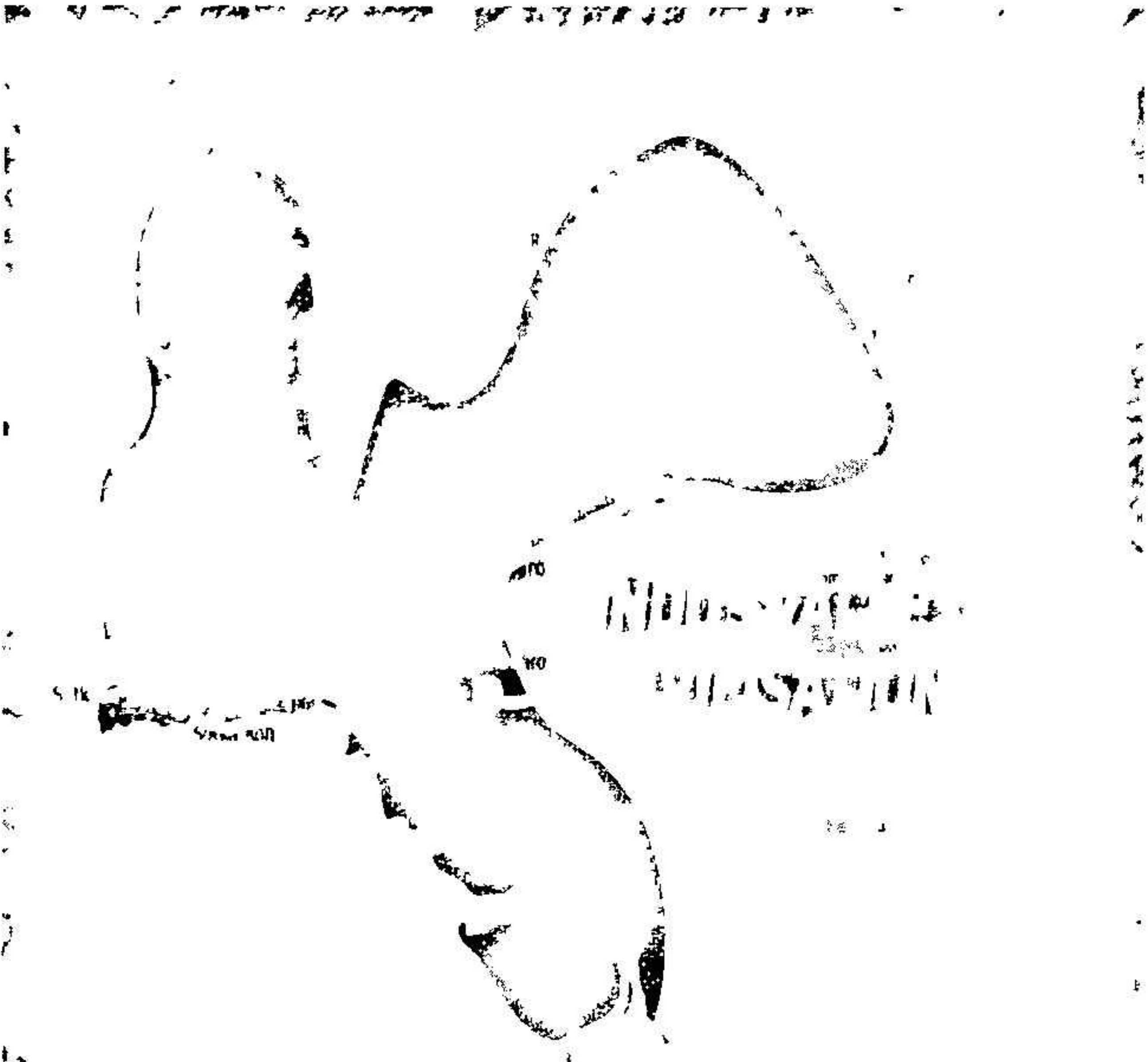
చరిత్ర కాళ్ల కిందే వుంటుంది అంటారు ప్రముఖ పరిశోధకుడు కోశాంబి. భారత దేశంలోని విభిన్నత అదే. ఒక వైపు అత్యాధునిక పాశ్చాత్య సంస్కృతి కళ్లు మిరుమిట్లు గొలిపి, మూలాల నుంచి దూరం చేస్తుంటే అనాది కాలపు సంస్కృతిని దాచుకున్న భారతదేశం ఇంకో వైపు వుంటుంది. ఎంతో మంది పరిశోధకులు, శాస్త్రజ్ఞులు; పరిశీలించి, పరిశోధించి అందించిన భారతదేశ చరిత్రని బీజేపీ తుడిచిపెట్టే ప్రయత్నం గట్టిగానే గతంలో చేసింది, ఇప్పుడు కూడా చేస్తూవుంది.

సింధూ నాగరికతతో మొదలైన భారతదేశ చరిత్రను మార్పులు చెయ్యటానికి 1999 బీజేపీ మొదటిసారి అధికారంలోకి వచ్చినప్పుడు ఒక ప్రయత్నం చేసింది. వేదాలలో తరచుగా వినబడే సరస్వతి నది పేరుతో సింధూ సరస్వతి నాగరికతగా; హరప్పా, మొహంజుదారులలో వున్నది సింధూ నాగరికత కాదు అది హిందూ నాగరికత అనీ; అప్పుడు వున్నది ఎద్దు కాదు గుర్రం అనీ; కాషాయీకరణకు శ్రీకారం చుట్టారు. రొమిల్ల థావర్ లాంటి ప్రముఖ చరిత్రకారులనుంచి వచ్చిన వ్యతిరేకతతో పాటు అప్పుడు బలమైన వామపక్ష శక్తులు వుండటంతో దాని ప్రయత్నం ఫలించలేదు. ప్రపంచవ్యాప్తంగానూ, ముఖ్యంగా భారతదేశంలోనూ రైట్వింగ్ బలపడిన ఈ అయిదేళ్లలోనూ చరిత్రను సమూలంగా మార్చి సింధూను మాయం చేసి హిందూని వ్యవస్థాపితం చేసే ప్రయత్నం బలంగా జరిగింది.

మనం చదువుకున్న చరిత్రలలో అతి పురాతన నాగరికతలలో ఒకటైన సింధు నాగరికతతోనే భారతదేశ చరిత్ర మొదలవుతుంది. పరిశోధకుల పరిశోధనల ప్రకారం సింధూ నాగరికత ద్రావిడ నాగరికత. శివుడు ఆరాధ్య దైవం. ద్రావిడులు అమ్మ తల్లిని పూజించేవాళ్లు. ఇది ప్రధానంగా నగర నాగరికత. గొప్ప నగరాలను

నిరూపించే అవకాశం దొరికిందని రైట్‌వింగ్ కూడా విప్రవీగింది. అయితే ఇటీవల జెనెటిక్స్‌లో వచ్చిన అభివృద్ధి వాళ్ల ఆశలకు గొండి కొట్టింది. ప్రధానంగా ఇప్పటి వరకు సింధు నాగరికతలో వున్న ప్రజలు ద్రావిడులే అని ఖచ్చితంగా చెప్పలేకపోవటానికి కారణం సరి అయిన పురాతన డిఎన్ఎ సేకరించలేకపోవటమే.

తగినంత పురాతన డిఎన్ఎ లేకపోవడం మరియు ఈ విషయంపై సరైన పరిశోధన జరగకపోవటం వల్ల భారతదేశమే కాక మధ్య మరియు దక్షిణాసియా జనాభా ఎలా ఏర్పడిందో అర్థం కాలేదు. రాజకీయాల జోక్యం వల్ల కొన్ని సిద్ధాంతాలు పుట్టాయి. ఇప్పుడు అచ్చంగా బీజేపీ చేస్తున్నట్టే ఉదాహరణకు - నాజీలు ఆర్యన్ దండయాత్ర సిద్ధాంతాన్ని ప్రచారం చేయడానికి సహాయపడ్డారు. నీలి కళ్లు, తెల్లనివారు అయిన ఆర్యులు భారత ఉపఖండంలోకి గుర్రాలపైకి ప్రవేశించారు, దారిలో చూసిన ప్రతి ఒక్కరినీ జయించారు అని నాజీలు చెప్పారు. హిందుత్వ ప్రతిపాదకులు దీనికి విరుద్ధంగా వాదించారు. హిందూ ప్రతిపాదకుల సిద్ధాంతాన్ని అవుట్-ఆఫ్-ఇండియా సిద్ధాంతం అని పిలుస్తారు. అంటే ఇండో-యూరోపియన్ భాషలు భారతదేశంలో ఉద్భవించి, అక్కడి నుండి పడమర వైపు విస్తరించి ఉన్నాయని వీరు పేర్కొన్నారు.

ఇన్ని సిద్ధాంతాలు, రాజకీయాల గందరగోళంతో పాటు గతంలో చేసిన డిఎన్ఎ పరిశోధనలు మరింత గందరగోళ పరిచాయి. వీటన్నిటి మధ్య, సింధు లోయ ప్రజలు ఎవరు అనే ప్రశ్నకి సరి అయిన సమాధానం దొరకలేదు. సింధు ప్రజలు ఇప్పుడు ద్రావిడులుగా మనకు తెలిసిన వారితో మరింత అనుసంధానించబడి ఉన్నారా, ఆర్యుల దాడి వలన మాత్రమే దక్షిణం వైపుకు నెట్టబడతారా? లేక అసలు సింధూ ప్రజలు అంటే ఆర్యులేనా, దక్షిణం వైపుకు వెళ్లినవారు ఆర్యులేనా? భారతదేశ పూర్వులు ఆర్యులా ద్రావిడులా? ఉపఖండంలోని ప్రజలు ఎవరు మరియు వారు అక్కడికి ఎలా వచ్చారు? ఇలాంటి అనేక ప్రశ్నలకు, వైరుధ్యాలకు రాఖిగర్హిలో దొరికిన పురాతన అస్తిపంజరం పైన జరిగిన పరిశోధనలు సమాధానం ఇవ్వగలిగాయి.

డిఎన్ఎ సేకరణలో ఇటీవల వచ్చిన ముఖ్యమైన టెక్నిక్ : లోపలి చెవిని కాపాడే పెట్రోస్ బోన్ చాలా మందంగా వుండి అన్ని టిష్యుల కంటే ఎక్కువ డిఎన్ఎ ని నిలువ వుంచుతుంది. జెనెటిక్ సైంటిస్టులు పురాతన అస్తిపంజరాలకు డిఎన్ఎ పెట్రోస్ బోన్ నుంచే సేకరిస్తున్నారు.

రాఖిగర్హిలో దొరికిన అస్తిపంజరానికి కూడా డిఎన్ఎ పెట్రోస్ బోన్ నుంచే సేకరించారు. మొత్తం వివిధ దేశాలకు, వివిధ రంగాలకు చెందిన 92 మంది ఈ స్కెలిటన్ మీద పరిశోధన చేసి ఒక పత్రాన్ని ఆన్ లైన్‌లో ఏప్రిల్, 18లో ప్రచురించారు. ప్రపంచవ్యాప్తంగా 92 మంది శాస్త్రవేత్తలు రచించిన 'ది జెనోమిక్ ఫార్మేషన్ ఆఫ్ సౌత్ అండ్ సెంట్రల్ ఆసియా' పేపర్ ఉపఖండ చరిత్ర గురించి మరియు భారతీయ నాగరికత యొక్క వివిధ సిద్ధాంతాలకు అర్థం ఏమిటనే దానిపై కొన్ని ప్రధాన ప్రశ్నలను పరిష్కరించగలిగేదిగా వుంది. హార్వర్డ్, ఎంఐటి, రవ్వన్ అకాడమీ ఆఫ్ సైన్స్, లక్నోలోని బిర్బల్ సాహ్ని ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ పాలియోసైన్సెస్, డెక్కన్ కాలేజ్, మాక్స్ ప్లాంక్ ఇన్స్టిట్యూట్, ఉజ్బెకిస్తాన్లోని ఇన్స్టిట్యూట్ ఫర్ ఆర్కియాలజికల్ రీసెర్చ్ మరియు హైదరాబాద్ సెంటర్ ఫర్ సెల్యులార్ అండ్ మాలిక్యులర్ బయాలజీ సహా ఈ అధ్యయనంలో 92 మంది శాస్త్రవేత్తలు ఉన్నారు.

వీరి పేపర్ ప్రధానంగా ప్రాచీన భారతదేశంలో రెండు వేర్వేరు సమూహాలు ఉన్నాయన్న జన్యుపరమైన అవగాహనపై ఆధార పడింది. అవి ఉత్తర భారతీయుల పూర్వీకుల ANI(ancestral north Indians), దక్షిణ భారతీయుల పూర్వీకుల ASI(ancestral south Indians) ఈ రెండు సమూహాలు ఒకదానికొకటి భిన్నంగా ఉన్నాయి. క్రీ.పూ 2000లో వేరే మూడు సమూహాలు వివిధ కలయికలలో కలవడం వలన ఈ ANI, ASI జనాభా ఏర్పడ్డారు.

ఆ మూడు సమూహాలలో మొదటిది దక్షిణాసియా వేటగాళ్లు. వీరు దక్షిణ భారతీయుల పురాతన పూర్వీకులు. వీరే భారత ఉపఖండంలోని పురాతన ప్రజలు AASI(ancient ancestral south Indians). ఇప్పుడున్న ఆధునిక అండమాన్ ద్వీపవాసులకు సంబంధించినవారు.

రెండవది ఉపఖండానికి వచ్చిన ఇరానియన్ వ్యవసాయదారులు, బహుశా గోధుమ మరియు బార్లీలాంటి కొన్ని రకాల సాగులను వారితో తీసుకువచ్చారు.

మూడవది స్టెప్పి కాపరులు ఉన్నారు. ఆఫ్ఘనిస్తాన్ యొక్క ఉత్తరాన ఉన్న విస్తారమైన మధ్య ఆసియా గడ్డి భూముల నివాసులు. వీరినే 'ఆర్యులు' అని పిలుస్తారు.

పేపర్‌లోని ప్రధానాంశాలు :

1. ఆ స్కెలిటన్‌లో ఆర్యన్ జీన్ లేదని. అందులో ఉన్న జీన్ అతిపురాతన సౌత్ ఇండియన్ జీన్‌తో మ్యాచ్ అయిందని తేల్చారు.

2. మొదటి మానవుడు ఆఫ్రికన్ అనీ, అక్కడినుంచి సుమారు 65000 సంవత్సరాలకి పూర్వం వలసలు మొదలై భూభాగంపై విస్తరించారని దాదాపు అందరూ అమోదించిన థియరీ. దీనినే అవుట్ ఆఫ్ ఆఫ్రికా అంటారు. అలా ఆఫ్రికా నుంచి ఇప్పుడు దక్షిణ భారతదేశంగా పిలవబడుతున్న ప్రాంతానికి వలస వచ్చిన వాళ్లని పురాతన ప్రాచీన దక్షిణ భారతీయులు (ancient anestral south indians, దక్షిణ భారత వేటగాళ్లు). వీరు వేట మీద ఆధార పడేవాళ్లు. ప్రస్తుతం అండమాన్ దీవులలో వున్న వాళ్లతో జెనెటిక్ సామీప్యత వుంది.
3. ఇలా వచ్చిన దక్షిణాసియా వేటగాళ్లు, తురాన్ (ప్రస్తుత ఇరాన్ ఉత్తర భాగం) నుంచి వచ్చిన ఇరానియన్ అగ్రికల్చరిస్ట్లతో (వ్యవసాయం తెలిసిన ఇరాన్ ప్రజలు) కలిసి సింధు జనాభాగా రూపొందారు. సింధులోయ నాగరికత వీరిదే. ఆర్యులకు లేదా ప్రస్తుతం బీజేపీ చెబుతున్న వేదిక్ కల్చర్ కీ సింధూ నాగరికతకీ సంబంధం లేదు.
4. దాదాపు 2000 BCEలో యూరేసియాకి చెందిన పశువుల కాపరులు (ఆర్యులు) సింధులోయలోకి అడుగుపెట్టారు. సింధూ ప్రజలకు, ఇలా వచ్చిన పశువుల కాపరులకు కొంత ఘర్షణ జరిగివుండవచ్చు.
5. కొంతమంది సింధూలోయ ప్రజలు సౌత్ వైపుగా ప్రయాణం సాగించి, అక్కడ వున్న దక్షిణాసియా వేటగాళ్లతో కలిసి దక్షిణ భారతీయుల పూర్వికులని సృష్టించారు.
6. అదేకాలంలో సింధూలోయకి వచ్చిన పశువుల కాపరులు సింధూ ప్రజలతో కలిసి ఉత్తర భారతీయుల పూర్వికులని సృష్టించారు.
7. దక్షిణ భారతీయుల పూర్వికులు, ఉత్తర భారతీయుల పూర్వికులు కలవటం వల్ల దక్షిణ భారత జనాభా తయారయ్యింది.
8. డిఎన్ఎ, జీనోమ్ డేటాని విశ్లేషించిన ఈ శాస్త్రవేత్తలు భారతదేశానికే కాకుండా దక్షిణాసియా ప్రజలకు మూలం సింధూలోయ ప్రజలే అని చెబుతున్నారు.
9. యూరేసియాకి చెందిన కాపరులతోనే ఆర్యులు అనే పదం వాడుకలో లేకపోయినా ఆర్యుల వలస భారతదేశంలోకి మొదలయింది. అదేసమయంలో వీరు యూరోప్ లోకి కూడా అడుగుపెట్టారు. స్టెప్పీ కాపరులు ప్రవేశంతో ఇండో యూరోపియన్ భాషలు, సంస్కృతి భారతదేశంలోకి ప్రవేశించాయి.
10. అర్చక కులానికి ఈ స్టెప్పీ కాపరులకు దగ్గర సంబంధం వుందని పరిశోధకులు చెబుతున్నారు. భారతదేశంలోని 140 సమూహాలలో 10 సమూహాలలో స్టెప్పీ కాపరుల వారసత్వం ఎక్కువగా వుందనీ, వీరే బ్రాహ్మణ తివారీలు,

బ్రాహ్మణ యుపిలు అనీ; ఈ స్టెప్పీ కాపరుల వారసులే వేదిక సంస్కృతిని, భావజాలాన్ని వ్యాపింప చేయడంలో కీలకమైన పాత్ర పోషించారని చెబుతున్నారు.

పురావస్తు, మరియు భాషా అధ్యయనాలు కూడా భారతీయ ఉపఖండ చరిత్రలో కనీసం రెండు విభిన్న జనాభా మిశ్రమం వుంది అని చెబుతున్న జన్యు పరిశోధనలకు మద్దతునిస్తున్నాయి. సంస్కృతం మరియు హిందీతో సహా ఇండో-యూరోపియన్ భాషలు (ప్రధానంగా ఉత్తర భారతదేశంలో మాట్లాడేవి)- యూరోపియన్ భాషలలో అధికభాగాన్ని కలిగి ఉన్న పెద్ద భాషా కుటుంబంలో భాగం. దీనికి విరుద్ధంగా, తమిళం మరియు తెలుగు (ప్రధానంగా దక్షిణ భారతదేశంలో మాట్లాడేవి) సహా ద్రావిడ భాషలు దక్షిణ ఆసియా వెలుపల ఉన్న భాషలతో దగ్గరి సంబంధం కలిగి లేవు. భారతదేశంలో ఈ రెండు భాషా సమూహాల మాట్లాడేవారి మధ్య దీర్ఘకాలిక సంబంధానికి రుజువులు- తొలి హిందూ వచనంలో (పురాతన సంస్కృతంలో వ్రాసిన ఋగ్వేదం) ద్రవిడ పదాలు (అరువు తెచ్చుకున్న పదజాలం) ఉన్నాయనేదానికి రుజువు.

గత కొన్ని వేల సంవత్సరాలలో దాదాపు అన్ని సమూహాలు ప్రధాన మిశ్రమాన్ని అనుభవించాయి. వీటిలో భిల్, చమర్ మరియు కల్హర్ వంటి గిరిజన సమూహాలు కూడా ఉన్నాయి. పురాతన ఉత్తర భారతీయుల వారసత్వం- సాంప్రదాయకంగా తక్కువ కులం, ద్రవిడ మరియు గిరిజన సమూహాలలో తక్కువ వుండగా- ఎక్కువ కులం మరియు ఇండో యూరోపియన్ సమూహాలలో ఎక్కువగా కనబడుతుంది. దక్షిణ భారతదేశ బ్రాహ్మణులకు ఉత్తర భారతదేశ బ్రాహ్మణులకు కూడా చాలా తేడాలు వున్నాయి. దక్షిణ భారతదేశ బ్రాహ్మణులలో పురాతన దక్షిణ భారత వారసత్వం ఎక్కువగా వుండగా ఉత్తర భారతదేశ బ్రాహ్మణులలో ఆర్యన్ వారసత్వం కనబడుతుంది. ఆంధ్రప్రదేశ్ లో అగ్ర కులాలుగా పిలవబడుతున్న కమ్మ, కాపు, రెడ్డిలతో సహా తక్కువ కులాలుగా భావించబడుతున్న మాల, మాదిగ కులాలలో శాతాల తేడా తప్ప పక్కా మూల వాసులు ఎవరూ లేరు.

ఎన్నో ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పిన ఈ పరిశోధనా పత్రాన్ని ప్రచురణ కాకుండా బీజేపీ ప్రభుత్వం ఆపింది. రాజకీయ వత్తిడులు లేవు అని చెప్పలేము అని వసంత షిండే అనటం గమనించ వచ్చు. ఒకే దేశం, ఒకే భాష, ఒకే చట్టం అని చెబుతున్న బీజేపీ దృష్టిలో ఒకే భాష అంటే సంస్కృతం. ఒకే సంస్కృతి అంటే ఉత్తర భారత సంస్కృతి. ఒకే జాతి అంటే వాళ్లు ఆర్యులు మాత్రమే. వేదిక్ సంస్కృతే హిందూ దేశం అని చెప్పటం వరకే ప్రస్తుతం పరిమితమైనా, తొందరలో అసలు భారతదేశ వారసులు ఉత్తర భారతదేశవాసులే అని చెప్పటానికి ఎంతో కాలం పట్టదు. వేల సంవత్సరాల వలసలు, కలయికలు, ఘర్షణల తరువాత ఇవాల్టి జనం ఏర్పడ్డారు. అందరిలో అన్ని రకాల జీన్సు వున్నాయి. బీజేపీ చేస్తున్న, చెయ్యబోయే విష ప్రచారానికి ఈ 92 మంది పరిశోధకులు చెక్ పెట్టారు. ●

అణు వ్యాపారం ప్రభుత్వానిదీ - పోరు అనివార్యత ప్రజలది

(గత సంచిక తరువాయి)

పురావస్తువిలువలు లేవని బుకాయింపు

అమ్రాబాద్ లో మైనింగ్ ప్రతిపాదనలో ఈ ప్రదేశానికి పురావస్తు విలువలు లేవని సూచించినప్పటికీ, వాస్తవానికి ఈ ప్రాంతం పురావస్తు ప్రాముఖ్యతను కలిగి ఉన్నది. శ్రీ శైలం మల్లన్న, మరెన్నో పురాతన దేవాలయాలకు ప్రసిద్ధి చెందింది. గొప్ప బౌద్ధ పండితుడు నాగార్జునాచార్య (క్రీ.శ 150) నడిపిన పురాతన నాగార్జున విశ్వ విద్యాలయం శిథిలాలు ఇందులో ఉన్నాయి. క్రీస్తుపూర్వం 3 వ శతాబ్దపు పాలకులు ఇక్ష్వాకుల, చంద్రగుప్తుల కోట అవశేషాలను కూడా చూడవచ్చు. కరంగతి రాజవంశంకి చెందిన రాజు ప్రతాప రుద్రుని పురాతన కోట, కృష్ణా నది ఒడ్డున అనేక ఇతర కోటలు కనిపిస్తాయి. కాకతీయులు నిర్మించిన 105 మైళ్ల పొడవు గల పురాతన గోడ ఈ ప్రాంతంలో ఒక ఆసక్తికరమైన అంశం. జియో-మోర్ఫోలాజికల్ రాక్ పెల్టర్స్, గుహ దేవాలయాలైన అక్కా మహాదేవి భిలం, దత్తాత్రేయ భిలం, ఉమా మహేశ్వరం, కదలివనం, మరియు పాలంకసరి ఈ ప్రాంతం ప్రత్యేకతగా చెప్పుకోవచ్చు.

వెంటాడుతున్న యురేనియం నిక్షేపాల వేట

గడచిన ఐదేళ్లుగా యురేనియం నిక్షేపాల వెలికితీతపై కేంద్ర ప్రభుత్వం చాలా సీరియస్ దృష్టి పెట్టింది. 2015లో కేంద్ర అణు ఇంధన సంస్థ రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి లేఖ రాసి తవ్వకాలకు అనుమతి ఇవ్వాలిందిగా కోరింది.

మహబూబ్ నగర్, నల్లగొండ జిల్లాల్లో ఏయే ప్రాంతాల్లో ఎక్కువ లభ్యత ఉందో వివరించింది. అటవీ భూభాగం

మాత్రమే కాక టైగర్ ప్రాజెక్టుగా ఉన్నందున యురేనియం తవ్వకాల వలన ఏ మేరకు నష్టం ఉంటుందో రాష్ట్ర అటవీ శాఖ ద్వారా అధ్యయనం చేయించి నివేదిక ఇవ్వాలిందిగా ఆదేశించింది. ఇంత వత్తిడి ఉన్న నేపథ్యంలో అమ్రాబాద్, నాగార్జునసాగర్ డివిజన్ అటవీ అధికారులు వేర్వేరుగా క్షేత్రస్థాయిలో పర్యటించి నిర్దిష్టంగా అణు ఇంధన సంస్థ పేర్కొన్న ప్రాంతాల్లో సర్వే నిర్వహించింది. తాజాగా ఈ ఏడాది ఫిబ్రవరిలో విడుదలైన 58వ సెంట్రల్ జియోలాజికల్ ప్రోగ్రామింగ్ బోర్డు సమావేశంలో సైతం యురేనియం తవ్వకాన్ని

నల్లమలలో యురేనియం తవ్వకాలు

స్పష్టమైన ఎజెండా అంశంగా పెట్టుకుని చర్చ జరిగింది.

ఇదిలా ఉంటే మే 22న ఢిల్లీలో జరిగిన కేంద్ర అటవీ పర్యావరణ మంత్రిత్వశాఖ పరిధిలోని ఎఫ్ఎసి (ఫారెస్టు అడ్వైజరీ కమిటీ) మాత్రం మహబూబ్ నగర్, నల్లగొండ జిల్లాల్లో యురేనియం తవ్వకాలపై అనుమతి మంజూరు చేయాల్సిందిగా అణు ఇంధన సంస్థ చేసిన ప్రతిపాదనను చర్చించింది. ప్రతిపాదనల్లో సమగ్రమైన వివరాలు లేవని తప్పు పట్టింది. కానీ జాతి ప్రయోజనాల దృష్ట్యా వన్యప్రాణులకు, అటవీ పర్యావరణానికి ఇబ్బంది ఉన్నప్పటికీ సూత్రీత్యా అనుమతి మంజూరు చేస్తున్నట్లు కమిటీ స్పష్టం చేసింది. అయితే ఈ అంశానికి సంబంధించి పూర్తిస్థాయిలో నివేదికలు, డాక్యుమెంట్లు సమర్పించిన తర్వాత వాటిని అధ్యయనం చేసి సంబంధిత అథారిటీ తగిన అనుమతి మంజూరు చేస్తుందని స్పష్టం చేసింది.

కేంద్రం వైఖరి ఎలా ఉన్నా వన్యప్రాణులకు, అటవీ సంపదకు, పర్యావరణానికి తీవ్ర విఘాతం కలుగుతుందని అమ్రాబాద్ టైగర్ రిజర్వు ఫీల్డ్ డైరెక్టర్ రాష్ట్ర అటవీశాఖ పీసీసీఎఫ్ కు లిఖితపూర్వకంగా నివేదిక సమర్పించారు. యురేనియం మైనింగ్ ప్రారంభమైతే వన్యప్రాణులు పారిపోతాయని, అడవి ముక్కలు ముక్కలుగా విడిపోతుందని స్పష్టం చేశారు. పులుల, వన్యప్రాణుల సంఖ్య పెంచడానికి ఏళ్ల తరబడి కష్టపడుతున్నామని, ఇప్పుడు యురేనియం నిక్షేపాల మోతాదును తెలుసుకోడానికి సుమారు నాలుగువేల బోర్లు వేస్తే నిత్యం వాహనాల రాకపోకలు, శబ్దాలు, కాలుష్యం వన్యప్రాణుల కదలికలకు అంతరాయం కలిగిస్తాయని పేర్కొన్నారు. పైగా యురేనియం నిక్షేపాల కోసం సర్వేలో భాగంగా బోర్లు వేసే ప్రాంతంలోని నాలుగు బ్లాకుల్లో రెండు టైగర్ ప్రాజెక్టు కోర్

విరియాలో ఉన్నాయని వివరించారు.

కనీసంగా రోడ్లు కూడా ఉండవని, బోర్లు వేసే యంత్రాలు వెళ్లడానికి రోడ్లు వేయాల్సి ఉంటుందని, చెట్లను నరికేయాల్సి వస్తుందని,

ఇది పర్యావరణ విఘాతమేనని స్పష్టం చేశారు. ఇంతకాలం వన్యప్రాణుల కోసం చేసిన శ్రమ మొత్తం వృథా అవుతుందని వివరించారు.

కేంద్రం మాత్రం తవ్వకాలవైపే మొగ్గు చూపుతోంది

రాష్ట్ర ప్రభుత్వ నివేదికలు, ప్రజల ఆందోళనలు ఇలా ఉంటే కేంద్రం ధోరణి మాత్రం తవ్వకాలవైపే మొగ్గు చూపుతోంది. యురేనియం తవ్వకాలకు ఎఫ్ఎసి (ఫారెస్టు అడ్వైజరీ కమిటీ)

సూత్రరీత్యా ఆమోదం తెలపడంతోనే కేంద్ర పర్యావరణ మంత్రిత్వశాఖ డీఐజీ (అటవీ విభాగం) నరేష్ కుమార్ జూన్ 19న రాష్ట్ర అటవీశాఖ ముఖ్య కార్యదర్శికి లేఖ రాశారు. సుమారు 83 చ.కి.మీ. మేర అటవీ ప్రాంతంలో యురేనియం నిక్షేపాల కోసం బోర్లు వేయడానికి, తవ్వకాలకు ఆ అటవీ భూమికి సంబంధించి నిబంధనల ప్రకారం ఫాం-సీ భర్తీ చేసి పంపాలని పేర్కొన్నారు.

హైదరాబాద్ కేంద్రంగా పనిచేసే ఏఎండీ మాత్రం తవ్వకాలకే సై అంటోంది. నల్లగొండ జిల్లాలోని లంబాపూర్, పెద్దగట్టు, చిత్రియాల్, కొప్పునూరు (ఆర్వీ తండా) తదితర ప్రాంతాల్లో ఏ గ్రేడ్ యురేనియం ఎంత మోతాదులో ఉండే అవకాశం ఉందో ఒక ప్రాథమిక నివేదికను సైతం తయారుచేసింది. నాలుగువేల బోర్లను ఎలాంటి ప్రాంతంలో ఎంత లోతులో వేయాలో ఒక అంచనాకు వచ్చింది. రాతితో కూడిన ఆ కొండల మీద సుమారు 350 మీటర్ల లోతు వరకు బోరుబావులు తవ్వాలి ఉంటుందని ఒక డయాగ్రామ్ను కూడా రూపొందించింది. ఈ వ్యవహారం చివరికి ఎక్కడకు తేలుతుందో తెలియదు. తొలుత ఆమ్రాబాద్ నుంచి మొదలై ఇప్పుడు నాగార్జున సాగర్ దాకా వచ్చింది. రాష్ట్ర అటవీ శాఖలోనే ఒక్కో అధికారి ఒక్కో రకమైన నివేదిక ఇవ్వడం, చివరకు పీసీసీఎఫ్ ఓకే చెప్పేయడంతో ఇక యురేనియం తవ్వకాలకు మార్గం సుగమమైంది. పైగా కేంద్ర అటవీ మంత్రిత్వశాఖ ఇప్పటికే సూత్రరీత్యా ఆమోదం తెలిపి తదుపరి లాంఛనాలన్నింటినీ పూర్తి చేయాల్సిందిగా రాష్ట్రానికి లేఖ కూడా రాశారాయె. డీపీఆర్ తయారుచేసి ఎక్కడ ఎన్ని బోర్లు, ఎంత లోతులో వేయాలో నిర్ణయం తీసుకుని దానికి అనుగుణంగా ఇక బోరింగ్ యంత్రాలను అడవుల్లోకి తరలించడమే బాకీ. ఎలాగూ యురేనియం నిక్షేపాలను వెలికి తీయడానికి కేంద్రం సుమారు పదివేల కోట్లను కూడా మంజూరు చేసింది.

ఒకవైపు పులుల్ని బతికించుకోవాలని కేంద్రం గంభీరంగా చెప్తూనే 24 పులులున్న ఆమ్రాబాద్ టైగర్ ప్రాజెక్టులో ఇప్పుడు యురేనియం తవ్వకాలు జరుపుతోంది. ఈ పులులన్నీ ఏమైపోతాయన్నదాని గురించి ఆలోచించలేదు. అంతరించిపోతున్న ఆదివాసీ జాతుల్ని రక్షించుకోవాలని, వారికి అవసరమైన చర్యలు చేపట్టాలని, ప్రకృతిని కాపాడుకోవాలని... ఇలా ఒక్కోదానికి ఒక్కో పథకాన్ని, కార్యక్రమాన్ని రూపొందించిన ప్రభుత్వం ఇప్పుడు యురేనియం నిక్షేపాలను వెలికితీయాలన్న 'తక్షణ కర్తవ్యం' కోసం వాటిని బుట్టదాఖలు చేస్తోంది.

అడవులు, పులులు నాశనమవుతాయి:

వెల్లడించిన నివేదికలు

ఆమ్రాబాద్ అటవీ అనుమతుల విషయం ఇప్పుడు గొడవ అవుతోంది కానీ, వాస్తవానికి 2009లోనే అటవీ శాఖకు ఈ విషయం తెలుసు. క్షేత్రస్థాయిలో పర్యటించి, యురేనియం తవ్వకాలు జరిగితే అడవులకు ఏమైనా నష్టమా అనేది తెలుసుకుని

రావాలని శ్రీశైలం ప్రాజెక్ట్ టైగర్ సర్కిల్ చీఫ్ కన్స్ట్రక్టర్ ఆఫ్ ఫారెస్ట్ 2009 మార్చిలో అచ్చంపేట, నాగార్జున సాగర్ డీఎఫ్ఎల్కు ఒక లేఖ రాశారు. ఆ పరిశీలన జరిపిన అటవీ అధికారులు, యురేనియం వెలికితీత ప్రతిపాదనలపై తీవ్ర అభ్యంతరం వ్యక్తం చేశారు. ఎట్టి పరిస్థితుల్లోనూ అటవీ అనుమతులు ఇవ్వకూడదని వారు ఉన్నతాధికారులకు ఇచ్చిన నివేదికల్లో పేర్కొన్నారు. యురేనియం సర్వే కోసం బోర్లు వేయడం వల్ల వచ్చే ప్రమాదాలను వారు ఏకరువు పెట్టారు.

2016 నాటి మార్చి నివేదికలో ఏముందంటే 'భూమి కోత, భూమిలో పెద్ద పెద్ద గుంతలు పడడం, జీవ వైవిధ్యానికి నష్టం, భూమి నీరూ కలుషితం కావడం వంటి సమస్యలు వస్తాయి. రసాయనాల లీకేజీ ప్రమాదాలుంటాయి. వాగులూ వంకలూ నదులూ కలుషితమైపోతాయి. సుమారు నాలుగు వేల బోర్లు వేయాలన్నారు. వాటి వల్ల చెట్లకు హాని ఉండదన్నారు. కానీ మెషీన్లు అడవిలోకి వెళ్లడానికి రోడ్లు లేవు. కాబట్టి కచ్చితంగా పచ్చదనం దెబ్బతింటుంది. ప్రమాదం చాలా తీవ్రంగా వుంటుంది. ఆమ్రాబాద్ బ్లాక్ 1, బ్లాక్ 2లలో అనుమతులివ్వవద్దు. ఇక 3, 4 బ్లాకుల్లో (సాగర్ టైగర్ రిజర్వు) ఒక పులి తిరిగేది. ఇప్పుడు అది లేదు. దాన్ని వెనక్కు తీసుకొచ్చే ప్రయత్నాల్లో ఉన్నాం. ఈ పరిస్థితుల్లో బోర్లు వేస్తే ఆ ప్రక్రియకు ఇబ్బంది అవుతుంది' అంటూ 2016లో ఇచ్చిన నివేదికలో అప్పటి ఆమ్రాబాద్ టైగర్ రిజర్వు ఫీల్డ్ డైరెక్టర్ రాశారు. 'వాళ్లు ఎక్కడ బోర్లు వేస్తామనేది కచ్చితమైన సమాచారం ఇవ్వలేదు. బోర్లు వేసే చోటుకు ఎలా వెళ్తారో చెప్పలేదు. చాలా చోట్లకు సరైన దారులు లేవు. ఆ మెషీన్లు అడవిలోకి వెళితే, అడవి ధ్వంసమైపోతుంది' అని ఆయా అధికారులు తమ నివేదికల్లో రాశారు. అత్యధిక జీవవైవిధ్యమున్న, దేశంలోనే పెద్ద టైగర్ రిజర్వుల్లో ఒకటైన ఈ అడవిని డిస్టర్బ్ చేయడం మంచిది కాదని, అసలు ఇక్కడ ఎలాంటి మైనింగు చేయవద్దంటూ తెలంగాణ ప్రభుత్వానికీ, భారత అటవీశాఖకూ మధ్య ఒప్పందం కూడా ఉందనీ వారు గుర్తు చేశారు. తెలంగాణలో అటవీ ప్రాంతం తక్కువగా ఉంది. భూభాగంలో మూడో వంతు అంటే 33.3 శాతం అడవులు ఉండాలనేది భారత విధానం కాగా, తెలంగాణ రాష్ట్రంలో అడవుల వాటా కేవలం 24.35 శాతంగానే ఉందని పేర్కొన్నారు.

2016 జూన్ మాసంలో జరిగిన ఈ అధ్యయనం అనంతరం నాగార్జునసాగర్ డీఎఫ్ఓ మాత్రం పర్యావరణానికి, వన్యప్రాణులకు తీవ్ర విఘాతం కలుగుతుందని, అందువల్ల యురేనియం తవ్వకాలకు అనుమతి మంజూరు చేయలేమని లిఖితపూర్వకంగా బదులిచ్చారు. కానీ ఆమ్రాబాద్ డివిజనల్ ఫారెస్టు అధికారి మాత్రం కొన్ని షరతులకు లోబడి అనుమతి ఇవ్వనున్నట్లు సిఫారసు చేశారు. కానీ చీఫ్ కన్స్ట్రక్టర్ మాత్రం ఆమ్రాబాద్ డీఎఫ్ఓ ఇచ్చిన నివేదికను ఆమోదించడంలేదని, నాగార్జునసాగర్ డీఎఫ్ఓ ఇచ్చినదాన్ని ఆమోదిస్తున్నామని, అందువల్ల యురేనియం తవ్వకాలకు అనుమతి ఇవ్వలేమని తేల్చి చెప్పేశారు. కానీ మళ్లీ ప్రిన్సిపల్ చీఫ్ కన్స్ట్రక్టర్ను కేంద్రం సంప్రదించి క్రిందిస్థాయి అధికారుల సిఫారసులను పునః

సమీక్షించి తుది నిర్ణయం తీసుకోవాల్సిందిగా కోరడంతో మళ్ళీ ఎస్ అని చెప్పక తప్పలేదు. ఒక్క నెల రోజుల వ్యవధిలోనే ఆ ఫైల్ చక్కర్లు కొట్టి చివరకు ఆమోదం పొందింది.

విధ్వంసం వైపుగా యురేనియం కార్పొరేషన్

దేశంలో యురేనియం ఉత్పత్తిని నాలుగు రెట్లు పెంచుతున్నట్లు యురేనియం కార్పొరేషన్ చెబుతోంది. ఈ ఏడాది జూన్ నెలలో యురేనియం కార్పొరేషన్ ఎంఓ సీకే అన్నానీ మీడియా ముందు అనేక విషయాలు చెప్పారు. దేశవ్యాప్తంగా మొత్తం 13 కొత్త గనులు ఏర్పాటు చేస్తామనీ, ఉన్న వాటిని విస్తరిస్తామనీ ఆయన చెప్పారు. తెలంగాణతోపాటూ, రాజస్థాన్ లోని రోహిల్, కర్నాటకలోని గోగి, ఛత్తీస్ గఢ్ లోని జజ్జన్ పూర్ ప్రాంతాల్లో ఈ గనులు రానున్నాయి. ఒకవైపు అమ్రాబాద్ వద్ద జనం ఆందోళన కొనసాగిస్తుండగా, మరోవైపు నల్లగొండలో యురేనియం తవ్వకాలకు ఆ సంస్థ ప్రయత్నాలు చేస్తోంది. 1995లోనే యురేనియం కార్పొరేషన్ పెద్దగుట్టలో సర్వే జరిపింది. ఇక్కడ 18 వేల టన్నుల ఖనిజం ఉన్నట్లు భావించింది.

2003 ఆగస్టు 8న దీనిపై నల్లగొండ కలెక్టర్ ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ చేశారు. 2005, 2008లో కూడా నల్లగొండలో స్థానికులను యురేనియం తవ్వకాలకు ఒప్పించేందుకు ప్రయత్నాలు జరిగాయి. గతంలో 2001లో నల్లగొండ జిల్లా చిత్రియాల్, పెద్దగట్టు బ్లాకుల్లో 20 చదరపు కిలోమీటర్ల విస్తీర్ణంలో సర్వే చేశారు. 2009లో మళ్ళీ చిత్రియాల్ లో 50 చ.కి.మీ. మేర సర్వే చేశారు. అప్పటి సర్వేల ఫలితాలతో ఇప్పుడు మైనింగ్ చేయబోతున్నారు. ఉమ్మడి నల్లగొండ జిల్లాలోని లాంబాపూర్ - పెద్దగట్టు ప్రాంతంలో ఒక ఓపెన్ పిట్, మూడు అండర్ గ్రౌండు మైన్లను, వాటికి 48 కి.మీ. దూరంలో యాసిడ్ లీచింగ్ పద్ధతిలో యురేనియం ప్రాసెస్ చేసే ప్లాంటు ఏర్పాటు చేయబోతున్నట్లు యురేనియం కార్పొరేషన్ తన వెబ్ సైట్లో ప్రకటించింది. చిత్రియాల్ లో సర్వే పూర్తయ్యాక మైనింగ్ అనుమతులు వచ్చినట్టే అమ్రాబాద్ లోనూ జరుగుతుందేమోనన్న భయం స్థానికుల్లో ఉంది.

యుసిఐఎల్ చరిత్రంతా నేరమయం. దానికి పర్యావరణం అన్నా, ప్రజల ప్రాణాలన్నా లెక్కలేదని చెప్పడానికి యాభై ఏళ్లుగా జాదూగూడలో అది చేస్తున్న విధ్వంసమే సాక్ష్యం. జాదూగూడను న్యూక్లియర్ శృశానం అంటారు. అక్కడ 68 శాతం ప్రజలు ఆయుష్షు తీరకుండానే చనిపోతారు. ప్రతి ఇంట్లో అవిటి బిడ్డలు ఉంటారు. ప్రతి ఒంట్లో రోగాలుంటాయి. ఒక ప్రభుత్వ సంస్థ ఇంత యధేచ్ఛగా నేరాలు చేస్తూ పోయే అవకాశం ఉండటం అసలు దుర్మార్గం. కడప జిల్లాలో కూడా అదే కొనసాగింది. కొన్ని సంవత్సరాలకే తుమ్మలపల్లె చుట్టుపక్కల గ్రామల్లో భూగర్భ జలమట్టం విపరీతంగా పడిపోవడం మొదలైంది. వరుసగా బోర్లు ఫెయిలవుతూ వచ్చాయి. నీళ్లు జిడ్డుగా ఉండటం, అవి నిలుపుంచిన పాత్రల్లో సుద్దవంటి పదార్థం పేరుకుపోవడం ప్రజలు గమనించి ఫిర్యాదు చేశారు. మనుషుల్లో, పశువుల్లో తలెత్తుతున్న అనారోగ్య

సమస్యల గురించి చెప్పారు. యుసిఐఎల్ వీటిని తోసిపుచ్చింది. అసలు ఆ భూములే అంతని, సహజంగానే వాటిలో లవణాల శాతం అధికంగా ఉంటుందని తేల్చిచెప్పింది. ఇన్నేళ్లు లేని సమస్యలు మీ ఫ్యాక్టరీ వచ్చాకే ఎందుకొస్తున్నాయంటే సమాధానం లేదు. మానవ హక్కుల వేదిక చొరవ చేసి స్వతంత్ర శాస్త్రవేత్తల చేత పరిశీలన జరిపించింది. మైనింగ్ లోతు భూగర్భ జలం కన్నా దిగువ ఉండటం వల్ల బోర్లు ఎండిపోయాయని, క్రమంగా ఇక్కడి నీటివనరులు అంతరించిపోయే అవకాశం ఉందని వారు తేల్చారు. మైనింగ్ జరుగుతున్న ప్రాంతం, దాని పరిసరాల్లో భూగర్భ జలాలు కలుషితమవుతున్నాయని, టైలింగ్ పాండ్ ఎటువంటి రక్షణ చర్యలు చేపట్టకుండా నిర్మించారని, వ్యర్థాలు భూమిలోకి సులువుగా ఇంకుతున్నాయని కూడా చెప్పారు. ఇంత జరుగుతున్నా కాలుష్య నియంత్రణ మండలి పట్టించుకున్న పాపాన పోలేదు.

సేవ్ నల్లమల (savenallamala) క్యాంపైన్

నల్లమలలో యురేనియం సర్వేను వ్యతిరేకిస్తున్న ప్రముఖులు, సామాన్యులు భిన్న రూపాల్లో తమ నిరసన వ్యక్తంచేస్తున్నారు. గోరటి వెంకన్న స్పందిస్తూ- “శివా నిన్ను నువ్వే కాపాడుకో” అనే పాట పాడారు. నల్లమల అడవుల్లో యురేనియం తవ్వకాలపై పెద్ద ఎత్తున నిరసనలు వ్యక్తమవుతున్నాయి. ఇప్పటికే విరసం సభ్యుడు అరవింద్ నేతృత్వంలో సోషల్ మీడియా వేదికగా సేవ్ నల్లమల (Save Nallamala) పేరుతో పెద్ద ఎత్తున క్యాంపెయిన్ చేస్తున్నారు. ప్రకృతి ప్రేమికులు, సామాజిక కార్యకర్తలు ఈ విషయంపై పెద్ద ఎత్తున గళమెత్తుతున్నారు.

తెలుగు ప్రజల ఊపిరితిత్తులు నల్లమల అడవుల కోసం సామాన్యుల నుంచి సెలబ్రిటీల వరకు గళం విప్పుతున్నారు. సినీతారలు, దర్శకులు, ఆయా రంగాల్లోని ప్రముఖు పోస్టర్లు పట్టుకుని మళ్ళీ ప్రచారం చేస్తున్నారు. యురేనియాన్ని కొనొచ్చు, అడవులను కొనగలమా అని ప్రశ్నిస్తున్నారు. ఈ నేపథ్యంలో తెలుగు సినీ రంగానికి చెందిన ప్రముఖులు శేఖర్ కమ్ముల, వీవీ వినాయక్, వేణు ఉడుగుల, సురేందర్ రెడ్డి, రాహుల్ రామకృష్ణ, ఆర్పి పట్నాయక్, విజయ్ దేవరకొండ, పవన్ కళ్యాణ్, నాగబాబు, సాయి ధరమ్ తేజ్, అడివి శేషు, సమంత, చంద్రబోస్, వీవీ వినాయక్, అనసూయ, తనికెళ్ల భరణి, మాదాల రవి, హరితేజ, క్రీడాకారిణి గుత్తా జ్వాల లాంటి వాళ్లు సోషల్ మీడియాలో యురేనియం తవ్వకాలకు వ్యతిరేకంగా గళమెత్తారు.

సినీ దర్శకుడు శేఖర్ కమ్ముల కూడా ఈ విషయంపై స్పందించారు. ‘నల్లమల అటవీ ప్రాంతంలో యురేనియం తవ్వకాలు చేపట్టబోతున్నారు. దీని వల్ల మన పర్యావరణానికి తీవ్ర నష్టం. చెంచులు, ఇతర అటవీ వాసులు నివసిస్తున్న ప్రాంతం, అంతరించిపోతున్న పులులు నివసించే ప్రాంతం అయిన నల్లమల సమూలంగా నాశనం అవుతుంది. కృష్ణ, దాని ఉపనదులు కలుషితం అవుతాయి. ఇప్పటికే చాలా మంది క్యాన్సర్ బారిన పడ్డారు. యురేనియం తవ్వకాల వల్ల క్యాన్సర్ రోగుల సంఖ్య మరింత పెరుగుతుంది. యురేనియం కోసం పర్యావరణాన్ని

నాశనం చేయకూడదు. వెంటనే ప్రభుత్వం స్పందించి చెంచులని, ఇతర ఆదివాసులని, పర్యవారణాన్ని మొత్తంగా నల్లమల అడవుల్ని కాపాడాలి' అని టీవీ చేశారు.

టాప్ హీరోయిన్ సమంత కూడా వీరితో జత కలసింది. ఏకంగా భారత రాష్ట్రపతి రాంనాథ్ కోవింద్ ను ఉద్దేశించి పోస్ట్ పెట్టింది. యురేనియం తవ్వకాలను ఆపి నల్లమల అడవులను కాపాడాలని ఆమె రాష్ట్రపతిని కోరుతూ టీవీ చేశింది. యురేనియం తవ్వకాలకకు వ్యతిరేకంగా తాను సంతకం చేశానని, మీ సంగతి ఏంటని అభిమానులను ప్రశ్నించింది. యురేనియం తవ్వకాలపై జిల్లా కలెక్టర్ కు కూడా తెలియకపోవడం ఏమిటి? ఇది చాలా ఆశ్చర్యకరమైన విషయం' అంటూ పవన్ కళ్యాణ్ టీవీ చేశారు. దీంతో పాటు 'నల్లమలను కాపాడుకుంటాం. అక్కడి స్థానికుల తరపున మా పోరాటం సాగిస్తాం. ప్రజలకు తోడుగా ఉంటాం' అంటూ యురేనియం డ్రిల్లింగ్ పనులు జరుగుతున్న ఫోటోను కూడా పోస్ట్ చేశారు. నల్లమలను కాపాడుకుందాం - యురేనియంని అడ్డుకుందామంటూ విమలక్క పాడిన పాటతో పాటు బహుజన బతుకమ్మను దీంతో జోడించడంతో ఈ అంశం అత్యంత ప్రాధాన్యతను సంతరించుకున్నది. వీటన్నిటితో నల్లమలలో తవ్వకాలు ఆపాలంటూ తెలంగాణ ప్రభుత్వంపై పెద్ద ఒత్తిడి వచ్చింది. యురేనియం తవ్వకాలు జరిగితే వన్యప్రాణులతో పాటుగా మానవ మనుగడకు ప్రమాదం పొంచి ఉందని సామాజిక ఉద్యమకారిణి, సీనియర్ పాత్రికేయురాలు సజయ యురేనియం తవ్వకాలను ఆపేంతవరకూ వ్యతిరేకించాలనే లక్ష్యంతో వరుసగా వ్యాసాలు రాసి చైతన్యపరుస్తున్నారు.

నక్కలైట్లు, దేశద్రోహులు, చైనా ఏజెంట్లు అంటూ దుయ్యబడుతున్న బీజేపీ మద్దతుదారులు

నల్లమల అడవుల్లో యురేనియం తవ్వకాలు జరపడానికి కేంద్రం యత్నిస్తున్న నేపథ్యంలో అనేకమంది ప్రముఖులు నల్లమల ప్రజలకు తమ మద్దతు ప్రకటించారు. ఇదంతా యురేనియం మద్దతుదారులైన బీజేపీయులకు మింగుడుబడడం లేదు. విద్యుత్తు ఉత్పత్తి అవసరం పేరుతో యురేనియం వెలికి తీసి అణుబాంబులు తయారు చేసే వాళ్ల వ్యూహానికి ఎదురు దెబ్బ తగులుతుందనే భయం పట్టుకుంది వాళ్లకు. యురేనియం తవ్వకాల వల్ల జరిగే మానవ హానం, పర్యావరణ నాశనం వాళ్లకు పట్టదు. అందుకే దానిని వ్యతిరేకించే వాళ్లందరిపై సోషల్ మీడియాలో దుష్ప్రచారానికి ఒడిగట్టారు. విజయ్ దేవరకొండ సినీ అర్బన్ నక్కలైట్ అని ముద్ర వేస్తున్నారు. సేవ్ నల్లమల ఉద్యమం చైనా నడిపిస్తోందంటూ దుయ్యబడుతున్నారు. అసలు యురేనియం వల్ల ఏ నష్టమూ లేదంటూ అబద్ధపు ప్రచారాలకు పూనుకుంటున్నారు.

కాశ్మీర్ ను జాతీయ భావన పేరుతో భారతదేశంలో కలుపుకున్న మోడీ ప్రభుత్వం తర్వాత నల్లమలను జాతి ప్రయోజనం పేరుతో వల్లకాడు చేయడానికి సిద్ధంగా ఉన్నది.

జాతి ప్రయోజనం కోసం అంటున్నారంటే ఇక్కడ ఉన్న వాళ్లకు ఆ ప్రయోజనం ఉందా? వారు భారత దేశ పౌరులేనా? భారత రాజ్యాంగం హక్కులు వారికి వర్తించవా? కేంద్ర ప్రభుత్వాలు విదేశాలతో చేసుకునే అణు ఒప్పందాలన్నీ భారీ బడ్జెట్ తో కూడుకున్నవి. అటు కాంగ్రెస్ హయాంలో, ఇటు బిజెపి హయాంలో ఇండియా 14 దేశాలతో యురేనియం దిగుమతులు, అణు రియాక్టర్ భాగాల కొనుగోలు కోసం అణు ఒప్పందాలు చేసుకుంది. అమెరికా అణు ఒప్పందం సందర్భంలో ఆ దేశం పెట్టిన ఆంక్షలకు మోడీ ప్రభుత్వం నిస్సిగ్గుగా తలొగ్గింది. అణుప్రమాదాలు జరిగితే అణురియాక్టర్ భాగాలను సరఫరా చేసిన కంపెనీని కారకులని చేయాలనే నిబంధనను తొలగించి మరీ రియాక్టర్లు కొనుగోలు చేస్తున్నది ఎవరి కోసం? రష్యాలో చెర్నోబిల్, జపాన్ లో ఫుకుషిమా అణు ప్రమాదం తర్వాత అనేక దేశాలు అణు విద్యుత్ ఉత్పత్తి నుండి వెనక్కి తగ్గాయి. వాళ్లు పక్కకు పెట్టిన రియాక్టర్లను మనం కొనుక్కోవడం అంత సిగ్గుమాలినతనం ఇంకోటి వుంటుందా?

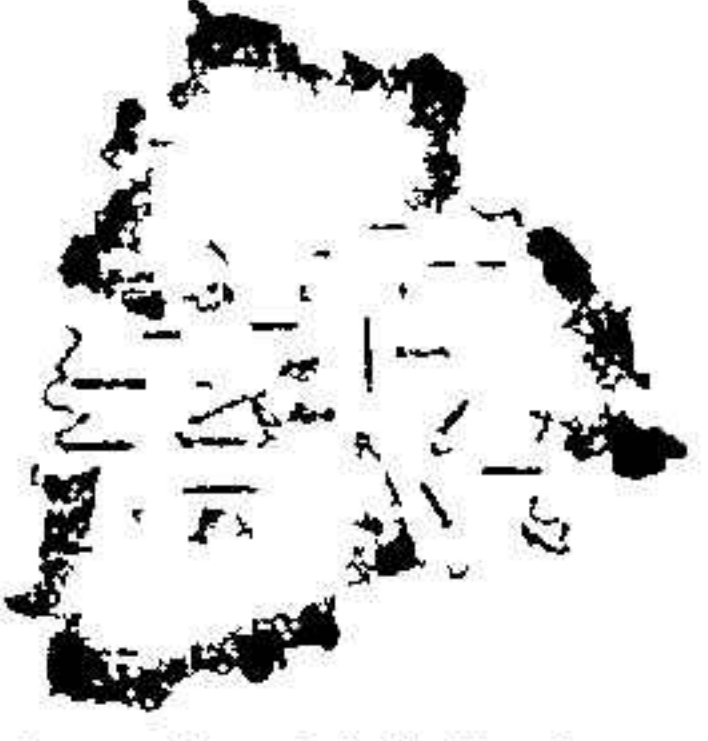
నల్లమల అడవుల్లో యురేనియం తవ్వకాలపై ప్రజలు, ప్రజా సంఘాలు ప్రభుత్వాలను తప్పుపడుతున్నారు. అరుదైన చెంచు ఆదివాసీ జాతి అంతరించిపోతుందని ప్రజాసంఘాలు ఆందోళన వ్యక్తం చేశాయి. పర్యావరణం దెబ్బతింటుందని పర్యావరణవేత్తలు భయపడుతున్నారు. భవిష్యత్ తరాలపై రేడియోధార్మిక ప్రభావం పడుతుందన్న అనుమానాలు వెంటాడుతున్నాయి. కేంద్ర ప్రభుత్వం మాత్రం జాతి ప్రయోజనాలు అనే పేరుతో తవ్వకాలకు అనుమతినిచ్చింది. దాదాపు రెండున్నర దశాబ్దాలుగా వెంటాడుతున్న యురేనియం తవ్వకాలు ఇప్పుడు తెలంగాణ ప్రజల నెత్తిన ఏం బాంబు పేలుస్తాయోనన్న భయాందోళనలు వ్యక్తమవుతున్నాయి.

నల్లమలలో జరిగే యురేనియం తవ్వకాల వల్ల జరిగే నష్టం ఒక్క నల్లమలకే పరిమితం కాదని తెలంగాణ, ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని కృష్ణానది ప్రవహించే ప్రాంతమంతా మానవ జీవితాలను అతలాకుతలం చేస్తాయనే విషయం వాళ్లకు తెలిసినా పట్టించుకోరు. కృష్ణా నది జలాలే తాగుతున్న హైదరాబాద్ ప్రజలు, వచ్చే అనేక తరాలపాటు నయంకాని అనారోగ్య సమస్యలతో క్రుంగి క్రుశించి పోతారని వాళ్లకు తెలియదని అనలేం. చివరికి ఈ నీళ్లే తెలుగుగంగ ద్వారా మద్రాసుకి వెళ్తాయన్న విషయం కూడా తెలియదని అనుకోలేం. ప్రపంచంలో యురేనియం తవ్వకాల కారణంగా జరిగిన నష్టాలు వాళ్లకు నిజంగా తెలియదా! ఎక్కడిదాకో ఎందుకు మనదేశంలోనే పక్క రాష్ట్రం జార్ఖండ్ లోని జూదూ గూడలో జరిగిన విపరీత పరిణామాలు మర్చిపోదామా? ఈ నాటికీ అక్కడ వుడుతున్న పిల్లలు వికలాంగులుగా, వికృత శిశువులుగా వుడుతున్నారన్న నిజం కూడా నిరాకరిస్తారా? ఈ దేశ ప్రజలపై వీళ్లు పాల్పడుతున్న దాడులు కొత్త కానట్టే ఈ దుష్ప్రచారాలు కొత్త కాదు. భయపెట్టి, దాడులు చేసి, దుష్ప్రచారాలు చేసి ఏ ప్రజా ఉద్యమాన్నీ ఆపలేరు అన్నది చరిత్ర రుజువు చేసింది. నల్లమల వుద్యమం విషయంలో కూడా అదే జరిగి తీరుతుంది.

(ముగింపు వచ్చే నెల)

తెలంగాణ రాష్ట్రం

ఆర్టీసీ సమ్మెకు మద్దతుగా...

అక్టోబర్ 5వ తేదీ నుంచి మొదలయిన సమ్మెకు, తెలంగాణ ఆర్టీసీ కార్మిక సంఘాల ఐకాస నేతలు ప్రకటించిన కార్యమాలకి పిఛడబ్బూ రాష్ట్ర కార్యవర్గం సంపూర్ణ మద్దతునిచ్చింది. వేతన సవరణ, కొత్త బస్సుల కొనుగోళ్లు, పీఆర్సీ అమలు, ఆర్టీసీని ప్రభుత్వంలో విలీనం చేయడం వంటి కీలక డిమాండ్లతో జేఏసీ నేతలు తమ న్యాయమైన 26 డిమాండ్లతో ఆర్టీసీ కార్మికులు ప్రారంభించిన సమ్మెకు మద్దతునిస్తూ... పలు ఆందోళనా కార్యక్రమాల్లో పాల్గొన్నారు. డిపోలముందు నిరసనలలో, ఆర్టీసీ భవన్ ముట్టడిలో పాల్గొన్న పీవోడబ్బూ జాతీయ నాయకులు వి. సంధ్యతో పాటు సరళ, భారతి, మీనా, విజయ, అనురాధలను అరెస్టు చేయడం జరిగింది. ప్రతిరోజూ వివిధ ఆర్టీసీ డిపోల ముందు తమ నిరసనను తెలియజేస్తూ ఆర్టీసీ కార్మికులకు తమ మద్దతును తెలియజేస్తూ పాల్గొన్నారు. 13 అక్టోబరున ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ విద్యార్థుల జాక్ పిలుపుతో వంటా వార్షా కార్యక్రమంలో పాల్గొన్నారు. 14వ తేదీన ఆర్టీసీ కార్మికుడు సురేందర్ గౌడ్ ఆత్మహత్యకు ప్రభుత్వం బాధ్యత వహించాలని కోరుతూ ఆనాటి శవయాత్రలో పాల్గొన్నారు. 19వ తేదీ నాటి తెలంగాణా బందుకు మద్దతుగా ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా నినాదాలు చేస్తూ అరెస్టు అయ్యారు. అఖిలపక్షాల పిలుపుమేరకు వివిధమహిళా సంఘాలు 24 న నిర్వహించిన ధర్నా కార్యక్రమంలో పాల్గొన్నారు. 30, అక్టోబరున ఆర్టీసీ కార్మికులు నిర్వహించిన సకల జనుల సమరభేరిలో పాల్గొన్నారు.

మహిళా సంఘాల ఐఖ్య కార్యచరణ కమిటీ ఆధ్వర్యంలో మహిళా కండక్టర్లతో ఆర్టీసీ సమ్మెకు మద్దతుగా మహా ధర్నా ఇందిరాపార్కు వద్ద 24.10.2019న జరిగింది. 'ఆర్టీసీ కార్మికులతో ప్రభుత్వం వెంటనే చర్చలు జరిపి డిమాండ్లను పరిష్కరించాలి, ప్రజా రవాణా వ్యవస్థ ఆర్టీసీని పరిరక్షించుకుందాం' అన్న నినాదంతో జరిగిన మహా ధర్నాకు కేవలము 200మందికి మాత్రమే అనుమతి ఇస్తూ పోలీసులు ఆంక్షలు విధించడం జరిగింది. అయినప్పటికీ ఈ కార్యక్రమంలో దాదాపుగా 1500 మంది వరకు మహిళలు ఎటువంటి తరలింపు లేకుండా స్వచ్ఛందంగా హాజరు కావడం విశేషం అన్నారు ఈ సభకు అధ్యక్షత పీవోడబ్బూ జాతీయ అధ్యక్షులు వి.సంధ్య వహించారు. మహిళా సంఘాల ఆధ్వర్యంలో జరిగిన ఈ సభలో పలు మహిళా సంఘాలు పాల్గొన్నాయి. ముఖ్య వక్తగా విశ్రాంత ఆచార్య రమామేల్గొట్టే మాట్లాడారు.

మరో ముఖ్య వక్త కె.లలిత మాట్లాడారు. మహిళా కార్మికులకు తనవంతు మద్దతును తెలియజేసారు. ఈ సభలో, ఆర్టీసీ జేఏసీ నాయకులు ఆశ్వర్థామరెడ్డి, రాజిరెడ్డి, ధామస్ రెడ్డి, సుధ, ఉషా

కిరణ్ మాట్లాడుతూ... తమ సంస్థ నష్టాలకు కారణాలు ప్రభుత్వ విధానాలే కానీ ఉద్యోగులు కాదన్నారు. తమకు రావాల్సిన పిఎఫ్లను కూడా ఇవ్వకుండా నష్టాల పేరుతో సంస్థను ప్రైవేటీకరణ దిశగా జరుగుతున్న కుట్రలను వివరించారు. ఇంకా ఈ సభలో అరుణోదయ విమల, న్యూడెమోక్రసీ నాయకులు సాధినేని వెంకటేశ్వరరావు, మరో న్యూడెమోక్రసీ నాయకులు రమలతో పాటు, సిపిఎం నుండి జ్యోతి, ఆర్టీసీ జాక్ మహిళా నాయకులు, పద్మలత, అరుణ, నిర్మల, కౌసల్య వంటి నాయకులు మాట్లాడారు. మహిళా సంఘాల ప్రతినిధులు సిఎంఎస్ నుండి దేవేంద్ర, హిందుత్వదాడి వ్యతిరేక వేదిక నుండి అనురాధ, ఇప్పు నుండి బి.అనురాధ, కార్మిక నాయకులు ఎస్.ఎల్ పద్మ, ప్రేమ పావని, పిఛడబ్బూ నుండి సరళ ఎమ్మార్పీఎస్ రమేష్, ఇతర సంఘాల ప్రతినిధులు కూడా తమ సందేశాలను ఇవ్వడం జరిగింది. రచయితలు విమల, భండారు విజయ, గుత్తా జ్యోత్స, మల్లేశ్వరి టీచర్, చెరుకు సుధాకర్ మొదలగువారు తమ మద్దతును ప్రకటించడం జరిగింది. ఈ సభా నిర్వాహణలో ప్రభుత్వ ఉత్తర్వులు పాటించలేదని, అనుమతికి మించిన సమీకరణ జరిగిందన్న కారణంతో సభా నిర్వాహణ బాధ్యతలు తీసుకున్న పీవోడబ్బూ జాతీయ అధ్యక్షురాలు వి. సంధ్య పై పోలీసులు కేసును (సిటి పోలీస్ యాక్ట్ 1348)ను బుక్ చేసి నోటిస్ ఇవ్వడం జరిగింది.

తెలంగాణ ఆర్టీసీ ప్రయివేటీకరణకు వ్యతిరేకంగా సమ్మె చేస్తున్న కార్మికులకు మద్దతుగా మహిళా కండక్టర్లు, ఇతర ఉద్యోగులతో రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం

తెలంగాణ ఆర్టీసీ ప్రయివేటీకరణకు వ్యతిరేకంగా సమ్మె చేస్తున్న కార్మికులకు మద్దతుగా మహిళా కండక్టర్లు, ఇతర ఉద్యోగులతో తేది.17.10.2019న రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం జరిగింది. ప్రజా రవాణా వ్యవస్థను కాపాడుకుందాం. ప్రయివేటీకరణ నుంచి TSRTC ని కాపాడుకోవడం మనందరి బాధ్యత అంటూ మహిళా, ట్రాన్స్ జెండర్ సంఘాల జాక్ ఆధ్వర్యంలో జరిగిన ఈ సమావేశంలో సిటిలోని వివిధ డిపోలలో పనిచేసే మహిళా కండక్టర్లు వందకు పైగా పాల్గొన్నారు. తెలంగాణా ఆర్టీసీ ప్రైవేటీకరణకు వ్యతిరేకంగా, సమ్మె చేస్తున్న కార్మికులకు మద్దతుగా మహిళా కండక్టర్లు, ఇతర ఉద్యోగులతో జరిగిన రౌండుటేబుల్ సమావేశంలో దాదాపుగా రెండు వందలమంది మహిళా కార్మికులు, వివిధ మహిళా సంఘాల నాయకులులతో పాటు మేధావులు, కవులు రచయితలు, సామాజిక కార్యకర్తలు, ఉపాధ్యాయ సంఘాల మహిళా నాయకులతో పాటు దళిత సామాజికవేత్తలు పాల్గొన్నారు.

ఈ సమావేశాన్ని ప్రారంభిస్తూ సామాజికవేత్త సజయ సమావేశ ప్రాధాన్యతను వివరిస్తూ అందరికీ ఆహ్వానం పలికారు. నిత్యజీవితంలో అనుసంధానమైన ఆర్టీసీ బస్సుల ప్రాముఖ్యతను వివరిస్తూ దానిని కాపాడుకోవలసిన బాధ్యతను వివరించారు. ఈ సమావేశంకు పీవోడబ్బూ జాతీయ కన్వీనర్ వి.సంధ్య, పివోడబ్బూ జాతీయ కార్యదర్శి జి.రూనీ, ఐదవ అధ్యక్షులు ఆశ, ప్రొ. సూరేపల్లి సుజాత అధ్యక్ష్యవర్గంగా వ్యవహరించారు. ?

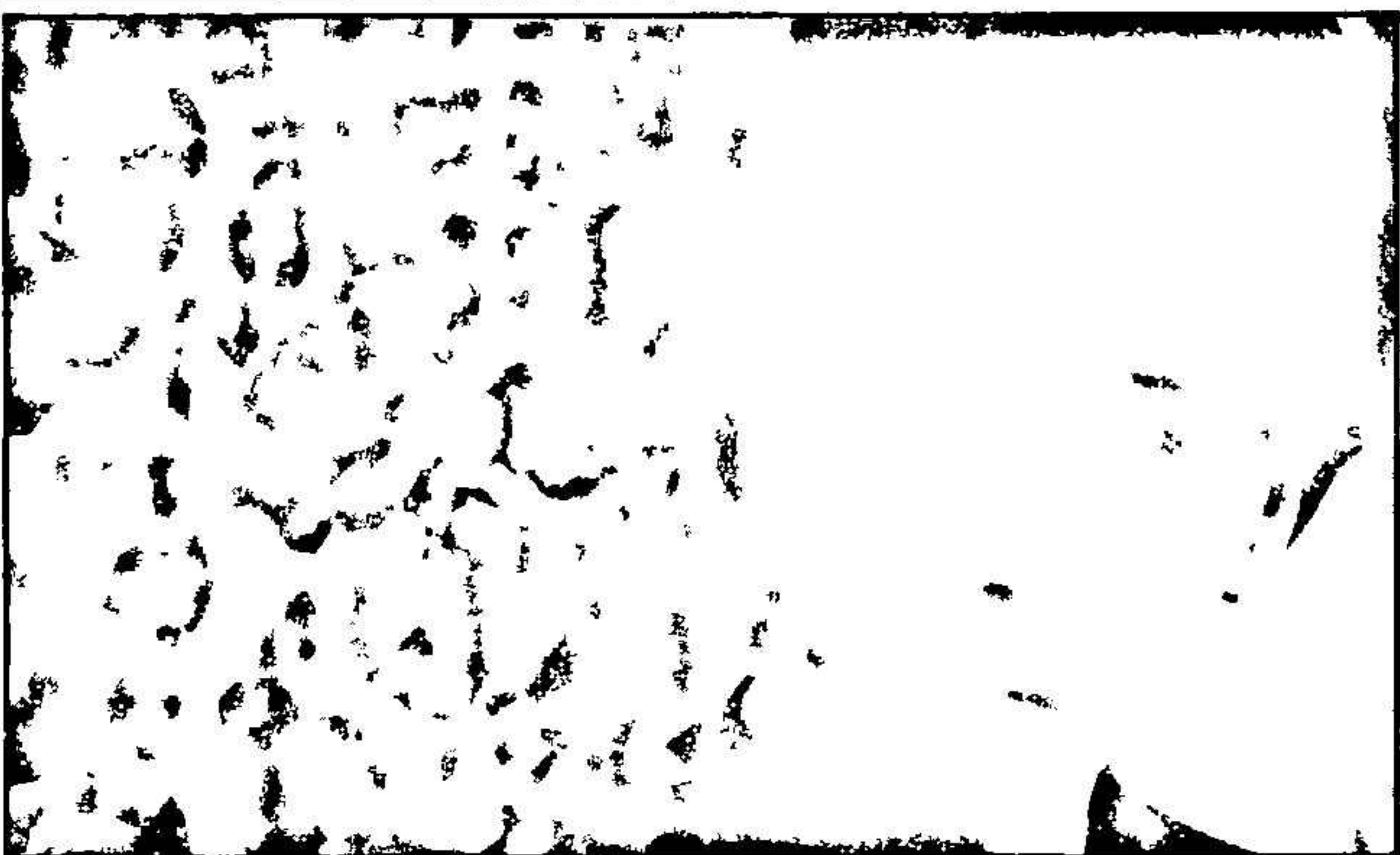

నీలం రంగు

శివలక్ష్మి

‘నీలం రంగు’ మూడు రంగుల బ్రయాలజీలోని మొదటి చిత్రం. ఫ్రాన్స్, పోలండ్, స్విట్జర్లాండ్ దేశాల సంయుక్త నిర్వహణలో, ఫ్రెంచ్ భాషలో వచ్చిన చిత్రమిది. ఈ బ్రయాలజీ చిత్ర దర్శకులు ‘క్రిజిటోఫ్ కయస్లోవ్ స్కీ’.

‘నీలం రంగు’ 1993 ఫ్రెంచ్ ద్రామా చలనచిత్రం. ఈ చిత్ర నిడివి 94 నిమిషాలు. ఈ చిత్ర దర్శకులు ‘క్రిజిటోఫ్ కయస్లోవ్ స్కీ’ సహ రచయిత కూడా. ఫ్రెంచ్ విప్లవ సిద్ధాంతాలైన స్వేచ్ఛ, సమానత్వం, సౌభ్రాతృత్వం అనే భావాలకు ప్రతీకగా నీలం, తెలుపు, ఎరుపు అనే మూడు చిత్రాలను నిర్మించారు. ఈ మూడు రంగులను ఫ్రెంచ్ జెండా రంగులకు ప్రతీకగా ఉపయోగించారు కయస్లోవ్ స్కీ. మూడు రంగులు: మూడు ఎరుకలు, మూడు జ్ఞానాలకు సంబంధించిన మూడు చిత్రాలు.

అపరిమిత దుఃఖంతో వేదన పడుతున్న ఒక మహిళ ‘వ్యక్తిగత స్వేచ్ఛ, ముఖ్యంగా ‘భావోద్వేగ స్వేచ్ఛ’ గురించి చర్చిస్తుంది దీ ‘నీలం రంగు’ చిత్రం. ‘క్రిజిటోఫ్ కయస్లోవ్ స్కీ’ ప్రకారం, బయట ప్రపంచానికి తెలియని, అసలు లోకపు ఊహకందని ఒక వ్యక్తి అంతర్గత ఆలోచనలు, భావోద్వేగాల దృశ్య కావ్యం ఈ సినిమా. ఇక్కడ నీలి రంగు శాంతిని సూచిస్తుంది. నీలం రంగుని స్వేచ్ఛ అనే ఆదర్శానికి ప్రతీకగా కూడా భావించాలి.

క్లుప్తంగా కథలోకి వెళ్తే, ప్రఖ్యాత సంగీత స్వరకర్త ‘పాట్రిస్ డి కోర్స్’. అతని భార్య ‘జూలీ’. వారి ముద్దుల కూతురు ఐదేళ్ల ‘అన్నా’. జూలీ తన భర్త, కుమార్తెలతో ప్రయాణిస్తున్న వారి కారు ప్రమాదవశాత్తూ యాక్సిడెంట్ కి గురై జూలీ భర్త, కుమార్తె ఇద్దరూ మరణిస్తారు. జూలీ మాత్రమే చావునుంచి తప్పించుకుని గాయాలతో బయటపడుతుంది. జూలీ దిక్కు తోచని పరిస్థితిలో పడిపోతుంది. ఆసుపత్రిలో కోలుకుంటున్నప్పుడు, జూలీ, భరించలేని బాధతో అధిక మోతాదులో మత్తు బిళ్లలు మింగి ఆత్మహత్య చేసుకోవాలని ప్రయత్నిస్తుంది కానీ బిళ్లలన్నీ ఒక్కసారే మింగలేకపోతుంది. సరిగ్గా అప్పుడే ఒక నర్సు లోపలి కొస్తుంది. అంతకుముందే ఒక గ్లాస్ డోర్ బద్దలు గొట్టి లోపలికొస్తుంది జూలీ. ఒకామె ఎవరు పగలగొట్టారు

ఈ డోర్ ని అని గట్టిగా అరుస్తూ ఉంటుంది. తనవైపు సహానుభూతితో చూసిన నర్సు వైపు చూస్తూ ‘నేనే పగల గొట్టానంటుంది’ జూలీ. నర్సు రిలీఫ్ కోసం మందిచ్చి ఆమెను విశ్రాంతి తీసుకోమంటుంది. ఆసుపత్రి నుంచి విడుదలైన తర్వాత, ఆమె భర్త స్వరపరిచిన ప్రముఖ సంగీతపు గుర్తులన్నిటినీ తగలబెట్టాలనుకుంటుంది. తన భర్తతో కలిసి పనిచేసిన ‘వలీవియర్’ అనే అతను జూలీని ఆరాధిస్తుంటాడు. అతనికి కాల్ చేసి ‘నువ్వింకా నన్ను ప్రేమిస్తున్నావా?’ అని అడుగుతుంది. అవునంటాడతను. ‘ఎప్పటినుంచి?’ అని మళ్లీ అడుగుతుంది. పాట్రిస్ తో నేను పనిచేయడం మొదలైనప్పటి నుంచి అని చెప్తాడతను. అయితే వెంటనే వచ్చేయమని చెప్తుంది. అతనితో ఆ రాత్రి గడుపుతుంది. ఉదయాన్నే గుడ్ బై చెప్పేసి వెనక నుంచి అతనెంత అరిచి పిల్చినా వినిపించుకోకుండా వేగంగా నడుచుకుంటూ వెళ్లిపోతుంది. తన కుటుంబంతో నివసించిన ఇల్లు ఖాళీచేసి, అమ్మకానికి పెట్టేస్తుంది. ఆమె ఆచూకీ ఎక్కడ, ఎలా, ఏ చిరునామాలో ఉంటుందో కూడా ఎవరికీ తెలియనివ్వకుండా ఉండడం కోసం ప్యారిస్ లో రాయ్ మౌఫెట్టార్ దగ్గర ఒక అపార్ట్ మెంట్ లోకి మారిపోతుంది. తనతో పాటు ఒకే ఒక జ్ఞాపక చిహ్నం వేలాడే నీలిరంగు గ్లాస్ క్రిస్టల్స్ ని తెచ్చుకుంటుంది. అవి చాలా అందంగా కనిపిస్తూ తన పాప అన్నాకు చెందిన మరిచిపోలేని గుర్తుగా జూలీ తెచ్చుకుందని ప్రేక్షకుల కర్థమవుతుంది!

జూలీ భర్త పాట్రిస్ వల్ల ఆమె సంగీత ప్రపంచంలో మైమరచిపోయేది. చనిపోయేముందు అతను కొన్ని అఫ్ యూరప్ కి చెందిన 12 దేశాల్లో ఒకేసారి ఐరోపా ఏకీకరణ కోసం జరిగే ఉత్సవాల కోసం సంగీతాన్ని స్వరపరిచే పనిలో నిమగ్నమై వుంటాడు. పాట్రిస్ ఆకస్మిక మరణంతో ఆ కూర్పు అసంపూర్ణంగా మిగిలిపోతుంది. తన భర్త వదిలి వెళ్లిన పనిని మరెవరో పూరించడాన్ని జూలీ తీవ్రంగా వ్యతిరేకిస్తుంది. అందువల్ల ఆమె మొదట్లో ఆ అసంపూర్ణమైన భాగాన్ని నాశనం చేయాలను కుంటుంది.

సరే అని సరిపెట్టుకుని బతికేద్దామనుకుంటుంది. కానీ మునుపటిలా జీవించలేకపోతుంది. జ్ఞాపకాలు ఆమెకు అపారమైన నొప్పిని కలిగిస్తాయి. అందుకని జరిగిపోయిన సంఘటనలనుండి తనను తాను కత్తిరించుకోవడానికి శాయశక్తులా ప్రయత్నిస్తుంది. అందుకు సహాయపడే అన్ని మార్గాలనూ అన్వేషిస్తుంది జూలీ. ప్రమాదం గురించి గుర్తు చేసే వస్తువులను ఉంచుకోవడానికి ఆమె ససేమిరా ఒప్పుకోదు. వారి కారు ప్రమాదానికి గురైనప్పుడు చూసిన ఒక యువకుడు, ఆ ప్రమాదం ఎలా జరిగిందో వివరించి, తనకు దొరికిన ఒక శిలువతో ఉన్న లాకెట్టును ఆమె కివ్వాలనుకుంటాడు. కానీ ఆమె దాన్ని తిరస్కరిస్తుంది. జూలీ తనకు పూర్వం ఉన్న బంధాలన్నింటినీ ప్రయాసపడి మరీ తెంచుకోవడానికి ప్రయత్ని

బ్లూ సినిమా

స్తుంది. ఆమె తల్లిని మాత్రం అప్పుడప్పుడు చూచి వస్తుంటుంది. కానీ తల్లి డిమన్షియా (మానసిక అనారోగ్యం)తో బాధపడు తుండడంతో జూలీని గుర్తు పట్టలేకపోతుంది. అయినా సరే ఇక ఇప్పటినుంచి తనిష్ట ప్రకారం స్వేచ్ఛగా ఆమె చేయదల్చుకున్న పనుల్నే చేస్తానని తల్లికి చెప్తుంది. తనని గాఢంగా ప్రేమిస్తున్న వలీవియర్ తో ఒకరాత్రి గడపడం ఎందుకంటే ఇకముందు అతనితో టచ్ లో ఉండడం తనకిష్టం లేదని చెప్పడానికి మాత్రమే!

జూలికి స్వేచ్ఛ భరించలేనంత భారమైపోతుంది. ఆమె కోరుకోని స్వేచ్ఛ. అదనపు నొప్పిని కలిగించే స్వేచ్ఛ. గతాన్ని గుర్తుకు తెచ్చేవన్నీ మర్చిపోవడానికి కృషి చేస్తుంది గానీ అదే సమయంలో జీవితాన్ని పునర్నిర్మించుకునే ప్రయత్నమేదీ చెయ్యదు జూలీ! కానీ నిరంతరం ఎడతెగని బాధ ఆమెను స్తంభింపజేయడం వల్ల, లభించిన స్వేచ్ఛను అనుభవించలేక పోతుంది.

అకస్మాత్తుగా జూలీ జీవితంలో గొప్ప మార్పుకు నాంది జరుగుతుంది. తన భర్తకు ఇంకో జీవితం ఉందనీ, అతను తనకు తెలియనీయకుండా ఇంకొక మహిళతో సంబంధంలో ఉన్నాడని తెలుసుకున్న జూలీలో అనూహ్యంగా ఒక మార్పు మొదలవుతుంది. జూలీ ఇప్పుడున్న మానసిక స్థితిలో ఆమెకు, ఆమె భర్త అవిశ్వాసం పెద్దగా బాధించదు గానీ అమితమైన ఆశ్చర్యానికి గురిచేస్తుంది. ఈ ఎరుక ఆమె జీవితంపై మంచి మెరుగైన ప్రభావం చూపుతుంది. ఆమె పడుతున్న సమస్త బాధలనుండి విముక్తి పొంది నిజమైన స్వేచ్ఛామార్గం వైపుకి మరలుతుంది. అంటే కొత్త అనుభూతి ననుభవిస్తూ ఏ పనినైనా చేయడానికుద్యుక్తురాలిని జేస్తున్న స్వేచ్ఛ వైపుకి తనను తాను సంసిద్ధం చేసుకుంటుంది. తన భర్త ప్రియురాలైన 'శాన్ట్రెస్' చిరునామా కనుక్కుని ఆమెను కలుసు కుంటుంది. జూలీకి మనసులో కాస్త సందేహాస్పాదంగా ఉన్న అనుమానాన్ని శాన్ట్రెస్ నిజమేనని ఖచ్చితంగా ధృవీకరిస్తుంది. పాట్రీస్ తో శాన్ట్రెస్ కి కొన్ని సంవత్సరాలుగా సంబంధం కొనసాగుతుందనీ, ప్రస్తుతం ఆమె అతని బిడ్డతో గర్భంతో ఉందనీ జూలీ తెలుసుకుంటుంది. శాన్ట్రెస్ కూడా ఏదో పోగొట్టుకున్నట్లు, శూన్యంగా ఉండడాన్ని స్పష్టంగా గుర్తిస్తుంది జూలీ. ఆమె కూడా తనలాగే గణనీయమైన నష్టాన్ని చవి చూసిందనుకుంటుంది. అంతేగాక అసలు పాట్రీస్ తనను ప్రేమించాడో లేదోననే ఆందోళనతో గాభరాగా ఉంటుంది శాన్ట్రెస్. జూలీకి అసలు అంతకుముందు తెలియకపోయినా సరే పాట్రీస్ కి, శాన్ట్రెస్ పట్ల గాఢమైన ప్రేమభావం ఉండేదని ఆమెకు నచ్చజెప్పి పూర్తి భరోసా కలిగిస్తుంది!

తర్వాత జూలీ తాను ఇంతకుముందు తీసుకున్న నిర్ణయాలను అన్నిటినీ మార్చుకుంటుంది. తన ఇంటిని శాన్ట్రెస్ కి ఆమె పుట్టబోయే బిడ్డకూ ఇవ్వడానికి చర్యలు చేపడుతుంది. అంతే కాదు, వలీవియర్ భావాలను అంగీకరిస్తుంది. తన భర్త అసంపూర్ణంగా వదిలిన యూరోపియన్ సంగీత వక్తృత్వాన్ని పూర్తి చెయ్యడానికి అతనితో కలిసి పని చెయ్యడానికి సిద్ధంగా ఉన్నానని వలీవియర్ తో చెప్తుంది!

ఇది కథ. కానీ సినిమాటిక్ కథనాన్ని నడిపించిన తీరు బోలెడు సినీపాఠాలు చెప్తుందని ప్రపంచ సినీ విమర్శకులు నిగ్గు తేల్చారు.

నీలం రంగుని స్వేచ్ఛ, శాంతి అనే ఆదర్శాలకు ప్రతీకగా భావించాలి. ఈ చిత్రంలోని ప్రధాన పాత్ర జూలీ ఒక ప్రముఖ స్వరకర్త పాట్రీస్ కు భార్యగా, చిన్నారి పాప అన్నాకు తల్లిగా, రకరకాల సంగీతానికి సంబంధించిన విధుల మధ్య అనేక పనులతో ఊపిరి సలపకుండా చురుకుగా, చలాకీగా ఉండేది. కారు ప్రమాదంలో భర్త, బిడ్డా ఇద్దరూ మరణించడంతో ఆమె జీవితం ఒక్కసారిగా పూర్తిగా మారిపోతుంది!

స్పష్టమైన నైతికత అంటే చనిపోయాక వాళ్ల జ్ఞాపకాలతో బతకడం లాంటి విలువలనుకునే వేవీ ఈ చిత్రంలో ముందుగా కనిపించవు. జూలీకి ప్రేమ బంధం గురించిన ఆలోచనలు గానీ ప్రేమ గానీ అవసరం లేదేమోననిపిస్తుంది. ప్రేమలు మాత్రమే మనుషులను సజీవంగా నిలిపి ఉంచుతాయి కదా? భర్త మరణాన్ని తల్చుకుని దుఃఖించడమూ కనిపించదు. ఇక్కడ జూలీ తన ప్రియమైన వారిని పోగొట్టుకున్నందువల్ల స్వేచ్ఛ అనే దానికర్థం లేకుండా నిరుపయోగంగా మారిపోతుంది. నిజమైన స్వేచ్ఛ తన మరణంలోనే ఉంటుందనుకున్న జూలీ ఆత్మహత్యా ప్రయత్నం చేస్తుంది గానీ అది కుదరదు. ఆమె అతి సాహసంగా ఎత్తైన కొండ చరియ అంచున నిలబడి జీవిస్తున్నట్లుగా తోస్తుంది. చిన్నారి పాప అకాల మరణానికి అందరి తల్లుల్లా గాక భిన్నంగా స్పందిస్తుంది జూలీ. జ్ఞాపకాలు ఇచ్చే ఓదార్పును పూర్తిగా తిరస్కరిస్తుంది. ఎక్కడ స్మృతులు వేధిస్తాయోనని దూరంగా జరుగుతుంది. అయినప్పటికీ కారులోనుంచి తీసిన పాప పర్సులో దొరికిన ఒక లాల్ పాప్ ని తీసి నోట్లో వేసుకుంటుంది. ఈ చేష్ట, బిడ్డ పట్ల ఆమె అపురూపమైన ప్రేమనీ, వారిద్దరి అన్యోన్య బంధాన్నీ తెలియజేస్తుంది! కానీ గత జ్ఞాపకాలను సర్వ నాశనం చెయ్యాలనే బలమైన సంకల్పమే ఆమె బాధను మరింత తీవ్రతరం చేస్తుంది.

జూలీ కొత్త అపార్ట్ మెంట్ కి వెళ్లాక కాఫీ తాగుతుంది. ఆమె కొలనులో ఈడుతుంది. పక్కింటి అమ్మాయితో మాట్లాడుతుంది. ఏ పని కూడా ఆమెకు సంతోషం కలిగించినట్లుగా ఉండదు. మనిషి మనసు, మనసులో ఉన్నట్లుగా ఉండదు. ఆమె కొత్త బతుకు శిలాసదృశంగా మారి జీవం లేనిదై పోతుంది. సర్వం శూన్యంగా మారిన జీవితంలో స్వేచ్ఛ తన అర్థాన్ని కోల్పోతుంది. జూలీ జైలు లాంటి సర్వం కోల్పోయిన జీవితం కోరుకుంటుంది. జూలీ ఎక్కువగా ఏమీ మాట్లాడదు. సినిమాని అర్థం చేయించే సులభతరమైన డైలాగులు లేవు. నీలిరంగులతో మిలమిల లాడే నీలం క్రిస్టల్స్ వరసలు ఎంతో అందంగా కనపడుతూ ప్రేక్షకుల దృష్టిని విపరీతంగా ఆకర్షిస్తాయి. నీలిరంగు చల్లదనానికి ప్రతీకగా కూడా సూచించబడింది. అంతులేని వేదన ననుభవిస్తున్న జూలీ ఉద్దేశపూర్వకంగానే కాస్తంత ఊరట నిచ్చే చల్లదనాన్ని కోరుకుంటుంది.

బాహ్య ప్రపంచంలో ఎవరూ చూడలేని మనిషి లోపలి భావాల గురించి సినిమాలు తీస్తాడు 'క్రిజిటోఫ్ కయస్లోవ్ స్కీ'. అనేక వాస్తవిక నేపథ్య వివరాలతో రాజకీయ, సామాజిక కోణాలనుండి పాత్రల సమస్యలను పరిష్కరిస్తారు.

మాటలు చాలా జాగ్రత్తగా పొదుపుగా వాడారు. సినిమాలో నిశ్శబ్దం ఆమె ఎదుర్కొంటున్న శూన్యానికి ప్రతీకగా ఎంచుకున్నారు డైరెక్టర్.

సామాజిక, రాజకీయ అర్థాలను చిత్రం ముగింపులో అద్భుతంగా చిత్రీకరించారు దర్శకులు!

విలక్షణమైన ఫెంచ్ వాతావరణాన్ని తలపిస్తూ నెమ్మదిగా ఆర్ట్ ఫిల్మ్ లాగా నెమ్మదిగా నడుస్తుందీ సినిమా. ప్రతి చిన్న వస్తువూ, ప్రతి ఫ్రేము, కనిపించని ఆలోచనలూ మొత్తం కళాకృతిని వివరించడానికి పనిచేస్తాయి. 'బ్లూ' అనే పేరుని బట్టి దర్శకుడు చెక్కిన దృశ్యాలలో నుంచి ప్రేక్షకులు జాగ్రత్తగా ఆ రంగుకోసం ఖచ్చితంగా చూస్తారు! ప్రేక్షకుల దృష్టిని తదేకంగా చూపు తిప్పుకోనీయకుండా ఉంచడానికి కయస్లోవ్ స్కీ ఎంచుకున్న ఉపాయమిది. అంతదాకా వచ్చాక ప్రేక్షకులు ఎలాగూ అవగాహన పెంచుకుంటూ ఆయన తెలివైన అల్లికను గమనిస్తారు! స్వేచ్ఛను వ్యక్తీకరిస్తున్న నీలి రంగు స్వేచ్ఛను భిన్నమైన రీతిలో చిత్రీకరించే వాహనంగా, సామాజిక జీవిత విలువగా కాకుండా భావోద్వేగ వ్యక్తిగత ముద్రగా మారింది.

దృశ్యపరంగా కయస్లోవ్ స్కీ జూలీకి జరిగిన నష్టపు భావాల బరువునూ, ఆమె అంతర్గత సంఘర్షణనూ తెలియజేయడానికి అనేక పద్ధతులను ఉపయోగిస్తారు. ఉత్తమ పురుష కోణం నుంచి చాలా షాట్స్ ఉన్నాయి. చక్కెర క్యూబ్ కాఫీలో నెమ్మదిగా కరిగిపోవడం వంటి భౌతిక సంఘటనలను చాలా క్లోజ్ అప్ షాట్ ద్వారా చిత్రీకరించి ఆమె మానసిక కల్లోలాన్ని దృశ్యమానం గావిస్తారు. జూలీ ఒంటరిగా సమాధి స్థితిలో ఉన్నట్లుంటుంది. అయిన వారెవరితో నైనా బాధని పంచుకోవడం గానీ, బిగ్గరగా ఏడవడం గానీ చెయ్యదు. పైపెచ్చు తన చుట్టూ ఉన్న ప్రపంచం నుంచి విడిపోయి విముక్తి పొందాలనుకుంటుంది. ఆమె గతానికి ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్న బ్లూ లైట్, ఆమె భర్త సంగీతంతో పాటు సినిమా అంతటా అనేకచోట్ల ఆమెను చుట్టుముడుతూనే ఉంటుంది... కానీ ఆమె దానితో తీవ్రంగా పోరాడుతుంది.

జూలీగా 'జూలియట్ బినోచే' (Juliette Binoche) నటన అద్భుతం. ఆమె ముఖం ఎప్పుడూ దిగులుగా, గూఢంగా, రహస్యపూరితంగా ఉన్నట్లుంటుంది. పనులు యాంత్రికంగా చేస్తుంది గానీ ఆమె తన శరీరంలో లేనట్లు కనిపిస్తుంది. 'క్రిజిటోఫ్ కయస్లోవ్ స్కీ' దృశ్యీకరణ ప్రతిభ, 'జూలియట్ బినోచే' నటన రెండూ కలగలిసిపోయాయి. విడివిడిగా ఒక్కొక్కరి సామర్థ్యం గురించి చెప్పడం అసాధ్యం.

నేను చాలా బాగున్నాను. ఇక్కడ ప్రతిదీ ఉంది. టివీలో మొత్తం ప్రపంచాన్ని చూడగలను అనుకుంటుంది జూలీ.

'నేను చేయాల్సిన పనులేమీ లేవు. నాకు ఏ వస్తువులు, జ్ఞాపకాలు వద్దు. స్నేహితులు వద్దు, ప్రేమ వద్దు. అవన్నీ ఉచ్చులు'- అని అంటుంది. నిస్తేజంగా, నిస్త్రాణగా జూలియట్ ప్రదర్శించిన నటన వర్ణించడానికి పదాలుండవు.

జూలీ తరచుగా నీలిరంగు వెలుగులో స్నానం చేస్తూ ఒంటరిగా కొలనులో ఈత కొడుతూ ఉంటుంది. ఒకసారి నీళ్లలో మునిగిపోయి

చాలాసేపు అలాగే ఉండి తనను తాను అంతం చేసుకోవాలని ప్రయత్నిస్తుంది. కానీ బలవంతంగా ఆమె అభీష్టానికి వ్యతిరేకంగా గాలికోసం తలపైకి తెస్తుంది. ఈ సన్నివేశం ఆమె ఆందోళనను తెలిపే ఒక అద్భుతమైన వుదాహరణగా నిలుస్తుంది.

ఈ చిత్రంలో ప్రత్యేకంగా అనితరసాధ్యమైన ప్రత్యేక దృశ్య సాంకేతికతను సాధించారు కయస్లోవ్ స్కీ ఈ సినిమాలో నాలుగుసార్లు ఫేడ్-అవుట్ / ఫేడ్- ఇన్ ల ద్వారా గొప్ప సాంకేతిక నైపుణ్యం ఆవిష్కృతమవుతుంది. మొదటిసారి హాస్పటల్ లో జూలీ కోలుకుంటున్నప్పుడు, ఒక రిపోర్టర్ ఆమె భర్త గురించి ఇంటర్వ్యూ చెయ్యాలనుకుంటాడు. రెండోసారి యాక్సిడెంట్ చూసిన ఒక అబ్బాయి అది ఎలా జరిగిందో చెప్పి, ఆమె గొలుసును తిరిగి ఆమెకు ఇవ్వాలనుకుంటాడు. మూడోసారి ఆమె అపార్ట్ మెంట్ లో ఎలకలు చేరి భీభత్సం సృష్టిస్తాయి. వాటిని చంపడానికి, పక్కింటాయన నడిగి ఒక పిల్లిని తెస్తుంది. ఈ మూడు సంఘటనల్లోనూ ఆమె తన గతకాలపు బాధాకరమైన వాస్తవికత నుంచి దూరం జరగి స్వేచ్ఛ పొందాలనే ప్రయత్నిస్తుంది. ఎప్పుడైతే పిల్లి ఎలుకల్ని చంపుతుందో ఆమెకు పశ్చాత్తాపం కలుగుతుంది. అప్పుడమె తనకు గతం నుంచి స్వేచ్ఛ లేదని గ్రహిస్తుంది. ఫేడ్-అవుట్ / ఫేడ్- ఇన్ ల చివరి గ్రహింపుగా జూలీ తన భర్త ప్రియురాలిని కలవాలని నిర్ణయించుకుని, గతాన్ని ప్రేమగా స్వీకరించాలనుకుంటుంది. ఇప్పటివరకూ తాను విస్మరించిన వారసత్వాలను కొనసాగించాలను కుంటుంది.

బాధనుంచి విముక్తి కోసం వెతికే క్రమంలో ఆమె చాలా విలువైన పాఠాలు నేర్చుకుంటుంది. అల్బీమర్స్ తో బాధపడుతున్న వాళ్లమ్మ రోజంతా టీవీ చూస్తూ గడిపేస్తుంది. కానీ ఏ భావాలూ ఆమెను తాకలేవు. ఇది మొదట్లో హాస్పటల్ నుంచి పాట్రీస్, అన్నా అంత్యక్రియల్ని చూసే దృశ్యంతో పోలిక తెస్తుంది. టీవీ ఒకరకమైన స్వేచ్ఛనిస్తూనే, మళ్లీ తక్కిన ప్రపంచం నుంచి వేరు చేస్తుందని ఈ సన్నివేశం చెప్తుంది. పక్కింటి లెసెల్లే అనే వేశ్యతో పరిచయం వలన తనకే కాదు, తనలాంటి ఎందరికో నరకంలాంటి గతాలుంటాయని తెలుసుకుంటుంది.

పాట్రీస్ స్వరపరిచిన అందమైన సంగీతాన్ని నాశనం చేసే హక్కు కూడా తనకి లేదని గుర్తిస్తుంది. చివరికి వలీవియర్ తో కలిసిపోయి యూరోపియన్ ఐక్యత కోసం సంగీతాన్ని స్వరపరచాలనుకుంటుంది. అన్నిటికంటే గొప్ప నిర్ణయం తన ఇంటినీ, ఇంటి పేరునీ పుట్టబోయే బిడ్డకు ఇవ్వాలనుకుంటుంది. అప్పుడు చూడాలి జూలీ మంచితనం, మానవత్వం, ఔదార్యం కలగలిసిన ఆమె నటన! పాట్రీస్ కి, శాన్ఫ్రెన్స్ పట్ల గాఢమైన ప్రేమభావం ఉండేదని ఆమెకు పూర్తి భరోసా కలిగిస్తుంది.

ఈ సీన్ లోని జూలీ నటనకు కిరీటం పెట్టారు ప్రపంచ సినీ విమర్శక దిగ్గజాలు.

వలీవియర్ గా 'బెనాయిట్ రీజెంట్' (Benoit Regent) , శాన్ఫ్రెన్స్ గా 'ఫ్లోరెన్స్ పార్నెల్' (Florence Parnel), పాట్రీస్ గా 'హుక్స్ క్వెస్టర్' (Huques Quester) తమ పాత్రలకు న్యాయం చేశారు.

వినోదినీ మీద విశ్వ బ్రాహ్మణుల్లో ఒక వర్గం గత కొద్ది రోజులుగా దాడి చేస్తుంది. వాట్సాప్ లో ఆమె మీద అసభ్యకరమైన సందేశాలు పంపుతున్నారు. ఫేస్ బుక్ లో ఆమె మీద వేధింపులు జరుపుతున్నారు. ఆమెను నిందిస్తూ చర్చా కార్యక్రమాలను, ఒక టీవి ప్రత్యేకంగా జరుపుతుంది. ఆమెను అరెస్టు చేయాలని డిమాండ్ చేస్తూ పత్రికా ప్రకటనలు వెలువడుతున్నాయి.

వినోదినీ 2014లో వేగుచుక్కలు అనే పేరు మీద ఒక పరిశోధన గ్రంథాన్ని వెలువరించారు. దాన్ని హైదరాబాద్ బుక్ ట్రస్ట్ వారు ప్రచురించారు. అందులో ఆమె బ్రాహ్మణేతర సామాజిక విప్లవకారుల రాతల గురించి విశ్లేషణ చేశారు. అందులో పోతులూరి వీర బ్రహ్మం ఒకరు. ఇటీవల ప్రజాశక్తి వారు బ్రహ్మంగారి మీద వచ్చిన రాతలను ప్రచురిస్తూ వినోదినీ రాసిన వ్యాసాన్ని కూడా ప్రచురించారు. వినోదినీ వీర బ్రహ్మం గారు విశ్వకర్మల కులం నుండి వచ్చారని చెబుతూ, ఆ కులం శూద్ర వర్గానికి చెందినదనీ, శూద్రులు ఈ దేశంలో ఆధిపత్య కులాల చేతిలో అణచివేతకు గురి అయ్యారనీ రాశారు. నిజానికి ఈ విశ్లేషణను గతంలోనే అనేకమంది చేశారు. విశ్వబ్రాహ్మణులను శూద్రులు అని పిలవటం వారిలో కొందరికి అభ్యంతరం అయినట్లుగా ఉంది. విశ్వబ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణులకే బ్రాహ్మణులనీ, వారిని శూద్రులని అనటం వారికి అవమానం చేసినట్లేనని విశ్వబ్రాహ్మణులు దండెత్తారు.

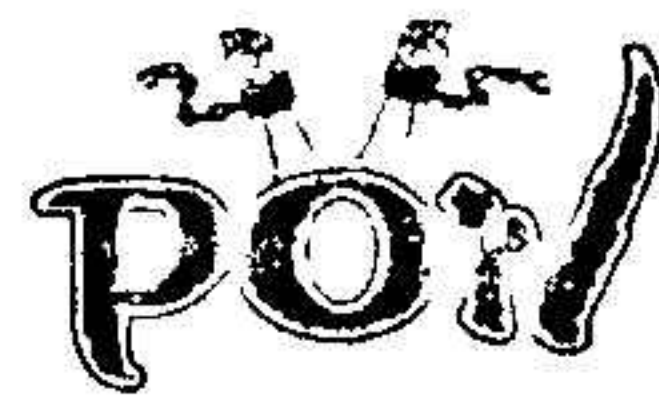
శూద్రులంటే శ్రామిక వర్గానికి చెందినవారని విశాలమైన అర్థం ఉంది. ఏ పని చేయకుండా డబ్బు పొందే వారి నుండి విడగొట్టి. పని చేసేవారిని శూద్రుల కింద పరిగణిస్తారు. శూద్రులు అనటం ఒక తిట్టుగా భావించి విశ్వబ్రాహ్మణులు ఆమెను తులనాడటం ఖండించదగ్గ విషయం. శ్రమ చేయటం, శ్రమపై ఆధారపడి బతకటం

గౌరవప్రదమైన విషయంగా కాక, అవమానకరంగా భావించటంలోనే ఈ ఆగ్రహానికి కారణం దొరుకుతుంది.

ఇలాంటి ప్రతిస్పందనలకు మను సృతుల దగ్గర నుండి మనకు సమాధానం లభిస్తుంది. మనువు ద్వారా ఏర్పడిన సామాజిక సూత్రాలు ఇక్కడి చదువులలోనూ, మానవులను నడిపించే సమస్త నాగరిక వ్యవస్థలలోనూ చొరబడి శ్రమ జీవుల పట్ల చులకన భావాన్ని పెంపొందిస్తున్నాయి. దాని ఫలితమే వినోదినీ మీద జరిగిన దాడి.

బీసీ కులాలు బ్రాహ్మణీకరణ చెందే ప్రయత్నాలు ఇటీవల ఊపొందుకొన్నాయి. గతంలోనూ ఈ ధోరణులు ఉన్నప్పటికీ కేంద్రంలో అధికారంలో ఉన్న మతోన్మాద పార్టీ, దాన్ని నిలబెడుతున్న హిందూ ఫాసిస్ట్ సంస్థలు ప్రజలను విడగొట్టే ప్రయత్నంలో కొన్ని కులాలను వెన్నుదట్టి కులోన్మాదానికి పాలు పోస్తున్నాయి. తమిళనాడులో రచయిత పెరుమాళ్ మురుగన్ మీద ఇలాంటి దాడే గతంలో జరిగింది. మతోన్మాద శక్తులు తమ ఉనికిని స్థిరపరచుకోవటానికి కులాన్ని, మతాన్ని, పితృస్వామ్యాన్ని తోడ్పాటుగా తీసుకోవటం ఇప్పుడు కొత్త కాదు. విశ్వ బ్రాహ్మణుల్లో ప్రగతిశీలురు ఈ విషయాన్ని గుర్తించి తమ వారిని ఆ ఉచ్చులో పడకుండా కాపాడాల్సిన అవసరం ఉంది.

దేశవ్యాప్తంగా జరిగే విప్లవ, లౌకికవాద, ప్రజాస్వామిక, కుల నిర్మూలన ఉద్యమాలు మాత్రమే ఇలాంటి ధోరణులను తిప్పి గొట్టగలవని ప్రగతిశీల మహిళాసంఘం భావిస్తూ వినోదినీకి పూర్తి మద్దతు ప్రకటిస్తుంది. ●

ప్రగతిశీల మహిళా సంఘం (పీవోడబ్ల్యూ)

నాకీ సినిమా నచ్చింది ఎందుకంటే సహజంగా ఒక పురుషుణ్ణి ప్రేమించే ఇద్దరు స్త్రీలు ఎవరికి వారు ఎదుటి స్త్రీయే తన భర్తను/ప్రియుడిని వశపరచుకున్నట్లుగా భావించి ఆమె పట్ల కారాలు, మిరియాలు నూరుతుంటారు. ఇక్కడ తమ ఇద్దరికీ జరిగిన నష్టాన్ని గుర్తించి ఇద్దరూ కలిసిపోవడం చాలా బాగుంది!

ఈ సినిమా సాహిత్యంలోని సంగీతాన్ని బైబిల్ నుంచి తీసుకున్నాడు పాట్రీస్. దీన్ని కొందరు ప్రేమ శ్లోకం (Hymn of Love) అంటారు.

ముగింపుగా నిరాశాపూరితమైన కథలో సినిమాటోగ్రఫీ, సంగీతం, లైటింగ్, డయలాగ్ లలోని విభిన్న అంశాలను కలగలిపి అద్భుతమైన పని చేశారు. ఇది మళ్ళీ మళ్ళీ చూడవలసిన అనేక విధాలుగా అర్థం చేసుకోవలసిన సినిమా. సినిమాగా నిజమైన సాహిత్యానికి ప్రతినిధి.

నేనీ సినిమాని అన్నపూర్ణ ఇంటర్నేషనల్ ఫిల్మ్ స్టూడియోలో చూశాను. బ్లూ చిత్రం, 'జూలియట్ బినోచే' కి అద్భుతమైన

ప్రదర్శనగా, ట్రయాలజీలో కెల్ల గొప్ప నటీమణిగా పేరు తెచ్చింది.

సాధించిన అవార్డులు :

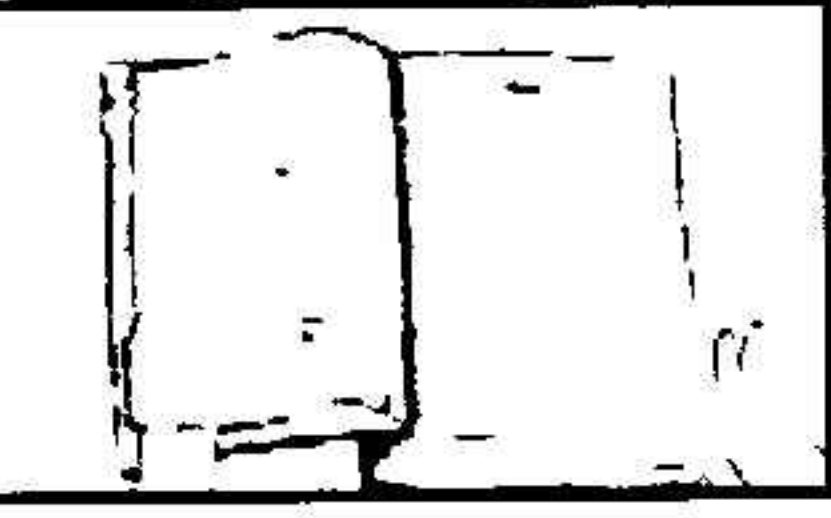
1993 లో వెనిస్ ఫిల్మ్ ఫెస్టివల్ లో ఈ చిత్ర దర్శకులు 'క్రిజిటోఫ్ కయస్లోవ్ స్కీ' గోల్డెన్ లయన్ అవార్డును గెల్చుకున్నారు. పోలండ్ లో సమర్పించే నెలవారీ చిత్రాలలో ఈ చిత్రం 'గోల్డెన్ డక్' ని దక్కించుకుంది.

1994లో పన్నెండు వర్గాల చిత్ర నిర్మాత నిపుణుల సభ్యులు నామినేషన్లను పరిశీలించి ఎన్నుకున్న అత్యంత ప్రతిష్టాత్మకమైన 'సీజర్ అవార్డు' ను 'జూలియట్ బినోచే' (Juliette Binoche) ఫ్రెంచ్ సాంస్కృతిక మంత్రిత్వ శాఖ నుంచి సాధించింది. సీజర్ అవార్డు ఫ్రాన్స్ లో అత్యున్నత చలనచిత్ర గౌరవంగా పరిగణించబడుతుంది!

టార్నోవ్ లోని టార్నో ఫిల్మ్ ఫెస్టివల్ లో 'క్రిజిటోఫ్ కయస్లోవ్ స్కీ' కి ప్రేక్షకుల అవార్డు లభించింది. ఈ ట్రయాలజీ ఆయన చివరి చిత్రం అయినప్పటికీ ఈనాటికీ యూరప్ లో అత్యుత్తమ చిత్రదర్శకుడిగా ఈనాటికీ ఆయన కీర్తింపబడుచున్నారు. ●

1. ఈ పుస్తకంలో ఉన్నవి- కాలక్షేపం కోసం చదివే కథలు కావు. స్త్రీల లైంగిక విషాదగాథలు అని కవర్ పేజీ మీదే ఉంది. పూర్తి స్థాయి సామాజిక బాధ్యత ఉన్న వ్యక్తులు కాక దీనిని ఎవరు చదువుతారు? వారిలో కూడా ఎంత మందికి ఈ గాథల్లో ఉన్న ఉన్న బీభత్సంలోకి తొంగిచూసే ధైర్యం ఉంటుంది? ఎవరి దాకానో ఎందుకు, నిజాన్ని చూడలేకపోతే కళ్లుండి ప్రయోజనం లేదని నమ్మి చదవడం మొదలుపెట్టిన నేను కూడా- విచలితమౌతూ- కథ కథకీ మధ్య విరామం తీసుకుని తప్ప చదవడం పూర్తి చెయ్యలేక పోయానుగా. అయితే మరి ఈ కథలు సాధారణ పాఠకుల కోసం కాదా? ఈ ప్రశ్నలకి సమాధానాలు- పుస్తకం చదివే క్రమంలోనే నాకు దొరికాయి. డెంగూనో, చికెన్ గునియానో- హఠాత్తుగా ప్రబలినప్పుడు- దాని లక్షణాల గురించీ, కారణాల గురించీ, చికిత్స గురించీ- వివరాలు ఎవరైనా చర్చిస్తే- మనమెంతో ఆత్రంగా వింటామా లేదా? బయట ఎవరికో జరిగిందిలే- మనకీ, మనవారికీ ఏం జరగలేదని- పట్టించుకోకుండా ఉండం కదా. శరీరాల కొచ్చిన వ్యాధుల కన్నా దీర్ఘకాలిక ప్రభావం చూపించే మానసిక వ్యాధుల పట్ల మరెంత జాగ్రత్త చూపించాల్సి ఉంటుంది? మన చుట్టూతా హెచ్చుతున్న లైంగిక దురంతాల గురించి వినడం, తెలుసుకోడం, పంచుకోడం- కూడా అంతే అవసరం- ప్రతీ ఒక్కరికీనూ.

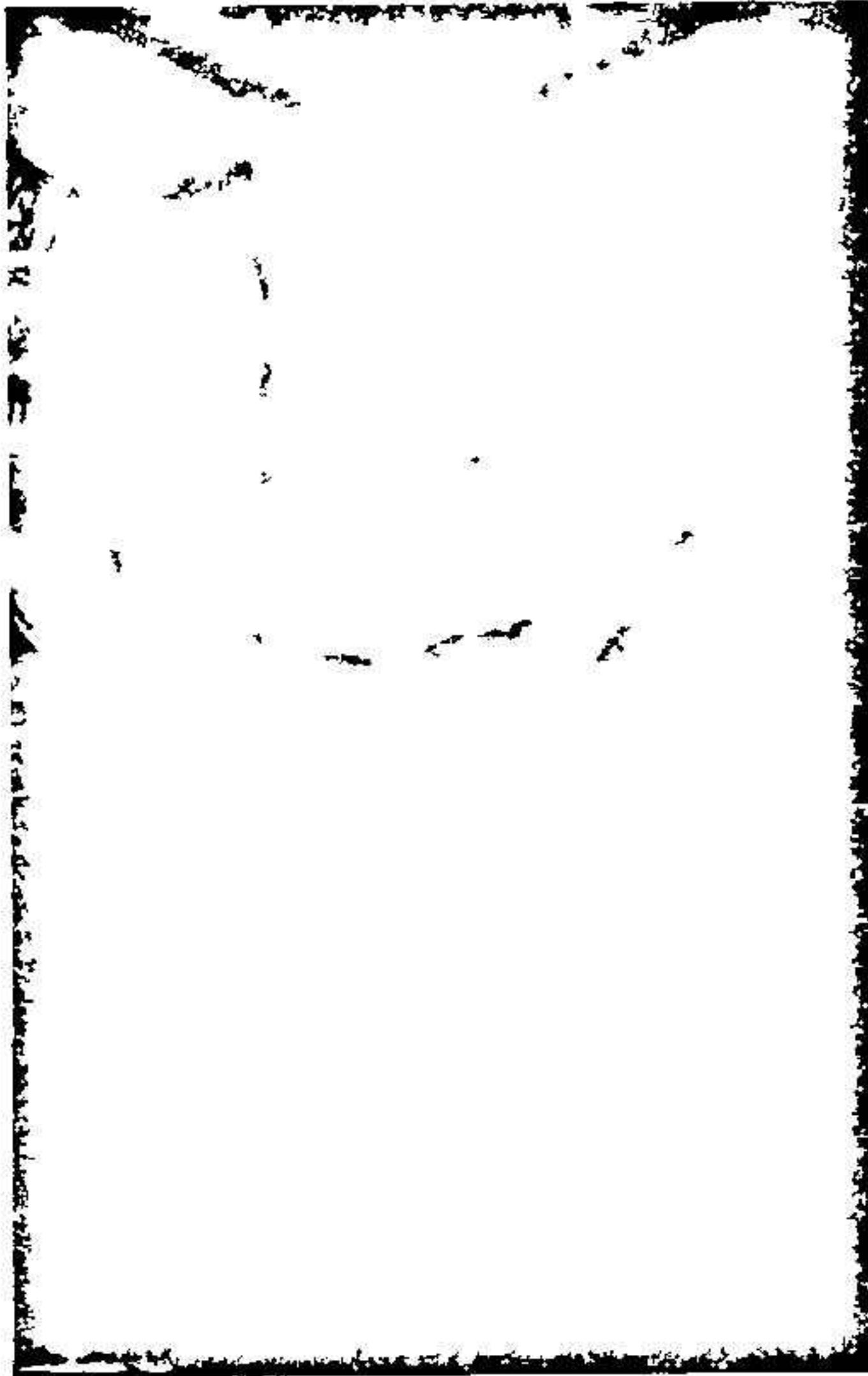
2. చిన్నపిల్లలపై జరిగే రేప్, మేరిటల్ రేప్, ఆడపిల్లల్ని గర్భంలోనే చంపడం, మెనోపాజ్- వంటి వస్తువులతో కథలు ఇప్పటికే కొన్ని వచ్చి ఉన్నాయి. మగ పిల్లల కోసం బలవంతపు గర్భధారణ, నింఫోమేనియా, ఫ్రీజిడిటీ, అంగస్థంభన సమస్య వంటి అంశాలు మనం కొద్దోగొప్పో విని ఉన్నా- కథారూపంలోకి అంతగా రాలేదని చెప్పాలి. ఇక- వెజైనోప్లాస్టీ, సిలికాన్ ఇంప్లాంటేషన్, హార్మోన్ రిప్లేస్మెంట్ థెరపీ- వంటివి పూర్తిగా మనకు కొత్తవి, కనక వాటిని వస్తువులుగా తీసుకుని రాసిన కథల్ని చదవడానికి మనం మరింత శ్రద్ధ చూపించాల్సి ఉంది. డాక్టరుగా తన వద్దకు వచ్చిన కేసులకి కథా రూపమిచ్చానని గీతాంజలి రాసేరు. పుస్తకంలో ఉన్న 13కథల్లోనూ 8కథలు ఉత్తమ పురుషలో ఉంటాయి, మిగిలిన వాటిలో కూడా నరేటివ్ - బాధితురాలి తల్లి లేదా డాక్టర్దై ఉంటుంది. దాని వల్లనే అనుకుంటా- చదువుతున్న పాఠకులకి- కథల్లోని స్త్రీలు తమ ఆత్మీయుల ముందు గోడంతా వెళ్లబోసుకుని, శాంతిని పొందుతున్నట్టు అనుభూతి కలుగుతుంది.

3. 'ఉయ్యాల' కథావస్తువైన జోగిని ఆచారం- ఒక భౌగోళిక ప్రాంతానికి పరిమితం కావచ్చు. కాని, భయపెట్టి, బెదిరించీ- స్త్రీలని

వ్యభిచారంలోకి దింపే దురాచారాలు రకరకాల రూపాలతో దేశమంతటా వ్యాపించి ఉన్నాయి. 'తమ'కి పట్టిన కీడు తొలగిపోయేందుకు 'ఒక' స్త్రీని బలిపశువుగా మార్చే ఆచారానికి, ఆర్థిక కారణాలు జోడయి- పూర్తి అమానవీయతలోకి మనుషులు నెట్టబడడం- కథ వీటన్నిటి గురించి ఆలోచించకుండా ఉండలేని కల్పిస్తుంది స్థితి మనకి. స్త్రీ పుట్టిన క్షణం నుంచీ, ఆమె రజస్వల కావడం, పెళ్లి, శోభనం, పురుడు, వైధవ్యం దాకా- అన్నిటి చుట్టూ అనేక మూఢాచారాలు కమ్ముకుని ఉన్నాయన్న గుర్తింపు మళ్లీ కొత్తగా గుచ్చుకుంటుంది.

4. వాస్తవానికి, నిజానికి మధ్య ఉన్న భేదం గురించిన ప్రస్తావన వస్తుంది- 'నింఫోమేనియా' కథలో. 43 ఏళ్ల వయసులో రుద్ర- భర్తతో సహవాసం చేస్తూ, మరొక వ్యక్తితో శారీరక సంవర్గం పెట్టుకుందన్నది వాస్తవం. దానిని ఒక మానసిక రోగంగా చూసి మందులిప్పించడం గొప్ప ఔదార్యంగా కూడా కనిపించొచ్చు. కాని ఆమె కథని వింటే-ప్రేమరాహిత్యంతో అస్థిత్య స్పృహనే కోల్పోయిన ఒక స్త్రీ- నిస్వార్థమైన ప్రేమ తనలో కలిగించిన శారీరక వాంఛ, దానితో పాటూ జీవితం పట్ల చిగురించిన ఆసక్తి- ఇవన్నీ ఆమె మాత్రమే చెప్పగల నిజాలని తెలుస్తుంది. అలాగే 'మొక్కు' కథలో వాక్యం- 'ఆమె కాపాడుకోవాలనుకుంటున్నది తన గర్భసంచీనా లేక తన బతుకునా'- మాలన్బీ మొండితనమనే వాస్తవం వెనకనున్న అభద్రత అనే నిజాన్ని- విప్పి చూపిస్తుంది.

5. ఎత్తైన వక్షం, తెల్లతోలూ, బిగుత్తైన వెజైనా- ఇవన్నీ ఆడదానికుండవలసిన లక్షణాలని నిర్ణయించింది సమాజం, వాటిని ఊదరగొడుతూ ఉంటుంది సంస్కృతి, వాటిని మనసులో ఇంకించుకుని తనను ఆకర్షించేందుకే స్త్రీ శరీరమున్నదన్న నమ్మకంతో మసలుతాడు మగవాడు, అతనికి అవి అందించేందుకు ఆడదాని శరీరాన్ని నిలువెల్లా మార్చేందుకు సిద్ధంగా ఉంటుంది కార్పొరేట్ శాస్త్రరంగం: ఇవన్నీ చెరో వైపు నుంచీ స్త్రీ మీద జరుపుతున్న దాడిని- అర్థం చేయించడానికి- స్త్రీ గాథని ఆమె నోటి వెంటే వినడమన్న ప్రక్రియ- సమర్థవంతంగా ఉపయోగపడింది. ఆ క్రమంలో వాళ్లని పెడుతున్న హింసకి స్త్రీ శరీరంతో పాటూ మనస్సు ఎలా రియాక్ట్ అవుతోందో మనకి ఆ వివరాలు ఒక్కొక్కటి తెలుస్తాయి. 'ది కిస్' కథలో మానసిక వ్యభిచారం చేసే భర్త - 'మేరే సామ్మే వాలీ ఖిడ్కీ మే' అన్న పాటని పాడుతూంటే- తపస్వి- 'నాకిష్టమైన ఆ పాట వినలేని స్థితికి చేరుకున్నా' అని చెప్పడం, 'ఇంక ఆపుతావా ఆ పాట' అని అరవడం వంటి ఉదాహరణలు ఆ గాథల ఆధేంటిసిటీని బలపరుస్తాయి.

హస్బెండ్ స్పీచ్ పుస్తకం

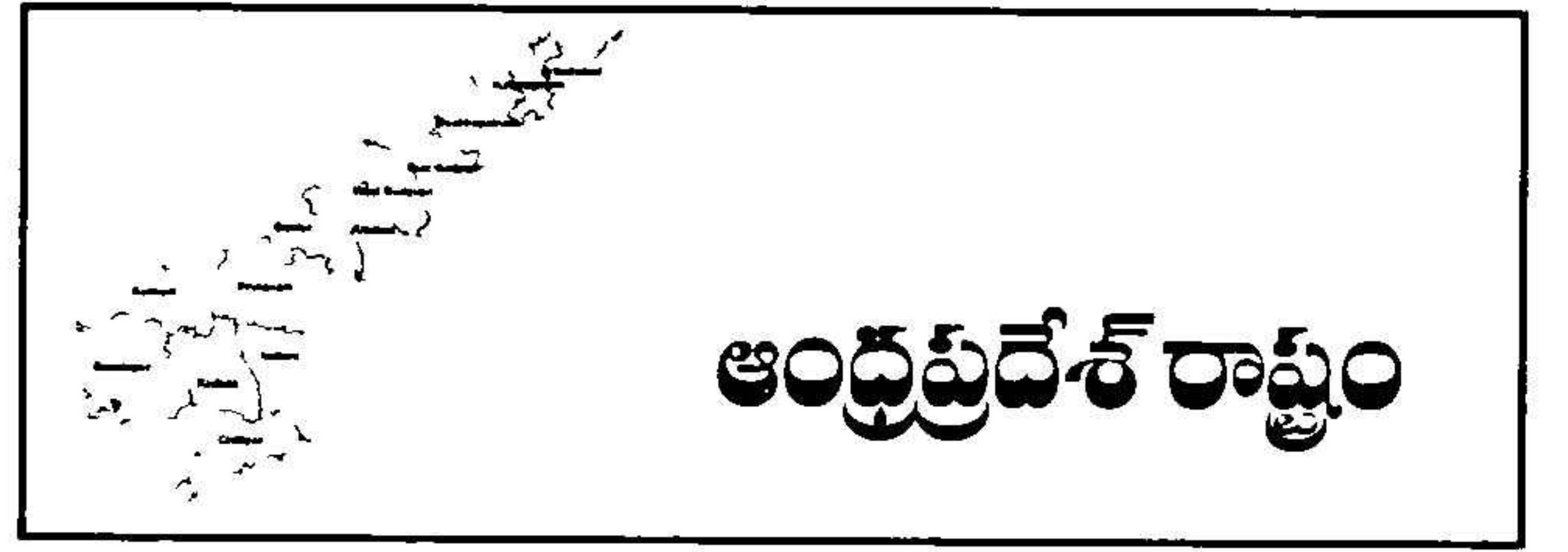

‘ఫ్రీజిడ్’ కథలో అదాటున గదిలోకి వెళ్లిన కస్తూరికి తన ఒదిన వక్షభాగంలో బర్నాల్ రాసిన మచ్చలు కనిపిస్తాయి. “బర్నాలు గొట్టం కాళ్ల కింద పడి మందంతా వెళ్లుకుని వచ్చేసిందని” రాసిన ఇమేజరీ- కథలో జరుగుతున్న దౌర్జన్యానికీ, అది రేకెత్తిస్తున్న జుగుప్సకీ- రూపమిచ్చినట్లుంటుంది.

6. పైన చెప్పుకున్న అన్ని సమస్యలకీ ఒకటే పరిష్కారం- అసలు ఆ సమస్యలు కలగనీయని సమాజం. అప్పుడు కేవలం వైద్యశాస్త్ర పరిధిలోనే రోగాలకి చికిత్సలు చేసుకుంటే సరిపోతుంది. కానీ ముందుమాటలో ఎకే ప్రభాకర్ గారు చెప్పినట్టు అసహజ లైంగిక ప్రవృత్తిని నిర్ధారించే వివాహ వ్యవస్థ మనది. కనక- “స్త్రీల అన్ని సమస్యలకు మూలాలు సామాజిక ఆర్థిక రాజకీయ సాంస్కృతిక కోణాల్లో అన్వేషించాల్సిందే” అన్న దృక్పథ స్పష్టతతో గీతాంజలి ఈ కథలని రాసారు. స్త్రీల లైంగిక పునరుత్పత్తి హక్కులపై స్త్రీ పురుషులిద్దరిలో అవగాహన కల్పించడం, వారి శృంగార సమస్యల కారణాల్ని- కేవలం వైరస్, బాక్టీరియాఫంగస్, రక్తంలో కాకుండా- ఆ సుఖవ్యాధులకు కారణమైన భర్తల ఆధిపత్య స్వభావంలో, భావజాలంలో వెతకాలని చెప్పడం తన లక్ష్యమని ఆమె చెప్తారు. అదెంత వరకూ నెరవేరిందో- పాఠకులు పుస్తకం చదవడం పూర్తయ్యాక వారిని వారు ప్రశ్నించుకుని చూసుకోవాలి.

7. మగవాడి క్రిమినల్ బిహేవియర్ కి కారణాలు వెతుకుతాయి ఈ కథలు. దానిలో మానసిక దౌర్బల్యాల పాత్ర ఎంత? వ్యవస్థ ఇస్తున్న వెసులుబాటు పాత్ర ఎంత? అన్న ప్రశ్నలు పెట్టి, దానికి జవాబులు వెతకమని మనని ప్రోత్సహించి- దాని కోసం- ఆ రంగంలో తన పరిజ్ఞానాన్ని, అనుభవాన్నీ సహాయంగా అందిస్తారు గీతాంజలి. కథల్లో చాలా చోట్ల వచ్చే డాక్టరు పాత్రలన్నీ- చికిత్సతో పాటూ- బాధిత స్త్రీలలో జీవితం పట్ల మళ్లీ నమ్మకాన్నీ, విశ్వాసాన్నీ, ఆశనీ రిస్టోర్ చెయ్యడం తమ కర్తవ్యంగా భావిస్తాయి.

8. భావజాలం కారణంగా కలిగే కష్టాలకు- అవగాహన పెంచే మార్గాలను అన్వేషించడమే- తరుణోపాయం. అన్ని కథల్లోనూ ఇంచుమించుగా అందరు బాధిత స్త్రీలూ- తమ తోటివారి నుండి- కరుణ, సహానుభూతి, ఓదార్పు- కోరుకుంటున్నట్టు కనిపిస్తారు. మన పిల్లలు చదువుతున్న స్కూల్లో ఒక చిన్ని ‘రమ్య’ ఉండొచ్చు, ఎదురుగా ఉన్న స్లమ్స్ లోంచి బెదురు బెదురుగా ఒక ‘అస్రా’ మనకేసి చూస్తూండొచ్చు, తరుచుగా లోకల్ ట్రైన్లో మన పక్కనే ఒక ‘సుశీల’ ఎక్కి కూర్చుంటూ ఉండొచ్చు, మనం పనిచేసే బుటీక్ లోనే ఒక ‘మాలన్ బీ’ నిశ్శబ్దంగా కూచుని బ్లాజ్ పైపింగ్ చేస్తూ ఉండొచ్చు, పెళ్లిళ్లలో చిరునవ్వుతో ఆప్యాయంగా పలకరించే చెల్లెలి తోటికోడలు- ఒక ‘తపస్వి’ అయిండొచ్చు. వారిలో ఎవరైనా తమ మనస్సు విప్పి చెప్పే ధైర్యం కూడగట్టుకునే సరికి- మన మనసులు ఆ సమస్యల పట్ల సెన్సిటైజ్ అయి ఉండడం అవసరం. అప్పుడే వారిని ఓదార్చేందుకూ, ఆసరా ఇచ్చేందుకూ మనం చేతులు చాపి ఉండగలం. ఆ దిశలో మనం వేసే ఒక అడుగు- ఈ కథల్ని చదివి ఆలోచించడం. సాధించగల ఫలితం- సమస్యని అర్థం చేసుకునే శక్తి కలగడం, సహాయం అందించడానికి సంసిద్ధత ఉండడం, ఎదుర్కొనే చైతన్యం పొందడం, నివారించే మార్గాలను సరించడం. ●

49 మంది పై పెట్టిన దేశద్రోహం కేసును ఉపసంహరించుకోవాలి

దేశంలోని ప్రముఖ మేధావులూ, రచయితలూ 49 మందిపై పెట్టిన దేశద్రోహ నేరం కేసును తక్షణమే ఉపసంహరించాలని పీవోడబ్ల్యూ, పిడిఎస్ యు, అరుణోదయ, ఐఎఫ్ బియు, ఏఐకెఎంఎస్, పివైఎల్ తదితర ప్రజాసంఘాలు డిమాండ్ చేస్తూ 2019 అక్టోబరు 7తేదీన ఒంగోలులో నిరసన ప్రదర్శన చేసి అంబేద్కర్ విగ్రహం వద్ద ధర్నా నిర్వహించారు. ఈ ధర్నాను ఉద్దేశించి పీవోడబ్ల్యూ రాష్ట్ర ఉపాధ్యక్షులు బి.రమాసుందరి మాట్లాడుతూ ప్రశ్నించే గొంతులపై ఆంక్షలు విధించుకుంటూ పోతే దేశంలో చీకటి రాజ్యమేలుతుందని, ఈ అప్రజాస్వామిక చర్యలను దేశ ప్రజలందరూ ముక్త కంఠంతో ఖండించాలన్నారు. ఈ 49 మంది విప్లవ భావాలు కలిగినవారు కూడా కాదని, ఉగ్రవాదులు కాదని దేశంలో అడుగంటుతున్న పౌరహక్కుల్ని కాపాడమని, దేశంలో దళితులు, మైనారిటీలపై జరుగుతున్న మూక దాడుల్ని ఆపాలని ప్రధానికి లేఖ రాయడమే నేరమా అని ప్రశ్నించారు.

పీవోడబ్ల్యూ రాష్ట్ర కార్యదర్శి బి.పద్మ మాట్లాడుతూ దేశంలో పెచ్చరిల్లుతున్న హిందూ మతోన్మాద దాడులను అరికట్టాలని, రాజ్యాంగ విలువలను పరిరక్షించాలని డిమాండ్ చేశారు. ఈ కార్యక్రమంలో పీవోడబ్ల్యూ జిల్లా ఉపాధ్యక్షులు సిహెచ్.పద్మ, పట్టణ నాయకులు అమ్మాజీ, అఖిల భారత రైతు కూలీ సంఘం ప్రధాన కార్యదర్శి చిట్టిపాటి వెంకటేశ్వర్లు, నాంచార్లు, కె.హనుమంతరావు, సి.ఎస్.సాగర్, అరుణోదయ రాష్ట్ర అధ్యక్ష కార్యదర్శులు చొప్పర జాలన్న, అరుణోదయ అంజయ్య, పివైఎల్ జిల్లా నాయకులు వి.రామమోహనరెడ్డి, రంగారావు, పౌర సమాజం నాయకులు నరసింహారావు, హేతువాద సంఘం జిల్లా అధ్యక్షులు ఎం.కె.బేగ్ తదితరులు పాల్గొన్నారు. ●

జీవజాతికి ప్రమాదకరమైన యురేనియం త్రవ్వకాలను నిలిపివేయాలి!

నల్లమలనే కాదు ఎర్రమలను కూడా కాపాడుకుందాం!!

బిహుళజాతి సంస్థల ప్రయోజనాలకోసం ప్రభుత్వం ప్రకృతి విధ్వంసానికి, మానవ హననానికి పాల్పడుతుంది. యురేనియం నిక్షేపాలు నల్లమల అడవుల్లో అధికంగా వున్నాయని ప్రభుత్వాలు గుర్తించి గుట్టు చప్పుడు కాకుండా అన్వేషణ చేసి త్రవ్వకాలు మొదలు పెట్టాయి. యురేనియం త్రవ్వకాలతో నల్లమల అటవీ ప్రాంతంతో పాటు, పశువులు, మనుషులు, పంటలు, నీరు, గాలి మొత్తం పర్యావరణం నాశనం అవుతుందని పర్యావరణ వేత్తలు, ప్రజాస్వామికవాదులు, ప్రజాసంఘాలు తీవ్రస్థాయిలో ఆందోళన వ్యక్తం చేస్తున్నాయి. తెలంగాణ, ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రాలలో సినీ పరిశ్రమకు చెందిన సెలబ్రిటీలు, పర్యావరణవేత్తలు సేవ్ నల్లమల పేరుతో ప్రచారోద్యమాన్ని తీవ్రతరం చేశారు. తెలంగాణలో ఉద్యమం తీవ్రమైన తర్వాత తుమ్మలపల్లె యురేనియం విషాదగాథలు పత్రికల్లో వెలుగుచేసాయి. దీనితో అక్కడ విషయాలను తెలుసుకోవాలని, అక్కడి ప్రజలతో మాట్లాడి వాస్తవాలు సేకరించాలని 2019 అక్టోబరు 14తేదీన తుమ్మలపల్లె యురేనియం ప్రాజెక్టు బాధిత గ్రామాలను సందర్శించడం జరిగింది. ప్రగతిశీల మహిళా సంఘం, అఖిల భారత రైతు కూలీ సంఘం, విరసం, మానవహక్కుల వేదిక, పౌరహక్కుల సంఘం, కుల నిర్మూలనా సంఘం, ప్రజా కళామండలి, దేశభక్త ప్రజాతంత్ర సంఘం తదితర సంఘాలతో పాటు కుడంకుళం అణువిద్యుత్ వ్యతిరేక ఉద్యమంలో కీలకపాత్ర పోషించిన అణువిద్యుత్ వ్యతిరేక వేదిక నాయకులు ఉదయ్ కుమార్ తదితరులు పులివెందుల నియోజకవర్గంలోని బాధిత గ్రామాలను సందర్శించడం జరిగింది.

మేము పులివెందుల, వేముల మండలాలను సందర్శించాము. అక్కడ ప్రాంతమంతా ఎంతో ఆహ్లాదకరంగా కనిపించింది. అక్కడి కొండల్ని ఎర్రమల కొండలంటారని చెప్పారు. ఆ ప్రాంతమంతా కొండలూ, లోయలు, పచ్చటి రంగు పులిమినట్టు పంట పొలాలు కనువిందుగా వున్నాయి. మాకు ఆ ఆనందం ఎంతో సేపు నిలబడలేదు. ఏ గ్రామంలోకి అడుగుపెట్టినా ప్రజల కన్నీటి గాథలే. వారి కడుపుకోతతో, బాధాతప్త హృదయాలతో మాట్లాడుతుంటే, అక్కడి ప్రజల కష్టాలు ప్రత్యక్షంగా చూస్తుంటే అందరిని ఆశ్చర్య చకితుల్ని చేసాయి. పాలకులు చెప్పే అభివృద్ధి ప్రాజెక్టు ప్రారంభమైన 10 సంవత్సరాల తర్వాతనైనా వారి గ్రామాల పొలిమేరల్లోకి కూడా రాలేదు సరికదా విధ్వంసం అవుతున్న వారి భవిష్యత్ చిత్రానికి రోజురోజుకి ముంపు ముంచుకొని వస్తున్న ఛాయలు స్పష్టంగా కనపడుతున్నాయి.

బి. పద్మ

కడపజిల్లా వేముల మండలం

యం.తుమ్మలపల్లె వద్ద యురేనియం

ప్రాసెసింగ్ ప్లాంటుని భారత

యురేనియం సంస్థ (యు.సి.ఐ.ఎల్) నిర్వహిస్తోంది. 2007లో ఈ సంస్థకు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అనుమతినిచ్చింది. 2009 నుండి త్రవ్వకాలు ప్రారంభ మయ్యాయి. మాజీ ముఖ్యమంత్రి వై.ఎస్.రాజశేఖరెడ్డి గారు 1050 ఎకరాలను ఈ ప్రాజెక్టుకు కేటాయించారు. రైతుల నుండి 650 ఎకరాలు ప్రాజెక్టు యాజమాన్యం సేకరించింది. ఈ ప్రాజెక్టును ప్రారంభించేటపుడు అన్ని ప్రాంతాల్లో చెప్పినట్టే ఈ ప్రాంతంలో ప్రజలకు కూడా ఎన్నో ఆశలు చూపెట్టారు. ఇంటికో ఉద్యోగం, పక్కాఇళ్ళు, భూమికి భూమి యిస్తామని నమ్మపలికారు. పెద్ద ఎత్తున నష్టపరిహారం యిస్తామన్నారు. ప్రజలకు, పశువులకు, పంటలకు నష్టం రాకుండా అనేక ముందస్తు చర్యలు తీసుకుంటామని హామీ యిచ్చారు. ప్రాజెక్టు ఏర్పాటుకు ముందు మాట్లాడిన మాటలు నేడు లేవు. అక్కడ సమాధానం చెప్పేవాళ్ళు ఎవరూ లేరు. విడుదలవుతున్న వ్యర్థాలను ప్రత్యేకంగా తవ్విన చెరువులో నిల్వ వుంచాలి. ఆ వ్యర్థాలు భూమిలోకి ఇంకకుండా లైనింగ్ చేయాలి. చెరువుకు వ్యర్థాలను పంపేటపుడు శుద్ధి చేయాలి. శుద్ధి చేసిన నీటిని కర్మాగారానికి ఉపయోగించుకోవాలి. చెరువు చుట్టూ 500 మి.మీ. మందంతో బెనటోమైట్ మట్టితో పొరను ఏర్పాటు చేయాలి. ఈ పొరకు 250 మైక్రాన్ పాలియాథిలిన్ పొరను ఏర్పాటు చేయాలి. మళ్ళీ 250 మి.మీ.ఇసుక రక్షణపొరను ఏర్పాటు చేయాలి. ఈ నిబంధనలేవీ అక్కడ పాటించడంలేదు. కాలుష్య నియంత్రణా మండలి నిబంధనలను యుసిఐఎల్ పాటించడంలేదు. అయినా ఎవరూ అడిగేవారు లేరు.

యురేనియం త్రవ్వకాల వలన ప్రస్తుతం 6 గ్రామాలు తీవ్రంగా నష్టపోయాయి. వేముల మండలంలో 5 గ్రామాలు భూమియ్యగారి పల్లె, రాచకుంటపల్లె, తుమ్మలపల్లె, మబ్బు చింతలపల్లె, కె.కె.కొట్టాల వున్నాయి. పులివెందుల మండలంలో కనంపల్లె గ్రామం వుంది. మేము ఈ గ్రామాలు తిరగడానికి మానవహక్కుల వేదిక నాయకురాలు జయశ్రీ గారు ఎంతో తోడ్పాటునందించారు. ఆమె ప్రాజెక్టు ప్రారంభం నుండి యురేనియం త్రవ్వకాలకు వ్యతిరేకంగా పోరాడుతూ ప్రజల్లో చైతన్యం తీసుకువస్తుంది. క్షేత్రస్థాయిలో ఆమె పనిచేస్తుంది. ఆమెకు అన్ని గ్రామాల ప్రజలతో మంచి సంబంధాలున్నాయి. అందరిని పేరుపెట్టి పిలవగలిగే సంబంధాలు వున్నాయి.

మేము మొదటగా భూమయ్యగారి పల్లె చేరుకున్నాం. చెట్టుకింద రచ్చబండ మీద కూర్చున్న ప్రజలంతా మమ్మల్ని సాదరంగా ఆహ్వానించారు. తమ కష్టసుఖాలు కలబోసుకున్నారు. వారి ముఖాల్లో సంతోషం లేదు. భయం, ఆందోళన వుంది. ఎవరి వంటి మీద పిడికెడు కండలేదు. బాధపడుతూ, గీరుకుంటూ, వుండ్లు రసిక కారుతూ చాలా మంది కనిపించారు. జబ్బులకు గురైనవారిని ప్రతినిధి బృందం దగ్గరకు తీసుకొచ్చి చూపించారు. జబ్బుతో వున్న మేకలను కొట్టం దగ్గరకు తీసుకెళ్ళి చూపించారు. బోరుల దగ్గరకు, పంట చేదదగ్గరకు తీసుకెళ్ళారు. వారు గమనించిన విషయాల్ని అందరికీ వివరించారు. చెన్ను కృష్ణారెడ్డి, గంగిరెడ్డి ఓబుల్ రెడ్డి, ఆదిలక్ష్మి, రామ సుబ్బమ్మ, లక్ష్మిరెడ్డి శివారెడ్డి, చెన్నవేమయ్య తదితరులతో మాట్లాడి అనేక విషయాలు తెలుసుకున్నాం. వారి సమాచారం మేరకు ఈ గ్రామంలో షుమారు 350 గడప వుంది. వీరిలో రెడ్డి కులస్తులు - 200 కుటుంబాలు; బెస్తలు (బి.సి.లు)- 100 కుటుంబాలు; ఎస్సీలు - 2 కుటుంబాలు; చాకలి - 10 కుటుంబాలు; మంగలి - 20 కుటుంబాలతో పాటు యాదవులు, కంసాలి కుటుంబాలు కూడా వున్నాయి. వీరిలో అత్యధికం సన్న, చిన్నకారు రైతులు, కూలీలు ఉన్నారు. ఎక్కడో ఒకటి, అరా తప్ప అన్నీ పాత ఇళ్ళే వున్నాయి. అక్కడ ప్రజలందరూ కాయకష్టం చేసేవారే. చిన్న చిన్న ఉద్యోగాలు చేసేవారు ఆ గ్రామంలో 10 మంది వరకు ఉన్నారు.

ఈ ప్రాంతంలో అరటి, వేరుశనగ, టమోటా, మిర్చి, కొర్ర తదితర పంటలు వేస్తుంటారు. ఈ గ్రామంలో మాత్రం గతంలో అరటి, వేరుశనగ వేసేవారు. ఇప్పుడు కేవలం అరటి పంట మాత్రమే ఎక్కువగా వేస్తున్నారు. అక్కడ ప్రజలు గతాన్ని గుర్తు చేసుకుంటూ “మా ప్రాంతం అరటి కాయలు ఢిల్లీకి ఎగుమతి చేసేవాళ్ళ”మని గొప్పగా చెప్పారు. “అరటితోటల్లో వచ్చిన ఆదాయంతో గట్టి ఇళ్ళు నిర్మించుకున్నామని, పిల్లల్ని చదివించుకున్నామని, చపండగలకు, పబ్బాలకు అందరం ఆనందంగా గడిపేవారమని” చెప్పారు. “యురేనియం త్రవ్వకాలతో నేడు మా పరిస్థితి అంతా తారుమారయ్యింద”న్నారు. అక్కడ రైతులు పొలాల్లోకి తీసుకుపోయి పంటలను చూపారు. అరటి మొక్కలు ఎండిపోవడం, అరటిగెలులు నల్లగా మారిపోవడం, ఆకులు ఎండిపోవడం చూపారు. చివరకు ఎనుములకు గడ్డి కూడా దొరకడంలేదని ఆవేదన వ్యక్తం చేసారు. 2009లో ప్రాజెక్టు మొదలైందని, 2011 నుండే బోర్లులో నీళ్ళు రావడం తగ్గిపోయిందని గొడు చెరువు గంగిరెడ్డి గారు చెప్పారు. ఆయనకు 10 ఎకరాల భూమి వుంది. 10 ఎకరాల్లో 10 బోర్లు వేస్తే 3బోర్లుకి మాత్రమే నీరు పడిందని మిగిలిన పొలంలో నీరు పడలేదని తనకు షుమారు 10లక్షలు ఖర్చయిందని రిపోర్టు చేసాడు. గతంలో 150 అడుగుల్లో నీళ్ళు పడేవని నేడు 1500-1600 అడుగులు వేసినా నీళ్ళు పడటంలేదని చెప్పాడు. గ్రామంలో నీరుపడే చోట బోర్లువేసి వాటి నుండి పొలాల్లోకి 2-3 కి.మీ. పైపులు పెట్టి పంటలు పండిస్తున్నామని అన్నారు. బోరుకు, మోటారుకి, పైపులకు కలపి మూడు నుండి ఐదు లక్షల వరకు ఖర్చు అవుతుందని చెప్పాడు. కొమ్మనబోయిన చినవేమయ్య 1000 అడుగుల బోరు వేస్తే 2 ఇంచెలు మాత్రమే నీళ్ళు వస్తున్నాయన్నాడు.

ఆ గ్రామంలో బోర్లును చూపిస్తూ “ఇక్కడ చెట్లు కాదు బోర్లు మొలుస్తున్నాయని” అన్నారు.

యురేనియం త్రవ్వకాల వలన గాలి, భూగర్భ జలాలు కలుషితమై దాని ప్రభావం మనుషులు మీద, పంటలమీద, జీవాల మీద ఉందని చూపించారు. ఎక్కువ మందికి వుండ్లు, కడుపునొప్పి, దురదలు, ఎర్రగా బొబ్బలు, ఇతర చర్మవ్యాధులు, మోకాళ్ళ నొప్పులు కనిపించాయి. కొంతమందికి మెదభాగంలో గడ్డలు కనిపించాయి. అక్కడ మహిళలు కొంతమందికి గర్భస్రావాలు అవుతున్నట్టు కూడా చెప్పారు. నారాయణరెడ్డి అనే గ్రామస్థుడు 5 సంవత్సరాల క్రితం కాన్సర్ వచ్చి చనిపోయాడని చెప్పారు. ఇక్కడ వైద్యులు వుండరు. వారానికి ఒకసారి వచ్చి అందరికీ ఒకేరకమైన మందులు యిచ్చిపోతారు. వాటి వలన జబ్బులేమీ తగ్గడం లేదన్నారు.

చెన్ను క్రిష్ణారెడ్డిది చాలా దయనీయమైన పరిస్థితి. ప్రధానంగా మేకల పెంపకంతో జీవనం గడుపుతున్నాడు. ఎంతో అమాయకంగా వున్నాడు. ఆవేదనతో, ఆందోళనతో వున్నాడు. అందరిని తన మేకలున్న దొడ్డిదగ్గరకు తీసుకెళ్ళాడు. యురేనియం ప్రభావంతో తనకున్న 100 మేకల్లో 75మేకలు చనిపోయాయని, మిగిలిన మేకలు కూడా ఎంతకాలం బతుకుతాయో తెలియవని కళ్ళ నీళ్ళ పర్యంతమై చెప్పాడు. మేకలకు ముందుగా అక్కడక్కడ మచ్చలుగా కనిపించే విధంగా వెంట్రుకలు ఊడిపోతాయి. ఆ తర్వాత మొత్తం వెంట్రుకలు ఊడిపోయి చర్మమంతా తెల్లగా ఎండిపోయినట్టు కనిపించి తర్వాత చనిపోతున్నాయి. శరీరంలో గడ్డలు కనిపిస్తున్నాయి. కీళ్ళ దగ్గర వాపులు కనిపిస్తున్నాయి. పుట్టిన మేక పిల్లల్లో ఎదుగుదలలేదు. వేల రూపాయలు ఖర్చు చేసినా మేకల్ని బ్రతికించుకోలేక పోతున్నామని, కన్నబిడ్డల్ని కోల్పోయిన చందంగా కన్నీటి పర్యంతమయ్యాడు. నోరులేని మూగజీవాలు చెప్పరాని బాధతో చనిపోతుంటే అతను తల్లడిల్లిపోతున్నాడు. “మా గతి ఇంతే మమ్మల్ని పట్టించుకునేవాడు లేడని” బాధపడ్డాడు. పశు సంవర్ధక శాఖ వాళ్ళు రావడంగానీ, ఆ జబ్బులు దేనివలన వస్తున్నాయి, వాటిని నయం చేసేదెలా? అని చెప్పడంకాని, మందులు యివ్వడంగాని జరుగలేదు. పత్రికా కథనాలు చూసి ఇటీవల వచ్చిన కొంతమంది మాత్రం నీళ్ళు మార్చమని సలహాయిచ్చి వెళ్ళిపోయారని చెప్పాడు. స్థానిక ప్రజలు మాత్రం ఇటీవల కొంత కాలం నుండి మినరల్ వాటర్ రోజుకి 20రూ.లు పెట్టి కొనుగోలు చేసి త్రాగుతున్నామని కూడా చెప్పారు.

అక్కడ నుండి మబ్బు చింతలపల్లె వెళ్ళాం. ఆ గ్రామంలో గంగారపు మహేశ్వరరెడ్డి వాళ్ళు ఇద్దరు అన్నదమ్ములు. 10 సంవత్సరాల నుండి మూడు ఎకరాల అరటితోటలపై ఆధారపడి జీవిస్తున్నారు. “మా నాన్న బ్రతికి వున్నప్పుడు

6 ఎకరాల అరటితోటలో వచ్చిన ఆదాయంతో 15లక్షలుపెట్టి ఇళ్ళు కట్టాం. ఇప్పుడు పరిస్థితి తారుమారైంది. ఆ పొలంలో బోర్లు పడక అరటితోటలు వేయడంలేదు. నీరు కలుషితమై భూమి చవుడుగా మారిపోయింది” అన్నాడు. ఆ పొలంలో అక్కడక్కడా గడ్డి పెరిగింది. మహేశ్వరరెడ్డి తల్లి పంటపొలాన్ని చూపుతూ “భూములు

పెట్టుకొని పంట పెడితే ఒక బాధ, పెట్టకపోతే ఈ బాధ” అని ఉబికి వచ్చే కన్నీటితో చెప్పింది. “ఇంటిల్లపాదిమి కష్టపడ్డా నోట్లకి ముద్దపోవడంలేదన్నారు.” ప్రభుత్వాలు మారినాయి కదా అంటే సచివాలయాలకు రంగులు మాత్రం వచ్చాయని యువకుడు చమత్కారంతో అన్నాడు.

అనంతరం అందరం కె.కె.కొట్టాల (కనమ కింద కొట్టాల) వెళ్ళాం. అక్కడ ప్రజలందరూ ఒక రచ్చబండ దగ్గర కూర్చోని వున్నారు. ఎక్కువ మంది మహిళలు ఉన్నారు. 50 సంవత్సరాల వయస్సు వున్న లక్ష్మిదేవి రెండు చెవుల క్రింద (ట్యూమర్స్) గడ్డలతో 8 నెలల నుండి బాధపడుతున్నానని చెప్పింది. 35 సంవత్సరాల సింగంశెట్టి అంజనమ్మ మూడేళ్ళ నుండి గుల్లలతో, దురదలు, నొప్పులతో బాధపడుతున్నానని చెప్పింది. జరుగు వెంకటరత్నమ్మ గొంతు దగ్గర ట్యూమర్ తో బాధపడుతూ వుంది. వెంగముని, రమణమ్మలు 3 సంవత్సరాల నుండి ఆరోగ్యం బాగులేక, ఒంటి నిండా గడ్డలు, పుండ్లు, దురదలతో చచ్చిపోతున్నామని, ఇప్పటికే ఒక్కొక్కరికి లక్షకుపైగా ఖర్చు అయిందని బాధమాత్రం తగ్గలేదన్నారు. వీరుగాక ఇంకా 8మంది పెద్ద పెద్ద గడ్డలూ, కురుపులతో బాధపడుతూ తమ జబ్బులను చూపారు. నాగప్ప, మునెమ్మ 80 సంవత్సరాల వయో వృద్ధులు. పనులు చేయలేరు. కర్ర బోటుతో అక్కడికి వచ్చి తమ ట్యూమర్స్ చూపారు. భర్తకు వచ్చే పెన్షన్ తో ఇద్దరూ జీవనం గడుపుతున్నారు. ఈ గ్రామానికి డాక్టర్ల బృందం రావడంగాని, మెరుగైన వైద్య సహాయం కోసం గ్రామస్థులను ఆసుపత్రుల్లో చేర్పించడంగాని చేయలేదు. ప్రభుత్వంగాని, యురేనియం యాజమాన్యంగాని బాధ్యత తీసుకోకుండా అత్యంత నిర్లక్ష్యంగా వ్యవహరిస్తున్నారు. ఈ గ్రామంలో బోరులో నీరు తోడి బక్కెట్ లో పోస్తే, తెల్లవారే సరికి 1. సెం.మీ. మందంలో తెల్లగా పొడి ఏర్పడుతుందని చెప్పారు. ఈ గ్రామానికి 5 కి.మీ.దూరంలో యురేనియం వేస్ట్ టేల్ పాంటు వుంది. ఈ ప్లాంటు నుండి వచ్చే ధూళి (డస్టు) గ్రామాల్లో జనంమీదకు, పొలాల్లో పంటలపై వెదజల్లబడుతుంది. ఈ పాంటు నిబంధనలకు విరుద్ధంగా నిర్మించబడి వుంది. ఎటువంటి పెన్సింగ్ కూడా లేదు. దీనిలో పశువులు పడి తోలు ఊడిపోయి ఇటీవలే చనిపోయినట్టు కూడా గ్రామస్థులు చెప్పారు. అనంతరం అక్కడ ప్రజలను, మీడియాను ఉద్దేశించి అణువిద్యుత్ వ్యతిరేక ఉద్యమ వేదిక నాయకులు ఉదయ్ కుమార్, ప్రగతిశీల మహిళా సంఘం రాష్ట్ర ఉపాధ్యక్షులు బి.రమాసుందరి, కులనిర్మూలనా సంఘం అధ్యక్షులు దుడ్డు ప్రభాకర్, ప్రజాకళామండలి కార్యదర్శి కోటి మాట్లాడారు. యురేనియం త్రవ్వకాలతో మానవ విధ్వంసం జరుగుతుందని, పర్యావరణం దెబ్బతింటుందని తక్షణమే యురేనియం త్రవ్వకాలను నిలిపివేయాలని డిమాండ్ చేశారు.

అక్కడ నుండి చివరిగా కనంపల్లె గ్రామానికి వెళ్ళాం. అక్కడ పిహెచ్ డి, బయోటెక్ చేసిన డాక్టర్ అరుణ్ కుమార్ నాయక్ ను కలిసాం. అందరిని వాళ్ళ ఇంటికి తీసుకెళ్ళాడు. ఇటీవలే సచివాలయం ఉద్యోగం సంపాదించుకున్నాడు. తన చెల్లెలు వార్డెన్ గా పనిచేస్తుందని పరిచయం చేశాడు. తమ కాలనీలో

అత్యధికం ఎస్టీలకు చెందిన వారమని తమ గ్రామంలో 250 ఇళ్ళు, 506 ఓటింగ్ వున్నదని తొలుత రిపోర్టు చెప్పాడు. అనంతరం తాము వాడుకుంటున్న బోరు వాటర్ చూపాడు. బాగా ఎర్రగా వచ్చిన నీళ్ళును ఒక గిన్నెలో పట్టి చూపాడు. కొద్ది సేపటికి పేరుకు పోయిన డస్టు చూశాం. ఇటుంటి నీరు త్రాగి బ్రతకడం కంటే చావడం మేలని ఆవేదనతో మాట్లాడాడు. జనం బాధల్లో జనం వుంటే వ్యాపారులు మాత్రం నీటి వ్యాపారం చేస్తున్నారని లెక్కలేసి మరీ చెప్పాడు. 250 ఇళ్ళుమీద రోజుకి 10రూ.ల.చొప్పున సంవత్సరానికి 9లక్షల రూపాయలతో నీటి వ్యాపారం చేస్తున్నారని చెప్పాడు. మాకు మంచి గాలి, నీరు అందించాల్సిన బాధ్యత ప్రభుత్వానికి లేదా? అని ప్రశ్నించాడు. తాను యురేనియం వలన జరుగుతున్న నష్టాలపై ఒక పవర్ పాయింట్ ప్రజంటేషన్ తయారుచేశాడు. తన కంప్యూటర్ ద్వారా చూపి ప్రజల్లో చైతన్యం నింపడానికి కృషి చేస్తానని స్ఫూర్తిదాయకంగా మాట్లాడాడు. ఆ గ్రామంలో దేవసాత్తు అంజనమ్మ మెడ మచ్చలు వచ్చాయని చూపింది. దాట్ల దేవరాజు ముఖం నిండా వికృతంగా గుల్లలు ఈ యురేనియం ప్రాజెక్టు వచ్చినప్పటి నుండే వచ్చాయని ప్రతినిధి బృందానికి చూపాడు.

అనంతరం టెయిల్ పాంట్ దగ్గరకు, యురేనియం ప్రాజెక్టు దగ్గరకు వెళ్ళాం. టెయిల్ పాంట్ దగ్గరు వెళ్ళి చూడటానికి అనుమతించలేదు. పై అధికారులతో మాట్లాడినా ప్రయోజనం లేనందున తిరిగి వచ్చాం. మేము గమనించిన విషయాలు : యురేనియం ప్రభావిత ప్రాంతంలో పురుషులకు, స్త్రీలకు అత్యధికంగా శరీరంపై బొబ్బలు, పుండ్లు, వింత చర్మవ్యాధులు, ట్యూమర్లు దురదలు, వచ్చాయి. మహిళలకు గర్భస్రావాలు కూడా జరుగుతున్నాయి. అక్కడ గ్రామం పుట్టినప్పటి నుండి లేని జబ్బులు యురేనియం తవ్వకాల తర్వాతనే వచ్చాయని గ్రామస్థులు తమ అనుభవం నుండి చెప్పింది నూటికి నూరుపాళ్ళు వాస్తవమని భావిస్తున్నాం.

కొండ ప్రాంతాల్లో సాధారణంగా 100-150 అడుగుల లోతుల్లోనే బోర్లులో నీరు పడుతుంది. ఇప్పటి దాకా పంట పొలాలకు బోర్లుతోనే నీరుపెట్టి పంటలను రైతాంగం సాగుచేసింది. యురేనియం త్రవ్వకాలకోసం 1500-1600 అడుగులు లోతుల్లో యు.సి.ఐ.ఎల్ బోర్లు వేసిన తర్వాతనే రైతుల పంటపొలాల్లో బోర్లు అడుగంటి పోయాయి. భూగర్భ జలాలు కలుషితమయ్యాయి. ఇది కూడా రైతాంగం స్వయంగా తమ అనుభవాల నుండి చెప్పినదే. బోరు నీళ్ళలో 4000 పిపిబి (పార్ట్స్ పర్ బిలియన్) యురేనియం గాఢత ఉంది. కాని ప్రమాణాల ప్రకారం యురేనియం గాఢత 60 పిపిబిలు ఉండాలి అని నిపుణులు చెబుతున్నారు.

ముఖ్యంగా మూడు సంవత్సరాల నుండి అక్కడ పంటలు దెబ్బతింటున్నాయి. కలుషితమైన నీరు త్రాగడం వలన, ఆకులు, మేత తినడం వలన అక్కడ పశువులు వింత జబ్బులతో చనిపోవడం, ఎదుగుదల లేకపోవడం యురేనియం ప్లాంటు నిర్మాణం తర్వాతనే జరిగిందని ప్రజల అనుభవం నుంచి చెప్పినది వాస్తవమని నమ్ముతున్నాం.

యురేనియం ప్లాంటుని ప్రతినిధి బృందాలు చూడటానికి కాని, ట్రైయల్ ప్లాంటుని సందర్శించడానికి కాని యురేనియం కార్పొరేషన్ యాజమాన్యం అనుమతించలేదు. ప్లాంటు వలన ఏమి లాభాలు కలుగుతున్నాయో, తాము స్థానిక ప్రజలకు నష్టం కలిగించకుండా తీసుకున్న రక్షణ చర్యలు ఏమిటో వివరించాల్సిన బాధ్యత కార్పొరేషన్ యాజమాన్యంపై వున్నది. బాధ్యత కలిగిన ప్రజాసంఘాలను అనుమతించలేదంటే దానికి కారణం తమ తప్పిదాలను కప్పిపుచ్చుకోవడానికేనని స్పష్టమౌతోంది. ప్రభుత్వం, యురేనియం కార్పొరేషన్ ప్రజలకూ, కాలుష్య నియంత్రణ మండలికి యిచ్చిన హామీలు ఎలా ఉల్లంఘించింది బయట పెడతారనే భయంతోనే ప్రజాసంఘాలను అనుమతించలేదు. ప్రజాసంఘాలు తిరుగుతున్న అన్ని గ్రామాల్లో పోలీసులను, ఇంటెల్జెన్సీ వారితో నింపారు. ఈ హడావిడంతా ప్రజలు స్వేచ్ఛగా తమ అభిప్రాయాలు చెప్పకుండా చేయడానికేనని అర్థమయింది.

అక్కడ ప్రజలు ఇన్ని బాధలు పడుతున్నా తమలో తాము మదనపడుతూ వెళ్ళిన ప్రతినిధి బృందాలకు మాత్రం తమ గోడును వినిపించుకుంటున్నారు. ప్రభుత్వాన్ని వ్యతిరేకించలేక, సాయం కోసం, వైద్యం కోసం ఎదురుచూస్తూ రోజూ చస్తూ బ్రతుకుతున్నారు. 2007 ప్రాంతంలో యురేనియం త్రవ్వకాలు ప్రారంభమైనపుడు వాటి ప్రమాదాలను, నష్టాలను వివరించడానికి వెళ్ళిన పౌరహక్కుల సంఘాల నేతలను తామే రాళ్ళతో, కర్రలతో తరిమేసామని ఆ శిక్ష నేడు అనుభవిస్తున్నామని కొంతమందిలో అభిప్రాయం వుంది. ఉద్యమం రూపం రాక పోవచ్చు కాని అసంతృప్తి చెప్పుకునే రూపంలో ప్రజల్లో ఆ మేరకు కదలిక, చైతన్యం వచ్చిందని మానవహక్కుల వేదిక నాయకురాలు జయశ్రీగారు అన్నారు.

ఇటీవల నియమించిన కమిటీకి స్థానికులు, వివిధ ప్రజాసంఘాలు తమ అభిప్రాయం చెప్పాయని, ఇంత వరకు ఆ కమిటీ ఫైనల్ రిపోర్టు రిపోర్టు యివ్వలేదని జయశ్రీగారు అన్నారు.

స్థానిక ప్రజల డిమాండ్లు : ఆ ప్రాంత ప్రజలు అక్కడి పార్లమెంటుసభ్యునికి, జిల్లా కలెక్టర్ గారికి అక్కడి సమస్యలతో విజ్ఞాన పత్రాలు అందజేశారు. వాటిలో డిమాండ్లు కొన్ని ...

1. గ్రామాల్ని ఖాళీ చేయడానికి ఆధార్ కార్డు ఆధారంగా ప్రతి మనిషికి పునరావాసం ఇవ్వాలి మరియు మొత్తం పరిహారం యిచ్చిన తర్వాతనే ప్రజలు ఇక్కడ నుండి తరలి వెళతారు.
2. ఇది ఎస్సీ, ఎస్టీ, వెనుకబడిన తరగతుల ప్రజలు నివాసాలున్న ప్రాంతం కాబట్టి దయచేసి వారి హక్కులు ఉల్లంఘించకుండా ఆర్.ఆర్.ప్యాకేజీ ప్రకారం వారికి అన్ని సౌకర్యాలు కల్పించాలి. వారి కోరికలన్నింటినీ పరిష్కరించాలి.
3. భూమిని కోల్పోయిన వారికి వారి పాస్ బుక్ లోని సర్వే సంఖ్య ప్రకారం భూమికి భూమి యివ్వాలి. లేదా నష్ట పరిహారం యివ్వాలి. అసైన్ మెంటు భూమి కలిగిన వారికి కూడా అదే స్థాయిలో నష్టపరిహారం యివ్వాలి.

4. రైతులు ఇంతకు మునుపు కలిగివున్న విధంగా పునరావాస రైతులకు నీటి సౌకర్యం కలిగివున్న భూములనే యివ్వాలి.
5. గ్రామస్థులు పునరావాసం కోసం వేరే ప్రాంతానికి వెళ్ళినపుడు గృహ నిర్మాణానికి తగినంత భూమి యివ్వాలి. పశువులు, ఇతర జీవాలకు అనువుగా ఉండే విధంగా ప్రభుత్వం ఇళ్ళు నిర్మించి యివ్వాలి. అందరికీ ఒకచోటే నివాసం కల్పించాలి.
6. కూలీలకు కూడా భూమితోపాటు, ఉపాధి కల్పించాలి. పక్కా ఇళ్ళు నిర్మించి యివ్వాలి. ఇళ్ళ నిర్మాణం పూర్తయిన తర్వాతనే గ్రామాల్ని ఖాళీ చేయించాలి.
7. పాత గ్రామాల్లో ఉన్నట్లుగానే కొత్తగా నిర్మించే కాలనీల్లో దేవాలయాలు, చర్చిలు, కమ్యూనిటీ హాలు నిర్మించి ఇవ్వాలి.
8. పునావాస గ్రామాల్లో ప్రాథమిక సౌకర్యాలు - పాఠశాల, ప్రజా ఆరోగ్య కేంద్రం, త్రాగునీటి సౌకర్యం, ఆటస్థలం, శ్మశానం తదితరం ఉండాలి.
9. గ్రామాలలో అనాధలు, వితంతువులు మరియు ఒంటరి మహిళలు తమకు ఉపాధిని కల్పిస్తూ ప్రభుత్వం యిచ్చే పెన్షన్ కూడా అందించాలి.
10. ఉపాధికోసం వలసవెళ్ళి వేరే ప్రాంతంలో స్థిరపడిన గ్రామవాసులకు తమ ఆస్తిపై తమకు ఉన్న హక్కులను తీసివేయకుండా వారికి కూడా పునరావాస హక్కులు కల్పించాలి.

యురేనియం బాధిత ప్రాంతాల్లో ప్రభుత్వంగాని, యురేనియం కార్పొరేషన్ కాని ప్రజల పట్ల కించిత్తు బాధ్యతగా లేవు. వారి మానాన వారిని వదిలివేసాయి. వారికి వైద్య సదుపాయంగాని, ఆర్థిక సహకారంగాని చేయలేదు. ప్రభుత్వం ప్రతి ఇంటికి ఉద్యోగం ఏమో కాని ప్రతి ఇంటిలో ఒక మనిషికి జబ్బును మాత్రం అందించింది.

ఈ గ్రామాలను పరిశీలించిన తర్వాత యురేనియం త్రవ్వకాలను తక్షణమే నిలిపివేయాలని ప్రగతిశీల మహిళా సంఘం ఇతర ప్రజాసంఘాలు డిమాండ్ చేస్తున్నాయి. అభివృద్ధి పేరుతో పర్యావరణాన్ని, జీవరాశిని విధ్వంసంచేసే చర్యలను తక్షణమే నిలిపివేయాలని కూడా డిమాండ్ చేస్తున్నాం.

కార్పొరేట్ కంపెనీలకు లాభాలే లక్ష్యంగా వివిధ రకాల ఖనిజాలను త్రవ్వడం వలన అక్కడి ప్రజలపై తీవ్ర దుష్పరిణామాలు వుంటున్నాయి. పర్యావరణానికి, మానవ మనుగడకు తీవ్ర ప్రమాదం ఏర్పడుతుంది. పక్షులు, జీవకోటి మాయమై పోతుంది. వృక్ష సంపద నాశనం అవుతుంది. అణు ధార్మికత వల్ల ఇప్పటికే ప్రజలు మూల్యం చెల్లిస్తున్నారు. ఇకనైనా ప్రభుత్వాలు ప్రత్యామ్నాయాలకోసం అన్వేషించాలి. భూమి, నీరు, గాలి కలుషితం కాకుండా పరిరక్షించాలి. నల్లమలే కాదు ఎర్రమలను కూడా పరిరక్షించుకుందాం. విశాల దృక్పథంతో బలమైన ప్రజా ఉద్యమాన్ని నిర్మిద్దాం. ●

తులసి

మన చేతిలో అగ్గి పుల్ల ఉంటుంది. దానితో ఓ దీపం వెలిగించుకోవచ్చు లేదా ఒంటిమీద పెట్రోల్ పోసుకొని స్వయంగా వెలిగించుకోవచ్చు. ఆ అగ్గిపుల్లను ఎలా వాడుతామన్నదాన్ని బట్టి దాని ఫలితం ఉంటుంది. సరిగ్గా ఆ చిన్న అగ్గిపుల్ల లాంటిదే మన చేతిలోని స్మార్ట్ ఫోన్. ఇప్పుడు మనుషుల్ని కట్టి పడేసి తన చుట్టూ తిప్పుకుంటున్న మాయాజాలం మన చేతుల్లోని స్మార్ట్ ఫోన్. ఈ స్మార్ట్ ఫోన్ లేనంతమాత్రాన స్తంభించిపోయే వ్యవస్థేమీ కాదు మనది. అయినా సరే స్మార్ట్ ఫోన్లు చేతిలో పట్టుకొని మనుషులు ఎక్కడికక్కడ స్తంభించిపోతున్నారు. నెలల పసిబిడ్డ నుంచి ఒళ్లొంచి పని చెయ్యాలన్న పెద్దవాళ్ల దాకా అంతా ఈ మాయలో కూరుకుపోతున్నవారే. గంటలకు గంటలు సోషల్ మీడియా వేదికలపై గడుపుతూ ఆన్లైన్ హోలోనే జీవించే పరిస్థితి చాలా మందిది. మరో రకంగా చెప్పాలంటే కాయకష్టం చేస్తేగానీ పూటగడవని వాళ్లు తప్ప కాస్త సౌకర్యవంతమైన జీవితం గడిపేవారి పిల్లలు ఆ తర్వాతి తరం ఫోన్లకు బానిసలుగా మారిపోతున్నారు. హైదరాబాద్ లో కాలేజీ పిల్లల బస్సు ఒకప్పుడు గోలగోలగా ఉండేది. కబుర్లతో అల్లర్లతో హోరుమంటూ వెళ్లే కాలేజీ బస్సు తీరు ఇప్పుడు మారిపోయింది. కాలేజీ బస్సులో సైలెన్స్ నెలకొంది. దాదాపు ప్రతి విద్యార్థి చేతిలో ఉన్న స్మార్ట్ ఫోన్ వారి అల్లరిని మాయం చేసి ఓ ప్రమాదకరమైన ప్రపంచంలోకి తీసుకెళ్లిపోయింది. ఇది యువతీయువకుల ఆలోచనలు తద్వారా సామాజిక పరిణామాల మార్పు ఏ రకంగా ఉండబోతుందో చెప్పేందుకు అతిపెద్ద ఉదాహరణ.

మనిషి సోషల్ (మీడియా) యానిమల్!

వాట్సప్, ఫేస్ బుక్, ఇన్ హోస్టాగ్రామ్, టిక్ టాక్... స్మార్ట్ ఫోన్స్ లో పబ్ జీ వంటి హేట్ గేమ్స్ లేకుండా నేటి తరం యువత ఉండలేకపోయింది. అన్నెం పున్నెం తెలియని యువతీయువకులు, విద్యార్థులు, చిన్న పిల్లలు నిందితులుగా... బాధితులుగా, ముద్దాయిలుగా, మృతదేహాలుగా మారిపోతున్నారంటే అదంతా స్మార్ట్ ఫోన్లు సోషల్ మీడియా మన జీవితాల్లోకి తెచ్చిన ఓ

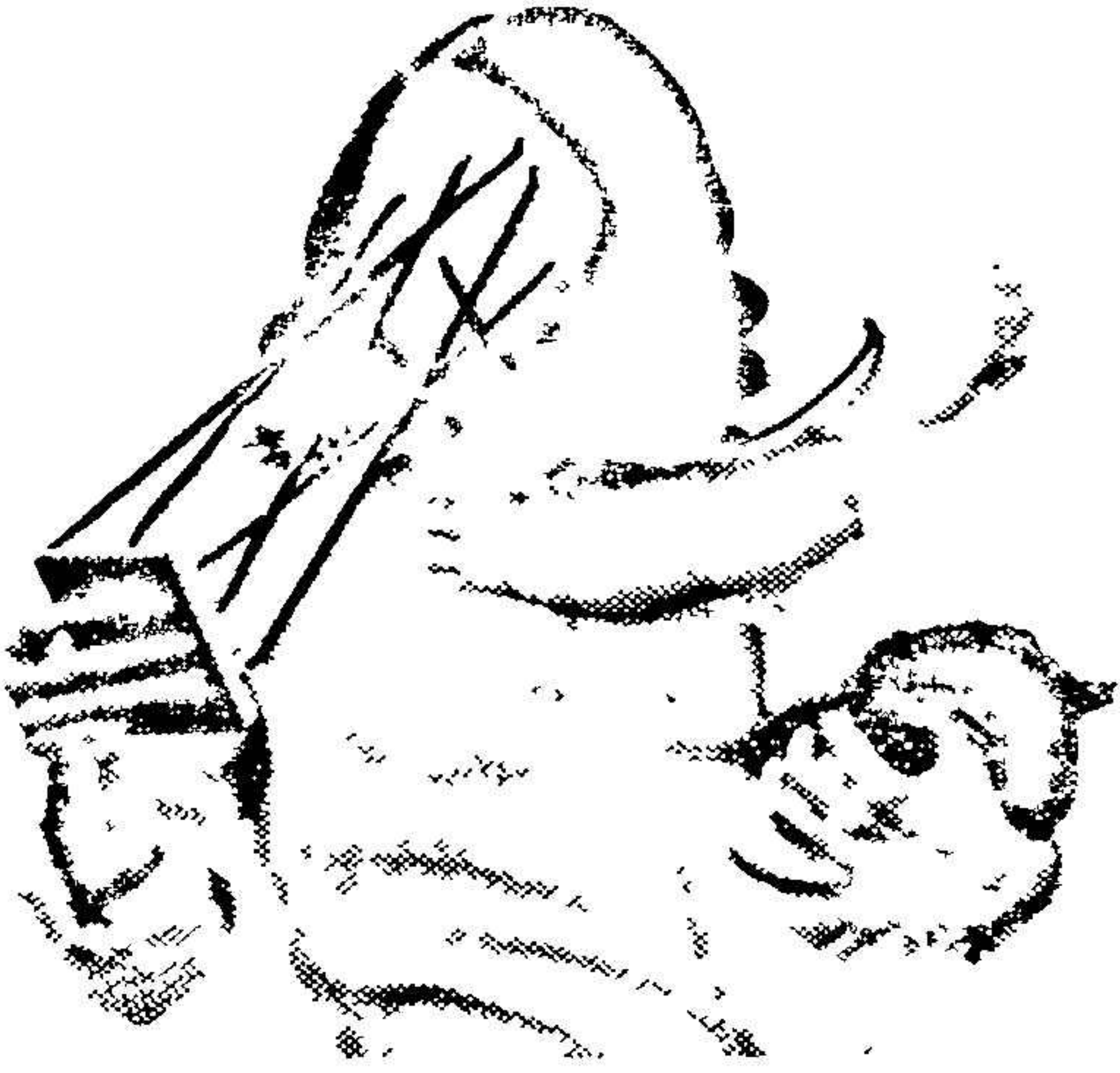
వైపరీత్యంగా అనేక నేరాలు అలర్ట్ చేస్తూనే ఉన్నాయి. మనుషుల్ని ఉన్నతీకరించాల్సిన టెక్నాలజీ... మనుషుల మధ్య సున్నితత్వాన్ని చంపేస్తోంది. ఇటీవలి కాలంలో జరిగిన కొన్ని సంఘటనల్ని పరిశీలిస్తే వాటి మూలాలన్నీ స్మార్ట్ ఫోన్లు సోషల్ మీడియాతో ముడిపడినవే.

జడ్పర్లకు చెందిన పదో తరగతి విద్యార్థి హర్షినికి ఫేస్ బుక్ అకౌంట్ లేకపోయి ఉండి ఉంటే ఆమె ఓ దుర్మార్గుడి చేతిలో హత్యకు గురయ్యేది కాదు. హాయిగా తన తల్లిదండ్రుల మధ్య ఉండేది. తన పుస్తకాల లోకంలో గడిపి ఉండేది. కానీ ముక్కు ముఖం తెలియని వ్యక్తిని ఫేస్ బుక్ ఆ బాలికకు పరిచయం చేసింది. వాడి నిజస్వరూపం తెలియకుండా తన భావోద్వేగాలన్నీ అతనితో షేర్ చేసుకుంది బాలిక. అవే ఆమెను అతడు బ్లాక్ మెయిల్ చేసేందుకు కారణం అయ్యాయి. నిన్ను ఇప్పుడే కలవాలి రమ్మంటే నమ్మి అమాయకంగా వెళ్లింది. కార్లో నిర్మానుష్య ప్రాంతానికి తీసుకెళ్లి అత్యాచారం చేసేందుకు యత్నించాడు. నిరాకరించిన బాలికను అత్యంత కిరాతకంగా హతమార్చాడు.

హర్షిత లాంటి ఎంతో మంది అమ్మాయిల జీవితాలు కేవలం సోషల్ మీడియా కారణంగా భిన్నాభిన్నం అవుతున్నాయి. హర్షిత ఘటన కంటే కొద్ది రోజుల ముందు బెంగళూరుకు చెందిన మరో పదో తరగతి బాలిక ఫేస్ బుక్ ద్వారా మహారాష్ట్రకు చెందిన ఓ యువకుడు పరిచయమయ్యాడు. ఇద్దరూ ఆన్ లైన్లోనే ప్రేమను వ్యక్తం చేసుకున్నారు. ఈ విషయం తెలిసి ఇంట్లో పెద్దలు బాలికను మందలించారు. అప్పటికిదాకా బాలిక అతన్ని నేరుగా కలిసి మాట్లాడింది కూడా లేదు. ఇద్దరి వయసూ 15 ఏళ్లు దాటలేదు. కానీ ఆ యువకుడిని వెదుక్కుంటూ ఫ్లేట్ ఎక్కి మహారాష్ట్ర వెళ్లిపోయింది బాలిక. అతని నుంచి ముందే తీసుకున్న అడ్రస్ పట్టుకొని నేరుగా బాలుడి ఇంటికి వెళ్లిపోయింది. తనను పెళ్లి చేసుకోవాల్సిందిగా కోరింది. ఏదో టైమ్ పాస్ కోసం చాటింగ్ చేస్తే నేరుగా ఇంటికి వచ్చేస్తావా అన్నాడు. ఏం చెయ్యాలో తెలియని బాలికను ఆ అబ్బాయి తల్లిదండ్రులే పోలీసులకు అప్పగించారు. అలా మళ్లీ సేఫ్గా ఇంటికి చేరింది బాలిక.

హైదరాబాద్ లోని కస్తూర్బా గాంధీ నేషనల్ మెమోరియల్ ట్రస్ట్ లో 19 ఏళ్ల మాధవి ఏడాది నుంచి ఉంటోంది. అప్పటికే పెళ్లైన ఆ యువతి కన్నవాళ్లకు, భర్తకూ దురమైంది. తల్లిదండ్రులు పెళ్లి తర్వాత ఆమెకు ఓ స్మార్ట్ ఫోన్ కొనిచ్చారు. భర్త ఆఫీసుకు వెళ్లక ఇంట్లోనే ఉండే మాధవి వాట్సప్ గ్రూప్ ద్వారా తన చిన్ననాటి స్నేహితుడికి టచ్ లోకి వెళ్లింది. నేరుగా మాట్లాడుకోవడం కంటే ఎక్కువ ఫ్రైవేట్ స్పేస్ చాటింగ్ లో దొరుకుతుంది కాబట్టి ఆ సంభాషణలకు అడ్డు అడుపు లేకుండాపోయింది. ఈ క్రమంలో

ఆమె ఇంటి నుంచి బయటికి వెళ్లి అతన్ని కలిసింది. ఆ విషయం భర్తకు తెలిసి నేరుగా పోలీస్ స్టేషన్ కు తీసుకెళ్లి వదిలిపెట్టి వెళ్లిపోయాడు. పోలీసులు ఆమె తల్లిదండ్రుల్ని పిలిచి ఇంటికి తీసుకెళ్లమంటే వాళ్లు ఆమెతో తమకు సంబంధమే లేదంటూ వెళ్లిపోయారు. అలా ఆశ్రమానికి చేరిన మాధవి నిత్యం మానసిక వేదన అనుభవిస్తోంది. అల్లారుముద్దుగా ఆమెను పెంచిన తల్లిదండ్రులు ఆమె తన స్నేహితుణ్ణి కలవడానికి బయటికి వెళ్లడాన్ని జీర్ణించుకోలేకపోయారు. అదే ఆమె భర్త తన స్నేహితురాలిని కలిసినా... అతను వివాహేతర సంబంధాలు కొనసాగించినా అతని తల్లిదండ్రులుగానీ, ఆమె తల్లిదండ్రులుగానీ మాధవిని శిక్షించినట్లు అతన్ని శిక్షించేవాళ్లేనా...? ఇక్కడ స్టార్ట్ ఫోన్ పై పూర్తి స్థాయి అవగాహన, కాస్త ముందుచూపు లేకపోవడం వల్ల మాధవి బాధితురాలయ్యిందనుకోవాలి.

బెంగళూరులోనే ఓ 13 ఏళ్ల బాలిక ఫోన్ లాక్కున్నాడనీ, సోషల్ మీడియా ఛాటింగ్ కు దూరంగా ఉండమన్నాడనీ కన్నతండ్రిపై కసిపెంచుకుంది. తన ఆన్ లైన్ ఫ్రెండును ఇంటికి పిలిపించి తండ్రి తాగే పాలలో విషం కలిపింది. ఆ తర్వాత అత్యంత కిరాతకంగా తండ్రిని హత్య చేసి ఆ బట్టల్ని వాషింగ్ మెషిన్ లో ఉతికింది. మృతదేహాన్ని బాత్ రూంలోనే దహనం చేసేందుకు పెట్రోల్ పోసినప్పుడు మంటలు చెలరేగాయి. దీంతో ఇరుగుపొరుగు వాళ్లు వచ్చారు. అలా ఈ విషయం బయటికొచ్చింది. ఆ సమయంలో బాలిక తల్లి, సోదరుడు పుదుచ్చేరిలో ఓ వివాహానికి వెళ్లివచ్చారు. ఇప్పుడు ఆ బాలిక తల్లిది పోయిన భర్త కోసం బాధపడతాలో.. భర్తను హత్యచేసిన కూతుర్ని కాపాడుకోవాలో తెలియని స్థితి.

సంసారాల్లో 'స్టార్ట్' చిచ్చు

విద్యార్థి దశలోని పిల్లల్ని మాత్రమే కాదు, సోషల్ మీడియా సంసారాల్లో చిచ్చుపెడుతోంది. స్టార్ట్ ఫోన్ లేని కాలంలో ఉన్న బాంధవ్యాలు రోజురోజుకీ పలుచనపడుతున్నాయి. స్టార్ట్ ఫోన్ లో మునిగిపోయి పిల్లల్ని పట్టించుకోని తల్లిదండ్రులు; భార్యను పట్టించుకోని భర్తలు; తల్లిదండ్రుల్ని, పెద్దవాళ్లను, చదువునూ సామాజిక అంశాలను ఏ మాత్రం పట్టించుకోకుండా స్టార్ట్ ఫోన్లో మునిగిపోతున్న యువతీయువకులు పెరిగిపోయారు. కాలేజీ

విద్యార్థుల బస్సుల్లో ఒకప్పుడు అరుపులూ కేకల గోల ఉండేది. ఇప్పుడు అంతా సైలెంట్ గా ఫోన్ లో మునిగిపోయి కనిపిస్తారు. పక్కనున్న వాళ్లను పలకరించే తీరికకూడా లేనంతగా స్టార్ట్ ఫోన్లు, సోషల్ మీడియా ఓ మైకంలా కమ్మేస్తోంది.

మానవ సంబంధాలను సోషల్ మీడియా సంబంధాలు నిలుపునా కోతకు గురి చేస్తున్నాయి. కుటుంబ బంధాలను విచ్ఛిన్నం చేస్తూ, ముక్కు ముఖం తెలియని కొత్త సంబంధాల కోసం వెంపర్లాడే పరిస్థితుల్లోకి మనుషుల్ని నెట్టేస్తోంది. నెట్టింట్లో మనుషులకు రకరకాల ముఖాలుంటాయి. ఇద్దరు వ్యక్తులు బహిరంగంగా మాట్లాడే మాటలకూ, వాట్సప్ లోనో మెసెంజర్ లోనో చేసే ఛాటింగ్ కు మధ్య చాలా వ్యత్యాసం ఉంటుంది. ఛాటింగ్ ను వ్యసనంగా మార్చుకొని కుటుంబాలను నాశనం చేసుకున్న వారూ, ఫేస్ బుక్ లో పరిచయమైన అజ్ఞాత ఫ్రెండ్ తో ప్రేమలో పడి సర్వం కోల్పోయిన వారూ చివరికి ప్రాణాలను కూడా పోగొట్టుకున్న వారు రోజు రోజుకూ పెరిగిపోతున్నారు. తెలుగు రాష్ట్రాల్లో మానవ సంబంధాలపై నమోదౌతున్న కేసుల్లో చాలా వరకు సోషల్ మీడియాతో ముడిపడి ఉంటున్నాయి.

ప్రమాదాన్ని పసిబిడ్డలకు ఇస్తున్నాం

ఇక పసిబిడ్డలకు నెలల వయసు నుంచే స్టార్ట్ ఫోన్ హోను బొమ్మలా అందివ్వడం వల్ల అదే పెద్ద వ్యసనమై కూర్చోంటోంది. పెద్దవాళ్లు ఓ చోట కదలకుండా, అల్లరి చెయ్యకుండా కూర్చుంటారని ఫోన్ ను చేతిలో పెడుతున్న తీరు.. పిల్లల్ని స్టార్ట్ ఫోన్ బానిసలుగా మార్చేస్తోంది. సౌత్ కొరియాలో 90 శాతం మంది చిన్నపిల్లలకు కంటి సమస్యలున్నాయి. ప్రస్తుతం ప్రపంచంలోనే మన దేశం స్టార్ట్ ఫోన్ల అమ్మకాలకు అతిపెద్ద మార్కెట్. అంటే మన పిల్లలు సౌత్ కొరియాన్ పిల్లల స్థాయికి దిగజారిపోవడానికి ఎంతో కాలం పట్టదు. ఇప్పుడు మారుమూల పల్లెల్లో సైతం పిల్లలు మట్టిలో ఆడుకుంటూ కాకుండా మొబైల్ ఫోన్ తో ఆడుకుంటూ కనిపిస్తారు. సొంత ఆలోచనల్ని, నైపుణ్యాలను పాడుచేసుకోండంటూ తల్లిదండ్రులే పిల్లల చేతికి మొబైల్ అప్పగిస్తున్న తీరు చాలా ప్రమాదకరమైన ఫలితాలు ఇవ్వబోతోంది. అగ్గిపుల్ల చేసే మేలేంటో కీడేంటో చెప్పకుండా ఓ అగ్గిపెట్ట కొని చేతికిస్తే ఆ పుల్లలతో పిల్లలేంచేస్తారో, ఆ తర్వాత ఏం జరుగుతుందో ఊహించలేమా...? ●

చదవండి!

చదివించండి !!!

చందాలు పంపవలసిన చిరునామా

మహిళా గొంతుక

మాతృక

ఇం.నెం. 35-3-6931 (4)

కామ్రేడ్ మాదాల నారాయణ స్వామి భవన్, సంజయగాంధీ

కాలనీ, శర్మ కాలనీ దగ్గర, ఒంగోలు - 523 001

సెల్ : 9676206230 ఫోన్ : 08592 - 238350

సమ్మెకు జై..!

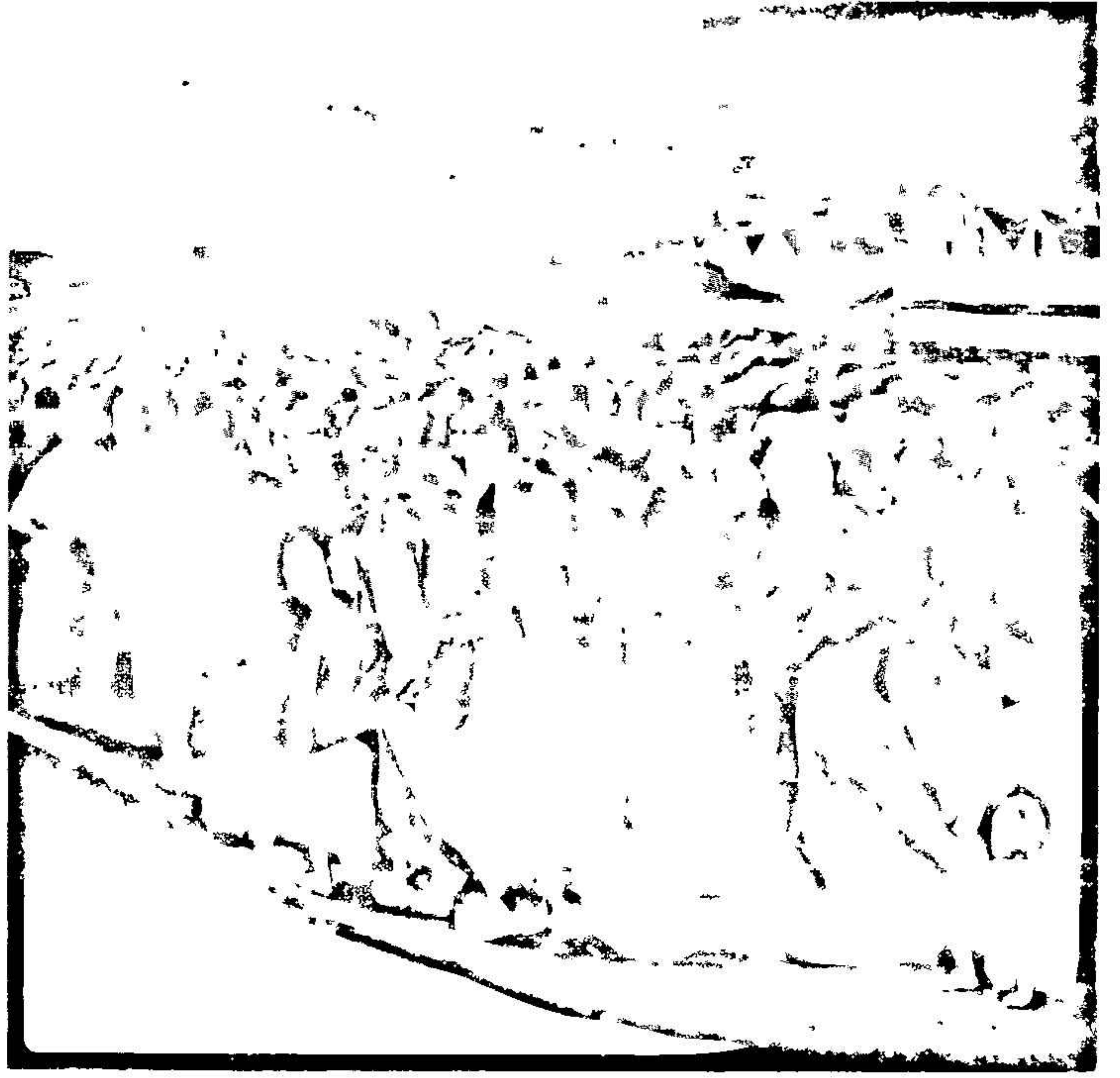
ప్రసాదమూర్తి

సమ్మె కట్టిన కళ్లు
సమ్మెకట్టిన కాళ్ళా చేతులు
సమ్మె కట్టిన ఇళ్ళూ వాకిళ్లు
జట్టు కడుతూ చుట్టు ముడుతూ -

సమ్మె కట్టిన ఆశలు
సమ్మె కట్టిన గోసలు
సమ్మె కట్టిన పేగులు నెత్తుటి పోగులు
గుండె తడుతూ గోడుమంటూ -

సమ్మెకట్టిన కర్మజీవులు
సమ్మె కట్టిన మనసులు
సమ్మె కట్టిన కోర్కెలు
సమ్మె కట్టిన హక్కులు
రగిలిపోతూ ఎగసిపడుతూ -

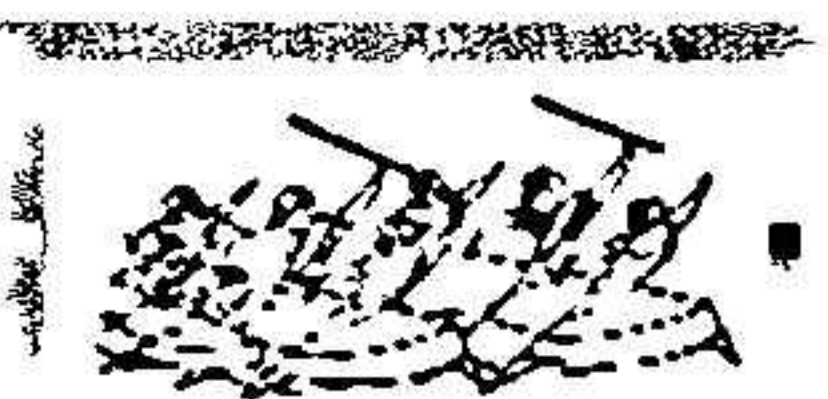
సమ్మె కట్టిన కార్మికులు
కార్మిక కుటుంబాల పిల్లలు వృద్ధులు
ఆకలి కేకల అప్పుల తిప్పలు
సమ్మె కట్టిన కుటుంబాల కన్నీళ్లు కన్నీళ్లు
కల్లోల నదులై కలవరపరుస్తూ -

సమ్మె కట్టిన చక్రాలు
సమ్మె కట్టిన స్టీరింగులు హోరన్లు
సమ్మె కట్టిన సీట్లు లైట్లు
సమ్మెకు మద్దతుగా విలపిస్తున్న రోడ్లు
బతుకులు రాలుతున్నా గుండెలు దిటవవుతూ -

నింగి చూస్తున్నది నేల చూస్తున్నది
బలవంతులెవరో కాలం బేరీజు వేస్తున్నది
చీమల బారు నీడల్లో కొండలు కరుగుతున్న
దృశ్యాలు దృశ్యాలు దిద్దిగంతాలు -

కక్షగట్టిన చెక్క కుర్రీలు
కక్షగట్టిన స్త్రీలు హృదయాలు
కక్షగట్టిన రాతి పగ్గాలు
విరిగి కరిగి పగిలి ముక్కలయ్యే శబ్దాలు
కలల నిండా నా కవితల నిండా- ❀

టీఎస్ ఆర్టీసీని కాపాడుకుందాం! కేసీఆర్ నిరంకుశ విధానాలను తిప్పికొడదాం!!

కడప జిల్లా తుమ్మలపల్లి యురేనియం బాధిత గ్రామాలను దర్శించిన ప్రజా సంఘాల బృందం

మహిళలను పరామర్శిస్తున్న పీవోడబ్ల్యూ

కూడంకూళం అణు శక్తి వ్యతిరేక యాక్టివిస్టు
ఎస్.పి. ఉదయ్ కుమార్

If undelivered please return to
Manager

MAHILA GONTUKA MATRUKA

H.NO. 35-3-6931 (4), Com. Madala Narayana Swamy Bhavan
Sanjay Gandhi Colony, Near Sarma College, Ongole - 523 001.
Mobile : 9676206230, Ph. 08592 - 238350

Printed Matter - BOOK POST
November - 2019

To

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	KLVA106M175
పుస్తకం పేరు	మాతృక
తారీఖు	07 February 2025
మొందు లభి	YES
నెరుక లభి	YES
మొత్తం పేజీలు	49
పెద్ద పైక పేజీలు	NO
కూర్చే పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినవరి	P. Jayashree
పేజీలు విడదీసినవరి	P. Jayashree
స్కాన్ చేసినవరి	S. Lakshmi
పరీక్ష చేసినవరి	HEMA
పేజీలు పరిచయమైనవరి	
లైండింగు చేసినవరి	
ప్యాకింగు చేసినవరి	
పరిస్థితి	Good